

Átalyvető

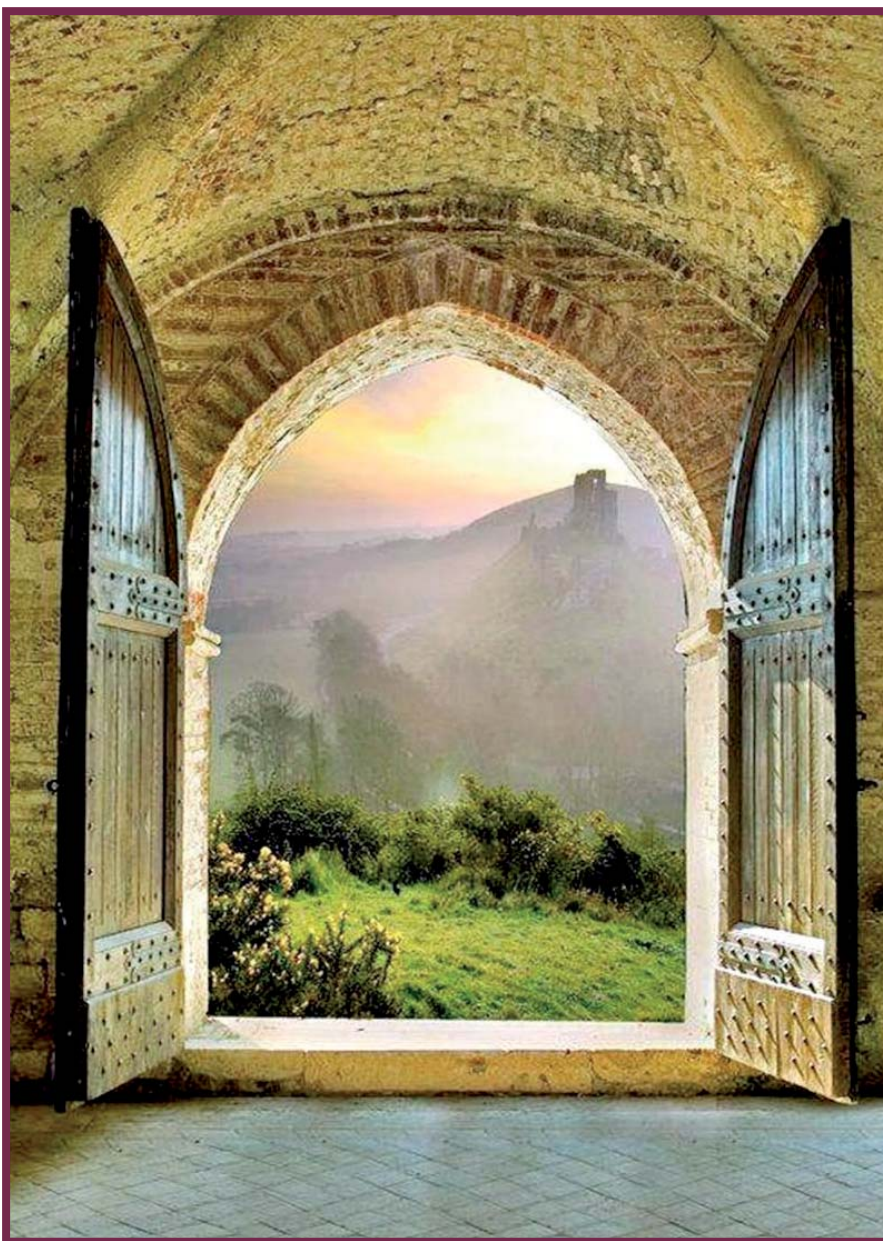

2014. szeptember Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedéves lapja

A TARTALOMBÓL

Európa egyetlen diktatúrája Magyarország? (Csapó Endre elemzője)	4
Ágoston András elemző írásai	8
Szász I. Tas naplójegyzetei	11
Izsák Balázs nyílt levele V. Pontának	14
Mikor lesz itthon a román zászló?	18
Csernátoni Füzetek	22
Oktatási központ Szamosújváron	24
In memoriam Dr. Bárány Ildikó	28
Könyvbemutatók	32
Csaták 1944 őszén... ..	36
Szobrok a múlt időben	41
Gömbvillámok	49
Irodalom: Molnár Ferenc	54
Támogatóink, szerkesztői levél	62-63

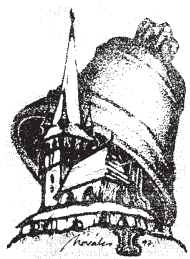
A világnak végén, hol hatalmas sziklák
állnak dörögve, a költők megírják
a történetünket, hogy voltunk és

és élni akartunk, bár sosem beszéltünk

A világnak végén, egy kapu a falban.
Ott állunk előtte a tűzzivatarban.
A szemöldökünket már csípi a szikrák,
a kapu kitárul, a verset csak írják.

És elhittünk mindent, fizettük az árat
a drága és fényes szabad világnak,
és dolgoztunk pénzért, és már nem is
éltünk,
már verset sem írtam, és nem is beszéltünk.

Kinde Annamária

Salgótarjáni Erdélyi Kör

2014. május 20-i rendezvényünkön Molnár László tartott vetített képes előadást az El Camino zárán-dokútjáról.

2014. június 16-án a Magyarok Világszövetsége Salgótarjáni Csoportjával, a Magyar Vöröskereszt Baglyasaljai Szervezetével és a Baglyasalja Barátainak Szervezetével közös programot szerveztünk Baglyasalján. A program az I. világháború kitörésének 100. évfordulóján, a Nagy Háború áldozatainak állított emléket.

Korponai Tamás – a városrész önkormányzati képviselője – a helyi temetőben lévő emlékműnél mondta el az I. világháború baglyasaljai áldozatairól a visszaemlékezését, majd felolvasásra került a hősi halottak névsora, és az elesett áldozatokért közös imával zárult a temetői megemlékezés. Bodnár József az MVSZ Salgótarjáni csoportjának elnöke a Diákotthon nagytermében vetített képes előadást tartott a Nagy Háború emlékhelyeiről.

2014. június 25-én a Balassi Bálint Megyei Könyvtárban a Magyarok Világszövetsége salgótarjáni csoportjával, a Salgótarjáni Erdélyi Körrel és a PO-FOSZ Nógrád megyei Szervezetével közösen emlékeztünk meg Nagy Imre és mártírtársai újratemetésének 25. évfordulójáról. A megemlékezést Bérczesi Mihályné, a PO-FOSZ megyei elnöke tartotta. Utána Bodnár József az olaszországi I. világháborús emlékhelyekről tartott vetített képes előadást. Rendezvényeinket nyári szünet követte.

2014. augusztus 1.

Valiskó Ferenc SEK elnök

Ötágú Síp Kulturális Egyesület – Szeged

A 2013-as III. „Szögedi Nemzet” találkozón a szegedi kirajzású Újkígyós pol-

gármestere – Szebellédi Zoltán – írásban is megismételte a 2012-ben szóban közölt meghívását: Újkígyós megalapításának 200. évfordulójának alkalmából legyen náluk a IV. „Szögedi Nemzet” találkozó. Így kerültünk Újkígyósra, 2014. június 21–22-én.

A megjelent vendégeket Harangozó Imre néprajzkutató, az Újkígyóért Alapítvány elnöke köszöntötte. Megemlékezett az elhunyt Pataki Sándorról, aki a találkozók ötlet-gazdája, lelkes szervezője volt. Miklós Tamara szívhez szólóan szavalt el Kányádi Sándor ide illő versét, a Sárga kankalint. Erdélyi tagunkat erdélyi költő szépséges versével búcsúztattunk.

Ezt követően került sor Tari István óbecsei költő, grafikus A magyar nyelv megőrzésének lehetőségei az elszakított területeken című előadására. Hangsúlyozta, hogy a nyelv és az identitás úgy őrizhető meg, hogy „mondjuk a történeteinket” egymásnak kis és nagyobb közösségekben, a gyermekeinknek pedig otthon. Példának a délvidéki, földdel egyenlővé tett Terjánt említette. A falu neve, történetei mégis fennmaradtak, mert egy kiváló költő, aki ott született, egész életében a falujáról írt.

Sarusi Mihály író, újságíró bemutatta Szentföldön című könyvét, Szabó István író, tanár a vegyes házasságokról mondta el tapasztalatait. Érthető, hogy az egyik nagyapa így fakadt ki: „Oszd mi lössz az unokámbul? Éggyik lábán csizmát hord, a másikon bocskort?”

Vasárnap részesei lehettünk az ünnepélyes Úrnap misének és körmenetnek, majd az együttes záróünnepségnek és az azt követő, 350 személyre készült ebédnek. Különösen szívhez szóló volt a végén a majlátiak (Erdély) meglepetésajándéka: egy fénykép arról a szílfáról, amit csemeteként kaptak első találkozásunk alkalmával. Ez mostanra egy majdnem 4 méter magas gyönyörű fává nőtt, s ha ránéznek a majlátiak, Szeged jut eszükbe!

Dr. Horváth István Károlyné elnök

7 éves a székelykapu Mezőberényben

„Ágaink egybecsavarodtak,
gyökereink összefogóztak”
(Szabó Lőrinc)

Szent István ünnepén, immár 7 éve, minden alkalommal megemlékezünk a Nyikómalomfalváról érkezett székelykapu avatásának évfordulójára. A rendezvényen, egyesületünk tagjain kívül, megjelent Siklósi István, Mezőberény polgármestere, a helyi képviselőtestület tagjai, civil egyesületek vezetői, számos érdeklődő.

Fejér Sándor lelkész áldása után Dr. Ignác Mihály színművész elszavalt a Wass Albert Láthatatlan lobogó című versét. Fejér Zita énekesnő előadásában erdélyi népdalokat hallgathatott a publikum. Kajlik Péter, a Mezőberényi Erdélyi Kör elnöke, ünnepi beszédében a szabadságról, népünk "vérzivataros" történelméről, az erdélyiek kiapadhatatlan szellemi örökségéről beszélt, ami nélkül a Magyar Nemzet sokkal szegényebb lenne. Ünnepeink rendszeres résztvevői a Berény Táncegyüttes fiataljai, kiknek előadásában fergeteges erdélyi néptánc-összeállítást láthattunk. Az ünnepség a

Székely Himnusz elénekülésével zárult, majd hangulatos grillezéssel következett a közeli ligetben.

Kajlik Péter
a Mezőberényi Erdélyi Kör elnöke

Szerkesztőbizottság:

Dr. Kövesdy Pál főszerkesztő, B. Osvát Ágnes (irodalom és gyermekoldal), Szabó M. Attila (Székelyudvarhely)

Kiadja az EKOSZ elnöksége

Alapító főszerkesztő: Orbán László

Levelezési cím: Dr. Kövesdy Pál – 7100 Szekszárd, Otthon u. 2. Tél./fax: (36) 74/417-705
E-mail: ekosz@tolna.net

A kiadásért felel a lap főszerkesztője • ISSN 1416-4698

Nyomdai előkészítés: Galamb Marietta • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

Napról napra szilárdabb az autonómia ügye

Székelyudvarhely és Csíkszereda önkormányzata is elfogadta a Székely Nemzeti Tanács által javasolt autonómiapárti határozatot. A 18 ezer lakosú Kovászna megyei város lakosságának 91 százaléka vallotta magát magyarnak a legutóbbi népszámláláson. A prefektus az általa vezetett intézmény álláspontjával elégedetleneknek is üzent. Az esetet a gyorsajtásért járó büntetéshez hasonlította. Mint mondta, ha valaki túllépi a megengedett sebességet, akkor vállalnia kell ennek következményeit, és nem ildomos mást kikiáltani bűnbaknak.

(MNO)

Székely Nemzeti Tanács

A Securitate módszereinek fenntartója a Román Hírszerző Szolgálat. Mint ismeretes, a Román Hírszerző Szolgálat (SRI) igazgatója George Maior úgy nyilatkozott, az általa vezetett intézmény feladatának tekinti, hogy megakadályozza a területi autonómia megvalósulását Románia területén. Bármely demokratikus ország közigazgatási rendje olyan politikai döntés eredménye, amely a törvényhozó hatalom kizárólagos hatáskörébe tartozik.

Ezt az elvet megsértve, a Román Hírszerző Szolgálat igazgatójának fent idézett megnyilvánulása arra utal, hogy az általa vezetett intézmény politikai rend-

őrséggént működik. Ez mélyen antidemokratikus, alkotmányellenes és megerősíti azt az elterjedt véleményt, hogy a Román Hírszerző Szolgálat nemcsak jogutóda a Securiténak, de szellemének őrzője és módszereinek folytatója is. A nemzetközi közvéleménynek is tudnia kell, hogy a román Securitate Kelet-Európa kommunista politikai rendőrségei közül messze a legkegyetlenebb volt, amely emberek százezreinek alapvető emberi jogait sértette meg, nem riadva vissza a kínzástól és a gyilkosságtól sem. Kiterjedt kapcsolatokat tartott fenn nemzetközi terrorszervezetekkel, azok terrorcselekményeit támogatta, komoly fenyegetést jelentve más országok békés polgáira, a térség békéjére és biztonságára (...)

A kijelentés rávilágít a román politikai osztály kétszínűségére is. Egyfelől demokráciának, kisebbségbarátnak kíván látszani Európában, másfelől célnak tekinti Ceausescu álmát, az etnikailag „homogén nemzetállam” megteremtését, és e cél elérése érdekében az eszközökben sem válogat.

Izsák Balázs

Nincs realitása az autonómiatervezetnek – jelentette ki Kelemen Hunor, az RMDSZ elnöke Csomakőrösön

A politikus a Háromszéki Ifjúsági Tanács által szervezett SIC Feszt Székely-

földi Szabadegyetemen egyetemistáknak és középiskolásoknak beszélt az autonómiáról. Az RMDSZ hírlevele szerint az autonómiatervezetről szólva - amelyet az RMDSZ a Magyar Polgári Párttal konzultálva dolgozott ki, de még nem bocsátottak közvitára - Kelemen Hunor elmondta: akkor tisztességesek, ha kimondják, ehhez az autonómiamodellhez új román alkotmányra van szükség.

Kelemen Hunor kifejtette: a kulturális és a regionális autonómiával magasabb szintre emelhető a kisebbségvédelem annak érdekében, hogy a jövőben is biztosítani lehessen az erdélyi magyarok nemzeti identitásának megőrzését.

Hozzátette: autonómia-kérdésben a román társadalomnak komoly félelmei vannak, amelyekkel számolniuk kell a romániai magyaroknak, ha meg akarják győzni a románokat arról, hogy a magyar közösség törekvései nem ellenük irányulnak, hiszen nem olyat kérnek, amit valakitől el kell venni. Leszögezte: a párbeszédnek nincs alternatívája. „Ami annak idején Gábor Áronnak az ágyú volt, az ma számunkra a szó, az érvek, a bölcsesség” - mondta Kelemen Hunor, hozzátéve, hogy a fiatal nemzedéknek feladata az elkezdett munka folytatása.

„Egyetlen autonómia sem született meg egyik napról a másikra, és nem a szájkaratások munkájának eredménye, hanem a szívós, mindennapi munka, a folyamatos párbeszéd gyümölcse” - mondta az RMDSZ elnöke. Rámutatott: az autonómia nem csodaszer, hanem olyan intézményrendszer, olyan eszköz, amellyel élni kell, és ami többletfelelősséget jelent a magyarság számára.

A novemberi államelnök-választással kapcsolatban a hallgatóság részéről érkezett kérdésre válaszolva elmondta: Romániában nem változott meg olyan mértékben a mentalitás, hogy magyar embert válasszanak meg az ország élére, de a jelöltállítás önbecsülés kérdése az erdélyi magyarok számára. Hozzátette: azért is fontos, hogy jelöltet állítsanak, mert a román politikusok, pártok között egy sincs, amely az erdélyi magyarok specifikus kérdéseire megfelelő választ adna.

Az RMDSZ Kelemen Hunort indítja jelöltként a romániai államelnök-választáson.

(MNO)

Elhunyt Papp-Kincses Emese

Hosszas betegség után, 71 éves korában augusztus 17-én elhunyt Papp-Kincses Emese csíkszeredai irodalomtörténész, egyetemi oktató.

Az erdélyi magyar közélet jeles alakja 1943-ban született Marosvásárhelyen, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem magyar-német szakán diplomázott 1965-ben. A két világháború közötti erdélyi magyar történelmi regényről írt értekezésével szerezte meg 1979-ben az irodalomtudományok doktora címet. 1991 és 1994 között az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) alelnöke volt. Oktatói pályája során székelyföldi középiskolákban, majd a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen tanított. Az erdélyi magyar közélet aktív tagjaként rendszeresen közölt publicisztikai írásokat az erdélyi magyar sajtóban.

Közéleti szereplését az 1999-ben megjelent Virrassz velem című vallomások számvetéskötetben idézte fel. (Az Átalvetoében folytatásokban közzétük. A szerk.) 2006-ban Ha meglegben a függöny címmel regényt, 2008-ban Gonosz novellák címmel elbeszéléskötetet publikált. Siklódi Ferencsel közösen írt Fekete tükör című "látványregényét" júniusban mutatták be Csíkszeredában. Átdolgozta Páskándi Géza A költő visszatér című rockoperáját, amelyet Csíkszeredában Ne késsetek, harangok címmel mutattak be 1996-ban. Megkedvelvén a műfaj sajátosságait, később Árpádházi Szent Erzsébetről Székely golgota címmel a madéfalvi veszedelemről, majd Szent László királyról írt és rendezett oratóriumot, illetve rockoperát Csíkszeredában.

Munkásságát 2002-ben EMKE-életműdíjjal, 2007-ben Julianus-díjjal, 2010-ben a Németh Géza Egyesület díjával, 2014 februárjában pedig a Magyar Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetéssel ismerték el.

(Forrás: Háromszék)

Lapunk a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelenik meg.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Csapó Endre

Európa egyetlen diktatúrája?

A kom-lib. emigráció nagyhatalmi támogatást remél

A történelem néha felmutat ismétlődő eseteket. Amikor az 1919-ben 133 napon át garázdálkodott Tanácsköztársaság megbukott, vezetői bűncikkkel együtt szétfutottak a nagyvilágba, ahol ügyüknek felkarolása érdekében rémmeséket terjesztettek Magyarországról. Mivelhogy akkor, abban az országban nemzeti kormányzat jött létre, az elmenekült tettesek számos fórumon, főleg a győztes hatalmak sajtójában meghallgatásra találtak. Egyrésztük keletre ment, másik áradat szétszéledt az internacionalista eszméket ugyancsak felkaroló győztes nyugati országokba.

Nehéz ellenállni a *déja vu* érzésnek olyan hír hallatán, ami szerint a mai Nyugaton, főként az Egyesült Államokban buzgólkodik egy eléggé népes volt- vagy aligmagyar társaság Magyarország rossz hírének keltésével. Ezen kívül nem sok a hasonlóság a 19-es emigrációval, de abban megegyeznek, hogy külföldi támogatást keresnek a nemzeti kormányzat megbuktatásához olyan indoklással, hogy miatta a civilizáció fennálló rendje van veszélyben.

Az április 6-i magyarországi választási eredmények megdöbentették a nyugati világ más kimenetelt váró érdeklődőit, ilyen arányú győzelem egyébként is szinte elképzelhetetlen a fej fej melletti választási küzdelmekhez szokott országokban. A magyarországi baloldal kiépített hírsatornáin szétszaladt a riadalom, ami egyazon fogalmazásban került a média által a széles világ tudomására. Ebben minden olyanról szó van, ami megváltozott, csak arról nincs, hogy a 2010-ben megbukott baloldalt felváltó jobboldal szabályosan és a demokrácia elvéivel megszerzett döntő többség felhatalmazásával tulajdonképpen csak visszaváltoztatta, helyére tette a most kifogásolt dolgokat. Ennek eltagadása nem illő olyanok részéről, akik minduntalan a demokráciára hivatkoznak.

Egy kis teória. Minden politika a gazdaság szolgálatában áll. Magyarországon állami tervgazdálkodás volt 45 éven át, amelynek fenntartása érdekében a politika diktatórikus volt. Megbukott. Létrejött szinte azonnal a piacgazdaság – ellenállhatatlan erővel. Előbbinek elve volt: minden az államé. Utóbbinak elve: minden magántulajdon. Mindkettő szélsőséges, bármelyik alkalmazása ártalmas, különösen kis ország részére még veszélyes is kísérletezni kiagyalt elvekkel. Nem új találmány a gazdasági életben a kiegyensúlyozás, a túlzásoktól való tartózkodás. Történelmileg eléggé igazolódott, hogy az erős, gondoskodó állam által korlátozott piacgazdaság működőképes, mert kielégíti a vállalkozást is, és az alkalmazottak igényét is a tisztas megélhetésre. Arany középút. Emlegetik manapság a fékek és ellensúlyok fontosságát a politikában. A magyar nemzeti kormány ezt az elvet választotta 2010-ben az ország gazdálkodása részére, ahol jól bevált. Az ország népe kellő többséggel helyesnek tartja, bízik benne, hogy ezzel eléri a kívánt polgári jólétet, ezért szavazatát másodszorra is erre tette. Ez példamutató lehet, és ha követésre talál más orszá-

gokban is, akkor veszélybe kerül a jelenleg uralkodó nagyhatalmi gazdálkodás szélsőségesen magántulajdonra alapozott szabadpiaci rendje. Erről szól a támadás a nemzeti kormány ellen.

A szabad piacgazdálkodás politikai idológiává vált, amit minden igyekezettel kötelezővé akarnak tenni a nagyhatalmak. Ez a gyarmatosítás modern változata. A hirdetett, és követésre előírt politika ezt azonosítja a demokráciával. Ami Magyarországon történt a választással, az e politika követői számára „nem demokratikus”, mert ellenkezik a szabad piacgazdálkodás elveivel. A képlet ilyen egyszerű.

Magyarországon ma rendkívül erős a korlátlan piacgazdálkodási elv támogató tábora. Ez ugyanaz a tábor, amely korábban, az egypártidiktatúrában az állami tervgazdálkodás vezető osztályát képezte. Másszóval: részese és irányítója volt a gazdasági és politikai hatalomnak. Most újra oda akart visszakerülni a baloldali választási szövetség által. Ehhez keresett, és keres továbbra is nagyhatalmi, külhatalmi támogatást.

Van ennek a vonulatnak egy emigrációs részlege is, annak egy amerikai izága csoportja állandóan ostromolja az amerikai politikai szerveket, Magyarország elleni megtorló intézkedések elindítását követelve. Ezek nagy támogatást kapnak az amerikai mainstream médiától, amely tudvalevően a neoliberais pénzügyintézetek szolgálatában népszerűsíti az amerikai gazdasági törekvéseket mindenütt, így Európában is.

A *Washington Post* gyakran közöl Magyarországról tájékoztató cikkeket, ezek kivétel nélkül a magyarországi liberalisták és azok amerikai elvtársai nézetét adják. Egy nappal a magyarországi választások után, tehát április 7-én, már meg is jelent egy terjedelmesebb cikk a *Washington Post*-ban, amely tartalmazza mindazokat a félgazságokat és hazugságokat, amiket a négy év alatt már számos alkalommal felsoroltak a nemzeti kormányról és Orbán Viktorról, mint diktátorról. Az írás szerzője Charles Gati, aki hosszú amerikai emigrációs élete folyamán közeli kapcsolatot épített ki az amerikai politika felső köreiből.

Internet forrásból megismerve kilétét, Charles Gati a *Johns Hopkins Egyetem* professzora, 1956-ban emigrált Magyarországról, előtte Gáti Károly néven a *Magyar Nemzetnél* dolgozott újságíróként. Politológusként szerzett kint diplomát, majd egyetemi berkekben haladt előre. A Clinton-kormányzat első éveiben főtanácsadója volt az európai és orosz ügyeknek a külügyminisztérium politikai tervező részlegénél. Ezt a posztot az idősebb George Bush elnöksége alatt is betöltötte, majd a washingtoni külügyminisztérium főtanácsosa lett. Úgyeszen egyensúlyoz az amerikai belpolitikai határvonalak mentén, nyilatkozataiban, dolgozataiban mindig ügyel a mainstream amerikai érdekek és nézetek képviselésére. Így mindkét oldal szolgálatára állhat, ha úgy hozza a sors. Nagyon igyekezett a Nagy Összekötő szerepében kitűnni: Gyurcsány washingtoni látogatása kapcsán a *Népszabadságban* az „új Közép-Európát megtestesítő államférfiként” beszélt a pápai gyerekről, az *Este* műsorában meg arról regélt: „nagyon sokat számít” Bush és Gyurcsány találkozója, mert nyilván „körülnéztek a vidéken, és látták, hogy itt van egy fiatal, tehetséges politikus, akivel szeretne Bush jobban megismerkedni”. (Arokaso.blog.hu)

Néhány rész a WP-ben közzétett Gati-cikkből:

„Az elmúlt négy évben Orbán átalakította az egykor ígéretes demokráciát egy személyesen igazgatott, fél-autokratikus politikai renddé. Kezdeményezte a »keleti nyitás« politikáját, ami jó

kapcsolatra törekszik olyan országokkal, mint Oroszország, Kína és Azerbajdzsán. Orbán azt állítja, hogy Brüsszel és Washington összeesküvést sző nemzete ellen, ugyanakkor benn tartja Magyarországot a NATO-ban és az Európai Unióban. Nem támogatja a Nyugat oroszellenes szankcióit.

– A választók elfelejtik Orbán múltját. Habár ma jobboldali konzervatív, korábban helyettes vezetője volt a Liberal Internationalnak. Egykor antikommunista és oroszellenes volt, legutóbb összebarátkozott Oroszország Putinjával. Korábban hirdette az európai integrációt, Orbán a szent szuverenitás védelmezője lett. Egykor előnyben részesítette a szabad piacot, most államosította a magánnyugdíjpénztárakat, és a nyugati bankok ellen lépett fel.” Stb.

Olvaszuk tovább csak címszavakban: – Elutasította a vitát Mesterházyval, nem engedte a kereskedelmi médiának a választási hirdetéseket, azt hirdeti, hogy Magyarország ma jobban teljesít, holott lemaradt szomszédai mögött, csak az export ipara nőtt azáltal, hogy alacsonyan tartja a béreket. Az egykulcsos 16 százalékos jövedelmi adóval a nagyobb jövedelműeknek kedvez. A választók nagyrésze nem figyel rá, hogy a lakosság egyharmada nyomorban él, a gyermekek 30 százaléka esténként éhesen megy ágyba, és 500.000 magyar hagyta el az országot ideiglenes vagy végleges külföldi munkára. Orbán elvesztette hitét a nyugati stílusú demokrácia értékeiben, megfosztja az Alkotmánybíróságtól az ítélezés jogát, eltaposza a budapesti szabad sajtó kis maradékát is. Bár elfogadja a NATO védelmi ernyőjét és az EU pénzügyi támogatását, továbbra is ignorálja a Nyugat tanácsait és figyelmeztetéseit politikája miatt.

Befejezésül panaszkodik, hogy a Nyugat kormányai eltűrik Orbánt, hálátlanságát azért, hogy a második világháborút követően békét, haladást európai értékeket élveztek Közép-Európában is.

Charles Gatinak nincs sikerélménye. Hiába mondta ki két évvel ezelőtt, hogy: – Nem maradhat Európában Orbán-rendszer! – most meg itt van az újabb kétharmados nemzeti kormány. Pedig akkor nagy reményt fűztek balfertájék a szorgalmas árulkodással kivívott amerikai figyelmeztetéshez. A 168 óra részére adott interjújában Professor Gati közölte, hogy: „Az amerikai külügyminiszter Orbán Viktornak címzett levelében a diplomáciában szokatlanul kemény kifejezéseket használt. Mint írta, mélységesen aggasztja, hogy a magyar–amerikai párbeszéd nem vezetett egyes törvények újragondolásához. Komoly és megalapozott aggályok alapján nyomatékosan kérte, sőt sürgette a magyar miniszterelnököt, hogy fontolja meg a következményeket.” Akkor Gati így nyilatkozott:

„Nyilvánvaló, hogy a közeljövőt a súlyos gazdasági gondok fogják meghatározni, hosszú távon az ország nemzetközi elszigeteltsége okozhatja a legtöbb fájdalmat, s ez igen súlyos fenyegetés. Európa közepén manapság ország nem működhet hatékonyan, ha nincsenek barátai, nincsenek közeli szövetségesei. Mára a visegrádi partnerországok is elhidegültek Budapestről, nem is beszélve Nyugat-Európáról. Érthető, hiszen Magyarországon lényegében balkáni viszonyok alakultak ki, ami nem jelent ugyan diktatúrát, de a nyugati megfigyelők szemében az ország egyre inkább egybemosódik Romániával, Bulgáriával és Szerbiával. Clinton külügyminiszter és Barroso bizottsági elnök leveléből, a lengyel és az osztrák pénzügyminiszter nyilatkozataiból az a kép bontakozik ki, hogy Magyarország egyedül maradt, miután Orbán utolsó szövetségese, Berlusconi is lelépett a színről.”

„Senkit se tévesszen meg, amikor a nemzetközi diplomácia szabályaiból következő kötelező udvariassággal fogadják Nyugaton a magyar vezetőket: valójában igen kritikusan tekintenek a mai magyar kormánykörökre, sőt, sokan megvetik őket. Tegyük hozzá, ami kézenfekvő: ez nem Magyarországnak vagy a magyar népnek, hanem kizárólag a mai magyar vezetésnek szól, amely lépten-nyomon megszegi a demokratikus normákat.”

Kérdésre válaszolva azt mondta Gati:

„Ha történetesen az új évben a republikánusok kerülnének hatalomra az Egyesült Államokban, akkor sokkal határozottabban, sokkal agresszívabb módon lépnének fel az Orbán-kormány ellen, mint a mai adminisztráció. A demokraták igen hosszú türelmi időt adtak a jelenlegi rezsimnek. Orbánék a republikánusoktól huszonnégy órát sem kapnának. Magyarország jelenlegi kormánya valójában nem konzervatív, hanem radikálisan nacionalista és populisták.”

Nocsak, netán újból jönnek a Liberátotok szétbombázni a magyar lakónegyedeket? No persze, most béke van, és Magyarország szövetségese az Egyesült Államoknak. A kérdésre, hogy milyen lépések várhatók, Gati így felelt:

„Egy biztos: lesznek lépések. Ezek közé tartozik, hogy az EU-IMF-tandem nem fog meghátrálni, és csak olyan készenléti kölcsönszerződés megkötésére lesz hajlandó, amit a magyar kormány ma még elutasít. Számítok arra is, hogy a bankok és a befektetők sem lesznek télenek.”

Tehát a mai békeidős megtorlás büntetésvégrehajtói a bankok lehetnek liberalista módon, vagyis könyörtelenül.

Ekkor merült fel egy érdekes kérdés a 168 óra kérdezőjétől:

„Komolyan gondolja-e, hogy Mark Palmerrel közös kezdeményezése alapján tényleg újraindíthatják a Szabad Európa Rádiót? A SZER a hidegháború eszköze volt. Alkalmazható egy szövetséges ország ellen is?”

Ez a kérdés egy különös szervezkedésre utal, amire majd visszatérünk. Előtte még meg kell említeni az idézett interjú befejező részét, ami nagyon súlyos kérdést vethet fel. A kérdező felvetésére, hogy mi lesz, ha Orbánék húsz évre rendezkednek be, Gati így felelt:

„Ugyan kérem! Én nemhogy húsz vagy tíz évre, de öt évre sem számítok. Ám ez elsősorban nem attól függ, hogy az Egyesült Államok vagy az Európai Unió mit tesz, hanem attól, hogy mit tesz a magyar szavazó. Kétségtelen, hogy számos politikai, alkotmányjogi, közjogi törvény – különösen azok, amelyeket december második felében fogadtak el, és amelyekről Clinton külügyminiszter levele is szólt – megnehezíti a jelenlegi kormány leváltását. Én mégis egyetértek Palmer nagykövettel: igenis vannak lehetőségek arra, hogy a kormányt – ha lehet, demokratikus módon, ha nem lehet, másképpen – elmozdítsák. Nem hiszem, hogy Európa közepén hosszú távon fennmaradhatna egy kézívezérelt politikai és gazdasági rendszer.”

Súlyos szavak ezek. Hogyan foganhat meg egy amerikai nagykövetségben a gondolat, eltávolítani nem demokratikus módon egy független európai állam kormányát Amerikából, amely állam tagja az Európai Uniónak, csak azért, mert elhárítja a nemzetközi hitelintézet beavatkozását gazdasági ügyeibe? Hogyan lehetséges, hogy ilyen természetű beavatkozáshoz az Egyesült Államok aktív külügyminisztere kioktató, utasító és fenyegető levelet ír a célbavett európai állam miniszterelnökének? Hogyan lehet az, hogy ilyen politika igényléséhez és megalapozásához Magyarországon politikai pártok vállalkoznak, amelyeknek a Parlamentben az lenne a feladatuk,

hogy védelmezzék az ország érdekeit? Mit lehet erre mondani? Ez lenne ugyebár a kötelező internacionalizmus?

Szabad Európa Rádió

Az *Amerikai Népszava* nagy bejelentést tett 2011. december 23-i számában, címe:

„Amerika hidegháborút indít Orbán ellen?

– Washington – A demokrácia és a sajtószabadság iránt elkötelezett amerikaiak egy csoportja azt javasolja, hogy a Szabad Európa Rádió magyar adását 2012-ben indítsák újra. **Mark Palmer**, az Egyesült Államok volt magyarországi nagykövete (Ronald Reagan elnök beszédírója) és a magyar származású **Charles Gati** professzor, a Johns Hopkins Egyetem tanára a javaslat megfogalmazói. Charles Gati a Klubrádiónak és az Amerikai Népszavának is megerősítette a hírt. Nem kizárt, hogy az amerikai külügy támogatja, vagy legalábbis nem akadályozza a kezdeményezést. Lapunk információi szerint ez egyelőre csak egy ötlet, de a javaslat megfogalmazói okkal feltételezik, hogy komoly támogatóik lesznek és már vannak is. Mark Palmer volt budapesti nagykövete nagyon erős kapcsolatokkal rendelkezik ehhez. Akár lesz új magyar nyelvű Szabad Európa Rádió, akár nem, Amerika és a Nyugat jelzi Orbánnak, hogy elért az utolsó határig, nem tűrik tovább szóltanul a demokrácia lábbal tiprását, egy diktatúra kialakítását.

– Az ügy pikantériája, hogy az Orbán-barát sajtó durva amerikaellenessége és Orbán nyugatellenes kirohanásai ellenére Magyarország még a Nyugat és Amerika szövetségese. A Szabad Európa Rádió a hidegháború eszköze volt, így ha Amerika beveti az új Szabad Európát, akkor az hidegháborút jelent az Orbán-rendszer ellen. Ennél is meglepőbb a szervezők várakozása, hogy

az amerikai külügy nem zárkózik el az ötlettől, budapesti hírek szerint az amerikai nagykövetség asszony sem határolódik el az ötlettől. Ez viszont azt jelenti, hogy Orbán hamarosan frontális nyugati és amerikai támadásra számíthat, függetlenül attól, hogy lesz-e új Szabad Európa Rádió vagy nem.

– A kezdeményezők az ünnepek után indítványukat eljuttatják a Department of State (az Egyesült Államok külügyminisztériuma) és a Kongresszus megfelelő tisztviselőnek. A terv a Klubrádió működésének ellehetetlenítése után fogalmazódott meg, ennek kapcsán már felreppentek olyan találgatások, hogy esetleg az új Szabad Európa Rádió maga a Klubrádió lenne. Ezt egyelőre nem erősítette meg senki, de az biztosra vehető, hogy az amerikaiaknak a Klubrádió eddigi szolid ellenzéki hangneme nem lenne megfelelő, ők olyan hangnemet várnának el, amely a nyugat-európai és az amerikai sajtót jellemzi, amely a Klubrádiónál sokkal egyenesebb és keményebb stílust jelent.”

Az *Amerikai Népszava*, a kom-lib emigráció lapja 2012. február 28-i számában visszatért a Szabad Európa Rádió témájára, Ismét kell magyar nyelvű Szabad Európa címmel:

„Washington – **Mark Palmer**, **Haraszi Miklós** és **Charles Gati** a Washington Postban írott cikkükben fejtik ki, miért van szükség a jelenlegi viszonyok között külföldről magyar nyelven sugárzó rádióadóra. Mark Palmer az Egyesült Államok budapesti nagykövete volt 1986 és 1990 között; Haraszi Miklós író, a Kádár-rendszer ismert ellenzékije az első szabadon választott Országgyűlés képviselőjeként szolgált; Charles Gati professzor a Johns Hopkins Egyetem égisze alatt működő Nitze School of Advanced International Studies orosz-eurázsiai szakán előadó.

–Magyarország nyugati stílusú, pluralista demokráciájának

Aligha létezik a Kárpát-medencében Marossárpatakon kívül még egy olyan falu, ahol 15 szobor díszíti a központot. A faluban található szobrok alkotója **Miholcsa József** elismert szobrászművész, aki jó néhány éve családjával Marosvásárhelyről Marossárpatakra költözött. 2002 tavaszán rukkolt elő a javaslattal: erdélyi fejedelmeket ábrázoló szoborparkot varázsol a község központjába. Még abban az évben felavatták a **Szent István-szobrot**.

A fejedelemszobrok nem időrendi sorrendben, hanem születési vagy elhalálozási évfordulóhoz kötve készültek el, kerültek talapzatra és felavatásra. A **Szent István** királyunkról készített szobor után következtek az évek során **János Zsigmond**, **Bocskai István**, **Báthory Zsigmond**, **Báthory András**, **Rákóczi Zsigmond**, **Báthory Gábor**, **Bethlen István**, **I. Rákóczi György**, **II. Rákóczi György**, **I. Rákóczi Ferenc**, **II. Rákóczi Ferenc**, **Rhédei Ferenc**, **Barcsai Ákos**, **Kemény János**, **Thököly Imre**, **Bethlen Gábor**, **Báthory István**, **I. Apafi Mihály** erdélyi fejedelmek, illetve **Szent László** magyar király kőmásai.

Jelen számunkat a szobrok fotóival illusztráljuk.

megdőlésével eljött az ideje annak, hogy az Egyesült Államok helyreállítsa a Szabad Európa Rádió magyar nyelvű adásait. A magyar nyelv is csatlakozik ahhoz a huszonnyolc nyelvhez, amin a Szabad Európa Rádió (SZER) jelenleg sugároz az egykori Szovjetunió államaiba, a Közel-Keletre, Dél-Ázsiába és a Balkánra. ...

– Orbán 2010-es megválasztása óta konfrontatív, nacionalista külpolitikát folytat a Nyugattal szemben, amely éles ellentétben áll az orosz és különösen a kíniai önkényuralomhoz való közeledésével. Szívesen beszél a „keleti szélről”, miközben „a Nyugat hanyatlását” jósolja. Központosított, ugyanakkor azonban teljesen kiszámíthatatlan gazdaságpolitikát folytat, kiváltva ezzel, hogy mindhárom nagy hitelminősítő a bővlikategóriába sorolja a magyar gazdaságot. Végül: Orbán ádáz kultúrharcot vív annak érdekében, hogy udvaroljon a cigányellenes, antiszemita, szélső-jobboldali Jobbiknak.

– Az Egyesült Államok elleni orosz és magyar támadások között, Magyarország lehet Putyin alkotmányos diktatúrájának első ideológiai előőrse. Az Európai Uniónak a magyarországi demokráciadeficittel kapcsolatos ismételt figyelmeztetéseit támogató Washingtonnak lépéseket kell tennie a Közép-Európában kibontakozó önkényuralommal szemben, mielőtt az még trenddéválna.”

Két év eltelt, nem hallottunk azóta hírt a felszabadításra tervezett rádióról, de nagyon sok olyan jóslat fogalmazvány indult Budapestről a Nyugat tájékoztatására, ami szerint hamarosan úgys összeomlik az Orbán diktatúra gazdaságilag, de ha kihúzza addig, a következő választásokon a magyar nép elkergeti. És Palmer nagykövet kívánsága sem teljesedett, az Egyesült Államok sem demokratikus módon, sem másképpen nem mozdította el a „kézivezérelt politikai és gazdasági rendszert”.

Keserűen fogalmazza meg a *Bloomberg Global News Agency*: „Hungary may well be the European Union's only dictatorship.”

Van azonban más vélemény is Amerikában. Egy ilyenről számol be **Balla Eszter** San Franciscóból ápr. 13-án:

„Az amerikai Kongresszus magyar tagozata, amely jelenleg tíz képviselőből álló, kétpárti csoportosulás, azon dolgozik, hogy az amerikai–magyar kapcsolatokat elősegítse diplomáciai, gazdasági, kulturális téren. Éppen ezért különös figyelmet fordít a térség minden fontos eseményére, köztük a magyar választásokra is” – mondja a *Heti Válasz Online*-nak **Andy Harris** republikánus

képviselő Marylandból. Arra a kérdésre, hogy miért döntött úgy a magyar tagozat, hogy a magyar választások után azonnal gratulál Orbán Viktornek, Harris így válaszolt: „Magyarország a térség vezető demokráciája, nagyra értékeljük azt az utat, amelyet rövid idő alatt a diktatúrától a demokráciáig megtett. A magyar kormány az Egyesült Államok szövetségese, és a kormánypárt elsőprő győzelmet aratott. Abban a reményben gratuláltunk, hogy a jó kapcsolat tovább folytatódik.”

Harris megemléltette, hogy hivatalos helyről nem kaptak panaszt a magyar választások tisztaságát illetően. Egy cikket olvasott, ami magánvéleményként nehezményezte a külső csoportok támogatását, mondván, hogy ezzel bizonyos pártok előnyt szerezhettek. De az úgynevezett politikai akciócsoportok kampányának anyagi segítése az amerikai választások velejárója is.

Arra a felvetésre, hogy Charles Gati már a választások utáni napon megtámadta a Washington Postban az „autokrata” Orbán Viktort, aki szerinte nem jó a Nyugatnak, Harris így reagált:

„Lehetnek ellenséges vélemények, lehet, hogy Orbán Viktor megosztó politikus, de valamit tud, amivel megnyeri az embereket. Jó vezető lehet, hatékony a politikája, amit a választók nagyra értékeltek, ha ilyen elsőprő győzelmet aratott. Őszintén szólva, a magyarok szavazatai, és nem a világ véleménye döntött a választáson.”

Hozzátette, hogy Oroszország nagyhatalmi törekvései idején amerikai stratégiai érdek, hogy a NATO-szövetséges Magyarország stabil, demokratikus nemzet legyen.

*

Végülis nem lehet nem elfogadni a jelenlegi, még állami függetlenséget valló nemzetközi rendben a magyar választás eredményét, a megalakuló harmadik Orbán kormány legitimizációját. Ez is jelzi, hogy megváltozhat az a ma még érvényesülő irányzat, amely az állami szuverenitások lebontásával tervezi megalkotni Európa egységesítését. Az Európai Parlament soron következő képviselőválasztásain is jöhet meglepetés a tag-államok szuverenitásának mértékét illetően.

Egyébként a magyarországi baloldal összeomlását követően várjuk a kom-lib emigráció csatlakozását is vérmes reményeiben.

(*Magyar Élet* 2014. április 24.)

Egy lib. villanás 1991-ből

Esterházy Péter

Így gondozd a magyarodat!

A csokorba kötött magyart szétbontjuk és éles késsel ferdén visszavágjuk. Kivétel a fászszerűak, mert azokat törjük vagy kalapáccsal zúzzuk. Nehogy megrohadjon a magyar. Az összement magyart a savó leöntése után tőrónak használhatjuk...

A magyar emlős. Egy magyar nem csinál nyarat. A magyar a sötét, ahová Európa ugrik. Ki tartson magyart? Kezdő magyarbarát inkább kanmagyart tartson, ne szukát! Tanácsosabb fajtisza magyart beszerezni, mint valami bizonytalan származású magyart.

Öreg magyart ne vegyünk! A magyart következetesen

dicsérjük vagy dorgáljuk! Lágy, barátságos hang: jól van, jó magyar, illetve keményen, határozottan: pfuj, magyar, helyedre! A magyar a tartós fogyasztási cikkek kategóriájába tartozik.

Olcsó magyarnak híg a leve! A magyartartás csak akkor gazdaságos, ha a törzsállományunktól szaporulatot nyerünk, és azt fölneveljük. Az erogén zónákat piros-fehérvörösrel jeleztük...

Hogyan öltöztessük a magyarokat? Ami a pelenkázást illeti, legjobb a magyart minden étkezés előtt tisztába tenni. Szoptatás 3 óránként. Levegőt minden magyar igényel, de nem huzat formájában. A Kárpát-medence huzatos... (magyarul: húzzon el innen minden magyar). A rágalmaktól magyarod minősége alig változik, az esetleges vizeletfoltokkal ne törődj, bazmeg.

(*Hangjáték* - 1991)

(E kis „remekmű” szerzőjének minősége is alig változott.)

Ágoston András írásai

Mi a feltétele a szomszédokkal való jó viszonynak?

Az elmúlt negyedszázad legelején a lelkesedés, az új kezdet esélye dominált. A lelkesedés elég gyorsan lelohadt. Az új kezdet esélye megmaradt. Lényegében csak úgy, mint egy lehetőség. A gyakorlatban, két maradandó élménnyel letünk gazdagabbak. Gazdagabbak? Dehogya.

Egyrészt tapasztalhattuk, hogy a kisantanti szellemiség él és virul. Legutóbb az Európai Polgári Kezdeményezések körüli érdekalapú felsorakozás bizonyította látványosan: Trianon ma is kísért. Másrészt, s ezzel is szembe kell néznünk, az elmúlt negyed század során mi kisebbségiek soha nem lehettünk biztosak abban, hogy a mindenkori magyar kormány a biztatásnál többel is kész hozzájárulni az autonómiáért való küzdelmünkhöz. Sőt.

Ma már bizton állíthatjuk, haladunk a demokratikus végkifejlet felé. A történelmi VMDK-ban kimondtuk: a cél a Kárpát-medencében élő magyar közösségek határmódosítás nélküli politikai integrációja. Benne a magyar autonómiával, majd a kettős állampolgársággal, s most a Nemzeti Együttműködés Rendszerével. Ami immár része Magyarország alkotmányos berendezkedésének. Ha tartalmilag még nem töltődött is fel, de feladatai már körvonalazódnak.

Itt a helye annak, hogy rámutassunk: ha volt is történelmi ok – az EU-csatlakozás ügye – Budapest tartózkodásának, a

kétharmados Orbán-kormány 2010-ben új lapot nyitott nemzetünk történetében. A kérdés most az, hogy a kisebbségi politikai éltek „legbefolyásosabb”, domináns csoportja kész-e csatlakozni a tényleges autonómiát követelő, nemzetben gondolkodó erőkhöz, vagy továbbra is vállalja a helyi többségi éltek által alkalmazott „bizalmi minimumot”?

Az eddigiek alapján, erre sajnos nemigen van esély. Íme, egy példa.

Az egyik beszélgetés résztvevői a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) részéről – Székely István Gergő szakértői érvelése formájában – visszahallhatták a magyarországi baloldal kifogásait. Hogy a „magyarországi parlamenti választás a FIDESZ szempontjából nézve egyértelműen sikeres volt”. S hogy „a magyar kormánynak érdeemi közpolitikai szintjén kellene foglalkoznia a határon túliakkal, nem csupán a nemzetpolitikai szlogenek szintjén”.

Egyesek szerint – így az erdélyi Nemzeti Kisebbségkutató Intézet politológusa – egyáltalán nem jogos a külhoniak szavazati joga. Egyrészt nem avatkozhatnak bele Magyarország politikájába, ugyanis nem adófizető polgárai Magyarországnak, másrészt nem elég tájékozottak a magyar belpolitikával kapcsolatosan. S itt jön a politikai svédcsavar. A politológus szerint ez feltevés értelmetlen. A felmérések ugyanis azt bizonyítják, mondja az RMDSZ-es kutató, hogy az erdélyi magyarokat a román politikánál jobban érdekli a magyar közélet. A kérdés itt abban tevődik fel, hogy az erdélyi magyarokat nem csábítja-e el Magyarország a helyi, román politikai közéletből, amely által egyre távolabb kerülünk a kisebbségi törekvésektől, ezáltal pedig az autonómia kivívásától.

Hát ez az. Úgy kell ezt érteni, hogy a magyar kormány az erdélyi magyarokat el akarja tántorítani az autonómiától? Netán verbuválja őket a szülőföld elhagyására? Ez bizony durva következtetés lenne. Még akkor is, ha befolyásos politológus nem von le semmilyen következtetést. Hogy túlzás-e ilyesmire következtetnünk, döntse el az olvasó.

De, tegyük fel a legdurvább kérdést: kinek az érdeke, hogy ha a magyar kormány az autonómia szorgalmazásával kilép a nemzetközi politikai színtérre, a „legbefolyásosabb” kisebbségi pártok emberei megszólaljanak és tovább szórják a nemzeten belüli bizalmatlanság magvát? Nem azoknak, akik csaknem huszonöt éve megfogalmazták a saját bizalmi minimumukat?

Folyik tehát a harc a lelkekért. A nemzeten belül is. Reméljük, végül is a nemzetben gondolkodók kerülnek ki győztesként. Mint a kétharmados magyar Országgyűlésben.

A bizalmi minimum él és virul

A helyi többségi elit által felállított bizalmi minimum lényege negyed évszázad óta ugyanaz: ha egy kisebbségi politikai szervezet úgy dönt, hogy „kormányzati felelősséget vállal”, akkor számolnia kell azzal, hogy mandátuma alatt szóba sem hozhatja az autonómiát. Tradíciónak számít ma már az is, hogy aki hangoskodik az autonómia ügyében, az a min-

János Zsigmond

denkori helyi hatalom részéről „kormányzati felelősségvállalásra” nem is számíthat. (Kivéve, ha az előző időszakban már bizonyította: az autonómiát legfeljebb látszólag támogatja.)

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) nem először bizonyítja, hogy a „kormányzati felelősségvállalás” édes örömeért vállalja a helyi többségi elit által felállított bizalmi minimumot. Csakhogy, a körülmények most úgy alakulnak, hogy e vállalás nagy sajtónyilvánosság előtt zajlott le, s ez az RMDSZ Szövetségi Állandó Tanácsának (SZÁT) mai ülése után tartott sajtóértekezleten is elhangzott, a kialakult helyzetet „nem maradhat következmények nélkül”.

Nézzük a tényeket.

A legfontosabb az, hogy a Minority Safepack Initiative elnevezésű kisebbségvédelmi tervezetet kapcsán kialakult kormányválságot úgy látszik, személycserékkel oldják meg.

Titus Corlatean külügyminiszter, Kelemen Hunor ellenlébasza marad. Az RMDSZ szövetségi elnöke viszont menti a mundér becsületét, s lemond a kormányban betöltött tisztségéről. Az RMDSZ viszont nem vonul ki, marad a kormányban. Megtartja mind a kulturális miniszteri, mind pedig a miniszterelnök-helyettesi tisztséget, hiszen a koalíció nem bomlik fel, csak egy kicsit, személyi összetételében – átalakul.

Luxemburgban a helyzet nem változik. Kelemen Hunor marad az Európai Unió Bíróságához beadott kereset egyik aláírója. Így a kecske is jóllakott, s a káposzta is megmaradt.

Ez az egész? Ezért volt szükség a zajos kormányválságra? Hát, nem egészen.

Kezdődött azzal, hogy az RMDSZ megelőzve a Kárpát-medencei Autonómia Tanácsban zajló egyeztetéseket, önálló kisebbségvédelmi dokumentum (nem autonómia) benyújtására határozta el magát. Az Európai Nemzetiségek Föderatív Uniójával (FUEN) együtt – az európai polgári kezdeményezés intézményének alkalmazásával – eljárást indított az Európai Bizottságnál (EB). A Minority Safepack Initiative elnevezésű kisebbségvédelmi tervezetet az Európai Bizottság még a múlt év szeptember 16-án elutasította. A pofon indoklása: az EB szerint az európai sokszínűség megőrzését célzó kezdeményezés nem tartozik a testület jogalkotási hatáskörébe.

Ezt követően az RMDSZ és a FUEN ez év elején kerestett nyújtott be az Európai Unió Bíróságához. Hab a tortán, hogy a luxemburgi perben Románia az EB mellett kér lehetőséget a részvételre, míg Magyarország az RMDSZ-t támogatja.

Az így előállt helyzetnek, kormányválság ide vagy oda, három fontos vonatkozása van.

Magyarország és Románia, konkrét kisebbségi jogi ügyben, uniós szinten, először kerül szembe egymással. Bebizonyosodott, van magyar ügy, s az megjelent a nemzetközi szinten.

Másodszor, szorult helyzetben van mind az RMDSZ, mind a Ponta-féle román kormány. Vitájuk a személycserés kormányválság elhárítását követően, ha csendesebben is, a körülforog, belügy-e kisebbségi kérdés, vagy sem? Tudjuk, ez nem elvi vita. Budapest ugyanis többször közölte, a magyar ügy európai ügy.

Harmadszor, most már elemi erővel tör a felszínre a legfontosabb kérdés: hova húz az RMDSZ? Elfogadja a román bizalmi minimumot, csakhogy kormányon maradjon? Odaáll a román államérdek mellé, s Luxemburgból az első adandó

alkalommal lelép, vagy csendben kivonul? Igaz, a Minority Safepack Initiative elnevezésű kisebbségvédelmi tervezet koránt sem autonómia, de nemsokára az is sorra kerül. Vagy kerülhet. S az RMDSZ számára akkor merül fel igazán a dilemma: odaáll a magyar érdek, az autonómia mellé, vagy végleg belegabalyodik a román politikai elit érdekekből szőtt hálójába?

Az RMDSZ Szövetségi Állandó Tanácsa döntött. Elfogadta a fenti „kompromisszumra” vonatkozó javaslatot. Csakhogy az autonómiát illetően ez mégsem releváns döntés. Ezzel szemben a román oldal döntése a maga számára jó kompromisszum. Kell az RMDSZ, de csak sülve. Bocsnát, csak akkor, ha feladja, vagy elfelejti a pereskedést Luxemburgban. Autonómiáról meg szó sem lehet. Különben is, az belügy.

Távlatilag is helyes megoldás csak egy van. Minden félreértés elkerülése végett ki kellene lépni a kormányból, s mielőbb tényleges, egyeztetett autonómiamoddellel kellene kirukkolni a román parlamentben.

Azt csak remélni lehet, hogy az RMDSZ felmérve saját helyzetét, felmondja a bizalmi minimumot, s a nemzet egészének érdekére figyelemmel, végül, majd egyszer, jó döntést hoz.

Vízió nélkül nincs jövő

Nyolc éve, hogy 2010-ben az első kétharmados Orbán-kormány megalakulását követően feltűnt a remény: talán még sem menthetetlen a magyarországi baloldal. Csak lesz közöttük vezetésre alkalmas fiatal politikus, aki érzékeli a korszakos változást. Körülnéz s rájön, a pártjában is minőségi változásra van szükség. Belátja, hogy a nemzet egészének érdekeiért folytatott politikai küzdelem hozhat csak igazi változást, s ha úgy tetszik, (egyszer majd) szavazatokat is.

Ma már látjuk: a balliberálisok első nekifutása nem sikerült. Pedig nekik könnyebb dolguk lenne, mint azoknak az állampárti politikusoknak, akik, 1989-ben, ha óvatosan is, szellőztetni kezdtek a saját pártjukban. A fordulat dr. Ujhelyi Istvánnak sem sikerült. Bizonyítja ezt a Magyarország polgárainak címzett nyíltlevél-sorozat első darabja is.

A Magyar Szocialista Párt (MSZP) alelnöke, európai parlamenti képviselő, kijutva a széljárta Európába, elborzadva tapasztalja, Magyarország, s benne a második kétharmados Orbán-kormány, rossz nyomon jár. Immár második mandátumban, a „nemzeti együttműködés állampárti rendszerét” igyekszik erősíteni. Szerinte a nemzeti együttműködés „hazug” rendszere azoknak a terepe, akik „ezt a rezsimit épp azzal tartják fenn, hogy beletörődve, belefáradva idomulnak hozzá”.

Érdekes ez a gondolathalmaz. Állampárt? Igen, volt ilyen. Csakhogy az akkor, a nagy testvér éber felügyelete mellett, nyers erőszakkal fűszerezve elérte a 100-101 százalékos szavazatarányt. S külföldi pártfogója megelégedésére, valóban csak a néhány kiváltságos érdekében működtette a különben is kizsigerelt államot. Nem mégis arról lehet szó, hogy a fülkék forradalmának szavazói önkéntesen, jószántukból szavaztak? Mert valóban magukénak érezték az orbáni víziót?

Továbbá, mi történt az idén? Nem újabb kétharmados Orbán-kormány kezdhette meg tevékenységét? A „belefá-

radva idomuló” kettős állampolgárok segítségével. Merthogy mi is beléptünk a nemzet közös politikai színterére! Gondolja Újhelyi, hogy szavazataink több mint 90 százalékkal, egy csak „néhány kiváltságos számára élhető ország” a célunk? S nem Kárpát-medencében élő magyar közösségek határmódosítás nélküli politikai integrációja?

Az igazi kérdés tehát az: miért idegen és felfoghatatlan az integrált magyar nemzet víziója az MSZP és általában a baloldali liberális ellenzék számára? Nem ez lenne a közös jövőnk?

Nézzük most azt, ami a szemünk előtt zajlik. Miért nem képesek a „hármak”, a harmadik országos választás előtt sem megegyezni? Röviden: talán azért, mert csak egyéni és csoportcélokat tartanak szem előtt. S nincs közös jövőképük.

Idézem a Szabadelvű Portál egyik beíróját: „Az orbáni vízió vitatható, de legalább létezik. A magyarországi baloldali ellenzék ugyanakkor nem kínál az orbáni uniós vízióval szembeni erőteljes alternatívát, beéri annak aktuálpolitikai bírálatával, és a baloldali megszólalások jobbra kimerülnek az orbáni uniós politikának a felelőtlenséggel való megvádolásában.”

Hát ez az. Reméljük, csak egyelőre.

Kétpólusú magyar elit – verseny az autonómiáért?

Olyan területen feszül egymásnak az erdélyi kétpólusú magyar politika amilyenre eddig nem volt példa nemcsak Erdélyben, de a Kárpát-medencében élő magyarok más közösségeiben sem.

A novemberben esedékes romániai köztársasági elnökválasztáson – ha mindketten összegyűjtik a 200 000 támogató aláírást – versenybe száll Kelemen Hunor a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) és Szilágyi Zsolt az Erdélyi Magyar Néppárt (EMNP) elnöke is.

Jó ez, vagy sem? Erről szól a vita elsősorban Erdélyben, de lassan a többi magyar közösségben is.

Az a Vajdaságban is többször megtörtént, hogy a kétpólusú politikai elit helyi hatalomhoz simuló szárnya, a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) elnökjelöltet állított. A Vajdasági Magyar Demokrata Pártban (VMDP) is felvilant ez a lehetőség, de a párt anyagi helyzete egyszer sem engedte meg, hogy a tettek mezejére lépjünk. Pedig a kettős magyar jelöltállítás valóban eldönthette volna, mekkora a vajdasági magyarság autonómiaigénye.

Igy minden esetben maradt a kétes értékű lehetőség, hogy a VMSZ a választások második fordulójában „kereskedhesen” a magyar szavazatokkal.

Erdélyben más a helyzet. Ott van esély az autonómiaigény érdekütköztétől mentes, objektív felmérésére. Feltéve, ha az erdélyi választási kampányban valóban az autonómia követelő és az autonómiát ellenző politikai erők csapnak össze.

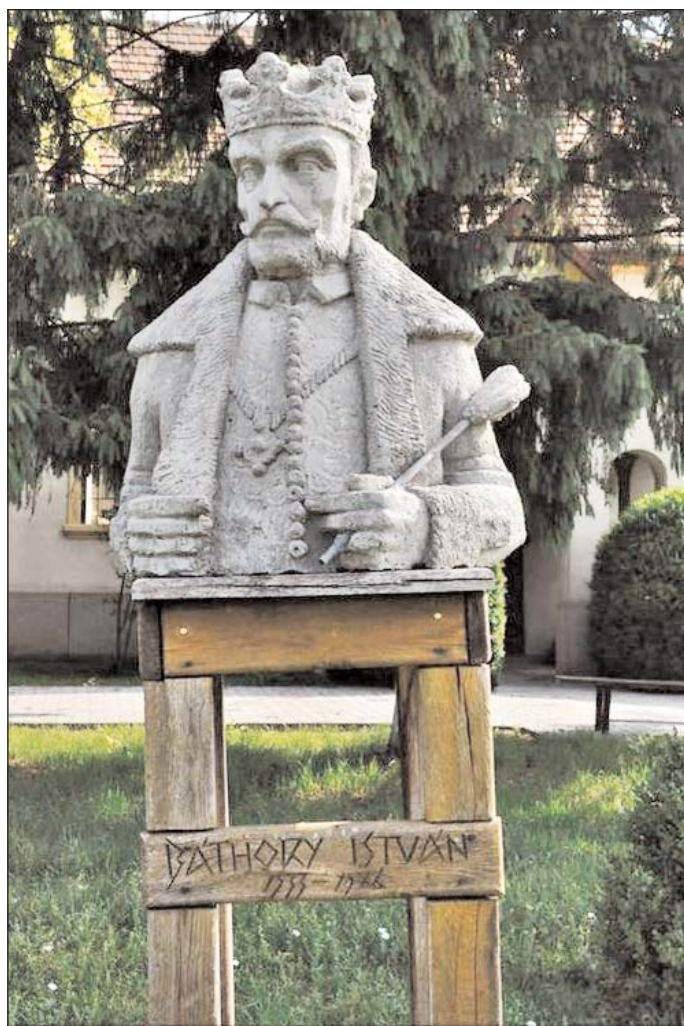
A támogató aláírások begyűjtése formális feltétel, de a nemzeti oldaltól kemény helyi erőfeszítéseket igényel. A második, elvi feltétel: az autonómia programtól minél hamarabb világosan el kell különíteni azt, ami nem az. Ez az elhárítás elvszerű politikai küzdelmet igényel ugyan, de nem

lehetetlen. Az RMDSZ beadhatja az autonómia-tervezetnek becézett törvényjavaslatát, csak hogy a tényleges politikai autonómia ismerve alapján pillanatok alatt megvilágítható e dokumentum jogi természete. Másrészt, s ez sem mellékes eleme a nagy politikai projektumnak, kár a politikai gőzért, ha az RMDSZ-dokumentummal szemben nem áll egy tényleges autonómiadokumentum, amely mögé a magukat nemzeti oldalra soroló politikai erők kivétel nélkül felsorakoznak.

Az Erdélyben zajló vitákból ítélve ezek a politikai feltételek nemigen teljesülhetnek. Az érdekeltek a kampány során a helyi többséget szeretnék felvilágosítani ahelyett, hogy a magyarokat igyekeznének felsorakoztatni az autonómia mögé. Ezért lenne szükség arra, hogy a nézetek tisztázására a Nemzeti Együttműködés Rendszerében (NER) kerüljön sor. S hogy Budapest a NER, jogi és politikai természetének megfelelően, vállalja a részvételt.

A kétpólusú politikai eliten belüli erdélyi autonómiavita – amennyiben sikerrel jár – a Kárpát-medencében élő magyar közösségek határmódosítás nélküli politikai integrációjának a huszonegyedik századi első, valóban fontos állomása lehet.

De jó lenne, ha az eszméink közötti versenyt ez egyszer külső, rajtunk, magyarokon kívül álló erők nem tudnák megzavarni.

Báthory István

Szász István Tas naplójegyzetei

Földnek ama „keserű levéről”, s benne való forgásáról

Ha normálisnak nevezett hétköznapi, avagy józan paraszti ésszel gondolkodunk az emberiség és az azt irányító erők viszonyáról, még elmaradott, alulképzett, félreinformált és lebutított állapotának ismeretében sem lehet megérteni, hogy Isten földi mása, saját (nem egyszer választott) vezető erőin és annak mesterkedésein ennyire nem képes keresztüllátni.

Az évszázadok misztikumába burkolózó titokzatosság, az egyre ismertebbé váló és ma is létező titkos társaságok, a hivatalos titkosítások ellenére, bár összeesküvés-elméletek túlburjánzó sokaságában elvegyülve, éppen elegendő leleplező és önleleplező tény kínálja magát ahhoz, hogy megvilágosodhassunk.

A bolondját járatják velünk, s még azt is elvárják, hogy lelkesedjünk, s főleg áldozatot hozzunk, ha kell életáldozatot, vagy egész életünk áldozatát, sőt a hívó ember üdvösségét is kockáztassa, ha a reánk telepedő „ismerni is tilos” borzalom, illetve annak színpalak előtti képviselői úgy kívánják.

Ami ennek az elvárásnak megfelel, az demokratikus, ahogy régebben mondták: „haladó”, ami nem, az nem csupán retrográd, de bármely ismert, divatosan alkalmazott billogot megkaphatja, s besoroltatik a pusztulásra ítélandók sorába.

Micsoda képtelenség volt példának okáért az oly annyit hangoztatott „békeharc”, s ma semmivel sem állunk jobban. Lássuk csak!

Szavak, fogalmak, meghatározások, elméletek vannak bármire, s ha úgy hasznos, az ellenkezőjére is. Szükség szerint lehet ma valamit (valakit) a legsötétebb színben feltüntetni, hogy holnap az legyen a követendő, az elfogadott, sőt a példakép.

A föld bármely borzalmát relativizálhatják, vagy szükség szerint kettős mérlegre helyezhetik más hasonló vagy nagyobb borzalmakkal. Tragédia lehet egy apróbb esemény, és milliók brutális lemészárlása fel sem bukkan a világ köztudatában.

Használhatatlanságában vált használttá, használhatóvá, eszüközé a történelemírás. Megírják a győztesek vagy a magukat annak feltüntető vesztesek, megírják az igazságtalanul frusztráltak s az igazságtalanság haszonélvezői, hogy konzerválják a nyereséget. Megírja mindenki, ahogy akarja. Csak éppen a világ nem ismeri az igazságot, nem is akarja, nem is érdekli. A pontosság megkívánja megjegyezmem, hogy véleménye természetesen ettől függetlenül van. Az emberek saját sorsukhoz is valamennyien értenek, akárcsak a focihoz.

Politikusaink eljátszoznak a hírekkel, s szükség szerint „viszonyulnak” az abban foglaltakhoz. Ha kell, elhatárolódnak, ha kell, csatlakoznak, tiltakoznak és elítélnak. Nem egyszer kis időkülönbséggel így is, úgy is. Ezzel pedig aztán minden „le is lett tudva”. Általában az elvárás sem sokkal több.

És akkor még nem beszéltünk arról, hogy milyen érthető szemléletbeli különbségek szabdalják az összemberi ítéletmondást a különböző kultúrák nyilvánvaló különbözőségei miatt, anélkül, hogy ezzel bárki is foglalkozna. Ezenközben pedig egyesek a maguk érték(?) rendjének másokra erőltetését (mint pl. a demokráciaexport), nemes és bölcs cselekedetnek állítják be, lelkesedni kell érte. És még nem beszéltünk

arról, hogy a jobb és a baloldal fogalmak mennyire megváltoztak, olykor helyet cseréltek a valóságban, főleg ami azok hirdetőit vagy éppen alkalmazni óhajtóit illeti.

A demokrácia-fogalom pedig, valljuk be, nevetségessé vált.

Én demokrata vagyok! - szól az egyik, aki oly messze van ettől, mint ama Makó lovag Jeruzsálemtől. Én patrióta vagyok! - szól a másik, kezét szívéen tartva, miközben cselekedetei és a hazaárulás közé méltán tehetünk egyenlőségjelet.

Már említettem a kettős mércét, melynek példatárát a magyaroknál jobban ki ismerhetné!

És mivel benne élünk ebben a világban, mivel nem léphetünk ki belőle, kénytelenek vagyunk elfogadni. Úgy is, mint ország, úgy is, mint egyén.

Elfogadjuk, próbálunk mindezeknek megfelelni úgy, hogy a „politikailag korrekt” köréből se vessenek ki.

Oda jutottunk, hogy ami az elején említett józan paraszti ész szerint normális, ami az évezredek emberi normák szerint erkölcsös vagy igazságos, az úgy ahogy van elfogadhatatlanná vált, sőt nevetség tárgyát képezi, s egyáltalán: politikailag inkorrekt.

Alapértékeinket alapvető értékítéletünkkel együtt kiforgatták önmagukból.

Helyt állni azonban ebben a környezetben leszünk kénytelenek, s ezt tudomásul kell vennünk. A látásunkat, hallásunkat, józan eszünket azonban ettől még megtarthatjuk. Ma veszélyérzetünk ébrentartására, na meg jobb időkre.

2014. július 13.

Játékos gondolatok

A számmágia hívói szerint a 77-es fontos lehet. Két napja taposom, de csak a megszokott ízületi fájdalomokkal élek együtt a megszokott elfogadó békességben. Egyelőre semmi fontos. Vagy éppen ellenkezőleg. Csupa fontos! Hiszen, ami számomra igazán annak nevezhető, az igencsak zajlik. 77 ide, 77 oda, folyamatosan és naponta adagolva a felháborodni valót. Mintha Európa vezető orgánumai csak azzal lennének elfoglalva, hogy minket piszkáljanak, lökdössenek „oda bele” a veszélyzónába, hogy ne lehessen igazunk. Az általunk ismert ideológiák szerint horizontálisan nézvést jobbra helyezett „nemzetközi fináncióke” a baloldalt használja arra, hogy a minél szélsőségesebb jobboldalisággal vádolt – számukra hátrányos, sőt veszélyesnek is érzett – jobbközeget, az eddig kimondottan baloldalinak ismert elvárások következetes megvalósítása közben, a vertikálisan minél alább „döngölje”.

Az öt szolgáló, magát baloldalinak nevező hazai gyülekezet minden bűnét elnéző külső gazda most a védeneci által elkövetett és hivatalos formában is el(nézett)fogadott bűnököt kéri számon a jelenlegi, nemkívánatos és veszedelmes „precedensteremtőkön”, hogy önálló újszerű gondolkodásuk első gyümölcseit is megsavanyítva, visszalökje őket, s velük egy országot a gödörbe, melyből éppen kikecmeregni látszik. Módszere a ma már közismert kettős mérce és rokonmetódusai, fenntartó ereje a gátlástalanság generálta arcátlanság. Célja az immáron ezer módon bizonyosságot nyert, de kimondani tilos félgymarmati helyzet rögzítése.

A terjeszkedésből és csúnya új szóval „lerablásból” élő biro-

dalom, miközben vaksága, vagy alkalmatlan vezetői jóvoltából maga is az Egyesült Államokkal szembeni alávetettség egy újabb fokozatába kerülhet, a mag-államok életszínvonalán (ugyancsak érdekből) örködvén, az egyre újabb csatlakozók kárára akart szinten maradni. Ezt a rendszerváltás óta saját bőrünkön tapasztalhattuk meg. Csakhogy a terjeszkedésnek (mint Ukrajnában éppen láthatjuk) határai vannak.

A láthatatlan gazda feláldozza Európát is. Beépíti egymás alá rendeltjeinek egyelőre folyvást bővített épületébe. A pillanatnyi kép alapján éppen az USA alá.

A pénzhatalmi játszmák építtette képzeletbeli piramis(játék) – az építtető és építők piramisa – lefelé kezd kialakulni, már nem sokáig bővíthető, felfelé pedig szintén elkészülni látszik, hiszen egyszer csak elérkezünk ama csúcshoz, amelyről ma még nem beszélhetünk. Pillantásunk azonban lassan felkúszik odáig, és ekkor megláthatjuk az eleven, megtestesült összeesküvés-elméletet.

Ebben a világ- és hazai környezetben zajlik tehát törpe életünk, melyet a szép, s játszadozásra is alkalmas magyar nyelv olykor taposómalomnak nevez.

El kell gondolkodnom azon, hogy miként érthető ez? Taposó rabszolgák vagyunk-e, avagy rabszolgák által taposottak? Talán mindkettő? Hol helyezkedünk el a piramidális ötletpiramis építményében?

Ugyanis más népies hasonlat szerint lehetünk a béka - de akár a bányabéka alatt is. És ha így lenne, akkor fokozati vagy minőségbeli a különbség. Mert hogy taposunk (mit?), vagy megtapostatunk? Persze a rabszolga nem kérdezheti, hogy mit (vagy kit) tapos. Neki taposni kell a megmaradáshoz. Aztán meg manapság vannak olyan taposó rabszolgák, akik – újabb mai meghatározással élve – „önként és dalolva” taposnak, s nem érzik magukat rabszolgának, mivel csak lefelé néznek, s ezzel be is érik.

Élünk, éldegélünk tehát hetet, s hetvenhetet. Éldegélünk, hitben erősek, s annak hiányában gyengélkedők. Életünkkel nem liberális önmagunkat, s nem is hagyományos értelem szerinti közösségünket szolgáljuk, hanem egy ismeretlenségbe burkolt, de körvonalaiban egyre jobban sejtett idegentestet-szervezetet.

A gazdaszervezet azonban – amelyen az élőlködik – mi vagyunk. Mi mind. S teljesen mindegy, hogy világ proletárjai, vagy világ népei-nemzetei, ilyen-olyan típusú államai, esetleg más a nevünk. Taposunk és megtapostatunk. Egymásra nehezünk ott benn a nagy építményben, melyet földrengés-biztosra terveztek.

De mi történik, ha nem a föld kezd rengeni, hanem maga az építmény? Taposottak és taposók, látni kezdők! Mit tesznek akkor az építtetők?

2014. július 17.

Tusványosra – ármányos avagy a birodalmi helytartók szemantikai átokszórásáról

Erről még sokat hallunk, gondoltuk nem kevesen, amikor a Miniszterelnök hagyományos tusványosi beszédét hallgattuk. Aztán alig telt el néhány nap, s már dúl a vihar, akár a Tusványos felé ismert kegyetlen Nemere szele.

Talán amióta az emberiség e földet belakva országokba „társadalmasult”, megjelent a még többet, a mindent akaró birodalmi vágy. Aztán, amint ehhez a vélt vagy valós erőt ama vágy magában megérezte, a megvalósítás útjára is lépett. Ez pedig vagy sikerült, vagy nem. És ezek a többnyire véres próbálkozások kísérik végig történelmünket.

Ebben az óhajban vegyült a hatalmi becsvágy, a gazdasági érdek, az esetleges vallási indíttatás és sok egyéb. Olykor egy másik hasonló kísérlettel szembeni védekezés kényszere.

Ha visszapillantunk, az ezek megvalósítására tett erőfeszítések során még volt valami gyakran tetten érhető. A birodalmasítás folyamán nem egyszer a saját képre formálás módszere vagy kényszere is megjelent valamilyen módon. A homogenizálás, az egységesítés minden téren, és szintén vegyes okokból. A legegyszerűbb szervezési, igazgatási érdektől a kulturális nivelláláson át vallási vagy egyéb megfontolásokig, el a hatalmi tébolyig.

A nemzetek mai értelemben differenciált megjelenésével aztán ebből lett a nemzetek feletti óhaja, az internacionalizmus hirdetése is.

Ha körbepillantunk, ma sem távolodtunk el sokban – esetleg az új és ármányos módszerekben – a szuzai menyegzők korától.

Amit pedig még hasznos megjegyeznünk az az, hogy a birodalmaknak mindenkor szüksége volt helytartókra. Bőkezűen honorált beosztás volt ez mindenkor, kezüket mosó vagy erre sem figyelő Pilátusoknak.

Miközben Trianon-traumatizált állapotunkban az elszakított magyarság homogenizálása folyik, azt kell tapasztalnunk, hogy egy ködökbe burkolt birodalmi szemlélet a nagyvilág felől azokat támogatná határainkon belül, akik egy nemzetek feletti katyvaszba, egy multikulti olvasztókohóba terelnének mindnyájunkat. Senkit ne vigasztaljon, hogy ha netán ezt a történelem sikerre ítélné, rövidesen elérné a szomszédban más szempontok szerint homogenizálókat és homogenizáltjaikat is.

És máris Tusványoson vagyunk. A magyar Miniszterelnök, szokás szerint itt mondotta el ideai feladat-cél-értékelő beszédét, melyben stratégiát is hirdetett. A szónoklatot sokan látták, hallották, olvasták. Részletei ismertek.

A mondandója világos volt, a félremagyarázása pedig várható. Ugyanis azok, akik idült sikertelenségükben csak egy megszallott ellenségkép köpködésére képesek, akik hosszú évek bizonyítási lehetőségét elnyerve buktak el, már csupán évszázados módszerüket: a szemantikai korbácsot, a jelentéstani vitát, a szavak elátkozását, a besározott fogalmak billogját képesek alkalmazni az értetlenül tébláboló választók esetleges „magukhoz riogatására”.

A settenkedő globál-liberalizmus előregedett, de fiatalosnak szánt „neo” álöltözetében ágáló elemeit elvetni szerintük minden megvalósult és működő liberális elv – közöttük a szent szabadság – tagadását is jelenti. Amiképpen a rend óhaj-tása náluk rendszeresen a fasizmussal lesz egyenlő. Azok számára, akik nem hallották a beszédet, félelmetes állítás. Csak éppen nem igaz.

Ismét üzemanyagot kapott a rágalomgyár, ismét lehet vadabbnál vadabb és félelemkeltőbb állításokat hinteni a választói tömegeknek.

Felmerül tehát a kérdés, hogy kellett-e ez nekünk?

Úgy hiszem, ez elkerülhetetlen volt. A többszörösen elbu-

kott liberális elvek alapján működő állam lebontásának szükségességét ki kellett már jelenteni. Ez azért is fontos volt, mert így érthetünk meg számos eddig nehezebben magyarázható – olykor kockázatosnak vagy a hétköznapi ember számára nehezen érthetőnek látszó – lépést. Kellett, hogy a választó világosan lássa az irányt. És benne a miértet. Meg bizony azt, hogy olykor kockázatot, sőt a tévedés – egyébként nem óhajtott – lehetőségét is szükséges vállalni.

Hogy mit kiabálnak és köpködnek, nem lehet számunkra közömbös, de el kell viselni, és helyes kommunikációval, a választók valamennyi rétege számára érthetően mindent elmagyarázni. A fröcsögésre érvekkel válaszolni.

Most már senki sem mondhatja, hogy nem látja az utat, amelyet – ha érti és megérti – saját érdekében választhat. Ha nem ezt teszi, lelke rajta. Ebben senki és semmi nem akadályozza, akár az önsors-rontásban sem.

De a közös sors nem válhat áldozatává kipróbáltan sikertelen politikusoknak, elvetélt ideológiáknak, világunk fölött gomolygó ködös birodalmi terveknek.

Az elhangzott beszéd szerint ezért kell lehetőleg mindent megpróbálni, s közben erős hittel hinni, hogy valóban eljöhessen a mi időnk.

Az az idő, amely ha valóban eljön, a szörnyűkódések ellenére, mindenki ideje lesz.

2014. július 29.

77

Többnyire fáradtan ébredek, néha magyarázat lehet az időjárás szeszélye, máskor nem. És fájok! Nem csak az évtizedes, megszokott és fel sem panasztolt fájdalmakat érzem, nehéz évek lenyomatait, olyanokat, melyekhez hasonlókkal naponta tucatnyi beteg keresett fel 50 év alatt. Új fájdalmak jelentkeznek, s fokozódnak a régiek.

Tréfálkozók azt mondják: ha fáj, örülhetek, mert akkor élek. Mosolygunk rajta.

De túl a fájdalmon van olyan, ami sokkal komolyabban nyomaszt. Az idővel folytatott reménytelen küzdelmem. Állandóan az az érzésem, hogy ez a megfoghatatlan valami, mely jelzi egyszerre a végest és végtelent, homokszemek módjára folyik ki perceit mérni próbáló, megállítást elérni gyenge ujjaim között.

S rájövök, nem a vég elkerülhetetlen közeledése ebben a nyomasztó. Mert az a fáradtság, s azok a fájdalmak azért vannak, hogy hozzászelídítsenek a vég elfogadásához. Nem ez a baj.

A hiba ott van, hogy az elme még többet akarna. Még hajtja a teremtés által reá rótt feladat, a képességek szerinti legtöbbet adni akarás. Nem csak a gyarló nyomhagyás, az apró magánpiramis-építés, ami mindenkit megkísért a maga mércéje szerint, hanem valóban az, amit az alkotás kegyelmével megáldott ember szeretne még létrehozni a benne összegyűlt anyagból, mert nem tudja, továbbviszi-e azt, vagy egy más dimenzióban nevetséges és felesleges semmivé válik (?)

Nyomasztó ez az érzés, de a véges vesztégzárjában működő emberke számára ott van a felfoghatatlan végtelen hatalmas vigasza. S mögötte Az, aki mindezeknek ura.

Virgonc pazarló évek után így haladunk a rév felé. A Helikon Karácsony Benőjének találó szavai szerint megérkeztünk a „megnyugvás ösvényeire”, s azok bölcs alföldi folyók

módjára már szelíd fodrokat vetve, biztosan kigyóznak a torokat felé.

Akinek megadatik életét egészében végig élni, ezt megtapasztalhatja. És helyesen teszi, ha el is fogadja.

2014. augusztus 1.

HAZA

Nem a tulajdonom,
Mégis végleg kaptam
Örökre az enyém
Érte mit sem adtam
Van akinek semmi
Van akinek minden
Hét határon is túl
Hét határon innen
Ez a
Haza

Teremtőnktől kaptuk
Benne érte élni
Gyermekeket nevelni
Semmitől sem félni
Van aki ezt érti
Van aki tagadja
Éltéből nem szán rá
Mindet néki adja
Ez a
Haza

Védelmeztük vérrrel
Volt, hogy rosszul védtük
Ma sem figyelnek ránk
Ha jussunkat kérjük
Van akinek így jó
Van ki csak nem érti
Nyertes szomszédinkat
A léte is sérti
Ez a
Haza

Jövőt tervezgetnénk
Hagyományt gyermeknek
Átkot szórunk reánk
Kint, bent fenyegetnek
Van aki így tegyen
Van belőle még sok
Ország sorsa helyett
Saját érdek az ok
Ez is
Haza

Leányfalu, 2014. július 30.
SZIT

Dr. Victor-Viorel Ponta Úrnak, Románia miniszterelnökének

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Megelégedéssel és köszönettel vettük át az Ön irodájának válaszát arra a beadványra, amelyet ez év március 10-én, a Székely Szabadság Napján a marosvásárhelyi tüntetők fogadtak el. Az elégedettség és a köszönet az Ön párbeszéd-készségének szól, annak, hogy érdemben foglalkozott az általunk felvett kérdések többségével, hogy szükségesnek tartja Románia kulturális sokszínűségének védelmét, és kifejezte azt a szándékát, hogy Románia tiszteletben fogja tartani, és teljesíti minden kötelezettségvállalását annak az igyekezetnek, hogy „*minél magasabb szintű standardokat ismerjenek fel a kisebbségekhez tartozó személyek jogainak védelmében*”.

Ugyanakkor kérjük, engedje meg, hogy túl az elégedettségen és köszöneten, tisztelettel megfogalmazzuk fenntartásainkat és kritikáinkat levelének több kijelentésével szemben, abban a reményben, hogy őszinteségünket értékelni fogja.

Nem elfogadható az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1201/1993 számú ajánlására vonatkozó kijelentése, amelyben azt állítja, hogy: „*Ennek a dokumentumnak nincs kötelező jogi érvénye, következképp az államokra nem rója a területi átszervezés kötelezettségét, vagy az etnikai alapú területi autonómia szavatolását.*”

Ennek a válasznak megfelelően szükséges elemezni úgy a szóban forgó ajánlás jogi kötőerejét, mint az ebből fakadó kötelezettséget a területi autonómia szavatolására.

Románia, amikor csatlakozott az Európa Tanácshoz, tett egy egyoldalú, önkéntes kötelezettségvállalást e dokumentum előírásainak teljesítésére. Ezt a kötelezettségvállalást az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése a 176/1993 számú Véleményezésével elfogadta. (A Közgyűlés értékeli a román hatóságok írásos nyilatkozatát, amelyben kötelezik magukat, hogy a nemzeti kisebbségek védelmét az 1201/1993 számú ajánlásban meghatározott elvekre alapozzák).

Közismert az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének a reakciója Ion Iliescunak, Románia akkori államelnökének kijelentésére, aki az Ön levelébe foglaltakhoz hasonlóan tagadta az ajánlás kötelező jellegét. A Közgyűlés erre adott válaszként elfogadta az 508 számú rendeletet a Columberg jelentés alapján. A rendelet megerősíti, kötelezőek a tagállamoknak a csatlakozás során önként tett vállalásai.

A Románia kötelezettségeinek és vállalásainak tiszteletben tartására és az Európa Tanács általi monitorizálásának megszüntetésére vonatkozó, 1123/1997 számú határozat világosan kéri, hogy Románia folytassa „*a nemzeti kisebbségek védelmének az 1201/1993 számú ajánlásban meghatározott elvekre történő alapozását.*”

A Monitoring Bizottság létrehozására vonatkozó 1115/1997 számú határozat átvette az 508 számú rendelet helyét, megtartva a tagállamok vállalásainak kötelező jellegét, de szankcionálás lehetőségét is amennyiben a vállalások hosszú távon nem teljesülnek.

Az ajánlás kötelező jogi érvényt kapott Románai számára az által is, hogy bekerült a Magyarország és Románia között megkötött, A megértésre, együttműködésre és jó szomszédságra vonatkozó szerződésbe (1996), mivel a magas szerződő felek megállapodtak abban, hogy ennek előírásait „*jogi kötelezettségeként alkalmazzák*”.

Az államok nemzetközi kötelezettségvállalásainak tiszteletben tartása és teljesítése a stabilitás alapvető tényezője, ezeknek a tagadása vagy megkerülő értelmezése rendkívül súlyos és elfogadhatatlan a nemzetközi közösség számára. Ebből a megfontolásból kérem Miniszterelnök Úr, vizsgálja felül az 1201/1993 számú ajánlás nem kötelező jellegére tett kijelentését, és erősítse meg, hogy Románia úgy az Európa Tanácshoz történt csatlakozásakor, mind a Magyarország és Románia között megkötött, kétoldalú szerződésben vállalt kötelezettségeit teljesíteni fogja.

Miután tisztáztuk, hogy az 1201/1993 számú ajánlás kötelező Romániára nézve, idézzük a 11. cikket, amely a mi autonómiatörvényünk szempontjából releváns:

Azokban a körzetekben, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó személyek többséget alkotnak ezen személyeknek jogukban áll, hogy sajátos történelmi és területi helyzetüknek megfelelő helyi vagy autonóm közigazgatási szervekkel, vagy különleges státusszal rendelkezzenek az állam nemzeti törvénykezésével összhangban.

Amit mi kértünk és kérünk továbbra is, a párbeszéd megkezdése ezeknek a rendelkezéseknek a gyakorlatba ültetése végett: Székelyföld sajátos történelmi és területi helyzetének megfelelően kapjon különleges státuszt, legyenek autonóm közigazgatási szervei egy szerves törvény alapján. Ezért a törekvésért tekintenek ránk ellenségeként, bélyegeznek meg pejoratív jelzőkkel, vagy fenyegetnek az állami hatóságok, a polgármestereinket pedig folyamatosan zaklatják még a jelképeink használatáért is.

Ön fontosnak és említésre méltónak találta „*a nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezmény Tanácsadó Bizottságának, a Kisebbségi és Regionális Nyelvek Európai Chartája Szakértői Bizottságának, valamint az Európa Tanács Főtitkárának és Főtitkár helyettesének pozitív értékelését azokra az intézkedésekre vonatkozóan, amelyeket Románia a kisebbségvédelem kereteinek belső konszolidálása és a két egyezmény előírásainak alkalmazása érdekében tett.*”

A helyzet bemutatása akkor lett volna valós, ha utalt volna a Rasszizmus és Intolerancia Ellenés Bizottság (ECRI) nemrégiben elfogadott, Romániára vonatkozó jelentésére is. Ebben a jelentésben 52 (!) javaslat van különböző törvények, eljárások vagy gyakorlatok megváltoztatására vonatkozóan, 13 esetben pedig ezek ismételt kérések, mivel ezek a korábbi felszólítások nyomán sem teljesültek. A székely zászlóval kapcsolatban a bizottság felhívja a figyelmet a román hatóságok kétszínű magatartására és kéri, hogy a hatóságok „*alkalmazzák az egyenlő bánásmód elvét a nemzeti és regionális szimbólumok kitűzésére és használatára vonatkozóan*”.

A területi-közigazgatási átszervezés tekintetében Ön kijelenti: „*Nincs olyan nemzetközi szabály, amely az államok számára egy adott területi-közigazgatási szerkezetet írának elő, az államoknak ebben a folyamatban a hatékonyságot kell szem előtt tartaniuk, és azt, hogy a döntéshozatalt minél közelebb vigyék az állampolgárhoz, illetve ne foganatosítsanak a nemzeti kisebbségek érdekeit nyilvánvaló szándékkal sértő intézkedéseket*”

Ezzel a megállapítással kapcsolatban kijelentjük, hogy nem állítottuk soha, hogy „egy adott területi-közigazgatási szerkezet” elő lenne írva az államok számára, viszont többször felhívtuk a figyelmet a nemzetközi jognak azokra a normáira, amelyeket kötelező módon tiszteletben kell tartani bármilyen közigazgatási reform során:

„A Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájára, amelyet Románia a 282/2007 számú törvénnyel ratifikált, és amely a 7. cikkében (célok és elvek) leszögezi: „A Felek a regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában azokon a területeken, ahol ezeket a nyelveket használják, mindegyik nyelv helyzetének megfelelően politikájukat, jogalkotásukat és gyakorlatukat az alábbi célokra és elvekre alapítják: b) minden egyes regionális vagy kisebbségi nyelv földrajzi körzetének tiszteletben tartása annak érdekében, hogy a fennálló vagy később létesítendő közigazgatási felosztás ne képezze e regionális vagy kisebbségi nyelv támogatásának akadályát.”

- A Románia által a 33/1995 számú Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről. 16. cikke értelmében a „Felek tartózkodnak olyan intézkedések meghozatalától, amelyek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által lakott területeken az arányokat megváltoztatják, és arra irányulnak, hogy korlátozzák azon jogokat és szabadságokat, melyek a jelen Keretegyezménybe foglalt elvekből származnak. Az 199/1997 számú törvénnyel ratifikált Helyi Önkormányzatok Európai Chartája, amely szabályozza a területi-közigazgatási egységek határainak védelmét, és amelynek megfelelően „nem lehet megváltoztatni a helyi önkormányzatok határait az érintett közösségekkel való előzetes konzultáció, vagy ahol ezt törvény lehetővé teszi, esetleges helyi népszavazás nélkül.”

De hasonló előírást tartalmaz a Magyarország és Románia között megkötött, A megértésre, együttműködésre és jó szomszédságra vonatkozó szerződés is, amely előírja:

„A Szerződő Felek, az általános integrációs politikájuk megvalósítását célzó intézkedéseket nem érintve, tartózkodni fognak a kisebbséghez tartozó személyek akaratuk elleni asszimilációját célzó politikától vagy gyakorlattól, és védelmezni fogják ezen személyeket bármilyen cselekedettel szemben, ami az ilyen asszimilációra irányul. Tartózkodnak továbbá az olyan intézkedésektől, amelyek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által lakott régiók lakosságának arányait megváltoztatva arra irányulnak, hogy korlátozzák e személyeknek az ezen cikk (1) bekezdésében felsorolt nemzetközi standardokból és normákból következő jogait és szabadságjogait.”

Őn azt is kijelentette, hogy „Az SZNT-nek megalapozatlannak azok az érvei, amelyek arra vonatkoznak, hogy Románia megsértette volna az 1059/2003 számú, a statisztikai célú területi egységek nomenklatúrájának (NUTS) létrehozásáról szóló rendeletet (NUTS Rendelet), tekintettel arra, hogy a NUTS Rendelet célja egy statisztikai célú közös osztályozás létrehozása, amely lehetővé teszi a regionális szintű statisztikák gyűjtését, összeállítását és terjesztését uniós szinten.”

Közismert tény, hogy Romániában a fejlesztési régiók rátevődnek a statisztikai célból létrehozott NUTS2 területi egységekre, amelyek fontos eszközei az EU pénzalapjaihoz való hozzáférésnek és az Európai Unió kohéziós politikájának elemei, de Romániában egyes közigazgatási-területi átszervezésre vonatkozó terveknek is az alapját képezik, éppenséggel az Ön kormányáét is. A közigazgatási reform kérdésének egy őszinte és jóhiszemű megközelítése kitér

erre a tervezetre is, amely a 75%-ban magyar lakosságú Székelyföldet a lakosság előzetes megkérdezése nélkül, erővel a Középrégióba tagolná, ahol a magyarság részaránya 30% alatt van. A szándék annyira nyilvánvaló, hogy nem igényel semmilyen kiegészítést.

Azért csak tekintsük át röviden a NUTS2 régiók helyzetét európai szinten. A statisztikai célú területi egységek nomenklatúrájának (NUTS) létrehozásáról szóló 1059/2003 számú rendelet (NUTS Rendelet) előírja, a nem közigazgatási területeknek tükrözniük kell a gazdasági, társadalmi, történelmi, kulturális, földrajzi, vagy környezeti körülményeket.

A 3. cikk. (5) szakaszával összhangban, „ha egy adott NUTS-szinthez egy tagállamban – a (2) bekezdésben említett ismérvek megfelelően – nincs megfelelő méretű közigazgatási egység, e NUTS-szintet megfelelő számú, egymással határos, meglévő kisebb közigazgatási egység összevonásával kell képezni.” Romániában megfelelő számú megye összevonásával hozták létre a NUTS2 területi egységeket, de mellőzve egyes előírt kritériumokat: „Az ilyen összevonás olyan vonatkozó ismérveket vesz figyelembe, mint a földrajzi, társadalmi-gazdasági, történelmi, kulturális vagy környezeti körülmények.”

A kulturális és történelmi kritériumot egész Európában tiszteletben tartották, Romániát kivéve (lásd az 1059/2003 Rendelet függelékét). Ebben a tekintetben építő jelegű lehet egyes tartományok példája, amelyeknél el lehet tekinteni a népességszámhoz kötött küszöbektől, megóvándó a régió őshonos kisebbségét. A rendelet a népességszám tekintetében az egyes területi egységeknek küszöböt ír elő, amely a NUTS2 esetében 800.000 és 3.000.000. Áttekintve Európának ezeket a statisztikai régióit, ott találjuk köztük az Olaszországi Valle d'Aosta –t, (az Aosta Völgyet), jóllehet ennek a népessége, mindössze 130.000 lakost számlál. Hogyan lehetett mégis önálló NUTS2 régió, jóval az előírt küszöb alatt? A rendelet értelmében „egyes nem közigazgatási egységek – sajátos földrajzi, társadalmi-gazdasági, történelmi, kulturális vagy környezeti körülmények miatt – eltérhetnek a fenti küszöbértékektől.” Tekintettel arra, hogy az Aosta Völgynek történelmi gyökerű kulturális hagyományai vannak, mivel őshonos francia lakossága is van, az olasz hatóságok tiszteletben tartották az 1059/2003 számú rendeletet, amely az Ön meglátása szerint Románia számára nem ír elő kötelezettségeket. Ami ennél is több, az Aosta Völgy neve két nyelven jelenik meg az 1059/2003 számú rendeletben: Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste. Ez azonban túllép a minimális kötelezettségek keretén, Olaszország ugyanis a kisebbségvédelem területén nem a kötelezettségek legalacsonyabb szintjét keresi. Abban a pillanatban, amikor Románia eljut a demokráciának erre a szintjére, akkor Székelyföld nemcsak önálló NUTS2 statisztikai régió lesz, hanem a román hatóságok közreműködésével ebben a függelékben Tinutul Secuiesc/Székelyföld néven fog megjelenni. Hasonló a helyzete Bolzano/Bozen Autonóm Provinciának is (csak 510.000 lakos)

A nekünk címzett levélben Ön megismétli az olyan közigazgatási-területi reformnak a gondolatát, amely „az államigazgatás hatékonyságának és eredményességének az eszköze, a legjobb kormányzás kiválasztásának esélye”, azt a látszatot keltve, mintha a fejlesztési régiók jelenlegi térképe – az Önök közigazgatási tervének az alapja – szavatolná az eredményességet és hatékonyságot. A valóság azonban más. Az egy főre eső nemzeti össztermék változása például a Középrégióban a

2007-2013 időszakban világosan mutatja a hat megye összevonásának eredménytelenségét, de a magyar többségű területek közvetett, hátrányos megkülönböztetését is.

A lenti táblázat, és az egy főre eső nemzeti össztermék alakulását is feltűnető etnikai térkép mutatja Székelyföld folyamatos és mesterségesen fenntartott elszegényítését, összehasonlítva a román többségű megyékkel, amelyeket Románia regionális fejlesztési politikája előnyben részesít.

Megye	2008 (euro)	2013 (euro)	Növekedés
Fehér	6318	7111	12,5%
Brassó	7285	8681	19,2%
Kovácsna	4923	5009	1,70%
Hargita	5013	5243	4,60%
Maros	5269	5953	12,90%
Szeben	7225	8011	10,90%

Őn kijelenti, hogy „az államoknak nem kötelessége egy olyan közigazgatási-területi reformot előmozdítani, amelynek alapja az etnikai kritérium, vagy a szegregáció. Mi több, egy ilyen elvre alapozott reform súlyosan érintheti az állam működését, a többség és kisebbség közötti együttélést, valamint az adott állam területén élő személyek alapvető jogainak védelmét”

Sem az Önnek címzett beadványban, de egyetlen dokumentumunkban sem szerepel az „etnikai” vagy a „szegregáció” kifejezés. Soha nem kértük, hogy szigeteljenek el, vagy válasszanak külön. Amit kértünk az a székely közösség és a kulturális, nyelvi, vallási sajátosságokkal rendelkező Székelyföld elismerése Románia vállalt kötelezettségeivel összhangban. Még az autonómiát is Székelyföld minden lakója számára kérjük, hiszen a mi felfogásunkban Székelyföld egy történelmi, kulturális terület. Ezt a törekvést szegregációnak nevezni nem más, mint a törekvéseink rosszhiszemű eltorzítása, és semmi jót nem ígér a közösség számára, amelyhez tartozom.

Az a következetesség és vehemencia, amellyel Ön és néhány vezető politikus tagadja az „etnikai kritérium” fogalmát, elvezet egy olyan szöveghez, amelyben valóban szerepel ez a kifejezés. Ezt a szöveget azonban nem mi fogalmaztuk, mivel ez a jelenleg hatályos 2/1968 számú közigazgatási törvény szövege:

3. cikk A megye városokból és falvakból – az ország területi, közigazgatási alapegységeiből – tevődik össze, a földrajzi, gazdasági, társadalmi-politikai, etnikai körülményeknek és a lakosság kulturális és hagyományos kapcsolatainak függvényében.

Etolvasva ezt a törvényszöveget világossá válik az „etnikai kritérium” kifejezés eredete az Ön és az állam más hivatalosságainak szövegeiben, de világossá válik az Ön szándéka is – amely ellentétben különben Románia vállalt kötelezettségeivel – el akarja törölni ezt a kritériumot az ország közigazgatási törvényeinek összességéből. Ezzel a romániai magyarok elveszítenének egy ma elismert jogot.

Nyilvánvaló, hogy ennek a kritériumnak a megtartása az új régiók létrehozása során és a szubsidiaritás elvének alkalmazása – amely elvre az Ön levele is hivatkozik – Székelyföld autonómiájához vezetne, amelyet annyi előítélettel és babonával közelít meg a román politikai osztály.

Nehezen érthető nekünk címzett levelének ez a mondata: Következésképp Romániának nincsen az európai jog alapján

olyan kötelezettsége, hogy átalakítsa az ország belső közigazgatásának rendjét, és az etnikai, kulturális, vagy történelmi kritérium alapján hozzon létre közigazgatási-területi egységeket.

Romániában közigazgatási reform van előkészületben, a „belső közigazgatási rend módosítása”. Ezért kezdeményezték Önök az alkotmány módosítását és rendelték meg egy tanulmányt 2013-ban (a CONREG jelentés) hogy utólag érvekkel támasszák alá, és igazolják a fejlesztési régiók improvizált létrehozását 2003-ban. Az Ön kijelentésével ellentétben az új közigazgatási egységek létrehozásánál **kötelező marad az etnikai, a kulturális és a történelmi kritérium is**. Tagadhatatlan, nemcsak kötelező, de ésszerű és demokratikus is, amely nélkül sem hatékonyságról, sem stabilitásról nem lehet beszélni.

Az Európa Tanács 1985/2014 számú, nemrégiben elfogadott határozata, összhangban a Románia által ratifikált, fent említett nemzetközi egyezményekkel 10.3.2. cikkében előírja: „az ország vagy az érintett állami intézmények közigazgatási és/vagy területi struktúrájának/egységeinek meghatározásakor/megreformálásakor a gazdasági okoktól függetlenül figyelembe kell venni a történelmi régiók hozzáadott értékét a kultúra, nyelv, hagyományok és vallás tekintetében”

És végül beszélünk kell arról a kitartásról, ahogyan Ön, kormányának kisebbségi politikáját Románia nemzetközi kötelezettségeinek hiányával próbálja igazolni. Tényleg nincs arra mód, hogy Románia valóságosan is – ahogyan Ön

II. Rákóczi Ferenc

fogalmaz, - „elkötelezze magát a legmegfelelőbb eszközök beazonosításáért, hogy a kisebbséghez tartozó személyek jogainak védelmében a legmagasabb szintű standardokat alkalmazzák,” azaz a nemzetközi kötelező normák minimális alkalmazásánál többet is tegyen? Az 1201/1993 számú ajánlás 12. cikke előírja: „Jelen Jegyzőkönyv egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy az csonkítja vagy korlátozza a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek egyéni jogát, illetve a nemzeti kisebbségre vonatkozó kollektív jogokat, amelyeket a Szerződő Állam törvényeiben vagy olyan nemzetközi szerződésekben foglaltak, amelynek az Állam részese.”

Ez az előírás abból indul ki, hogy vannak, vagy lehetnek olyan tagállamai az Európa Tanácsnak, amelyek – ahelyett, hogy tagadnák a nemzetközi kötelezettségvállalások kötelező jellegét, vagy állandóan a beszűkítő vagy megkerülő értelmezéseket keresnek – éppenséggel szélesebb jogköröket biztosítanak a kisebbségeik számára, mint amennyit az ajánlás előír. Ezen túlmenően, az előírás nem enged meg olyan értelmezést, amely beszűkítené a kisebbségeknek az állam törvényeiben, vagy nemzetközi szerződésben már elismert kollektív jogait. Az ajánlásnak úgy a betűje, mint a szelleme is különbözik attól, ahogyan Ön megközelíti a kisebbségek jogait, legyenek azok egyéni vagy kollektív jogok. Következésképp van egy nyilvánvaló ellentét egyfelől az igény, hogy „kisebbséghez tartozó személyek jogainak védelmében a legma-

gasabb szintű standardokat alkalmazzák”, és a nemzetközi normákba foglalt kötelező minimum keresése, illetve ezeknek a normának a beszűkítő vagy megkerülő értelmezése között.

Nem lep meg, hogy Ön szerint a nemzetközi jog csak egyéni jogokat ismer el. Ebben az összefüggésben fontos lett volna, ha a romániai közvélemény is megismeri azoknak a módosító indítványoknak a sikertelenségét, amelyeket az Európa Tanács 1985/2014 számú határozatának elfogadása során utasított el a Parlamenti Közgyűlés, és amelyek a kollektív jogok fogalmát törölték volna a dokumentumból.

Befejezésként ismételtelen kifejezzük azt a meggyűződésünket, hogy a társadalmi békét csakis a párbeszéd szavatolhatja, ez elengedhetetlen a tolerancia légkörének megteremtéséhez is, amelyet különben az ECRI jelentés is sürget, és ennek szellemében kérjük, hogy fogadjon egy, a Székely Nemzeti Tanács és a Székelyföldi önkormányzatok képviselőiből álló küldöttséget, hogy közvetlenül be tudjuk mutatni elképzelésünket Székelyföld jövőjére vonatkozóan. A többségi lakossággal együtt abban vagyunk érdekeltek, hogy a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása az európai pozitív tapasztalatok alkalmazásával történjen.

Tisztelettel:

Izsák Balázs

A Székely Nemzeti Tanács elnöke
Marosvásárhely 2014.06.20.

Izsák Balázs

A magyarság képviselőinek kötelességük felfedni Románia szerződésszegéseit

Izsák Balázs, a Székely Nemzeti Tanács (SZNT) elnöke szerint az erdélyi magyarság képviselőinek kötelességük nemzetközi szinten felfedni Románia szerződésszegéseit.

Izsák Balázs Kelemen Hunor romániai miniszterelnökhelyettesnek, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) elnökének válaszolt egy nyílt levélben, amelyet az MTI-hez is eljuttatott.

Megállapította, hogy Románia megszegte azt a vállalt kötelezettségét, hogy kisebbségpolitikáját az Európa Tanács 1201-es ajánlására alapozza. Az 1993-ban elfogadott ajánlás a tömböt alkotó kisebbségek jogaként veszi számba az autonóm közigazgatási szervek létrehozását vagy a különleges státust. Az SZNT elnöke az RMDSZ-nek azt a – Markó Béla volt elnöktől idézett – álláspontját bírálta, hogy a szövetség nem panaszolhatja be a nemzetközi szervezeteknél azt a kormányt, amelyikben maga is benne van. „A nemzetközi fórumok előtt a kötelességszegés mindaddig láthatatlan marad, amíg annak létezését maguk az érintettek, a hátrányt szenvedő közösség képviselői rejtik el” – állapította meg Izsák Balázs.

Az SZNT elnöke a kisebbségvédelmi keretegyezményből idézte, hogy a nemzeti kisebbségek és az ezekhez tartozó személyek jogainak, szabadságjogainak a védelme a nemzetközi együttműködés keretébe tartozik. „A világ államainak joguk és lehetőségük a hátrányosan megkülönböztetett nemzeti közösségek védelmében a szavukat fel-

emelni, az érintettek képviselőinek pedig kötelességük a helyzetet őszintén ismertetni, és soha, de soha nem szabad a segítő szándékot elhárítani, soha nem szabad a jogsértő, a kötelességszegő kormányzat érveit átvéve megtéveszteni a világ államainak közösséget” – áll a kanadai Calgaryban keltezett nyílt levélben.

Izsák Balázs arra figyelmeztette Kelemen Hunort, hogy Victor Ponta miniszterelnök nemcsak a Románia által vállalt nemzetközi kötelezettségeket szegi meg, de az RMDSZ kormányra lépésekor kötött koalíciós szerződést is. Ez ugyanis kötelező konzultációt ír elő a felek között minden olyan kérdésben, amely a magyar közösség identitását vagy az anyanyelvű oktatást érinti.

Izsák Balázs június 11-én tett fel nyílt levélben kérdéseket Kelemen Hunornak azzal kapcsolatban, hogy a román kormány az SZNT márciusi petíciójára válaszolva kijelentette, semmi nem írja elő számára a területi autonómia biztosítását. A levélre reagálva Kelemen Hunor közölte, nem tudott a kormány válaszáról, és részben ő is elismételte, hogy nincsen olyan jogi erővel bíró nemzetközi egyezmény, amely előírná Románia számára, hogy autonómiát biztosítson Székelyföldnek. Kelemen Hunor úgy vélte, hogy Romániának csak morális kötelessége lenne az autonómia biztosítása.

(MTI)

Mikor lesz itthon a román zászló?

Lehet bármilyen vonatkozású és nemzeti az ünnep, román vagy magyar egyre megy, valaki, vagy valakik mindig alkalmas pillanatnak vélik, hogy finomul vagy durván, de belecsípjenek az erdélyi magyarság fenekébe.

Azért, hogy ne legyen nyugodt a magyar percet sem, érezze, hogy éber szemek figyelik, suhogjon a feje fölött a korbács, ha kell, bőrébe hasítson hogy féljen, rettegjen akkor is, ha nem ad okot a megtorlásra, mert csak így ajánlatos bánni velük. („Sa se stie de frica!”) Rettegjen minket!

Sokat gondolkodtam azon, honnan eredhet ez az otromba praktika, talán fanariota örökség?

Nincs rosszabb a világon, mint gyáva, tehetetlen ember igásova lenni – tartja egy székely közmondás. Mert a gyáva, tehetetlen ember pánikrohamában a legkegyetlenebb.

Mircea Dusa szerint a román zászlónak Székelyföldön is otthon kell lennie. Íme, a román zászló napján Mircea Dusa mint egy nemzeti hős megvédi a román zászló becsületét, lévén nagy veszélyben Székelyföld ellenséges területén!

Egyben burkolt célzás arra, hogy a szóban forgó nemzeti jelképet kötelesek lennénk elfogadni, magunkévá tenni, vagy tiszta szívből szeretni. Habár Dusa úr az erdélyi magyarság szakértője, bátorkodom én magam röviden jellemezni a román nemzeti lobogó és a székelység viszonyát: mi a román zászlót megtűnjük, a béke érdekében kényszerből tiszteljük, de mint az önk ellenségei (az önk verziója szerint) nem érezzük magunkénak.

De toleranciánkkal még így is jóval önk fölött állunk! Mert megtűrik-e önk a mi székely zászlónkat, legalább annyira, mint mi az önkét? Tisztelik-e nemzeti szimbólumainkat, bár annyira, mint mi? Hogy lehet ön az erdélyi magyarság szakértője, amikor nem is ismer bennünket? Ön közöttünk élt bizonyos ideig, de nem velünk, mert ha ismerne tudná, hogy befogadó, türelmes emberek vagyunk, egy bizonyos pontig! Az önk őseit befogadtuk, de nemzeti szimbólumaikat nem bírjuk befogadni. A sajátunkat viszont szívünkben hordozzuk, és ezek között van a zászlónk is.

A székely és magyar zászló tehát a szívünkben van otthon, és ezért nem lehet az a román trikolor otthona is. És ezért is nincs „otthon” Székelyföldön a román zászló, mert mi más nemzet vagyunk, azok, akik önköt befogadták! Önk pedig, hálájuk jeléül, másodrangú állampolgárként, ami még rosszabb, ellenséggént kezelnek.

Minket nemzeti ünnepeink megünneplésére nem a töltött káposzta, fasírt, tokány és babfőzelék csábít, hanem fejlett nemzeti öntudatunk belső ösztöne hajt, amivel önk még jelenleg nem rendelkezik. Most próbálják mesterségesen beültetni a románokba.

Ez a magyarázata annak, hogy minden évben változatlanul óvakodnak nemzeti ünnepeinktől, mert az említett érzelmek és tolerancia hiányában nem bírnak minket megérteni. Ehhez önk fel kell nőjenek, és nem vonom kétségbe, hogy idővel fel is fognak nőni. Önöknek is át kell élniük egy fejlődési szakaszt sok-sok csalódással, fájdalommal, küzdelemmel és az egymásra találás örömeivel, valamint saját valódi történelmük ismeretével.

Ha csak az önk számára jelent a román zászló „szuverenitást, függetlenséget és teljes Romániát”, akkor számunkra mit

jelenthet? Már csak a logika szerint is szétdaraboltságot, elnyomást, függőséget és másodrendűséget jelent, és ezért is nem lehet otthon az önk lobogója a székelység szívében!

A miniszter úr gyergyótölgyesi beszéde szerint – amelyet én a magyarok elleni meggondolatlan támadásnak és a velünk élő románok hergelésének minősítek – „a román hatóságoknak, civil szervezeteknek és iskoláknak is sokat kell még tenniük a nemzeti szimbólumok iránti tisztelet elmélyítéséért!”

Itt én először is kizárnám az erőszakot, másodsorban pedig a kölcsönösséget is elvárnám. Különböző lenne a módszer, amilyent első Frigyes-Vilmos porosz király alkalmazott az alattvalóin, amikor is saját kezűleg vert végig az elmaradhatatlan nádpálcájával hátukon, közben így ordított: – Szeressetek, parancsolom, hogy szeressetek, mert én vagyok a ti uralkodótok!

Lehet, hogy nem az én logikám szerint értelmezte a mondatokat, de igazat adok a miniszter úrnak. Ahhoz, hogy kapjunk valamit, előbb adunk is kel: először is meg kell szüntetni a gyűlölet és az egymás iránti bizalmatlanság forrását, amely nagyrészt a rosszul értelmezett, félremagyarázott, és legtöbb esetben tudatosan meghamisított történelem terjesztéséből fakad. A román népet informálni kell a történelmi időkben oly sokszor létkérdéssé vált román-magyar egymásra-utaltságáról, ami valószínűleg az elkövetkezendő időkben is fenn fog állni.

Romániának beláthatatlan és pótolhatatlan veszteségei származtak abból a sajnálatos esetből is, ahogy a szászokat eladták a kommunizmus éveiben, mint a barmokat. Majdnem végzetes késéssel fedezték fel a német-szász civilizáció és infrastruktúra lélegzetelállító szépségét, turistacsalogató különlegességét, és most kétségbeesetten, fűhöz-fához kapkodva próbálják megmenteni azt, mint az „ősrégi román kultúra emlékeit.” A valós történelem megvilágításában minden túlzás nélkül el lehet gondolni azon, hogy a magyarok és a székelyek feltételezett hiányával talán ma nem is volna román nemzet, amely a trikolor búsán hordozza.

Egy ilyen forrás az is, ahogy Selejan püspök úr lépten-nyomon megszegi a kereszténység második törvényét, amely így hangzik: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!”

Püspök úr, az Isten előtt minden ember egyforma, nincs magyar vagy román, mert mi mindannyian a gyermekei vagyunk. Ezt ön nagyon jól tudja, mivel egy bibliát olvasunk. Miért gyűlöli ön a magyart, miért vét a törvény ellen? És miért viszi bűnbe a híveit is azzal, hogy gyűlöletet sugall nekik a magyarok ellen? Esténként milyen lelkiismerettel hajtja álmra fejét? Ne tőlünk féljen, hanem a Jóistentől, minket ki tud játszani, de Őt nem, és a számonkérés pillanata bármikor bekövetkezhet! Gondolja, hogy a túlvilágon majd megveregetik a vállát, amiért két nemzetet összeugrasztott? Tegye ön azt, amire papi palástja kötelezi, lépjen Krisztus Urunk nyomdokába, hirdesse az ígét, a szeretetet, a megbocsátást, az eljövendő örök életet, segítsen a rászorultakon. Gyógyítsa meg a lelkibetegeket, adja át nekik a szentlelkét, úgy ahogy Krisztus mondta: „Ingyen kaptátok, ingyen adjátok!”

Mi bizakodó emberek vagyunk, azt gondoljuk, hogy egymás kölcsönös elismerésével és elfogadásával többre mennénk, mint az állandó, véget nem érő háborúskodással. Ha béke lesz, megnyugvás és kölcsönös tisztelet, talán a román lobogó is itthon tudna lenni Hargita és Kovászna megyében, mert ha szívünkben nincs is hely számára, de van itt terület elég, és mi elférnénk tőle. Ne akarjanak az urak mindenképpen békétlenséget és háborút, mert ez mindkét fél számára veszteség lenne, csupán arányaikban különböznenek.

Sebők Mihály

Erdély Ma 2014. 06.

Kelemen Hunor veresége

Az RMDSZ kormányon maradásával nem az a legnagyobb gond, hogy továbbra is partnerei lesznek a hatalomgyakorlásban egy korrupt, posztkommunista, szélsőségesen magyarellenes politikusokat is tömörítő, alapvetően nacionalista alakulatnak. Véteknek nem kevés ez sem, de talán még ki lehet valahogy magyarázni

Talán még az is belefér, hogy voltaképpen nem szűnik meg az a probléma, amiért a cirkuszt kirobbantották, és Románia nem lép ki a Minority SafePack nevű európai polgári kezdeményezés visszautasítása miatt kezdeményezett perből. Úgysem perdöntő a román állam részvétele, meg aztán valóban fontos a párbeszéd, hátha sikerül velük megértetni, hogy nem a románok ellen irányul a kezdeményezés – áltathatnánk magunkat és próbálnak is szédíteni bennünket valós érvek helyett untig ismert közhelyekkel.

Ami viszont az úgynevezett kompromisszumos megoldásban a legaggasztóbb, az Kelemen Hunor veresége és ennek üzenete. Nem azért, mintha az RMDSZ elnöke különösebb reformokat valósított volna meg a szövetségen belül – nem tette. Nem azért, mert radikálisan új irányba terelte volna a szervezetet, másfajta politizálást honosított volna meg – nem történt ilyesmi. Néhány kérdésben sikerült átvinnie akaratát akár a régi vezetői gárdával szemben is – a magyar állampolgárság, a külhoni magyarság szavazati joga ügyében például nem Markó Béla és hívei álláspontja érvényesült, de akár a székelyek nagy menetelését is említhetnénk: a koráb-

bi RMDSZ-vezetés aligha lett volna partnere az SZNT-nek a tömegmegmozdulás szervezésében. Mindez viszont túl kevés volt, ráadásul úgy tűnt, a kormányra lépés után a szövetségi elnök elbizonytalanodott, lavírozni próbált a radikálisabb fellépést óhajtó székelyföldiek és a régiek, a hatalompártiak között. Egyszeriben megváltoztak a prioritások, az autonómiastátútum benyújtásának halogatása szemléletesen tükrözi mindezt, Kelemen Hunor végül neveltségessé is vált, amikor kéthetente újabb és újabb időpontot jelölt meg a törvény kidolgozására.

És mégis, az RMDSZ kormányon maradásában talán Kelemen Hunor veresége a legaggasztóbb. Az, hogy mielőtt még a Szövetségi Állandó Tanács döntést hozott volna a kérdésben, Verestőy Attila már közölte azt. A kétes háttéralkuk kötetésének hirtelen előbukkant mestere megsemmisítő csapást mért Kelemen Hunor tekintélyére, amikor sajtónyilvánosság előtt közölte: az elnök távozhat, ha akar, ám ők bizony maradnak.

Csakhogy – és Kelemen Hunor megalázó vereségében ez a fájó – az is világossá vált: az RMDSZ-t belülről megreformálni lehetetlen. Jöhetnek új elnökök, mozgolódhatnak radikálisabb szárnyak, az igazán fontos döntéseket úgysem ők hozzák – hanem a régiek, a hatalomhoz dörgölődzők, a kis lépések nagy mesterei. Kelemen megy (egyelőre a kormányból). Verestőy örök.

(Háromszék)

Álszent aggodalom

Ne tegyétek tönkre az Unirea kollégiumot! címmel közleményt tett közzé az egyik román szenátorunk, aki a marosvásárhelyi oktatás etalonjának nevezte az Unirea kollégiumot, ahol 1200 román és magyar nyelven tanuló diák öregbíti az oktatás és a tanintézmény hírnevét. Eddig nincs is gond. Ám a honatya szerint az iskola a szakadék szélére került, ami kétségbeesésbe kergeti a szülőket, tanulókat egyaránt.

Hamar kiderült, hogy a „katasztrófa”, amely a szenátor szerint a szakadék szélére sodorta az intézményt, nem egyéb, mint az, hogy, „a Bolyai Farkas Elméleti Líceum mintájára”, az RMDSZ arra készül, hogy „kiebrudalja a román tagozatot, és egy új, római katolikus teológiai profilú líceumot hozzon létre”. Ugyanis az épüle csoportot, amelyben az iskola működik, visszaszolgáltatták a római katolikus egyháznak. Ebből pedig, köztudott, nagy bajok következtek.

A szenátor az RMDSZ álláspontját kifogásolja, amely szerint a katolikus elméleti líceum létrehozásával, jobban mondva visszaállításával a magyar közösség jogos igényének tesznek eleget, mert szerintük nincs is erre igény. Persze tiltakozik ez ellen, mint ahogy korábban, amikor a kormány helyi megbízottja volt, vehemensen tiltakozott az erdők visszaszolgáltatása ellen is, és sorozatban támadta meg a bíróságon a magyar grófok szerint jogtalan restitúciós ígé-

nyét. Argumentumként egyebek között a megyei tanfelügyelőség álláspontját idézi, amely szerint „ebben a pillanatban nem lehet pluszposztokat és jogi személyiséggel rendelkező oktatási intézményeket létrehozni”, mert a beiskolázási tervet már elfogadta az oktatási tárca, amiről kormányhatározat is született. Azonban politikai nyomásra – szerinte az RMDSZ sarokba szorította PSD-t, és ezáltal veszélybe került a főtanfelügyelő bársonyszéke is – a megyei tanfelügyelőség vezetője is visszakozott korábbi álláspontjáról, és a helyi adminisztrációra bízta, oldja meg. A szenátor felszólítja az illetékeseket, „ne politikai vagy etnikai megfontolások alapján döntsenek”, a katolikus egyháztól pedig toleranciát, megértést, felebaráti szeretetet követel: „ne hagyják, hogy az etnikai szeparatizmus és a politikai viszályok áldozatává válják”, ne tegyék tönkre az oly sok nehézség árán felépített Egyesülés líceumot.

A farizeusság magaskiskolájaként lehetne tanítani ezt az álszent aggodalmat. Mert miközben a román tagozat sorsát siratja, egyetlen szóval sem említi, hogy ez az oktatási intézmény valamikor színmagyar katolikus főgimnázium volt, mint ahogy a Bolyai is tiszta magyar oktatási intézményként működött.

Ha nem volna farizeus, az ellen is tiltakoznia kellene, hogy például az ortodox egyház máig sem adta vissza a görög katolikusoknak a főtéri alsó katedrálist.

Mózes Edith

A politika kudarca, az autonómia diadala

A magyar közvélemény természetesen még mindig sokat foglalkozik a marosvásárhelyi orvoseképzés ügyével. Sajnos, egyáltalán nem tapasztal jobbulást a magyar nyelvű oktatás terén, annak ellenére, hogy a legutóbbi kormányba (is) immár tartósan belépő RMDSZ állítólag „feltételnek” szabta az előrelépést. Igaz, még sok minden megvalósulatlannak bizonyult, vagy ahogy mostanában mondani szokás: meghatározatlan időre „jegték”.

Ráadásul a felvételi eredmények ismertetésekor a szülők, barátok, rokonok mély csalódással értesülhettek arról, hogy az orvosi és a fogorvosi szakok tandíjköteles helyeire idén sem került be egyetlen magyar hallgató sem. A román végzősök több mint ötszörös túljelentkezése miatt annak a 134 magyar orvostanhallgatónak is örülni kell, akik tandíjmentes helyre jutottak be, egyesek alacsonyabb médiával, mint a legjobb kieső román felvételizők.

A három évvel ezelőtti, akkor még a vésszesen hallgató médiában is szókimondónak bizonyuló elemzésben (*Önálló magyar tagozat: közeledünk vagy távolodunk?*) jó néhány olyan megállapításra jutottam, ami azóta sem változott. Oktatótársaim és a magyar hallgatók nevében ma is azt valom: mi szinte minden lehetségeset megtettünk a demokrácia keretei között, szükségnek bizonyuló eszköztárunkból ennyire tellett. A helyzet meghaladott bennünket. Mi, tanárok és diákok elsősorban a magyar oktatás lehetőségének a megteremtésében vagyunk, lehetünk felelősek. Hogy legyenek magyar jelentkezők és a bejutási-továbblépési feltételeknek megfelelő tanárok, hogy létezzen megfelelő színvonalas magyar oktatás és kutatás. És negatív megkülönböztetés, jogmegvonás esetén szavunkat hallathatjuk, különböző módon felléphetünk –akár a magyar szülőkkel, értelmiségiekkel, újságírókkal együtt.

A kisebbség számára az oktatás, kiemelten a felsőoktatás legfontosabb igényeinek a teljesítése elsősorban politikai kérdés. Igazi jogállamban lehetne jogi alapon meghozott döntés, szakmai indoklással. Közelmúltbeli példákat adhatunk a Bolyai Egyetem létrehozásától, majd beolvasztásától a Sapientia-EMTE megteremtéséig, a marosvásárhelyi magyar nyelvű orvoseképzés történetén át. Ezért három évvel ezelőtti megállapításom időszerűségéből semmit sem veszített: „politikusainkon áll vagy bukik: a gyakorlatban is be tudják-e bizonyítani, hogy a tanügyi törvény valóban előrehaladást és nem visszafejlődést jelent a magyar nyelvű orvoseképzés részére.”

És miközben az erdélyi magyar politika kudarcán és saját tehetetlenségünkön túl a cikkben emlegetett stratégia-hiányra és a széthúzásra sem találtunk gyógyírt, az egyetemi autonómia és a román jogalkotás diadalmenetének asszisztálhatunk. Ennek egyik jó példája a 2003-ban elfogadott 1432. számú kormányhatározat által az 2004/2005-ös tanévtől a marosvásárhelyi orvosegyetem magyar hallgatói számára érvénybe lépő külön beiskolázási számokon túli fizetési helyek betöltése. Eleinte az utolsó magyar hallgató nagyobb médiával ju-

tott be, ezért az egyetem szenátusa a tandíjköteles helyeket megfeleltette a román és a magyar hallgatók között. Néhány éve a helyzet megváltozott, ezért ugyanazon szenátus autonóm döntése alapján a médiák sorrendjében történik a helyek betöltése. Ez azt jelenti, hogy harmadik éve a román hallgatók viszonylagos túljelentkezése miatt a tandíjas helyekre csak román diákok kerültek be. Két éve sikerült fele-fele arányban újabb tandíjas helyeket kicsikarni a tanügyminisztériumtól, míg tavaly óta a MOGYE szenátusa a külföldi diákoknak kijáró 5000 eurós tandíjas helyeket hozott létre a román és a magyar nyelvű oktatás keretében. A tavalyi gyakorlat szerint a hazai és a magyarországi szülők szegényebbeknek bizonyultak, mint a spanyolhoniak és az Itáliába verődöttek, akik könnyebben kigazdálkodták a bús tandíjat csemetéik számára.

A marosvásárhelyi magyar oktatás helyzetének az elemzése alapos tanulmányok tárgyát képezi (meg is kellene írni őket!) De tekintsünk kissé a felvételi jelentkezési arányok mélyére! El kell fogadnunk, hogy a románul felvételizők magasabb aránya miatt az orvosi karon 9,67-es osztályzattal esett ki elsőként az a jelentkező – itt fogtak el a fizetési helyek -, aki a magyar tagozatra simán bejutott volna (9,44 volt az utolsó bejutó átlaga). Azt is kiszámíthatjuk, hogy a magyar jelentkezők középmediája valamivel alacsonyabb, mint a román jelentkezők középmediája. De gondoltunk-e arra, hogy mi rejlik a háttérben, hogy ez időben mi történik a körülöttünk működő orvosegyetemeken? Bár a vizsga mindenhol ugyanakkor zajlott, miért lett nagyobb a túljelentkezés Marosvásárhelyen? Első látásra ellentmondásosnak tűnik a helyzet, hiszen az orvosegyetem körüli elmarasztaló híradások, feszültségek nem bizonyulhatnak vonzóknak a jelentkezők számára.

Az országos adatok azt bizonyítják, hogy az utóbbi években nőtt az érdeklődés az orvoseképzés, az egészségügyi pálya iránt. Vajon a szakma megbecsültsége emelkedett, vagy az orvosi diploma lett kiváló útravaló az országból elkívánczozó fiatalok számára?

Továbbá, két olyan fontos megállapításunk lehet, ami mások számára a MOGYE-autonómia sikerét bizonyítja. Hiszen a felvételi módszertanának az elfogadása mindenhol és mindenkor az egyetem szenátusának a kompetenciája, a törvényes keretek betartásával. És itt formailag egyáltalán nem marasztalható el a kétharmadnál nagyobb többséggel rendelkező MOGYE-szenátus. Esetleg szakmailag, erkölcsileg.

Egyrészt Marosvásárhelyen az orvosi és fogorvosi karra még mindig egyetlen tantárgyból kell tesztet írni. Amikor az egykori három kötelező tantárgy kettőre, majd egyre csökkent, Marosvásárhely orvosegyeteme együtt lépett, rögtön követte a bukaresti, jászvásári, kolozsvári, temesvári és krajovai egyetemek határozatait. Másképpen a szigorúbb elvárások miatt felvételizőket veszített volna. Amikor viszont a már említett egyetemek a színvonal emelése miatt bevezették a két tantárgyra alapuló tesztvizsgát, akkor Marosvásárhelyen a kezek

nem lendültek magasba. És így nyertek újabb jelentkezőket, akiknek nem kell a biológia mellett a kémiát is bebiztosítaniuk. Ugyanúgy alacsonyabban határozták meg az elvárásokat, mint az utóbbi huszonöt évben alakult, 1989-ben még nem létező orvosképző egyetemek.

Másrészt Marosvásárhelyen az írásbeli tesztkérdések 90 százaléka pontosan megtalálható Barron's idén románra és magyarra lefordított anatómia és élettan könyvében, és csupán 10%-a új kérdés. Mondhatni, a gyengébb képességűek számára is bemagolható. A legtöbben anatómiát választanak, és ha viszonylag jó az érettségi jegyük (10 százaléka a végső jegynek), akkor eséllyel pályáznak. Nehezebb viszont a bejutás a kevésbé magolósak és a rosszabb érettségijük miatt hátrányosabb helyzetből indulók számára.

Megállapításaimat az ideai statisztikák is alátámasztják. Szében „engedékenyebb”, kevesebb történelmi múlttal rendelkező orvosi karán összesen 136 diákot vettek fel az orvosi és a fogorvosi képzésre 9,48-as és 9,43-as utolsó bejutó jegyekkel, miközben 5,3-szoros volt a túljelentkezés. Az adatok hasonlítanak a marosvásárhelyiekhez. Teljesen eltérőek viszont a kolozsvári adatok: csupán háromszoros túljelentkezés az orvosira, kilenc olimpián után az első bejutó 9,73-at ért el, a 290 tandíjmentes hely utolsó bejutója 7,36-ot. Közben aránytalanul kevés, csupán 20 a tandíjas helyek száma (ugyebár, itt nincs numerus clausus), és csupán egy moldáviai diákot vettek fel a kivételezettek sorában (Marosvásárhelyen két tucatnyi moldávot, román és katonaeorvost). Mellesleg, a fogorvosira az

első helyezett 8,89-et, az utolsó bejutó 6,01-et ért el. Az adatok nyilvánosak, az interneten megtalálhatóak. Elemzésünk-nél viszont már el kell gondolkodnunk. Vajon az A kategóriás kolozsvári orvosegyetem kevésbé színvonalas és kevésbé vonzó lenne, mint a B besorolású marosvásárhelyi? Vagy ők a minőséget fontosabbnak tartják, mint a nemzetiségi érdekek diktálta mennyiséget?

Végül, milyen tanácsot adhatnák a kétségbeesett kiesőknek, leendő felvételizőknek és szüleiknek? Bár a magyar felvételizők idén (is) csak maguk között versengtek az orvosi és a fogorvosi karok tandíjmentes helyeire, a viszonylagos bejutási arány mégis jobb volt, mint az írásomban említett egyetemnek románul felvételiző hallgatói esetén. És bár a helyzet kétségtelenül előnytelennek tűnik, hiszen kisebbségi létünk akár pozitív diszkriminációt kíván, semmiképpen se legyünk kishitűek! Talán készülünk fel jobban, és másfelé irányulás helyett mégis fogadjuk el: Marosvásárhely orvosegyeteme szakmai, közösségi szempontból még mindig többet nyújt a magyar diák számára. Ezért érdemes jobban ráhajtani az érettségin és a tesztvizsgán.

Egyébként a mi időnkben, a nyolcvanas években szinte íratlan szabály volt, hogy a magyar diák jobban készüljön fel a felvételire. Az én 40-es létszámú osztályomból az akkori 5. számú Ipari Líceumban Szatmárnémetiben (előtte és utána Kölcsey nevét hordozta az iskola) mindenki egyetemre jutott, ami akkoriban sokkal nagyobb teljesítménynek bizonyult.

Dr. Ábrám Zoltán egyetemi tanár

Egészségmegőrző program a Csángóföldön

Negyedik alkalommal fordult elő, hogy a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem Közegészségtani Tanszéke és a Diakónia Keresztyén Alapítvány Marosvásárhelyi Fiókszervezete szervezésében, ezúttal a Vitalion cég támogatásával egészségnevelési programot szerveztünk a Csángóföldön. Ennek során kollégáimmal együtt (dr. Bálint József, dr. Ferencz József Lóránd és Filep Róbert, Ortoprofil) tematikus egészségügyi felvilágosító előadásokat tartottunk a helyes táplálkozásról, a dohányzás (pipálás) káros hatásairól, a daganatos és a szív-érrendszeri megbetegedésekről, a helyes testtartásról. Továbbá vérnyomást és testsúlyindexet mértünk, járási és testtartási vizsgálatot végeztünk, tanácsokkal szolgáltunk, kérdőíveket töltöttünk ki az egészséges életmódról, valamint a táplálkozási szokásokról. A gyermekek egy kis ajándécsomagot kaptak, míg a felnőtteknek tombola-sorsolást szerveztünk.

A június 15-17 közötti kiszállás során mintegy háromszázötven személlyel „találkozhattunk” (főleg gyermekekkel, de szülőkkel és nagyszülőkkel is) az öt helyszínen: Ferdinándújfalun, Lujzikalagoron, Klézse (Buda, Tyúkszer, Pokolpatak), Dumbravén és Külsőrekecsin. Mindenhol nagy vendégszeretettel fogadtak, amire büszke lehet Csángóföld népe. Akárcsak az archaikus csángómagyar nyelvre, mély vallásosságára, családszeretetére,

sajátos kultúrájára, az élet apró örömeinek a megbecsülésére.

Következtetésképpen kiemelő, hogy Csángóföld szociális gondjai nagyobb figyelmet érdemelnek a Kárpátokon túli részek, így az Erdélyben élők részéről is. Az elszigeteltség, a szegénység, a munkanélküliség, az egészségügyi biztosítás hiánya, a helyenként gyakorlattá váló hátrányos megkülönböztetés miatt keveseknek adatik meg, hogy szakszerű orvosi véleményért és ellátásért fordulhassanak, ráadásul mindezt időben tegyék. Megállapítható továbbá, hogy a vizsgált közösségekben a szokásosnál nagyobb az igénytelenség a helyes higiéné iránt, gyakori a gyermekek helytelen lábbeli-használata, és feltűnően sok a kezeletlen magas vérnyomásos és a májcirrhotikus beteg.

A mi hozzájárulásunk egy csepp volt a tengerben. De úgy láttam, érdemes folytatni, más helyszíneken is jelen lenni, a kínálatot bővíteni. Rendszeres szűréssel, valamint az egészségnevelő-egészségfejlesztő tevékenység kiterjesztésével esély teremthető a helyiek életminőségének a javítására, a távolság és a szegénység által létrejött esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölésére.

Isten áldja meg Csángóföld becsületes, dolgozó, hívó népét!

Prof. dr. Ábrám Zoltán

tanulták a hagyományos mesterségek fortélyait, vagy besegítettek a gyűjtemények rendezésébe, karbantartásába egy olyan korban, amikor a múzeumpedagógia fogalma még ismeretlen volt nálunk. A szelíd mosolyú pedagógus, id. Haszmann Pál kitűnően ráértzett a közgyűjtemények élővé tételének, vagyis a modern muzeológia művelésének módozataira...

Alsócsernáton, Haszmann Pál Múzeum, Csernátoni Füzetek

Háromszéki körutunk során, baráti társasággal érkezünk Alsócsernátonra, meglátogatni a Haszmann Pál Múzeumot. Egy csodálatos skanzenre találtunk, benne elképesztő, gyermekkorunk rég elsüllyedt világát idéző gyűjteményekre: régi rádiók halmaza, mezőgazdasági gépek, csodálatos vaskályhák hosszú sora, nyári alkotótáborok, elkötelezett fiatalok... a szó sápatag a látottak után. És rábukkantunk a legcsodálatosabbra: az alapító Haszmann Pál leszármazottaira, akik a káprázatos szépségű Damokos kúriában nevelik a 11 gyermeket, a székely jövő zálogait: vadul kereköző, magabiztos fiúk, kézen vezetett, álomszép, mosolygó kislányok - az érzés torokszorító volt! Hamarosan kiderült, hogy a múzeum rendszeresen kapja lapunkat, melyet ott nagyra értékelnek, mi pedig a Csernátoni Füzetek legutóbbi példányával gazdagodtunk. Az ilyen kis, időszakos kiadványoknál szokatlan igényességű, tartalmában, nyelvezetében, külsejében kifogástalan lappal találkoztunk (főszerkesztő dr. Haszmann Orsolya), melyben a múzeum barátainak felsorolása dr. Áder János köztársasági elnökünkkel kezdődik, és dr. Zsigmond Barna Pál főkonzullal zárul. Kitüntetésnek vennénk, ha lapunkat, személyesen annak főszerkesztőjét is felvennék e sorba. (K.P.)

Az alábbiakban a lap 2013/62. számából idézünk, Vargha Mihály, a Székely Nemzeti Múzeum igazgatójának köszöntőjéből.

A csernátoni Haszmann Pál Múzeum 40. születésnapjára

A Székely Nemzeti Múzeum életében az a csodálatos, hogy a történelem földcsuszamlásai között is hű tudott maradni eredeti rendeltetéséhez: a székely nép szellemi és tárgyi emlékeinek gyűjtéséhez, megőrzéséhez, bemutatásához.

Az intézmény közel 140 éves történelmében találunk tragikus pillanatok, komoly veszteségeket okozó sorsfordulatokat, de szerencsére be tudunk számolni örömdetes gyarapodásokról, a bőség éveiről is. Ide soroljuk a múlt század hetvenes éveit, amikor a helyi kultúrpolitikai csillagállás lehetővé tette, hogy képtárak, múzeumok, közgyűjtemények jöjjenek létre szinte a megyében. Így váltunk „anyaintézménnyé”, megyei hálózattá, olyan szép, erős, már az egyéni útjukat járó „leányainkkal”, mint a megyeszékhelyi Gyárfás Jenő Képtár, a kézdivásárhelyi Incze László Céhtörténeti Múzeum, vagy a most 40. születésnapját ünneplő csernátoni Haszmann Pál múzeum.(...)

Már a kezdetekkor „élő” múzeum, és szerencsére meg tudott maradni annak a mai napig is. Sátrazó diákok tucatjai

Pali bácsi kiváló pedagógiai érzékel „megfertőzte” először saját családját, hiszen fiai, majd unokái folytatják az általa indított munkát, majd nagyobb családját, a Kárpát-medence magyarságát. Kevés olyan anyaországi és az elszakított területeken élő magyar van, akinek nem csillan fel a szeme, ha Csernátonról hall.

Negyven év nagy idő, szép kor. Egy ember életében ez a „vaskor”, amikor már a jó alapozáson túl az álmok, élettervek megvalósításán dolgozik, hiszen ekkor bírja legjobban a munkát, az alkotás, az önmegvalósítás édes-nehéz terhét.

Kívánjuk, hogy ez ne legyen másként a csernátoni „leányunk” esetében sem: gondoza, gyarapítsa a hozományt, neveljen, okítson, szerezzen élményt minden ide betérőnek, hogy Csernáton és a székelység említésére minél több fény gyúljon ki az emberek szemében.

Magyar Lajos

A Haszmannoknak

Ha elmegyünk – mert mindnyájan elmegyünk -, magunk is emlék és „múzeum” leszünk. Egy elkoppant szó, egy még lebegő mondat, melyben talán a jövő is megfogható.

A véső fölsírása, a kalapács zengése, a fa sikoltása, a fém érces érdje, minden, mi teremtetik az emberi kéztől, beszélve, szólván a kezdetről, a végről.

Minden, mi megtartott vészen is által, Emberi jószág, mi cselekedni nem áttal, tudva tudván: gyermekünk, unokánk is úgy emlékszik, hogy emlékezik ránk is.

Be kell gyűjteni mindent, mi mienk volt, mert egyre sűrűbben jönnek tolvaj hollók, kik nem csak a tájat, a tájnak lelkét, de gyanútlan lakói lelkét és belepléne.

Be kell gyűjtenünk, mert szépen összehordva örök tanulságul állhat tetteink bokra. A tetteink bokra, sok szép cselekvésünk. Az idő orcájára mi jeleket vésünk.

Ha elmegyünk – mert mindnyájan elmegyünk -, magunk is emlék és „múzeum” leszünk. Egy elkoppant szó, egy még lebegő mondat, melyben talán a jövő is megfogható.

Czegő Zoltán

Székely válogatott Rióban

Földrajzilag hol vagyok? Ahová minden adat, útravaló híján is, már ezeröttszáz éve az ember vágyott. De először föl kellett fedezni azt az új világot, melyben a legtermészetesebb módon élhet boldogan az okos, a beszélő ember. Helytelenül fogalmaztam, helytelenül írtam le. Mindig is mondtam, nem írni kell megtanulni, hanem gondolkodni. A többi, az megy magától. Tehát adat volt bizony, és abban mi, magyarok mindig elől jártunk. Mert ugye ott volt már Nagy Lajos királyunk udvarában a bajnok Ferenc. Rettegte kardját fél Európa. S ha valaki támadt a magyarra, rögvést mutatott a király a honvédesért könyörgő bajnokokra: VIJJON FERENC! Bizony akkor három tenger mosta hazánk határait, s azok a tengerek nem sörből vetettek habot. Ferenc egy frankot Párizsig kergetett, ott egy szépség behálózta, Villon Ferenc névvel dalnok lett belőle.

S most itt volt ez a labdarugdalózó világbajnokság. Hogy nem volt ott a magyar csapat? Véletlenek is vannak. Ugyan! Nézzünk csak körül. Erről beszélgetünk az etédi ivóban Zakariás Dénósbával, aki a nagy Zaki focista rokonának tudja s hirdeti magát.

– Ma is él a nagy Zidane, s bizony Tekerőpatak (spanyolul Rio Del Kacsaringó) szülötte volt, de Romániában a Pallér

Báthory András

családnevet lefordították erővel is, így lett az apjából Zidár, Pallérből, a fiából Zidán. He? S ott a brazilok ma. Játékost adtunk nekik Jo néven, s magyar volt bizony a csibakáposztás-szentkirályi Scolari, Deák, Diák volt a neve itthon, aztán Iskolást csináltak belőle románra. A horvátok is úgy jöttek fel a Kocsisék, Grosicsék nyomán, hogy átmentek a Kovácsok, kettő is. És ne szökjünk akkorát, FIFA! Erdélyi volt a világhírű Vida is, úgy biza, s hát ott van Rióban. S ki ne bámulta volna a mexikói Carlos Penát?! A híres Pennás Karcsit Kökösből? S hogy messze ne menjünk, hát Kamerun csapatába hogy került Dany, a lemhényi, 23 gyermekes Dani család sarja? Kamerunban az első havi fizetéséből református templomot építtetett. S a spanyol Iker, mellesleg Cassias? Iker testvére ma is Uzonban él, Ráduly István polgármester szárnysegédje. S aztán Torres eredeti neve Toros volt. S ott van Diego Costa. Korondon él családja, nővérét, Koszta Veronkát vette feleségül Páll Ágoston keramikus, ott vala Rióban, úgy biza. S onnan egy futamodásra a holland vezér, Louis von Gaal. Etéden élt, s azt mondta a fordítató-borogató román jegyzőnek, hogy ha őt is ferdítik, saját költségén kitelepíti a faluját. Így Gál Lajos, biza. Mert a vér vízzé nem válik. Hogy nem. S emiatt vetődött Ausztráliába Massimo Luongo, Maxim Éva sepsiszentgyörgyi zenetanárnő öccse. He? S Szárazajtáról egyből két remek futballista ment Costa Ricába. Az egyiknek az apja Gránátos Estván bá volt, a másiké Bálványos, most Granados meg Bolonos néven futnak, s nem is kicsi pénzért. Mert a vért s a tüzet megfizetik ám ott lenn, délen. S Chillébe került az uzoni Szentpáli család sarja edzőnek, Sampaoli, tiszta székely, s ott van Vargas is, Vargyas nagy szülötte! Sepsikőrőspatakról pedig Baka Károly öccse, Carlos Bacca. S itt né, lenn a göröggé sose vált Kosztasz. Koszta volt bizony maga is, de nem állott bé románnak, hát oda lett térítve. S hogy közelebb kerüljünk az igaz történelemhez, mert a foci bizony nem játék, hát Sepsiszentgyörgy kinevelte a történész Cserey Zoltán öccsét, Geoffroy Serey néven Elefántcsontparton rúg, s erősen jól. Japánban van s most Rióban Kovasimo, akinek a neve Kovásznai Berci, csak hitványul írták bé a nevét a csapatba. De unitárius jó székely az, hogy igen. S ott volt a mi Messink is Argentínából, de amikor átszökött Szacs-vából, mind azt mondta a kérdésekre, hogy messziről, messziről, aztán rea is ragadt a név, hogy Messi. Üzente biz' a jó lélek, hogy útba ejti hazafelé Szacs-vát, csomagot is vet a repülő saroglyájába, hogy legyen. S egy kevés készpénzt is hagy a ravatalozóra. Mert ezek olyanok, akik messzire szakadtak.

Vannak bizony az orosz csapatban is jó magyarok, de ők eljátszották magukat már sokszor.

Ezért mondom én örökkéig, nem szabad elkeseredni, hogy a mi zászlaink alatt, már a székelyre meg a magyarra gondolkod, nem állingál Orbán Viktor s más érdemesek most, mert egyszer megindulnak ezek a micink is, akkor láss világ csudát! Mert ugye, Zidán, a Pallér építő mester is ott volt Brazíliában, s abból tudni lehet, hogy valamire készülnek Székelyföldön. Hogy igen. S akkor bizony egyszerre minden kitudódik.

De az is szent igaz, amit nagytatink mondott Isonzóról jövet. Mert csak úgy levetette a zekéjét, s mondta: Régina, a türelem rózsát terem, de az is csak úgy, ha kapálják s öntözik a tövít.

(Köszönet Áros Károlynak szakszerű, önzetlen támogatásáért. A szerző)

Székely, 14/07/2014

Magyar oktatási központ épül a messzi láthatáron, a mezősegi Szamosújváron

Magyar iskolaközpont épül a mezősegi szórványban címmel jelent meg tudósításom 2010-ben a Nyelvünk és Kultúránk folyóiratban (1010/4. 31. o.; írtam az Átalvetőbe és a Kapuba is). A Téka Alapítvány igazgatóját, Balázs-Bécsi Attilát ismét faggatom.

Az iskola felépítését téglajegyekkel lehetett támogatni, a román államtól is kaptatok ígéreteket, de mindez ideig pénz csak Magyarországról érkezett. 2010-ben megvolt az első kapavágás. A 2013/14-es tanévre tervezték az iskola átadását, de ha ilyen ütemben folyik az építkezés, akkor a befejezésig tíz évet is várni kell. Marad a napról napra való tusakodás, a kemény munka, hogy elárasszátok a magyar lelkeket a megmaradás puszta örömeivel.

– Semmiféle más áradásból nem kérünk! – főleg, hogy ne ijesztgessenek továbbra is Makkai Sándor „holttengeri” víziójával! Régóta hangoztatom, hogy az un. „holttengeri” diskurzus nagyon sok rosszat tett Mezőségnek. Ez az értelmiség bűne volt; címkét ragasztott rá, majd otthagya a térséget, hisz ki akar, ki tud „holttengerben” élni? Szerencsére az itt élők nagy része nem tekintette annak a szülőföldjét, itt maradt. A mezősegi ember a történelem során sokat szenvedett, viszont jelentős kulturális és történeti értékekkel járult hozzá a magyar nemzeti örökséghez. Ennek ellenére az itt élő magyar közösség nagyon keveset kapott vissza. Csak a Szamos völgyi írástudókból említenék egy párat: Barcsay Jenő, Bartalis János, Bernády György, Berde Mária, Mohy Sándor, Szabó T. Attila, és nem utolsósorban Wass Albert.

– A *Mezősegi Magyar Oktatási Központot* immár öt éve építjük. Az iskola tervezett célcsoportja 550 óvodás és 1-12. osztályos tanuló. 2009-2014. között a magyar kormány prioritásként kezelte az iskolaépítést. A Nemzeti Jelentőségű Intézmények és a Bethlen Alap kereteiből kaptuk a támogatást az építkezésre. Nagy előnnyel indultunk, mert nem kellett telket vásárolni. A szamosújvári Helyi Tanács 2009-ben az iskolaépítés céljára kiutalt egy 7053 m² belvárosi telket, aminek az ingyenes használatát 2013-ban meghosszabbítottuk 45 évre. A román kormány a szórványoktatásba való beruházást nem támogatja, viszont az új oktatási intézmény létrehozása után az iskolát a helyi önkormányzat, vagyis a román állam fogja fenntartani. Tehát a működtetés nem a magyar állam költségvetését fogja terhelni!

Valóban, ahogyan a mezősegi iskolaépítési projekttel kapcsolatban, a kérdésben említetted, az eddigi támogatás nagysága és ritmusa a beruházás befejezését egy évtizedre kitolja. Így, az évek során befektetett pénz több mint egy évtizedig nem hoz semmi hasznot a mezősegi szórványközösségnek, a befektető magyar államnak csak ráfizetést. Erdély történelmi régiói közül csak Mezőség nem rendelkezik egy olyan oktatási központtal, amely a térség szellemi központjává, katalizátorává fejlődne. Ezért az iskola felépítése nagyon fontos célkitűzésünk, mivel a szórványban élő magyarság számára minden, önálló intézmények nélkül eltelt év visszafordíthatatlan veszteségeket okoz. Olyan negatív folyamatok indulhatnak el, melyek során a projekt kezdeti céljai elveszíthetők létjogosultságukat.

A szamosújvári beruházás egy nagyon fontos, programközpontú, célzott fejlesztés. Bebizonyítottuk, hogy minőségi ok-

tatással, életszemlélettel lassíthatunk, vagy megfordíthatunk demográfiai folyamatokat. Konkrét példaként említhetjük azt, hogy a kollégiumokban gondozott tanulóink 24 % vegyes házasságból származik és a Téka Alapítvány 20 éves munkájának is tudható be az, hogy a 2011-es népszámlálási adatok szerint a Mezőség környéki városok közül egyedül Szamosújvár magyar lakosságának aránya nem csökkent.

– *Hol tart az építkezés? A békés építkezéshez kell a legtöbb pénz! Örömmel hallom, hogy ha... ha... ha felépül, a román állam lesz a fenntartó, a magyar költségvetést ez nem fogja terhelni! A februári jótékonysági bálon, netán a nyári táboron tudatok valamiképpen összegereblyézni? (Eddig 17 091 db téglajegyet adtak el)*

– Az építkezést 2010. szeptembert 1-jén kezdtük el Szamosújváron. Az oktatási központ összesen 4 épületrészből fog állni. Ebből 2 részen kezdtük el a munkálatokat és 2013-14 telére a C 4 – H épületrészt már be lehetett zárni. E két épületrész befejezése lehetővé tenné az oktatási intézmény létrehozását, akkreditálását és működését. A teljes hátralevő költség körülbelül 465 millió Ft. Ebből is látszik, hogy csak téglajegyekkel, alkalmi támogatásokkal nehezen haladunk előre, ha nem sikerül valamilyen Kárpát-medence szintű kampányt indítani. De ehhez jelentős médiatámogatásra lenne szükségünk.

– *A Mihai Viteazul (II.utcai) Téka Alapítvány kebelén, a 2013/14-es tanévben 125 tanuló, bentlakó gondozását láttátok el. Kedves Attila, te a kolozsvári Babes-Bolyai egyetem történelem-filozófia szakán végeztél a 80-as években, a Ceusescu-korszakban kidobtak egy moldovai kis faluba tanítani. Meséltél nekem kolozsvári tanáraidról is, most is a fülemben cseng Mircea Toca tanárod neve, aki művészettörténetet tanított, és ő mondta nektek, hogy az erdélyi értelmiségnek három nyelven kell tudnia: románul, magyarul és németül. Szép, gyönyörű, de az építkezés első emeletén már megakadtunk! Te most ne beszélj. Hála Istennek már 25 éve végzed áldozatos, szamosújvári teendőidet. Említetted a Szamos völgyi írástudókat. Hány írástudót adhatunk még a nemzetnek a távoljövőben? Költői kérdés, nem kell válaszolnod, de hadd egészítsem ki a sort Teleki Lászlóval, aki széki előnevet vett fel, Kendilónán született, születése helyét egy forrás Pestre teszi. A magyar kormányt képviselte Párizsban, majd ő lett a nyugati emigráció vezére. Francia, német, angol és magyar nyelven közreadott publicisztikai dolgozatokkal szolgálta az 1848/49-es forradalom és szabadságharc eszméiségét. 1860-ban lefoglák, Bécsbe szállították, megkegyelmezték neki, csak ne politizáljon! Budapesten a közhangulat nyomására mégis pártvezér és országgyűlési képviselővé választották. Nyugtalan lelkiismerete miatt 1861-ben öngyilkosságot követett el (Vágy ki tudja?) Széki Teleki László előtt száz évvel e vidéken tiündökölt Zágoni Aranka György, Széken született, 1737. szept. 15-én; Kolozsváron jelentette meg emlékezetes röpiratát 1791-ben, amelyben az Erdélyi Magyar Nyelvemelő Társaság megalapítására tett erőteljes felhívást. A tudós társaság titkára volt 1793-1806 között; tagjai közé románokat is felvett! Kedvencem Bányai Elemér (Zuboly), ő volt a*

szamosújvári árvaház első igazgatója, 1915-ben esett el az uzsoki hágó védelmében. Jogot végzett Kolozsváron. Egyszer csak felke-rekedett s a Budapesti Nemzeti Múzeum tisztviselője lett, de nyug-talan természete s az emberekben való segíteni akarás az újságírói pálya felé terelte. Ő volt az egyetlen, akit minden pesti író, költő és szerkesztő nagyra becsült, szeretett; de a háborúba menésről nem tudták lebeszélni. Halálhírére országos gyűjtésbe kezdtek s megalapították a hadiözvegyek és árvák segélyezésére létrejövő első pénzalapot Pesten. Itt és most átadom a terepet neked!

– A **Mezőségi Szórványoktatási Program** összehangolt és tervszerű módon, hosszútávon biztosítja a mezőségi szórványköz-ség anyanyelven történő oktatását. A programot a kilenc-venes évek végén indította el a szamosújvári református egy-ház **Kabai Ferenc** lelkész irányításával, majd a választói **Kal-lós Alapítvány** vont be új célközösségeket (a Kis-Szamos men-te és a Szamoshat (Erdőhat) kistérségekből. A Téka 2000-ben csatlakozott a programhoz. Azóta több mint 350 gyerek tanulhatott és tanul magyarul. Felépült két korszerű kol-légium, ahol civilizált életkörülményeket és minőségi oktatást biztosítunk. Válaszúton az óvodások és az 1-4. osztályosok, Szamosújváron az 5-12. osztályosok jelentik a célcsoportot. A kollégiumok fenntartását megnehezíti, hogy a teljesen civil hátterű bentlakások közé tartoznak. Nincs mögöttünk fenn-tartó önkormányzat, iskola vagy más állami intézmény ezért a személyzet fizetésétől kezdve a közöltségeken át a tanulók étkeztetéséig minden költséget a civil forrásszerzőkkel kell előteremteni.

– A 2014/15-ös tanévet mikor és hány gyerekkel kezdhettek? Milyen családi, társadalmi háttérrel érkeznek ide?

– A 2014-2015-ös tanévben továbbra sem változik a kollégis-ták létszáma. 26 mezőségi településről érkezik több mint száz tanuló a kollégiumba. Az intézmény által támogatott célcso-port nagyjából szociálisan és etnikailag hátrányos helyzet-ben élő 5-12 osztályos tanulókból áll. Ezért intézményünk nem csak egyszerű bentlakás, hanem gyerekeinknek és fiatal-jainknak egy második otthon jelentünk. Nem csak oktatási körülményeket biztosítunk, hanem fokozottan odafigyelünk értékközpontú nevelésükre (műveltség, ízlés, honismeret, nemzettudat stb.) Oktatási felkészítő és felzárkóztató tevé-kenységeket szervezünk. Iskolán kívüli programokat (nép-tánc-, népdal-, népzeneoktatás, kézműves foglalkozások, iro-dalmi kör, Biblia óra, multimédia kör, társastánc, közösségfej-lesztő programok, kollégiumi újság – Kukucska – kiadása, 1848 megünneplése, előadások bemutatása a szülőfalvakban, a bábos kör előadásai, nyári kézműves tábor, nyári honisme-reti tábor, jeles napok megünneplése – advent, farsang, kará-csony, a néptáncgyűttes és a népdalkör fellépései, nyári juta-lomtáborok). Minőségi közösségi életet és anyanyelvi oktatást tudunk biztosítani a mezőségi kollégistáknak, és ezzel foko-zatosan leépítjük azt a hátrányt, amivel a tömbmagyar vidék-ről vagy városból származó társaikkal szemben indulnak.

– A tanévkezdéskor mivel biztatod őket, mit mondasz majd szepet, jót nekik?

– Szeptember 14-én kezdjük az új tanévet. Ez egy jó alka-lom ahhoz, hogy találkozzunk a szülőkkel, hozzátartozókkal. Egy „Piros pipacs a vágy” című könyvbemutató csak gazda-gabbá tenné az ünnepélyt.(...)

Visszatérek a „tűzhelyhez”. Ha a román állam is támogatta volna az új oktatási központot, akkor már javában működne az iskola! (2010 szeptemberéig a magyar állam a támogatás

második részletét is átutalta: 40 millió forintot.) Elmerengék. Rég volt, de igaz volt! A Deák-Eötvös féle 1868-as törvény értelmében a magyar állam biztosította a nemzetiségek egyen-jőségét. Például a második paragrafusa kimondta: „A tör-vényhatóságok jegyzőkönyvei az állam hivatalos nyelvén vitet-nek; de vitethetnek emellett mindazon nyelven is, amelyet a tör-vényhatóságot képviselő testület vagy bizottmány tagjainak leg-alább egyötöd része jegyzőkönyvi nyelvül óhajt.” Ide kívánczik a 17-es paragrafus is: „A közoktatás sikere, a közművelődés és közjólét szempontjából az államnak legfőbb célja léven: köteles az állami intézetekben a lehetőségig gondoskodni arról, hogy a hon bármely nemzetiségű, nagyobb tömegekben együttélő polgá-rai az általuk lakott vidékek közelében anyanyelvükön képezhes-sék magukat egészen addig, hol a magasabb akadémiai képzés kezdődik.” E paragrafus értelmében Magyarország annyi színű lett 1968-tól – 1914-ig, az első világháború kitöréséig, ahány nagyobb nemzetiség élt, vagyis német, szlovák, román, ruszin, horvát, szerb. Ugyanis a magyar állam teleszórta a Kárpát-medencét nemzetiségi általános iskolákkal és líceu-mokkal (középiskolákkal). Ezek többnyire egy-két év alatt fel-épültek és a nemzetiségi egyházak használatába kerültek, ahol kizáróan anyanyelvükön tanulhattak 1907-ig, amikor is a Lex-Apponyi törvény kimondta, hogy a nemzetiségi iskolák-ban heti két órában a magyart is kell tanítani, az állam nyel-vét. De álljon itt a korszak megértéséhez két Glatz Ferenc idé-zet: *Magyarok a Kárpát-medencében könyvéből (Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat 1989. 177.o. illetve 178.o.).* (Glatz Ferencet senki sem vádolhatja elfogultsággal; nagyszebeni szász szár-mazású; a Magyar Tudományos Akadémia volt elnöke; hála Istennek ma is aktív, jó egészségnek örvend.)

„A nemzetiségek számára az egyházak a szellemi-kulturális és politikai élet hagyományos keretét képezték. A görögkeleti és görög katolikus egyházak a korszakban végig valóságos bástyaként biztosították az értelmiség pozícióját, reprodukcióját. A hivatalos politika is elismerte ezek önállóságát...”

„A kormány, politikai fenntartásai ellenére, az állam kons-truktív tényezőinek tekintették a nem magyar egyházakat is. Fő-papjaik ott ültek a főrendiházban, egy püspököt vagy esperest a helyi politikai elit tagjaként kellett számon tartani. Az egyházak fő jövedelmi forrását, a hívők adóját az állam egyenesen garan-tálta. Miközben a nacionalista sajtó bírálta a nem magyar feleke-zetek tevékenységét, a kormányzat ezen egyházak részére is ható-sági asszisztenciát adott az adók behajtására. Az a paradox hely-zet adódott tehát, hogy a nemzetiségi célokra szedett adók behaj-tásának politikai ódiúmat az államnak kellett magára vállalnia.”

2014. augusztus 8-án
Juhos-Kiss János

NÉVJEGY

A Téka Alapítvány 1993-ban alakult Szamosújváron. Küldetése az, hogy civil intézményes kereteket biztosítson, és korszerűen megszervezze a város és a mezőségi régió közmű-velődési, oktatási és közösségi életét; hozzájáruljon Mezőség általános rehabilitációs és modernizációs folyamataihoz. Célja a közművelődés, oktatás, ifjúság- és közösségfejlesztés a me-zőségi szórványban. „Ipolyi Arnold”, „Kisebbségért” díjakal és a Magyar Országgyűlés ezüst emlékérmével tüntették ki a szervezetet. Az alapítványt „Nemzeti Jelentőségű Intéz-mény”-ként tartja nyilván Magyarország kormánya.

Egy az Átalvetőben indított kezdeményezés eredménye és annak folytatása:

Sikeres szilágysági kezdeményezés

Öt évvel ezelőtt kaphattuk az örömteli hírt arról, hogy az Átalvetőben is népszerűsített gyűjtés eredményeként Zilahon – a Szilágyság fővárosában – felállították ismét Fadrusz János honfoglalási emlékművét, az összecsukott szárnyakkal őrködő Turul szobrot, Töhötöm honfoglalóinak tiszteletére, ezeréves ottlétünkre emlékeztetve.

A szervező munka lelkes mozgatója, a siker kovácsa Tunyogi Károly volt, aki kétlaki életet folytatva, minden külső támogatást nélkülözve, hol szülőföldjén, hol az anyaországban végzi a megmaradásunkat szolgáló munka lelkiismerete szerint „reá jutó” részét. S mint láhattuk, sikerrel.

Egyébként a Fadrusz alkotta turul és a híres Wesselényi szobor 1902-ben egy napon került leleplezésre Zilahon, és állt is 1968-ig, amikor Tunyogi Károly szavaival élve „egy nyári éjszakán” – a Ceausescu-éra módszerei szerint – a turul emlékmű eltűnt. Egyes darabjainak sorsát izgalmas történetek nyomán ismerhettük meg.

A szobor obeliszkyszerű talapzata a hat rovásírásos szöveggel még nem áll. A turul egy szép farönkről őrködik a református templomkertben, de a Tunyogi által elkezdett munka nem ért véget ezzel, és köztérre szeretnék visszaállítani az eredeti talapzat másolatára. A józan ész szabályai szerint mindent elkövetnek, hogy a románság megértse: nem ellenük történik mindez, hanem csupán az ott élő őslakos magyarság identitásának megőrzését szolgálja, ezt az egyre erőteljesebb igényt elégítené ki, s így javuló otthonérzetük az együttélésnek erősítője lehetne.

A vele készült rádió- és televízió riportokban Tunyogi úr arról számolt be, hogy a helyi román értelmiség érdeklődést tanúsít a Fadrusz-i életmű iránt és erről szakmai vitát indítottak. Tehát remény van a megoldásra.

Eddig röviden a szobor története, melynek nyomán az idő – ezúttal jóindulatú – folyása újabb fejleményeket is kihordott magában.

Tunyogi szerint a szilágysági magyarság 90 százalékát lefedő RMDSZ és a Református Egyház közös megegyezése alapján őt kérték fel, hogy hivatalos közvetítő legyen a 65 000 magyart jelentő Szilágyság megye és a mindenkor Magyar Kormány között. Szeretnék, ha ez a modell minden magyarlakta erdélyi megye esetében is megvalósulna.

A közvetítő személy feladata az lenne, hogy a magyarság helyi valós gondjairól közvetlen és hiteles információkkal szolgáljon az anyaország felé, legyen szó akár az autonómiáról vagy bármely, az ottani magyarság meg- és helyben maradását szolgáló létfeltételi vagy kulturális kérdéstről stb.

Az elhangzott riportokban még az Unió választás előtt figyelmeztetett a minél nagyobb számú magyar nemzetiségű képviselő brüsszeli jelenlétének fontosságára, mivel csak ők lehetnek képesek a nemzetrész gondjainak helyes ismeretében jól képviselni annak érdekeit. Mint mondotta, a kisebbségből sokkal nehezebb megszólítani Brüsszelt, ezért is fontos lenne ez.

Kiemelte, mekkora jelentősége van az elszakított magyarság számára annak, hogy az anyaország felvállalta őket. Ezt igazán csak azok értik meg, akik ennek részeseivé váltak.

Íme, egy szolgáló magyar munkájának váratlanul biztató kiteljesedése. Egy szoborállítástól a megmaradáshoz nélkülözhetetlen nemzetegyesítő munkáig.

Szász István Tas

Ady Endre

A föl-földobott kő

Föl-földobott kő, földedre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad.

Messze tornyokat látogat sorba,
Szédül, elbúsong s lehull a porba,
Amelyből vétetett.

Mindig elvágynak s nem menekülhet,
Magyar vággyal, melyek elülnek
S fölhorgadnak megint.

Tied vagyok én nagy haragomban,
Nagy hűtlenségben, szerelmes gondban
Szomorúan magyar.

Föl-fölhajtott kő, bús akaratlan,
Kicsi országom, példás alakban
Te orcádra ütök.

És, jaj, hiába, mindenha szándék,
Százszor földobnál, én visszaszállnék
Százszor is, végül is.

„Hogy a mi némű romlások és vérontások az elmúlt esztendőben abban a kedves Hazánkban estenek, nem mi tanácsinkból, akaratunkból se tettésünkől lettenek, mert nem hogy romlására; hanem inkább javára s meg-maradására igyekeztünk, sőt kész lettem volna mindenkor még életemnek el-fogyásával is néki szolgálni, ha az idő úgy hozta volna.”

Bocskai István végrendelete (részlet)

A szentlélek kitöltetett

Az erdélyi és azon túli magyar közvélemény megdöbbenéssel fogadta **Csíki Sándor** nyárádszeredai tornatanár földi pályafutása befejezésének szomorú hírét. A maga egyszerűségében, ám lényegre törő módján Székelyföld egyik leghitelesebb és legnemesebb képviselője volt. Négy gyermek, hat könyv, számtalan újságcikk, gazdag közösségi ténykedés és megüresedett tanári katedra, népművelői pulpitus maradt utána. Nagycsaládos szervező tevékenysége, kisebbségi sorsunkért érzett felelőssége és küzdelme, értelmiségi igazmondása, népéért aggódó féltő szeretete kisugárzott a környezetére. Igaz ember volt, igazat szólt. Egészségében és betegségében méltósággal viselte a sorsát. Példát mutatott mindazok számára, akik ezt igényelték.

Fiatalon eltávozott közülünk. Bizonyára sokat emésztette magát a világ, az ország és a magyarság/székelység gondjai, ellentmondásos helyzete, erkölcsi válsága miatt. Aki zsi-

gereiben hordozza a Trianon-szindrómát, ráadásul a kisebbségi sors, az akár többszörösen hátrányosan megkülönböztetett lét frusztrációival küzd, és lépten-nyomon a lelkiismerete zavára hallgat, az felvállalja a korai megbetegedés/elhalálozás kockázatát is. Maga vallotta: „Édesanyám őseink tiszta szavaival élte le saját, küzdelemmel tele-szórt Trianonját. Boldog családayaként”.

Csíki Sándor boldog családayaként, hittel és reménnyel, a Jóisten kegyelméből a Szentlélek kitöltetésének napján távozott el közülünk. Amilyen mértékben mellőzte a földi, emberi hatalmat, olyan módon vált kiváltságossá az égi birodalomban.

Lármafái, értelmiségi üzenetei örökérvényűek a hátramaradtak számára. Megmaradásunk lényegére tapintanak. Tanuljunk Csíki Sándor intelmeiből!

ÁBRÁM ZOLTÁN

Csíki Sándor

A Lármafák égneek

Látjátok?! A Lármafák égneek(!),
S ti könyvvel, karóval
gyűjtsátok vissza, ha lángját
a szél, az eső leverné,
vagy az ember elherdálná!
Látjátok?! Ritkulnak a szekerek,
s a Bekecs előtt feketedő
ég alatt döglött lovakat
hoz a Nyárád, üres tarisznyájú
halászkok lábai elé.
Látjátok?! A válaszolatlan kérdések
romjain, hova kövezetlen
bekötőutak, sövény-keresztelte
ösvények lopakodnak, hasmenéses
purdék, meztelen, dolgukat végzik.
Látjátok!? A Lármafák égneek(!),
s a túlemésztett gondok közt
kell legyen őrzője, olvasója,
mert napjaink nem mi
tanácsinkból, akaratunkból,
tettésünkől lettenek.

In Memoriam Ruzsinszky László

„Rossz hír számára, mily rövid az út”...

**70 éves korában elhunyt Ruzsinszky László,
a Komlói Erdélyi kör elnöke.**

Fájó szívvel búcsúzunk körülünk egyik leghűbb tagjától, aki úgy volt anyaországi magyar, hogy szívében az elszakított magyarság egyik leghangosabb védőjévé-őrzőjévé vált. Széleskörű történelmi ismereteit számos sikeres előadásban juttatta el hallgatóságához. Előadásai országosan ismertté tették. Főhajtásra kötelez mindenkit a három kiadást megért fő műve, A ragozó ősnyelv írásának világtörténete című könyve. Egyre ritkulnak, fogynak a magyarság őstörténetének kutatói.

Ruzsinszky László talentumát sikerrel kamatoztatta annak a közösségnek a javára, amelyet mindenkefelett szeretett. Távozása nagy veszteség a Komlói Erdélyi kör számára. Egy nagyszerű emberrel lettünk kevesebbek.

A Jó Isten nyugtassa békében!

„Itt jöttünk, hogy apáink módján
sirassuk újra magunkat:
Ó, nekünk győzelmek helyett
csak védtelen hősök jutnak”
(András Sándor)

Családja fájó szívvel tudatja, hogy a Győri Erdélyi Kör vezetőségi tagja, a marosvásárhelyi születésű **BÖLÖNI ÉVA** életének 52. évében hosszan tartó betegségben, csendesen elhunyt. Lapunk őszinte részvétét nyilvánítja a gyászoló családnak, a Győri Erdélyi Körnek

Dr. Bárányi Ildikó 1937–2014

Fájdalmas a búcsú, különösen olyan esetben, amikor egy közeli rokon, jó barát végleg eltávozik az élők sorából. Számomra többszörösen is fájdalmas Dr. Bárányi Ildikótól vett végleges búcsú, mert nemcsak jó barát volt, hanem egy kiváló munkatárs is. Az *Emlékezőnk orvosainkra* sorozatnak felelős szerkesztőjeként (eddig 20 kötet jelent meg e sorozatban), az aktív munkatárstól is búcsúznom kell.

A barátság két ember között azt jelenti, hogy nem létezik köztük tér- és időtávolság, mert a beszélgetésük fonalát ott veszik fel, ahol abbahagyták. Ezenkívül jellemzi őket az ún. „egy húron pendülnek”, ami azt jelenti, hogy hasonló a világnézetük, a politikai állásfoglalásuk, a magyar tradíciók és történelem iránti elkötelezettségük, családcentrikusak és aktív szerepet vállalnak a környezetük jobbításának érdekében. Mindez jellemezte a mi kettőnk évtizedes barátságát.

Számomra nagyon fontos volt Ildi hihetetlenül gyors, aktív tenni akarása, amelyre állandó szükség mutatkozott a sorozat köteteinek szerkesztésében. ...Az itt szereplő adatok, állítások és tények ellenőrzése folyamatosan zajlott, és ezt a szerepet vállalta fel Dr. Bárányi Ildikó az elhunyt erdélyi magyar orvosok esetében... Erdély minden szegletében ismerték/ismerik Ildit és férjét Dr. Bárányi Ferencet és ezt az ismertséget használtam föl – közvetett módon –, mert olyan információkat is képesek voltak gyorsan nyújtani a szerkesztőnek, amelyeket más módon megszerezni képtelen lettem volna.

Bárányi Ildikó Csíkszécsőben (Hargita megye) született 1937. június 8-án. Saját életrajzában írja: „Kilenc éves koromban tifuszban meghal 29 éves édesanyám, itt maradunk 3 árva, én a legnagyobb. Apánk hadifogságban, azt sem tudjuk, él-e egyáltalán. Érettségig öt iskola bennlakásaiban hányódom, míg eljutok az orvosi egyetemre, Marosvásárhelyre. Azért ide, mert nincs pénzünk, hogy Kolozsvárig menjek az ipari kémia szakra. Érdemkeveléssel bárhová felvételt nyerhettem volna. – Tanulj, lányom, ez az egyetlen, amit soha nem vehet el tőled senki – mondogatta édesapám, akinek közben kemény tapasztalata gyűlt abból, hogyan lehet egy tanítói fizetésből egy 9 tagú családot eltartani...”

A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyyszerészeti Intézetben lesz egyetemi hallgató az általános orvosi szakon. Diákkorában még találkozik azon magyarországi tanárokkal, akik Groza Péter engedélyével maradhattak tanítani Marosvásárhelyen, de a román pártpolitika következtében számuk évről-évre drasztikusan csökkent... E magyarországi professzorok hihetetlen rövid idő alatt nagynevű utódokat neveltek ki a maguk helyébe.

Az 1956-os magyarországi forradalom hatását fázis-késéssel éli meg a marosvásárhelyi diákság, 1959-ben a román diktatúra súlyos megtorlásokat alkalmaz. Kórodi oktatót börtönbe zárják, számos diákot hosszabb-rövidebb időre eltanácsolnak az egyetemről. Így többek között Bárányi Ferencet, akihez Ildi ötödéves korában férjhez megy, két évre eltiltják az államvizsgától. Bárnyai Ildikó sem „ússza meg szárazon” az ügyet, életrajzában ezt eképpen írja meg: „Így híresültem el a „Négyek Bandája” tagjaként, olyannyira, hogy a Román Munkáspárt Magyar Autonóm-tartományi rendkívüli tartományi büro-ülésén ...annak fő napirendi pontjaként 16 nagyon nagy és nagyon jó

központi bizottsági és tartományi bizottsági elvtárs hosszas órákon át tárgyalta az esetünket és nagy körültekintéssel dolgozta ki az ellenlépések több éves stratégiáját. Nem azonnali megtorlást, nehogy a diákság felzúdulásához vezessen, hanem alattomos és elhúzódozó, jól kidolgozott megsemmisítést az „ellenségnek. Minderről én természetesen semmit sem tudtam mindaddig, míg a zárolt pártdokumentumok hozzáférhetővé nem váltak a forradalom után, és Nagy Lajos meg nem szerezte a 10 oldalas jegyzőkönyvet. ...A jóindulatú elvtársak megpróbálkoztak még egy olyan ötlettel is, hogy javasolták – hivatalosan – hogy nem kelle-ne feleségül menni Bárányihoz, mert ez azt jelenti, hogy hasonló politikai nézeteket vallok. Mondtam, hogy ennek a politikához semmi köze, halálisan szerelmes vagyok... Hát ebben maradtunk. Ferencet letiltották az államvizsgáról két évre, engem pedig engedtek levizsgázni ötödév végén. És íme a román kommunista párt csattanója: Szeptemberben visszamentem hatodévre és megkezdődött az egy éves távházasság. Letettem minden vizsgát és aug. 2-án megszülettem a fiunkat, Ferencet. Csak ezután fizettettek ki az elvtársak az én számlámat is: Hat hetes volt a fiam, mikor megbuktattak marxizmusból, 9,15 médiával vezettem az országos bukott listát.” Tehát az államvizsgán bizonyítják ki a kiválóan teljesítő Bárányi Ildikót. Bárányi Ildikó az életrajzában nem írja le annak a tanárnak a nevét, aki megbuktatta, noha az alulírott is tudja annak a jellemtelen tanárnak a nevét, de nem mocskolja be Ildi emlékét a név felemlítésével.

Az egyetem elvégzését követi a hosszú romániai vándorút, mert abban az időben a magyar nemzetiségű diákokat a Kárpátokon túlra helyezték. 1966-ban telepedik le versenyvizsgával a Bárányi család Temesváron. Itt Dr. Bárányi Ildikó főorvosként tevékenykedik, 1992-es nyugdíjba vonulásáig.

1990-től megszervezte a Máltai Segélyszolgálat Temesvári Fiókját, és annak az elnöke társadalmi munkában. 100 idős személy szociális gondozását vállalták fel. 20 ágyas öregotthon, 20 férőhelyes Idősek Napközi Otthona, 50 személy házi gondozása, és 100 személyre főző szociális kávé, valamint a meleg ételt házhoz szállító Finom Futárszolgálat működtetésének az összehangolásáért felelt.

Több könyvet írt. Különösen értékesnek tartom a **Sokaknak világitottunk** kötetet, melyben a marosvásárhelyi egyetemi évekről számolnak be, az évfolyamtársaival együtt. Ezt Dr. Bárányi Ildikó szerkesztette. Ez a kötet csodálatos keresztmetszetet adja Erdély 75 éves történelmének 1935–2010 között, több száz erdélyi magyar orvos életútjának a bemutatásán keresztül. Véleményem szerint jó lenne, ha minden erdélyi egyetemi évfolyamon – nemcsak orvosi karokon, hanem minden karon – akadna egy „Bárányi Ildi”, aki ezt a hatalmas összefogó munkát felvállalná, mert az ilyen kötet sokkal értékesebb bármely történelmi munkánál.

Sajnos Dr. Bárányi Ildikó végleg eltávozott közülünk. A halál fogalmát a köznapi gondolatvilágban misztikum és borzongás övezi. A halál az az esemény, amelynek során az élő megszűnik élő lenni. A halál tehát nem az élet, hanem az életképesség ellentéte. A halál az utolsó életjelensége minden élő szervezetnek. A halál az egyetlen olyan élő állapot, amikor az ember képes találkozni a végtelennel, amelyet véges szellemi mivoltában egy életen keresztül üldözött. De egyúttal egy irreverzibilis állapota az életnek, mert nincs többé visszaút. Az orvos nem fél a haláltól, Ildi sem félt, az orvost az a kérdés aggasztja, hogy mennyi meg nem oldott problémát hagy hátra a családjára, a barátaira, a betegeire, a szeretteire, a nemzetére.(...)

Életedben oly sok jót adtál, amit feledni, pótolni nem tudunk. Küzdöttél, tovább már nem lehetett, a csönd ölel át és a szeretet. Kegyes volt a sors hozzánk, hogy sorstársak lehettünk. Kéz a kézben, a kart a karba öltve, váll a váll mellett, hát a hátnál, magyarságunkért harcunkat együtt megvívtuk, és erre büszkék lehetünk!

Köszönöm Ildi, hogy ezt megadtad nekünk!

Prof. Dr. Vincze János ny. egyetemi tanár, Budapest

„Kései sirató” Dr. Bárányi Ildikó emlékére

Igen Ildikó, még egyszer elsíratlak e papírlapokon is, mint tette a költő az édesanyja halál után, hiszen nem lehet igaz, hogy egy gyászszertartással minden véget érjen. Ezt te tudtad a legjobban, aki annyi szívedhez közelállót temettél el, köztük a 26 éves édesanyádat és a 19 éves deli, okos egyetlen fiadat, majd évekkel később édesapádat, nevelőanyádat, nagynénédet, apósodat, anyósodat és sok gyógyíthatatlan, kezelt betegedet. Temesvár hősi napjaiban a kórházban próbáltad enyhíteni az értelmetlenül lelőtt emberek szenvedéseit, lecsukni a szemhéjukat.

S aztán, ha nem is váratlanul, de érted nyújtotta ki kezét az, aki ellen több mint fél évszázadon át a különböző állomáshegyeken keményen harcoltál. Látszólag váratlanul jött, de mi, hozzád közelállók tudtuk, hogy évek óta alattomosan támadják testedet a különböző betegségek. Ezek ellen gyógyszerekkel is védekeztél, de fontosabb volt, hogy rendíthetetlen lelki erővel végeztél a mindennapi munkádat, azt a látszatot keltve, mintha mi sem történné.

Aztán egy újabb fenyegető támadás ért. Erről írtál nekünk két héttel az elmeneteled előtt: *„Május 16. Kedves Lencsi és Lajos! Én hétfőn fekszem be Szegedre az I. sz. Belgyógyászatra kivizsgálásra. A vérsüllyedésem 102 mm, kétoldali vesekő, vese és szívelégtelenség, a hipoglikémiás kríziseimről nem is beszélve. Életemben ilyen beteg nem voltam! Ferenc hála Istennek most relatív stabilizálódott. E-mailt az ő címére írtatok. Ha tudok valami biztosabbat, akkor még jelentkezem (remélem!) Szeretettel: Ildikó”*

Bár zárójelben tetted a „remélem” szócskát, de azért rád jellemző módon ekkor sem adtad fel a reményt, ekkor is úgy vélted, hogy tájékoztatni tudsz a fejleményekről, mint tetted az egymástól távolra szakadt, de mégis együtt eltöltött életünk során annyiszor.

Hogy miért várokoztattak egész nap, miért nem fektettek be azonnal téged - aki úgy is, mint a Segítő Jobb, és a Temesvári Máltai Segélyszolgálat vezetője, állandó kapcsolatban voltál a klinikával, ezenkívül neves orvos-házaspár egyik tagja, s még magyar állampolgár is vagy - miért csak az elmúlásod napját követő második napra tűztek ki számodra felvételi időpontot, azt csak „a szívekbe és vesékbe látó Isten” tudná megmondani, akárcsak azt, hogy mit érezhettél, amikor a fővárosi onkológián két kollégád hangosan megtárgyalta előtted, hogy operálhatatlan vagy. Mindenesetre volt erőd elmondani ezt a lányodnak és a férjednek. Ez is mutatja nagyságodat(...)

Igen, pont hatvan évvel ezelőtt ismerkedtünk meg, 1954 őszén. Te is ott voltál abban a jó fejű fiatal társaságban - mint formás kicsi csíki leányka - amilyen évfolyam a marosvásárhe-

lyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem történetében, azt hiszem, nem is volt és nem is lesz.

Abban az évben ünnepelte az egyetem (abban az időben főiskolává lefokozott intézmény) fennállásának tizedik évfordulóját, s ennek mintegy fénypontja volt Kodály Zoltán Hány János c. daljátékának bemutatása. Mintegy száz énekelni tudó diákból verbuválták össze a kórust, amelynek szoprán szólamából - hiába akartad visszafogni -, kicsilingelt gyönyörű hangod. Akár operaénekes is lehettél volna ezzel a hanggal, de borotvaéles eszeddel simán tanultad meg a könnyűnek éppen nem mondható orvosi tantárgyakat is.

Így érkezünk el 1956 őszéig, amikor azon az ominózus ifjúsági tisztújító gyűlésen a kisé felszabadultabb légkörben sokadmagunkkal te is, én is felszólaltunk. (...)

Szucsava egyik távoli falujában kapott felcséri kinevezést Feri, én a vargyasi szénbányánál. Egyszerre házasodtunk össze a választottjainkkal, nagyon nyomorúságos körülmények között. Kedvesen írod le, hogy *„A hudesti-i kastélyrendelő konyhájában lévő vaságyon töltött nászéjszakát a különleges élmények rubrikájában tartom számon, az egyik sarokban tojásait forgató és barátságosan kotyogó kotlóssal és a másik sarokban időnként nagyot böffenő korpaciberével együtt”*. Sohasem tudtuk elfelejteni, milyen jól esett, amikor nagy nyomorúságunkban Vargyason meglátogattatok. (...)

Aztán lassan rendeződött a sorsunk. Valamennyire begyógyultak lelki sebeink is, és olykor-olykor fanyar derűvel emlékeztünk a rajtunk megesetteken. Persze a szakvizsga neked is csak álom maradt. (...)

Aztán jött a tragédia. A 19 éves Ferike tragikus halála. Hogy ezt hogy tudtad feldolgozni, az örök titok marad számomra, de azt hiszem, teljesen sehogy. A munkába menekültél, példásan ellátva a Temesvár külvárosában lévő körzeted betegeit. És írni kezdtél. Kezdetben újságcikkeket, aztán karcolatokat, novellákat, regényeket. Hat könyved jelent meg, tagja lettél a Romániai Írószövetségnek.

Az 1989-es utáni időt életed második szakaszának tekinthetjük, amikor megszerveztél Romániában a Máltai Segélyszolgálatot, amelynek a temesvári vezetője lettél, akárcsak a Segítő Jobbnak. Lépésről lépésre haladva építetted ki a szakállházi (Sachelhaus) öregotthontól elindulva a Máltai Szociális Központot, amelyben ma 100 ember kap meleg ebédet, 20 ember öregotthonban lakhat, és 80 ember házi szolgáltatásban részesül. A Segélyszolgálati Központnak saját orvosi rendelője és gyógyszerháza van. A segélyeken kívül az anyagiakat az ötleletesen megszervezett Máltai jótékonyági bállal biztosítottad.

Hogy honnan volt ehhez erőd, szinte az utolsó percig az sokunk számára örök titok volt és marad. Talán a csíki nép erős élni akarása, talán Isten különös kegyelme, talán e kettő összeötvöződése tett erre alkalmassá téged, nagy úrt hagyva távozással magad után. Én köszönöm Istennek, hogy a kortársad, barátod lehettem

*Csukott szemedbe már megmondhatom /egyszerű szóval:
Jó voltál nagyon (Áprily)*

Dr. Nagy Lajos, Sepsiszentgyörgy

(Bárányi Ildikó elhunytá után két nekrológ is érkezett a szerkesztőhöz. Választani közülük nem lehetett, maradt az ollózás lehetősége - főként az ismétlődő részeket illetően -, a közölt részek pedig jól kiegészítik egymást.)

Dr. Szász István Tást, barátunkat, lapunk állandó, fáradhatatlan munkatársát 2014. május 30-án Leányfalu díszpolgárává avatták. Beszédét az alábbiakban közöljük.

Köszönetmondás

Az utóbbi évek munkája arra tanított, miszerint minden alkalmat fel kell használni arra, hogy mondjuk az igazat. Arany János figyelmeztetett erre minket, valahogy így: Mondjad az igazt, akkor is, ha csak hű ebed hallgatja azt.

Ennek megfelelni igyekeztél, minden alkalmat felhasználod az igazság kimondására. Hogy pedig a meghatódottság pillanataiban el ne feledjem az általam fontosnak tartott mondandóm lényegét, leírtam gondolataimat.

Kisgyermekként egyszer – már régen elköltözött – közeli családtagom, mikor egy rokon a sajátjából is adott neki valami finomságból, elfogyasztotta, megköszönte, majd így szólt: megettem az övémet.

Számomra a magához tartozónak érzett és kezét nyújtó közeggel való azonosulás valóságos és nagyon őszinte kifejezője lett ez a naiv gyermeki mondás.

Mélyen tisztelt Enyéim és Övéim! Szeretve tisztelt MI!

Majdnem három évtizeddel ezelőtt, egy számomra emlékeztető áprilisi napon, Tamási akkor még meglepetést okozó, de az idők múltával – Istennek hála – közismertté vált mondását idéztem településünk falugyűlésén, mint bemutató körzeti orvos. Nos, azóta „otthon lettem valahol” és nem is akárhol.

Az Erdélyből kiszakított emberek gyökértelenségével és tenni akarásával érkeztem. Olyan munkára vágytam, melyben a kötelező mellett egyszerre szolgálhatom az elveszett régi és a remélt új otthont, s talán a nagy egészet is. Ez a gondolat errefelé sajnos még ma is kevésbé ismert, olykor gyanús vagy mosolyt fakasztó, de az elszakítottak körében mindenapos, velünk élő valami.

Manapság, végre – legalábbis nálunk – hivatalosan elismerten, többszörösen is kijelentve a munka világa felé próbálunk haladni. Ezért is úgy érzem, életfelfogásom nem volt téves. Aki ismer, tudja, hogy sokkal jobban szeretek dolgozni, mint szenvedni, s különösen nem szenvedni. A munkamánia egy adottság, annak, aki éppen teszi, áldás, annak, azok szerint, akik csak nézik, betegség. Pedig a munka éppen ellenkezőleg mindenkor mindenből kigyógyított. Megtanított tenni egy célért, megtanított harcolni, ha ebben akadályoztak, és megtanított bölcsen elfogadni, ha valamely küzdelemben vesztettem. Megtanított harag helyett megbocsájtani. Sőt keresve keresni annak szeretetét, aki nem akart elfogadni, óhajtani annak bizalmát, aki bizalmatlan volt. Segített a kételkedő munkával, tettel, és nem szavakkal vagy haraggal meggyőzni. Megpróbálni megmutatni, hogy akad olyan munka, amely mögött nem kell a settenkedő haszonszerzést feltételezni. És megtanított újrakezdeni is. Nem a vak ló bátorságával, de egy engem egy határral odébb felnevelő másik – valójában sokak véleményével ellentétben

az ittenitől csak kényszerű történelmi és környezeti ráhatásaiban különböző – közeg szívósságával, csakazértisével.

Azzal a csakazértissel, amely minden magyar közös tulajdonsága itt és ott, s amelyet, ha sikerül jó irányba fókuszálni, akkor sokat siratott sorsunk csillagállásának tengelyeit is

megforgathatjuk. No, nem csak úgy magunktól, hanem ama égi tengelyek megolajozásával, talán éppen az itt álló tekintélyes sziklatömb gazdája gyönyörű versbéli anyagainak segítségével.*

Sokan hihetik, hogy egy ilyen megtiszteltetés – melyben ma részesülök – csupán

formaság. Valami, amit talán illik letudni, amit egy közösség odaajándékoz, s aztán a megajándékozottal együtt – mint akik jól végezték dolgukat – mennek tovább, ki-ki a maga útján. Ha akadnak ilyenek, azok tévednek!

A kitüntetés az, amit adnak, mondotta valaki! Én azonban – hálás szerénységgel – megtoldanám valamivel: A munka meg az, amit elvégeztek. S az elvégzett munka akkor munka igazán, ha nem csupán foglalkozás, szimpla kötelesség, vagy akár tiszteletreméltó szorgalom, s főleg nem teher, verítékhullatás – netán meló – hanem, ha az a munka SZOLGÁLAT volt. A szolgálatban végzett munkának még a veritéke sem csípi a szemet.

Sokan dolgoznak anélkül, hogy szerencsájuk lenne ezt megízlelni. A szolgálat örömeinek ízét megtapasztalni. Sokan vannak, akik megérdemelnék, de mégsem volt szerencsájuk megismerni az IRÁNYTÚT. Azt az egyedüli iránytűt, amelyet nekem – talán véletlenül, talán inkább kegyelemből, egy jeles kálomista és egy óriás római katolikus egyházatya áldását kapva fejemre – szerencsém volt a szülői házban kezembe venni, lelkembe vésni és aztán mindenkor használni. Azt az iránytűt, amelyik a kétely pillanataiban segít megismerni a helyes irányt, s melynek kezelése egyáltalán nem nehéz. Neve is van ennek a műszernek: A NEMZET SZOLGÁLATÁNAK SZELLEME. Olyan iránytű ez, amely használóinak soha nem kell rettegniük a pólusváltástól, a „pólusváltók” meg nem ismerik, és soha nem használják.

És, hogy azonnal eloszlassak minden félreértést, nem kell ez hatalmas és egeket verdeső cselekedeteket jelentsen. Arra ott vannak a Gondviselés által kijelölt Karizmatikusok. Nem óriási tettekről van tehát szó, csupán annyiról, amennyit a legszerényebb képességekkel rendelkező ember is el tud végezni a legparányibb magyar közösség érdekében, legjobb tehetsége szerint. Az, akinek ennél valamivel több is adatik, csak az Úrnak lehet hálás. Soli Deo Gloria - hallhattuk végre ott magasabban is a Mégmagasabb el- és felismerése gyanánt. Ugyanis ez az iránytű egy olyan pólus vonzásának engedelmeskedve működik, amelyet úgy hívnak, hogy HIT.

Higgyék el, hogy mindez nem olyan bonyolult, és működött a legnehezebb időktől napjainkig. Ha az elhangzott

* Az ünnepség színhelyén áll Wass Albert emlékköve, a mindég megmaradó kő, egy hatalmas sziklatömb formájában.

megtisztelő laudációban felsorolt munkálkodásomra gondolkodok, nekem csak a hála jut erről eszembe, a hála a Magasságos irányába, akitől ezeket a feladatokat s a hozzá való, nem is remélt erőt és képességet kaptam. Aztán – amint illik – köszönet az engem elviselő családnak és barátoknak. De most éppen és különösen még valakiknek! Az engem befogadó és az eltelt közel három évtized alatt hoztam ezer szállal kapcsolódó közösségnek, a belőle vétetett munkatársaknak! És mindazoknak, akik immáron meghazudtolták a lemondó kézlegyintéssel szajkózott közmondást,

mely szerint: senki sem lehet próféta a saját hazájában. A sokat emlegetett megfigyelés – mint tudjuk – jelképes, de a szavakkal való játszadozás örömeinek engedve talán mondhatom, hogy bár nem vagyok próféta, de életem munkájának egy részével a nemzet eme kis, számomra azonban kedves darabját szolgálhattam, vagyis sikerült pro-Leányfalú élnem.

Köszönöm, és amíg élek – természetesen fogó erőimmel is – tovább szolgálom közös szép céljainkat.

Szász István Tűs

A közösség emlékezete

– szubjektív beszámoló a Szent László-napi
Bukovinai Székely Találkozó második napjáról,
2014. június 29. (vasárnap)

Nem jártam még a Reménység Szigetén, ideje volt ellátogatni az Erdélyi Gyülekezet központjába. A Budapesti Székely Kör, Ferencz Vilmos vezetésével a Mádéfalvi Veszedelem 250. évfordulóján a Bukovinából elszármazott és a történelmi fordulatok szerint át-és áttelepített székelyek tiszteletére szervezte a két napos rendezvényt.

A vasárnapi istentiszteleten Zalatnay István, a Gyülekezet vezető lelkésze, a közösségek fontosságára hívta fel a figyelmet, kiemelve azt, hogy nem csak az egyes embernek, hanem a családoknak, a közösségeknek is van emlékezete. A közös múlt – és ezt már én teszem hozzá – nem csupán összeköti a család, a kisebb-nagyobb közösség, a nemzet tagjait, hanem elvárásokat is támaszt feléjük, és felelősséget is ró rájuk.

A gyönyörű, verőfényes vasárnap nagyon kevés fiatal látogatót, érdeklődőt láttam. Hol vannak? Éreznek-e valamit ebből a kötelelességből? Azt hiszem ez a legnagyobb kihívása ezeknek a találkozóknak és a találkozóknak között, a hétköznapi munkálkodó kulturális és hagyományörző köröknek: úgy adni tovább a stafétát, hogy az ne erőszakos, kényszerítő öröklítés legyen, hanem az örökösök részéről minél nagyobb belső ösztönző erővel párosuljon.

Délben került sor az általam nagyon várt kerekasztal-beszélgetésre. A felszólalók (Izsák Balázs, a Székely Nemzeti Tanács elnöke; Potápi Árpád János nemzetpolitikáért felelős államtitkár, a Nemzeti Összetartozás Bizottság volt elnöke; György-Mózes Árpád, a Székelyföldért Társaság elnöke; Csóti György, országgyűlési képviselő, Kalmár Ferenc, KDNP-szakértő; Szekeres Lukács Sándor, az EKOSZ elnöke; Hévízi Józsa, az Erdélyi Szövetség elnöke) egyenként is igen fontos részleteket emeltek ki és bizakodásra (nem elbizakodásra) okot adó megállapításokat tettek. Én most csupán néhány fontos alapvetést emlek ki.

A székelyföldi autonómia elméleti megalapozása megtörtént, a dolgos és veritékes munka időszaka van. Kulcsnéyző például, hogy a székelyföldi önkormányzatok mindegyike határozatban rögzítse, hogy támogatja a területi önrendelkezést. Az ún. Kalmár-jelentés révén az uniós joggyakorlatban is új idők jöhetnek és remélhetőleg nem sokáig intézhető el olyan könnyedén a dolog a román fél részéről, úgy, mint azt Oana-Maria Brancoveanu, miniszterelnökségi titkársági igazgató tette a Székely Szabadság Napi Kiáltványra adott válaszában: „...Romániának nincs semmiféle, az európai jogon alapuló kötelezettsége arra nézve, hogy módosítsa a belső közigazgatási szervezését és hogy etnikai, kulturális vagy történelmi szempontok alapján hozzon létre területi-közigazgatási egységeket.”

A Kalmár-jelentés nagy érdeme éppen az, hogy deklarálja: gazdasági érdekek nem előzhetnek meg etnikai, kulturális szempontokat például egy közigazgatási átszervezés kapcsán – hogy is előzhetnék meg? Ezzel az EU saját „Egység a sokféleségben” (United in diversity; Uniteate în diversitate; Unie dans la diversité stb.) alapelvét (jelmondatát) tagadná meg. Nagyon hasznos volna, ha az anyaország minél több településén, Erdélyben pedig faluról falura, városról városra járna egy ilyen autonómia-kerekasztal, hogy tisztuljon a kép és a félelmet, értetlenséget, érdektelenséget az optimizmus, a jövőbe vetett hit, az elérhető legnagyobb egység iránti igény és a célért való tenni akarás váltsa fel.

A nap házigazdája, Sebestyén István népművész és mesemondó volt, aki a konferálás mellett, szokásához híven, egy-egy frappáns történetével mindegyre megörvendeztette a közönséget. Léven maga is bukovinai székely származású (bár az államtitkár szerint valaki a „származású” megjelölés nem éppen helytálló, valaki vagy az, vagy nem az – meghagyva azt az egyéni szabadságot, hogy bizonyos korlátok között az identitás, mondjuk a nemzeti, közösségi identitás szabadon választható) bizonyára nagyszerű érzés töltötte el, amikor Kóka Rozália átvette a bukovinai székelyek, frissen elkészült, címerászlóját.

Meister Évával sem talákoztam korábban, olvastam róla és nagyon kíváncsi voltam műsorára. „Ez a világ, olyan világ...” címmel erdélyi írók, költők műveit szólaltatta meg, dalokkal és dalrészletekkel még izgalmasabbá téve az összeállítást. Rendkívüli elszántság és küldetéstudat párosul karizmatikus egyéniségéhez, igazi élmény őt hallgatni.

A délután folyamán érdeklődve hallgattam Tamás Menyhért József Attila-díjas író, költő előadását. 1940-ben a bukovinai Hadikfalván születni...nem ígérkezett könnyű élet. Kocsis István – és meg kell jegyeznem, hogy írói munkásságát nem ismerem – szakrális királyságról tartott előadását értettem és még sem értettem, mindenesetre jelenlegi tudásom alapján, bár erősen vonz az ideál, szkepticizmusom erős. Túl sok mindenben akarjuk a magyar génuszt és a magyar primátust igazolni.

A nap végén még Dévai Nagy Kamilla és növendékei énekeltek gyönyörű dalokat és nagyon szép műsort adott a Monori Strázsa Néptáncgyűttes (végre a fiatalok), akik megmutatták, hogy a körülmények, ha akarat és tudás van, akkor másodlagosak: a színpad kicsi volt, így parkoló autók előtt, az úttesten ropták a táncot.

No és ki ne hagyjam, a Romanika Kiadó vezetőjét, Horváth Zoltán Györgyöt, aki csodálatos könyveivel volt jelen, hasonlóan Bakó Annamáriához, akinél kuriózumok sokaságát találja meg az ember.

Kívánom a Székely Körnek, hogy legyen ereje és lehetősége jövőre is megrendezni Szent László-napi találkozóját.

Csíki András

Kié legyen Erdély?

Lucian Boia elmagyarázza legutóbbi könyve „kényes” részeit

A rendszerváltás után jó ideig elképzelhetetlen volt, hogy elismert román történész olyan könyvet írjon, amely alapjaiban kérdőjelezi meg az eddigi román történetírást. Elsőként Lucian Boia, a Bukaresti Egyetem Történelem Fakultásának professzora törte meg a csendet az 1997-ben megjelent *Történelem és mitológia* a román közgondolkodásban c. művével. Az azóta hat kiadást megért könyvet hasonló hangnemű és jól dokumentált kötetek követték. A szerzőnek sikerült alaposan felkavarni a román történetírás állóvizét. Könyvei a történelemhamisítás béklyójában vergődő román olvasó számára újabb és újabb kérdéseket, tisztázatlan korszakokat tárgyalnak egyszerű, közérthető, tudománynépszerűsítő stílusban.

Lucian Boia a adott interjújában Nagy-Románia történelmének másfajta olvasatáról beszél és elmagyarázza, hogy a legutóbbi könyvében miért tette vita tárgyává „Románia jogát” Erdélyre.

Lucian Boia a Primul Razboi Mondial. Controverse, paradoxuri, reinterpretari (Az Első Világháború. Ellentmondások, viták, újraértelmezések) című könyvének előszavában arra figyelmezteti az olvasót, hogy a következőkben „bizonyos kulcskérdésekkel kapcsolatos kommentárokat, értelmezéseket” fog olvasni.

„A románok, természetesen, felvethettek egy etnikai jogot Erdélyre (a román lakosság többségben lévén), de történelmi jogot nem. Vádolhatták a magyarokat azzal, hogy elnyomták vagy diszkriminálták őket, de azzal nem, hogy bármikor is 'elrabolták' tőlük Erdélyt”. Ez csak egyike Lucian Boia legújabb könyve kényes bekezdéseinek. Lucian Boia ezúttal egy Romániában érzékeny kérdést érint, az Erdély feletti jogot, a könyv pedig már a megjelenése utáni első napokban viharos fogadtatásban részesült, főleg a tévékben. A román szélsőségesek ellenszenvét a híres professzor már korábban kiharcolta, ám most ismét a célkeresztjükbe került.

A könyv vitatott részei:

- „A románok, természetesen, hivatkozhattak (ahogy azt tették is) egy etnikai jogra Erdélyt illetően (a román lakosság többségben lévén), de nem történelmi jogra. Vádolhatták a magyarokat azzal, hogy elnyomták, vagy diszkriminálták őket, de azzal nem, hogy bármikor is 'elrabolták' volna tőlük Erdélyt - jegyzi meg az író a mű előszavában.
- „Az 1916. augusztusi 'belépés az akcióba' megfelelt-e egy minden román által vallott 'nemzeti ideál'-nak? (Románia ekkor lépett be az I. világháborúba az Antant oldalán.) Ez túlzás lenne. A románok többségét, akik zömmel parasztok (a lakosság 80 százaléka) és írástudatlanok voltak, teljesen más gondok foglalkoztatták, valószínűleg még csak nem is hallottak a 'nemzeti ideál'-ról. Ez a 'közvélemény' sokkal szűkebb, némi műveltséggel rendelkező és a közélet iránt nagyobb vagy kisebb érdeklődést mutató személyekből álló szférájában volt jelen”.
- „A 'németbarátok' arra figyelmeztettek, hogy Románia számára sokkal fontosabb Besszarábia felszabadítása, Erdély ugyanis nyugodtan megvárhatta volna azt a – valószínűleg nem túl távoli – pillanatot, amikor a kettős monarchiát radikálisan átszervezik, egyenlő népek társulásává válva, vagy darabokra esett volna, és ezáltal a hön ohajtott egyesülés Erdellyel is megvalósult volna”.
- „...Erdély nem volt ilyen helyzetben. Sohasem tartozott Romániához vagy a Romániát 1859-ben létrehozó fejedelemségek valamelyikéhez. Államisága kezdete óta Magyarország része volt és még Magyarország eltűnése után is, a vezető elitjén és az államszerveződési formáján keresztül továbbra is a régi magyar királyság részeként jelent meg.”.

- „Végül is akarták vagy sem az egyesülést Romániával? Mondjuk ki, hogy igen, de nem jobban, mint egy megreformált monarchián belül maradást. A Romániával való egyesülés egy lehetséges, de még nem tisztázódott jövő részét képezte. A tettek szintjén az erdélyi románok nemzeti mozgalma előbb szigorúan csak Erdély autonómiájának helyreállítása, és aztán a Magyarországon belüli teljes jogegyenlőség megszerzésének irányában jelentkezett”.

Románia az első világháborút az Antant oldalán fejezte be, ám a román közéletet foglalkoztatta a semlegesség gondolata is. Lucian Boia megjegyzi, hogy három lehetséges forgatókönyv létezett: a valóságos forgatókönyv, ami lezajlott: Románia az Antant hatalmai mellett, Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország mellett vesz részt a háborúban Erdély és Bukovina felszabadításáért, elcsatolásáért, megszerzéséért. A második forgatókönyv az lett volna, ha Románia a központi hatalmak, Németország és Ausztria-Magyarország oldalán vesz részt, elsősorban Oroszország ellen, Besszarábia megszerzéséért. A harmadik forgatókönyv szerint Románia semleges marad és a háború vége felé kiderült volna, hogy mi a helyzet és mi fog történni. Rendben, nem tudjuk, mi lett volna, ha más-képp történnék a dolgok. Egyetlen történelmet ismerünk. A többi illetően feltételezésekbe bocsátkozhatunk, forgatókönyveket készíthetünk.

A történelmi realitást kell figyelembe venni Erdély hovatarozását illetően – mondja az író. Senkiben sincs semmilyen kétség. Természetesen Erdély Romániáé. Azt hiszem, a történelemről kevésbé görcsösen, nyugodtabban kellene beszélnünk, túlzások és mindenféle történelmi mítoszok felhasználása nélkül olyan jog alátámasztására, melyekkel nyilvánvalóan amúgy is rendelkezünk. Hogy is mondjam, Erdélyben ma csaknem 80 százalék román és 20 százalék magyar él. Ki képzelheti azt, hogy Erdély nem döntő módon román, hogy az nem Romániáé és hogy nem fog továbbra is Romániához tartozni? Ez a kérdés nem vetődik fel.

A románok jelentős hányada is nosztalgiával gondol a múlt-ra, a történelemben keres kapaszkodót a jelen kilátástalanságaira.

Vannak olyanok, akik fogódzókat keresnek. A történész könyveiben erre a jelenségre is igyekszik magyarázattal szolgálni. Éz, hogy úgy mondjam, emberi viselkedés. Általában véve a múltat idealizálják. A jelen az, ami fáj. A jellel lehetsz elégedetlenben, a múlttal nem. És elég sokan gondolnak nosztalgiával Ceauscra. Vannak mások, akik – bizonyos valós okokból kiindulva – túlzásba esnek a háborúk közötti időszakot túlságosan idealizálva. Minden időszaknak voltak jobb és kevésbé jó időszakai, I. Károly 1866–1914-es időszakával kezdve. Ez egy politikai egyensúllyal járó, modernizálási, de nagy késlekedéseket is hozó időszak. Ott volt az 1907-es felkelés is, nem megyek most bele a részletekbe. A háborúk közötti román kultúra kiemelkedő volt. Persze, főleg a nagy városokban vannak modernizációs előrelépések. Bukaresten láthatók a háborúk közötti építkezések, főleg a 30-as évekből. De vannak lemaradások is. Van egy történelmi lemaradás, ami akkor is létezett, és ma is megvan Romániában.

Románia és a történelmi hátrány

Romániának volt, és továbbra is van egy történelmi hátránya. Későn indult fejlődésnek a két fejedelemség, csak a XIV. században, későn, még a környékbeli államokhoz képest is nagyon későn. Sokáig nagyon egyszerű társadalom volt, egy bojárakra és parasztokra osztott falusi társadalom, a városi lakosság és a polgárság csak később alakult ki. Eléggé vázlatosan megszerzett állam volt, ez egy történelmi lemaradás, amit nem olyan könnyű behozni.

2014. május 4.

forrás: gandul.info/Eurocom.wordpress/maszol.ro

Beder Tibor

Apadó fájdalom

(Hetedik, javított és bővített kiadás)

Előszó

E könyv szerzője földrajzos és geológusi alapo zású férfiú, utazó, gyakorló alkat, aki hol az apostolok lován, hol valamiféle járművel bebarangolta fél- vagy egész Európát, Kis-Ázsia hatalmas térségeit, és könyvekben, publicisztikai írásokban, élő beszéddel tovább adott értekezésekben nagy bőséggel hintette szét a történelmi és kortársi magyar nyomkeresésben szerzett tapasztalatait.

Ez a könyv mintegy összegezése nagy ívű utazásainak, amelyeket nemcsak földrajzi értelemben tett meg, hanem a történelmi, szépirodalmi tudományok, a népi hagyomány, a képzelet térségeiben vándorolva is. beásta magát a magyar és más népek őstörténetébe, történelmébe, szívébe-lelkébe.

Az Apadó fájdalom már az első mondatban meghökkent: „...decretum... Ugros eliminandos esse...” – azaz „... elrendeljük, hogy a magyarok kiirtassanak...” 907-ben adatik ki az egyesült európai német-római vezetésű haderő részére (IV. Lajos vagy Gyermek Lajos- *Ludwig IV. das Kind*, 893. szeptembere- 911. szeptember 24., keleti frank király részéről - a szerk.). Az Árpád honfoglaló seregei ellen induló, többszörös létszámbeli fölényű százezres haderőt a nyugati világ számára ismeretlen haremódorú magyar sereg legyőzi és a pannóniai honszerzést területileg a mondák Óperenciájáig, azaz az Enns folyóig terjeszti ki.

Ez a metafora a továbbiakban behálózza a szerzőnk könyvét a honfoglalást megelőző, a történelmi, azaz a Szent István-i Magyarország megteremtésétől a székelyföldi autonómia megteremtésének igényléséig.

Beder Tibor történelmünket és kortársi világunkat bekalandozó könyvének gerince annak a folyamatnak a feltárása, amely az egykor magyar többségű térségek történelmi lefagadását és elvesztését jeleníti meg, és a mérhetetlen veszteségek ellenére a mégis megmaradás, a mégis itt maradás parancsát követi. Erdély esetében mára ez a térség főleg

Székelyföldön – és a magyar határ menti övezetben – mutat fel kompakt, 80 százalékból magyar tömeget. Ez képezi magyar szempontból azt a magot, amely az erdélyi magyarság belső anyaországa, hogy ezt a több európai államnál nagyobb térséget szívünkhöz nőtt szokásrendszerével, történelmi múltjával együtt megtartsuk és megvédjük.

A történelmi és földrajzi barangolások során a tanulságos példák sokaságával mutatja be, járja körbe azt az eróziós mállást, amely a magyar etnikum felől nézvést lemarja a székelyföldi „magról” a peremrészeket. Székelyföldet olyan értelemben is „körüljárja”, hogy szól a Barcasági medence népességéről és ezek történelméről, eljut egészen Töröcsvár és Fogarasföld vidékéig. Északon a Beszterce környéki Szászföldre, szól az egykor Aranyos szék székelyeiig és ezt a földrajzi kört a moldvai-csángó magyarokkal zárja, akik ma is a leginkább ki vannak téve a történelmi szélverésnek.

A történelmi tanulságok kiszálazása közben nagy empátiával szól – már csak a családi kötelékek ürügyén is – az örmény-magyar kapcsolatokról és etnikumközi összeszövődésekről, a szász-magyar-kapcsolatokról és etnikumközi összefonódásokról, majd az etnikum majdnem teljes eltűnéséről, az új, hagymakupolás honfoglalás térnyeréséről.

A könyv legmarkánsabb vonulata a románság hol brutális, hol alattomos, rafinált előretörése. Ebben a folyamatban hangot ad a magyar „bűnöknek”, ostromozza az országot veszejtő Károlyi Mihály-féle vonulatot, a bolsevista uralom pótolhatatlan és visszafordíthatatlan kártevéseit, majd a kommunizmus kelet-európai tombolását.

A szerző a magyarság és a székelység türk származásának elkötelezettje, az ótörök rokonságtól az oszmán-török kapcsolatokig terjedő széles pászma megrajzolója. A török-magyar, török-székely kapcsolatokról személyi kötődései, tájékozottsága okán is bőven szól, ebben a könyvben nem kerül ki meg a török-örmény konfrontációt sem.

Az Apadó fájdalom széleskörű történelmi forrásanyagra támaszkodó mű. Hiányzó és hézagosan vagy rosszul megírt történelmekönyveink kiegészítője, olyan olvasmány, amely a magyar méltóság és önazonosság építésében alig lesz nélkülözhető, az autonóm gondolkodás és az autonómia fundamentumának építése ügyében.

Sylvester Lajos

Beder Tibor

Címezem levelem

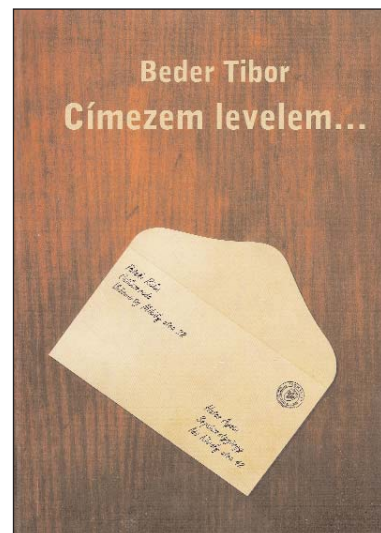
(Publicisztikai és egyéb írások)

Halmokban állanak és évente gyarapodnak a szétvert és letördelt szobordarabkák Kárpát-medence-szerte. Egy darabka is elég ahhoz, hogy magunkban összerakjuk az általa megörökített történelmi eseményt. Így folytonos hordozói és megörzői leszünk eltávolított, lerombolt és megrongált történelmi emlékeinknek.

Ahány szobordarabkát birtokló magyar

ember lesz, annyi szobor és történelmi esemény fog újraéledni a valamikori magyar haza elcsatolt részeiben. Így válik újra egésszé a régi haza.

Keress hát egy letört kődarabot ledöntött vagy megsebzett emlékhelyeink egyiken és vidd haza, hogy minden nap eszedbe juthasson róla a mi történelmünk, hogy te is jogosan itthon érezhesd magad e hazában.

*Az Átalvető egyik szerzőjének,
dr. Nagy Major Gábornak most megjelent
Lírai séták Lilivel című verseskötetéhez írott előszó.*

Baráti olvasat,

mert más nem lehet. És elfogult, mert így van rendjén. Ha nem így lenne, hazugság volna. Hiszen apáink is barátok voltak és megszenvedték azt, ami máskor, más formában (egy ideig átfedésben) nekünk is megszenvedni adatott.

Aztán egy erő, egy sokat vitatott valami átdobott az akkor még átjárhatatlan, de nekünk minden formájában fájó határon. Azóta is vitatják, hogy miért? Kérdezik mi végett? Pedig oly egyszerű. Mert, ha volt olyan, aki üldöztetés miatt, s volt más, aki jobb sors reményében vagy egyéb ezernyi okból tette, a fő, az eredendő bűnös gyökér az a homogenizációt szolgáló etnikai tisztogatás valamely módszere volt. Eleinte durva, égbekiáltó, később finomított, eurokonform, pokoli.

S mit tehet az erdélyi felnevelő gyökérrel, szívvel, lélekkel megáldott-megvert emberfia? Naplót ír, és konzerválja a múltó idő tapasztalatát. Aztán, ha már ez sem elég, tömöríti is. Mint ama „fájlokat” evilági hardverek „kemény lemezein”, a líra lágyabb, de mégis gyémánt-kemény lemezeire. S ezáltal lemezteleníti rejtőzködni igyekvő lelke titkait: Dalommal fájdalommal tudatom kedves olvasó, hogy nem erre születtem. Nem ez az én világom. Időben és térben is máshonnan jöttem. Ne haragudjatok, de a már égnek szökkenő fenyőt sem lehet lehozni a viharvert oromról síkvidéki arborétumok díszének.

Igen! Major Nagy Gábor ő maga a magán egeit és sokunk közös égboltozatát ostromló fájdalom.

Sok-sok évvel ezelőtt, édesapja, Miklós bácsi, a létező hazai hírnevénél is sokkal többet érdemlő tudós erdélyi magyar, érdeklődött tőlem fia hogyléte felől. Szeretettől nedvesedő szép szemét reám szegezve várta a választ. Barátom helykereső vergődését nem óhajtottam elemezni, egyszerűbb választ kerestem, s ekkor mondtam Neki, hogy:

Lili, és az ő éppen 70 esztendőös barátja

Gábor egy lírai sebész. Több értelmezésben is. Ő azonnal értette. Az atyai szív, s a nagyszerű intellektus természetes értésével.

Teltek az évek, s a fájva-vergődő, a Kárpátok bérceinek szerelmese, mint élő s javakorabeli fenyő, „maga alá kapta” a homokot. A Nyírség homokját, de hozzá erősítésül Nyírbátor „Farkas-utcai Templomát” s annak nagy halottját.

Dolgozott, mert szereti enyhíteni mások szenvedését, és írt, mert a magáéval is meg kellett birkóznia. Mint a derék-öves súlyemelő, akik kironthanak a pódiumra és szalmiákos szippantással ingerelve magukat, megannyi stílusban emelgetik a vasakat. Mesterséges ingerekre nem volt szüksége, kapott belőle eleget. S emelte, emeli a nehéz betűk súlyait. Egyszer nyomás-gyakorlatot mutat be, és a lélek magas nyomásán nyúl a baj, a rossz, a fájdalmas, vagy a vigaszt jelentő szép felé. Utóbbit számára főleg a természet jelenti. A hazudni képtelen természet. Másszor a lökés stílusához nyúl, és lassan hozzákészülve a végső nagy löketnek, hirtelen emeli égnek a lényeket. De nem idegenkedik a szakítástól sem. Egyből, s rövid mozdulattal, sok teketóriázás nélkül lendíti magasba az igazságot.

Nem ír verejtékesen megmunkált verseket, és sok jegyzett költő ezért izzadni küldené lírai szaunák íróasztalaihoz. De vajon, ha mesterséges csiszolásokkal, cifra rafinériával mondaná el azt, amit akar, mennyire lenne hiteles? Mert ő kedves „kutyuskájával” sétálva, egy fa alá ülve is papírra veti a madárdal ihlette négy sorát, s marad a pillanat őszinteségének állapotában. Aki akarja, megérti, s véle mondja, vagy akár folytatja magában.

Gáborunk nem ritkán bölcsekedik, ami nem azt jelenti, amit szülőföldünkön „böcsködésnek” neveznek. Ő próbálja megfejteni a megfejthetlent. S ez bizony örök költői kényszer.

A bűnre is rámutat, sőt vádol, olykor a fájdalom első pillanatának szisszenetével és túlfűtöttségével. Van úgy, hogy elegánsan vív, s van, hogy a fájdalomtól megszédülten kaszabol. De aki akarja, az leszűrheti ebből azt, amit kell, mint teaszűrő száraz füvekből az aranylő nedűt. Tanít is: győzni próbálni a győzhetetlen, gyűlölni a szerethetlent, félni a butaságot. De jó tudnunk, hogy a természetnek és lakóinak imádatát (s a költészet mellé társuló fotográfusi hajlandóságot) egyként Erdély oltotta belé. Erdély változatossága, (ma már halódó) toleranciája, mindenre nyitottsága. A Nyírség homokjáról is a szülőföld jut eszébe.

Major Nagy Gábor valóban egy fájó ember. Egy okkal fájó ember. Egy nem pózolva, hanem „hitelesen fájó” ember. Ebből pedig az embert kell kiemelni, a versíró embert.

S hogy hogyan és miért jutott ő idáig? Érthető az! Bár füleinket bedugni tanítanak, szemünket hályoggal fednék, emlékezetünket elektrosokkal törölnék. Mert Ő ugyanolyan, mint sokan mások a Trianon Traumatizált Társadalomból. Abból, amelynek legtöbb tagja erről nem is tud, vagy nem is tudhat, esetleg nem is akar tudni. Mégis az.

Olvassuk, de nem azért, hogy sírjunk. Inkább azért, hogy lássunk magunk körül és megtanuljunk megmaradni.

Leányfalu, 2014. május 19.

Szász István Tas

Nagy-Major Gábor versei

A Nagy Székely Menetelés

Anyanyelvünk varkocsba fonva
 új Koppányok s Vazulok hosszú sora
 menetelnek konokan, feketén
 menetelnek a „háromszéki féltekén”
 kéri s követelik ősi jussukat
 és térdre roskad az ellenség
 mert hit és konok elszántság
 a sziklában is nyit utat,
 gyilkos tavat képez és a fenyők
 csak néznek és állnak keretnek
 ehhez a kék-zászlós képhez.
 Gábor Áron népe ... elindult
 és ágyú nélkül is, hosszú meneteléssel
 célhoz érhet.

2013. október 29.

Tánc

Ha tánc, hát legyen, legyen
 véres és kegyetlen, legyen
 első vagy utolsó, legyen
 bölcső vagy koporsó...
 csak lendüljön a kéz, a láb,
 ringjon a csipő, a derék
 a keblek hullámozzanak
 és ha ránk jó a kábulat, ,
 a dobok szóljanak hangosabban
 és bőgjön a bőgő
 és a hegedű is sírjon üvöltve
 ahogy csak bír, ahogy bírja a kezünk
 és alázkodjunk meg megint
 őseink és emlékeink előtt
 mert márvány emlékeket, csak így lehet
 e kis hazában állítani.

2013. 08. 23.

Derzsi Ferenc Hegyi Noémi Szolláth Hunor

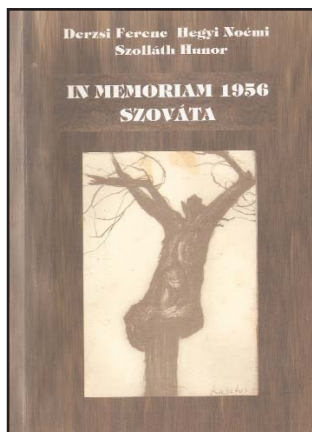
In memoriam 1956 Szováta

Ajánló sorok egy vallomásos kötethez

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc - a hat év börtönbüntetésre ítélt Páskándi Géza Kossuth-díjas író, drámaíró szerint - nemzeti szabadságharc, az egyetemes magyar történelemnek az a kivételes pillanata, amely világtörténelmi szerephez juttatta a magyarságot. Albert Camus-tól kezdve megszólalásra készítette a világ-irodalom számos óriását. A „magyarok vére” camus-i metafora a magyar forradalmat és népet gátlástalanul cserbenhagyó „pragmatikus Nyugat” lelkiismeretét próbálta felrázni, hiszen a hatalmas szovjet birodalommal, az akkori világ talán legerősebb hadseregével szembeállító magyar nép tizenkét nap leforgása alatt többet tett a szabadságért, mint a demokráciájukra, szabadsággyukra oly kényes nyugati hatalmak együttesen.

1956-ban minden magyar - bárhol is élt a világban, bármilyen társadalomba sodorta is a Sors - a másik helyett is tett! Ez volt a világtörténelmi nóvum. Hogy mindössze tizenkét napig tartott, az mellékes. Olyan sebet ejtett a szovjet blokkon, hogy abból soha nem, tudott kigyógyulni. Az 1956-os forradalom nélkül 1989 végén nem omlik össze kártyavárként az egész szovjet birodalom, a szocialista eszmerendszer.

Mindezek hangsúlyozása szükséges ahhoz, hogy megértjük a szováta Kelemen Imre nevével fémjelzett szervezkedés jelentőségét. Ők valóban a rendszer megdöntésére irányuló fegyveres szervezkedést készítettek elő! Hogy ezt gyerekesen, naivan, meggondolatlanul készítették elő, azt senki

nem tagadja. Ahogyan azt sem, hogy az államvédelmi szerveknek éppen a konspiratív szabályok mellőzése és ismerete hiányában könnyű volt felgöngyölíteni az akkori Magyar Autonóm Tartomány legelső ilyen jellegű szervezkedési kísérletét. Érdeke smódon a szováta szervezkedés tagjait ugyanaznap tartóztatták le, mint a Marosvásárhelyen élő, a román nemzeti ideálok is zászlójukra tűző, nacionalista felhangokat sem mellőző Ioan Faliboga-féle szervezkedési kísérlet tagjait. Kelemen Imréék azonban minden kétséget kizáróan a magyar forradalom hatására döntik el, hogy a maguk módján szembeszállnak a proletárdiktatúrával, annak elnyomó gépezetével.

Kelemen Imréék szervezkedési kísérlete is bizonyítja: nem teljesen ártatlanul ítélték el őket! Ezért tartom olyan fontosnak, hogy a Derzsi Ferenc nyugdíjas tanár és Szolláth Hunor helytörténész, valamint Hegyi Noémi jogászhallgató által összeállított vallomásos kötet napvilágot lásson! Az egykori elítéltek közül már csak az elsőrendű vádlott, Kelemen Imre él, aki maga is külön kötetben emlékezett vissza börtönéveire, golgotájára. A hiteles levéltári dokumentumok ismeretében magam is elkészítettem Kelemen Imrével a több magnókazettát megtöltő mélyinterjút, amelyet egy tervezett kötetben publikálok, mintegy „összeszikkasztva” a véges emlékezetet a meglévő perirattal.

Az említett szerzők által összeállított kötet éppen azt a tisztázási folyamatot segíti elő, amelynek során a maguk helyére kerülnek az 1956-os események. Történészként azt tartom fontosnak: minél több szemszögből, interdiszciplináris módszerek felhasználásával próbáljunk hiteles képet nyújtani mindarról, ami a szűkebb és tágabb szülőföldünkön 1956 októberében és az azt követő hónapokban történt.

(Státus Kiadó, Csíkszereda, 2014)

Tófalvi Zoltán

„Ítéledidő” a Viharsarokban

(Csaták 1944 őszén a Maros–Tisza mentén)

– **Első ráhangolódás:** Alábbi két idézet segíthet történelmünk, önismeretünk csillagzatának markánsabb értelmezéséhez.

„Ha Magyarországot a sarokba kívánjuk szorítani s kicsinek akarjuk megtartani, a legjobb, ha az antiszemita Romániával működünk együtt.” (Adolf Hitler. Asztali beszélgetések. Monológok a vezéri főhadiszálláson, 1941–1944.)

„A Szovjetunió nem érdekelt erős Magyarország létrehozásában... Magyarországot meg kell büntetni. Magyarországot, legalább is a háborút követő években, nemzetközi elszigeteltségben kell tartani.” (Baráth Magdolna: Szovjet elképzelések a második világháború utáni Magyarországról. 2013 ill. Domány Anrás írása a Mozgó Világ 2000. augusztusi (8.) számában. Sztálin, Molotov 1943-44-es megnyilatkozásait idézik.) Némi fohászkodással mondom: remélem, a Jóisten nincs egy véleményen a megállíthatatlanul monologizáló, németül beszélő Sátánnal s a szükséavú, oroszul, grúzul kifogástalanul hallgató Ördöggel.

– **Második ráhangolódás:** 1944. augusztus 20-án a 2. és 3. Ukrán Front erői megindították döntő támadásukat a német Dél-Ukrajna Hadseregszerep ellen. Már az első órákban áttörték a 3. és 4. román hadsereg arcvonalát, a front felbomlott. Ezt a rendkívül kedvező lélektani és taktikai pillanatot kihasználva, I. Mihály román király letartóztatta Hitler kedvencét, Antonescu államvezetőt és átállt a Szövetségesek (lényegében a Szovjetunió) oldalára. A fordulatot bejelentő rádióbeszédében a román király utasította a román hadsereget az akkor Magyarországhoz tartozó Észak-Erdély ügymond, „felszabadítására.” Hadüzenet ez, még ha nem is úgy hangzik! A nagyjából 500 ezer német katonából és 431 ezer románból álló Dél-Ukrajna Hadseregszerepet augusztus végéig teljesen szétverték. Több mint 300 ezer német katona elesett, eltűnt vagy szovjet fogságba esett. A „román fordulat” katonai, politikai, gazdasági és hadászati következményei súlyosabbak voltak, mint a „döntő vereség - döntő győzelem” szimbólumává magasztosított sztálingrádi csatáé. S a következmények közül nem a közel egymilliós összlétszámú román hadsereg – egyik óráról a másikra szövetségesből ellenség – „ elvesztése” volt a legsúlyosabb, hanem mindenek előtt a román kőolaj, aztán a 300 ezer (akkor már pótolhatatlan!) német katona és rengeteg hadfelszerelés, valamint az egész Balkán elvesztése. A Vörös Hadsereg mint valami óriási áradat, gond nélkül száguldott át a Román Alföldön dél-Magyarország és Bulgária, Belgrád felé. S most figyeljünk: e grandiózus szovjet siker ára 67 ezer katona (halott, sebesült, eltűnt), 75 kilótt szovjet harcokcsi és 111 repülőgép volt! Ellenben: a közel egy hónapig tomboló tordai csatában (1944. szept. 13 - okt. 8.) a magyar honvédség 112 szovjet páncélost lőtt ki és az immár szövetséges szovjet-román csapatok (11 hadosztály, plusz egy harcokcsi-és egy gépesített hadtest) együttes előerő vesztesége csak ott, Tordánál megközelítette a 60 ezer főt. S mindez a hiányosan feltöltött 25. honvéd gya-

loghadosztállyal és 2. honvéd páncélosadosztállyal szemben!

A Maros-menti (Arad-szegedi) csatában (1944. szept. 13- okt. 11.) a magyar hadsereg sebtében felállított, gyengén felszerelt és hiányosan kiképzett alakulatai legalább 160-170 szovjet tankot lőttek ki, ebből 68-at Makó-Szeged térségében, csak szeptember 26-október 3. között. Elgondolkozhatunk ezen, mert Sztálin, Zsukov és Malinovszkij marsallt is nagyon elgondolkodtatta...

– **Harmadik ráhangolódás:** A hol „vörös Szuvorovként”, hol „vörös Kutuzovként” csodált G. Zsukov marsall jelentette ki 1956 magyar ősze után, Moszkvának tett jelentésében: „A magyarok nem rossz harcosok, ezt mi tudtuk az I. és II. világháború tapasztalataiból.” (Dícséret az ellenségtől a hősök koronája - tartja egy antik mondás.)

E sorok írója elolvasott jó adag, a magyarfaló Ceausescu idejében Romániában nyomdafestéket látott kiadványt. E „művekben” mi barbárok, kegyetlenek, műveletlenek vagyunk. De egyetlen szóval sosem találkoztam: hogy a magyar gyáva!

Magyar–román „különháború”

Nem térhetünk ki 1944 őszének teljes taglalására - de az érthetőség megköveteli az összkép felvillantását.

1944 áprilisa óta a 180-200 ezer fős 1. magyar hadsereg súlyos, de eredményes védelmi harcokat vív a IV. Ukrán Front csapataival az észak-keleti Kárpátok előterében. A magyarok biztos menedéke az un. Árpád-vonal, mely nagyjából az ezeréves határ mentén épült ki, eredeti, ötletes módon és messzemenően figyelembe véve a magyar katona lelkialkatát, harci hagyományait. Júliusban - augusztusban a 1. hadsereg három nagy erejű szovjet támadást vert vissza, s még mindig nem az Árpád vonalból, hanem az előtte húzódó un. Hunyadi és Szent László állásból. (A honvédség 1944 október végén hagyja el Árpád-vonalat, akkor is parancsra!)

- Az észak-erdélyi és kelet-magyarországi erőket a kolozsvári IX. honvédhadtest fogta össze. Románia átállása után ennek alapján áll fel a 2. magyar hadsereg, Dálnoki Veress Lajos vezéreztetés parancsnoksága alatt. E hadsereg szeptember 5-én lendül támadásba, hogy birtokba vegye a román kézen lévő déli-Kárpátok hágóit, nehogy a szovjet-román csapatok az Árpád-vonal mögé kerüljenek. A magyar 2. honvéd páncélos-hadosztály, a 7. és a 9. póthadosztály az első napon 30-35 km-t tört előre, mindenütt szétverve, megfutatva a túlerőben lévő, közel 114 ezer főt számláló 4. román hadsereg egységeit. A támadást - mely szeptember 7-ig 60-65 km-t haladt előre, 8-án Dálnoki Veress leállítja és elrendeli a védelmet. Ő már tudja - amit a közkatonák még nem - hogy szeptember 3-4-én a tömösi szoroson át Brassónál, 5-én Nagyszebennek szemben, a Vöröstoronyi-szorosnál a szovjet csapatok bejutottak Erdélybe. A védelem egyik bástyája Torda és környéke lesz. Valóságos legenda - legendás valóság, ami ott történt.

– A Dél-Erdély elleni magyar támadás megtámogatására, kiteljesítésére vonták össze augusztus végén - szeptember elején Makó és Gyula között a IV. hadtestet, Heszlényi József altábornagy parancsnoksága alatt. Az 1. honvéd pánccéloshadosztály (70-80 azonnal bevethető pánccélossal, kb. 10-11 ezer emberrel, parancsnoka a kitűnő Koszorús Ferenc vk. ezredes), az igencsak gyenge 6. tábori póthadosztály (6-7 ezer fő, 12 elavult könnyűágyú, a 10., 11., 19. pótezredekkel, parancsnoka Vukovár György vezérőrnagy), a kitűnően bevált 8. tábori póthadosztály (7-8 ezer fő a 12., 21. és 24. pótezredekkel és valamivel erősebb tűzérsséggel, parancsnoka Temes Béla vezérőrnagy), és az 1. tábori póthuszárezred (kb. 2000-2500 fő, pánccéltörő lövegekkel, egy könnyűűtettel, Auerhammer József ezredes parancsnok) tartozott állományába. A hadtest kiegészült a battonyai 31. és a gyulai 20. határvadász pótzászlóaljakkal, melyeket leginkább felderítésre, szárnybiztosításra és utóvédként vetettek be. A kezdeti elképzelés szerint a IV. hadtest előretör a hátszegi medencéig, birtokba veszi a Vulkán-hágót, s valahol Déva körül kezdet fog a Kolozsvár irányából támadó magyar erőkkel. Szeptember 8. után már „csak” az Erdélyi Érchegeység, Bihari Hegység alföldi (nyugati) kijáróinak (Maros völgye, Körösök völgye) elfoglalása és minden áron való tartása vált fő feladatává.

Szeptember közepe után a IV. hadtestet megerősítették az 1. hadseregtől átvezényelt, harcoktól megtépázott 20. gyaloghadosztállyal (13., 14., és 23. gyalogezerdek, három tűzérosztállyal, parancsnoka Vasváry Frigyes vörge.) és a kivérzett 23. tartalékadosztállyal (42., 51., 53. gyalogezerdek, egy tábori tűzérosztály, Deseő Gusztáv vörge. parancsnoksága alatt.) Szeptember végén a seregszertartó kötelékébe került a Bánság északi részén küzdő német 4. SS-Polizei pánccélgránátos hadosztály és az 1. magyar huszárhadosztály, melyet lengyel földről „engedtek haza” nagy nehezen a németek, s amely bátorságával, helytállásával kivívta a legmagasabb rangú német katonának (pl. Guderian), sőt, a szovjetek elismerését is. 1944. szeptember 23-án a IV. hadtestparancsnokság átvette az újonnan megalakított 3. magyar hadsereg parancsnokságát, csapatai a II. hadtest irányítása alá kerültek.

A harcoló 1., 2. és 3. magyar hadsereg október közepére mindösszesen kb. 310–320 ezer katonát számlált, a következő megoszlásban:

1. hadsereg kb. 140-150 ezer fő
2. hadsereg kb. 50-60 ezer fő
3. hadsereg kb. 110-120 ezer fő

A bevethető pánccelosállomány összesen 100–120 db és majdnem ugyanannyi javítás alatt. A mozgósítottak összlétszáma, beleértve a harcoló hadseregeket is, meghaladta a 700 ezer főt.

Irány: Arad, Lippa, Világos !

A magyar támadást szeptember 13-án, hajnali 6 óra tájban a 6. póthadosztály indította meg a Dombegyháza-Arad országút mentén. A magyar IV. hadtest összlétszáma ekkor még nem haladta meg a 35 ezer főt, vele szemben az 1. román hadsereg több mint 73 ezres létszámmal vehette fel a harcot. A román 7. hadtest 1. kiképző lovashadosztálya és gránicsárok, erős tűzérsségi támogatással, Nagyvarjas és Arad között lefékeztek a támadást. Ekkor (déli 12-kor) indult rohamra az 1. honvéd pánccelosadosztály és elsöpörte a

román alakulatokat: az 1. lovashadosztályt, majd az 1. gyalogos kiképző hadosztályt és a 19. gyaloghadosztályt. Maradványaik sietve menekültek a hegyek felé, sokan mások a Marosba fulladtak Arad és Pécska között. Három óra múlva a magyar pánccelosok kelet felől elérték Aradot és estére teljesen birtokba vették. A hadizsákmány óriási volt: fegyverzet, lőszer, ruházat, élelmiszerek, tizenvalahány megrakott szerelvény és mozdony, 32 teljesen ép bombázógép és a Maros hídjai érintetlenül. Vastagh György ezredes, a pánccelosadosztály 1. gépkocsizó lövészezredének parancsnoka így írt erről feleségének: „*Oláhoktól visszafoglalt földön vagyok, amely színmagyar.(...) A magyar sors nekem juttatta azt a kivételes kegyet, hogy 26 év után, csapataim élén én foglaltam vissza Aradot. 13-án 11 h-kor léptük át a Trianon-i határt és már délután 4-kor Arad kapuit döngtettem kelet felől és 1/2 6-kor már Arad főterére én dübörögtem be elsőnek éharckocsim tetején állva.*” A magyar pánccelos ékek aznap estére Aradtól jó 20 km-re keletre, a radnai-világosi hegyek lábához értek. Jó negyven kilométeres szilaj vágójuk a német villámháborúk legfényesebb napjait idézte.

A póthuszárezred Pécskánál átkelt a Maroson és Lippa-Temesvár felé felderített. A huszárok szeptember 16-án már Lippa közvetlen közelében, Lippakeszínél ill. Savanyúkút-fürdőn harcoltak. Mezőkovácsházától odáig majd ötven kilométer.

A magyar támadás szeptember 15-én hajnalban indult a Maros kijáratának birtokbavételére. A 6. póthadosztály beleszaladt a románok fanatikus elszántsággal védett, jól előkészített, jól szervezett védelmébe, és súlyos veszteségeket szenvedett. Másnap a pánccelosadosztály újította fel a támadást, a pánccelos lövészek véres közelharcban, kézitusában elfoglalták a Ménes-Ópálos fölötti magaslatokat, a románok oldalába s hátába kerülve. A siker karnyújtásnyira volt, mikor harcban léptek az 53. szovjet hadsereg 18. harcokcsihadtestének frissen befutott alakulatai, és a magyar reményeket szertefoszlatták. (E sorok szerény írója 1976-ban a román katonaként a máriaradnai „Detasamentul Paulis” (= Ópálos Csoport) alakulatban szolgált. Az alakulat az 1944-es harcokban kitűnően küzdő román altiszti iskola jogutódja volt, s erősen gerjesztette a hősök kultuszát. Az iskola múzeumában egy korabeli, hungarofóbiától izzó román újságra lettem figyelmes. A vezércikk címe magyarul volt: ELŐRE! Mi az isten csudája ez...?! Gyilkos iróniának szánták. Magyarul idézték a honvédek hangulatát, hetvenkedését is: „*Letaposuk egész Romániát. Két hét múlva Ploestiben leszünk!*” (Terepgyakorlatokra mindig az 1944-es aradhegyaljai csataterekre vittek bennünket, és elővették az ereklyeként tisztelt, gondosan celofánba csomagolt eredeti térképeket. Keresni se kellett nagyon, annyi volt ott a rozsdás repesz, töltényhüvely.)

A túlerőben lévő szovjetek szeptember 19-20-án kitörték a Maros szorosából Arad felé, s heves harcok árán átvágták az Arad-Nagyvárad műutat s vasútvonalat.

Zimándújfalu határában, a Carol-csatorna pénzespusztai hajtókanyarjában - német csatarepülő támogatásával - a magyar pánccelosok 23 szovjet harcokcsit semmisítettek meg, rendkívül ötletes módon, saját veszteség nélkül! Ez a kis csoda lélegzetvételhez juttatta az agyongyötört honvédeket. S. András, a 31. határvadász pótzászlóalj katonája mesélte a hatvanas években, hogy mint az utóvéd utóvédjei, négyen, egy románoktól zsákmányolt német villámgéppuskával, egy

golyósóróval, egy távcsöves mesterlövesszel, alig pár perces tűzrácsapással iszonyatos mészárlást végeztek a csapdájukba besétáló, jórészt részeg szovjet menetoszlopban. Idézek tőle: „Mikor jó beástuk magunkat Arad előtt, a radnai út möntin, aszongya a villámgéppuskát kezelő őrmestörünk: Hát úgy néz ki fiúk, hogy Arad mög az orosz közt mán csak öten vagyunk: mink négyen mög az Öregisten!” Az igen harapós kedvűnek bizonyult 8. póthadosztály katonái - akik nem mellesleg 20 km-re közelítették meg Temesvárt és felvették az érintkezést a dél felől érkező 4. SS páncélgránátos hadosztállyal - hagyták el utolsóként Aradot, szeptember 22. estéjén. Szülőfaluiban, az akkor színmagyar Nagyvarjason így emlékeztek azokra a napokra: „Úgy gyűttek be, mint akiket skatulyából húztak ki, oszt úgy möntek vissza szögényők, mint akikre rádült a ház. Tépöttek, vérösen, a tajték átütött a zubbonyukon. De még akkor is vót tartásuk. A tisztök, altisztök hun szép szóval, hun mérgesebben röndbe szödték őket. Kicsit pihentek, meleg ételt öttek, a nagyvarnyasi asszonyok főztek rájuk. Nem úgy néztek azok ki, mint akiket legyöztek, hanem mint akiket legázoltak” - mondta az öreg K.M. bácsi, első világháborús veterán. Szülőfalumtól nem messze, Szentpálnál két utóvéd-ként visszahagyott honvéd páncélököllet kilőtt két vagy három szovjet harcokcsit. A bedühödött oroszok vaktában lövöldözni kezdtek, egy ház kigyulladt. A két katona gyorsan átöltözött civilbe, tüzet oltani is segítettek s csak arra kérték a szentpálikat, hogyha valami csuda történne és fordulna a helyzet, tanúsítsák, hogy ők megtették a kötelességüket...

„Nem panaszkodtak azok, hanem inkább szépen kerekítve

nagyokat káromkodtak- mesélte B.J. Ez a Margit néni mög, ez a nagy szentfazék sápítózni kezdött, hogy ez a szöröncsétlenség a Jóisten büntetése a sok csúnya káromkodásért, oszt ezé veszítjük el a háborút is. Mire aszongya az a magyar baka neki: mög még azé is, mama drága, mer az oroszok olyan sokan vannak, mint az oroszok, mög annyi a tankjuk, hogy még a kútra vize is avval mönnek.”

Szeptember 23-án reggel a honvédek elhagyták Nagyvarjast. Utóljára egy tábori csendőr szakasz vonult ki, Torna, Battonya felé. Apám mesélte: „Ott az iskolánál sorakoztak föl. Fegyver, szíjazat, bakancs ragyogott. Mind mögborotválkozva. Mink, suhancok, gyerökök ott néztük őket. Fölcsattant a vezényszó: Erdélynek, csakazértis: tisztelegi! Csak három csattanás hallatszott. Mintha nem is egy egész szakasz, hanem csak egy embör csinálta volna. Én is löttem katona, de ilyen fegyverfogást soha többet nem láttam, mint az vót. Akkor oszt elindultak a Nagyutcán, mindönki kiállt a kapuba, utóljára magyar katonát látni. A szakasz rázöndítött arra nótára, hogy: Gözmozdonynak, gözmozdonynak kereke, kereke de fényes.. Mikor ahhoz a részhez értek, hogy: Ne sírjatok nagyvarjasi lányok/ Visszajövék még hozzátok/ Valaha, valaha vagy soha - mindönki zokogni kezdött, még az öregembörök is nagyon türelgették a szömüket. Aztán az útca végénél mán azt danolták: Románia felé nem tudjuk mink az utat.. Jó óra múlva itt vótak az oroszok.”

Újra Trianon mögött...

A IV. hadtest (8. tábori póthadosztály) állásai szeptember 23-án reggel Dombegyház-nyugat - Battonya-dél - Németpe-reg - Kispereg vonalon húzódtak. Dél körül a szovjet 18. harcokcsihadtest 170. harcokcsidandárának T-34 tankjai és az 53. hadsereg 3. csapásmérő rohamezredének különítményei Torna - Nagyvarjastól északra elérték a battonyai határt. Az erdős-bokros terepen a jól rejtett magyar páncéltörök öt T-34-est kilöttek. Arrébb, Kevermesnél kettőt. A szovjet próbálkozás vérbe fulladt. A vér szent, a tinta profán, bármit elbír.

Az un. „felszabadulás” után Battonyát kinevezték az első felszabadított magyarországi településnek, szeptember 23-át a felszabadítás napjának. Ez kétszeresen nem igaz. Az első, szovjetek által elfoglalt magyarországi helység a székelgyöldi Sósmező volt, az ojtózi szorosban, augusztus 26-án. De még a trianoni területen sem Battonya az első, teljes egészében elfoglalt helység, hanem Csanádpalota. Szeptember 24-én, déli 12 óra után nem sokkal vette birtokba a szovjet 57. lövész-hadtest 228-ik lövészadosztályának 799. ezrede, harcokcsik támogatásával. Az 53./III. magyar gyalogzászlóalj és a Pécskáról visszavonuló határvadászok és csendőrök d.u. négy óráig tartottak ki a magyarországi Nagylakon, a szovjet 228. lövész-hadosztály 767. lövészezredével szemben.

A Honvéd Vezérkar szept. 23-án kiadott jelentése szerint, Arad és Nagyvárád között az elmúlt két napban a honvéd páncéltörő tüzekek és német páncélvadász csatarepülők legalább 60 szovjet harcokcsit löttek ki. (Miután a titokmániás Moszkva 1990 után, rövid időre megnyitotta féltve őrzött levéltárait, kiderült, hogy a honvédvezérkar jelentései korrektek voltak, sőt, kétség esetén nem „igazolták” a saját találatokat. Ez is megérne egy rövidebb „misét”) A német légi felderítés megállapította, hogy a 3. magyar hadsereg sávjában a szovjetek egy harcokcsi-hadtestet, egy lovas-gépesített had-

Báthory Gábor

testet és 10-11 lövészadosztályt vetettek be, összesen kb. 250-300 harckocsival. Velük szemben 40-50, még bevethető, a szovjet harckocsiknál sérülékenyebb, „könnyebb” magyar páncélos. (Turán-40 „közepes” Turán, 75 „nehéz” Toldi könnyű harckocsik, a Nimród páncélos gépágyú (vadász-páncélos) és Csaba páncélgépkocsi. A kitűnő Zrínyi rohamtarackból kevés volt erre felé.)

Szeptember 25-én a a szovjet csapatok elfoglalták Gyulát, Eleket és Kétegyházát. Másnapra a leharcolt 1. honvéd páncélosadosztály és egyéb csapattörödékek elkeseredett utcai harcokban visszafoglalták Kétegyházát, Gyula, Elek is magyar kézbe került. E napon szovjet 57. lövészhadtest 228. lövészadosztályát megerősítették a Hódmezővásárhely - Makó irányú támadáshoz, többek között 40 harckocsival is. 24-én elesett Földeák. A magyar 12. tábori pótezered Csanádpalota visszafoglalására készülődött, amikor váratlanul szovjet T-34-esek törtek be állásaikba. (Szept. 25) Ekkor lépett akcióba a magyar 7. rohamlövégosztály 2. ütege (10 db Stug.III.) a kitűnően képzett és igen vakmerő Kőszeghy Barnabás főhadnagy vezetésével. Csanádpalotát visszafoglalták, 6 szovjet harckocsit lőttek ki - saját veszteség nélkül! Ugyanekkor a másik, 7/1 rohamlövégőteget Hódmezővásárhelyre vezényelték, mert a szovjet csapatok elérték a várost és a 23. tartalékadosztály beérkezéséig valamivel erősíteni kellett a védelmet.

A heves, túlerejű szovjet támadások miatt 26-án hajnalban ismét fel kellett adni Csanádpalotát. A főhadnagy parancsnoksága alatt álló rohamlővegek Királyhegyes felé indultak, mikor a Rákosi csárdánál jól előkészített szovjet csapdába szaladtak. A sötét éjszakában vadul tomboló, „**test test elleni**” csata kezdődött. A magyar rohamlővegek kilőttek még 12 orosz T-34-est. Az összecsapásban odaveszett mind a 9 magyar rohamlőveg is. A szemben álló acélkolosszusok gyakran 40-50 méterről lőttek egymásra, kitérni, manőverezni nem lehetett. Kőszeghy Barnabás egymaga 2 szovjet tankot talált telibe. Súlyosan sebesülve is folytatta a harcot. Hősi halált halt, 35 katonájával együtt.

Napok múlva a honvédek visszafoglalták a csatahelyet. Nyolc magyar rohamlőveg könnyebben sérült meg, azokat elvontatták és kijavították.

A 7. rohamtüzérsztály 1. és 2. ütege (összesen 20 rohamlőveg) szeptember 26-28 között 29 szovjet tankot semmisített meg, 4 végleges saját veszteség mellett! Október 8-ig összesen legalább 67 szovjet harckocsiból és 14 egyéb páncélozott járműből lett ócskavas - kizárólag csak a 7. rohamlövégosztály serény igyekezetének köszönhetően. A rohamtűzepek heroikus helytállásának 91 hősi halott és 8 végleg odaveszett rohamlőveg lett az ára.

Szeged és a szegedi Tisza-hídfő védelmére az un. Matoltsy - csoportot rendelték. A Matoltsy Elek vezérőrnagy vezette különítmény két pótzászlóaljából, valamint 24 darab 88 milliméteres légvédelmi lövegéből és négy 40 milliméteres légvédelmi gépágyúból állt. A harcias és jól vezetett 8. póthadosztály állásai e napon Vertánmajor-Mezőhegyes-Pitvaros-Csanádalberti vonalában húzódtak. Ugyancsak szeptember 26-án hajnalban a szovjet 228. lövészadosztály és a 170. harckocsidandár rohamra indult Makó ellen. A gyenge erőkkal védett városban 10-11 órakor már sarlókalapácsos vörös zászlók lengtek... A 23. tartalékadosztály ellentámadásai sem tudták visszavenni Makót. Szeptember 29-én a Honvéde-

zérkar szokatlan utasítást adott ki: *"Jelentések szerint Makón 20-30 főnyi csoportokban tótkomlósi, békési és pitvarosi 17-18 éves tót nemzetiségű fiatal emberek garázdálkodnak. Létszámuk mintegy 6-7 száz főt tehet ki. Öltöztük polgári ruha, orosz sapka, bal mellen szovjet csillag. Géppisztollyal vannak felszerelve. (...) A garázdálkodók több leányon erőszakot követtek el."* A magyar hadvezetés már emiatt is törekedett a város visszavételére. A 8. póthadosztály nyíregyházi és soproni honvédekéből álló 12. ezrede október 2-án és 3-án, Pitvaros körzetében nyolc erős szovjet támadást vert vissza. Október 4-én újabb kísérlet Makó visszaszerzésére, de csak Apátfalvát sikerült visszafoglalni.

Irány a Tisza, irány Budapest

Október 6-án reggel a 2. Ukrán Front 53. hadserege Kunágota körzetéből indított nagy támadása Magyarbánhegyes - Pusztaföldvár - Orosháza, illetve kisegítőcsapásként Mezőkovácsháza - Kaszaper - Orosháza-dél irányt vett. A támadó erők: a 181. és 110. harckocsidandár, a 292. aknavetőezred, az 1000. páncéltörő tüzérezred, a 32. gépkocsizó lövészdandár. A 170. harckocsidandár és a 27. gárda lövészhadtest Szentesnek támadott. Velük szemben a 20. honvéd gyalogadosztály és a 8. póthadosztály - összesen max. 25 ezer magyar katona 60 kilométer széles arcvonalat védett. Aki valamit konyít a háborúhoz, annak nem kell további magyarázat... A 23. tartalékadosztály 30 km széles vonalát ekkor még nem rohamozták meg. Az 1. honvéd páncélosadosztály maradványai afféle mozgékony „tűzoltóként” működtek. Heszlényi József altábornagy, a 3. hadsereg parancsnoka már 7 órakor elrendelte a magyar csapatok visszavételét a Tiszához.

Orosházát - az 1. huszár-pótezerreddel és a páncélosainkkal vívott rövid, de igen heves csata után - este 8-ra foglalták el a szovjetek.

Október 7-én a szovjet 243. lövészadosztály és 228. lövészadosztály részei, harckocsik támogatásával, ostrom alá vették Hódmezővásárhelyt. A város védelmére rendelt hajmáskéri 1. önálló tüzérsztály két ütege, (Trux László alezredes), valamint a 201. önálló gyalogzászlóalj (Mátékovits Endre százados) a helységarcot kerülendő - kiürítette a várost, már csak azért is, mert a szentesi hídfő védelmére rendelték őket. Október 8-án hajnalban, Újvároson keresztül, az oroszok benyomultak Hódmezővásárhelyre, s 8 óráig teljesen birtokba vették azt. A 8. póthadosztályt, az 1. páncélosadosztály maradványait és az 1. huszár pótezeredet Szentes-Csongrád irányába rendelték, a 20. gyalogadosztály Szolnok felé mentelt, a 23. tartalékadosztály az algyői hídfőt védte.

Október 8-án a 46. szovjet hadsereg Szegedtől délre, Óbecse és Ada között - átkelt a Tiszán! Vele szemben a 4. „Poliizei” SS-páncélgránátos hadosztály s gyenge magyar folyambiztosító erők álltak. Illetve, nem álltak, mert szívós halogató harcokban, lépésről lépésre húzódtak Szeged felé.

Október 9-én, csapások-ellenescsapások közepette a 23. tartalékos hadosztály roncsai, a Matoltsy-csoport és az igencsak megviselt SS-hadosztály feladták Szegedet a többszörös túlerejű szovjet csapatok ellenében. A harcok októberi szakaszában egy-egy magyar hadosztály létszáma, fegyverzete a töredékére zsugorodott. Míg egy teljesen feltöltött magyar gyalogadosztály létszáma 17-18 ezer fő (kellett volna legyen), addig 1944 októberére harcos létszámuk 3-5 ezerre apadt. A

honvéd páncélosadosztály - bár lehetőségeihez képest keményen és eredményesen küzdött, odaveszett technikáját, páncélosait nem tudta pótolni. Ez érvényes a többi seregre is. Nem csak a honvédség, de a német hadsereg is már csak árnyéka volt egykori önmagának. A Vörös Hadsereg ebben az időben már kénye-kedve szerint választhatta meg a támadások helyét, irányát és időpontját. A fő csapás irányában legalább négyszeres tűzérési, legalább háromszoros harckocsi és legalább kétszeres élőerő fölényt tudott biztosítani. Így volt ez már az 1943-as kurszki csata óta. Ma már az is végig-gondolható és tényekkel bizonyítható, hogy ha nincs a magyar honvéd konok, megveszekedett ellenállása a Kárpátokban, Erdélyben, Tordánál, Nagyvárad - Nagyszalontánál és a Maros mentén - akkor Sztálin seregei már 1944 végén Bécsben, Prágában, talán dél- Németországban vannak. S ez nem afféle „*mi lett volna, ha...*”. Tudható dolog, hogy 1944. november 7-re Sztálinnak tálcán kellett volna átnyújtani Budapestet, születésnapjára, december 21-re pedig Bécsset. Esetleg Prágát is. Sztálin a Rajnát akarta és egy ellenőrzése alatt álló, szovjetizált, engedelmes Németországot. Sokatmondó, hogy amikor a potsdami konferencián Truman amerikai elnök gratulált a Vörös Hadsereg világra szóló győzelmeihez, Sztálin mogorván csak annyit mondott: Sándor cár Párizsig jutott! Tetszik, nem tetszik, hisszük - nem hisszük - a Magyar Királyi Honvédség öngyilkossággal felérő harca nélkül ma egészen másféle történelmet tanítanának az iskolákban.

Végül nézzük meg, mi mozgatta, motiválta a magyar katonát a II. világháborúban, még a közelgő vereség árnyékában is: **Az ősi magyar katonaerények:**

- a körütekintéssel, komolysággal párosult vakmerőség, a találékonysággal, kezdeményezőkéssziséggel megkoronázott kötelességtudat, fegyelem (un. magyar virtus)
- hűség a zászlóhoz, a példamutató parancsnokhoz, mindhalálíig hűség a Hazához és a bajtársakhoz, katonabecsület
- egyfajta, talán keletről hozott fatalizmus: „Lesz, ahogy lesz. Egyszer úgyis meg kell halni. Végig kell csinálni”
- bőséges, pezsgő, sziporkázó feketehumor, szemberöhögni, szembeköpní a halált
- bár nem erkölcsös, de sokat segít a zamatos, eredeti, utánózhatalan - szinte költői mélységű és egeket döngető káromkodás

Egyebek, mozaikszerűen:

- revans a trianoni igazságtalanságért, megaláztatásokért
- a belőlünk naggyá vált szomszédok pökhendisége, szemtelensége, hazudozásai és rettegéssel párosult magyarellensége
- az 1849, majd 1914 óta okkal kialakult ruszofóbia, oroszellenesség. A nagyon is indokolt pánszláv veszély rémképe
- 1918/1919 keserű tapasztalatai mind a „demokratikus” Nyugattal, mind a bolsevik terrorral kapcsolatban (Tanácsköztársaság)
- időnyerés: kitartani addig, míg ideérnek az angolok-amerikaiak
- „Láttam a kommunista Paradicsomot, köszönöm, nem kérek belőle!”
- „Majd megmutatom én ezeknek, milyen a jó katona!”
- „Nem akarok Szibériában elrohadni, inkább megdöglök itthon.”
- „Ha meg kell halni, magammal viszek pár oroszot, (vagy románt) a másvilágra.”
- „A németek se szeretnek bennünket, de még mindig a

kisebbik rossz”

- „Apám rendesen végigcsinálta a tizennégyi háborút, én is vagyok olyan legény, mint ő.”

Megtévesztő, tévelygő, hamis motivációk:

- a „hagyományos” német-magyar bajtársiasság, fegyverbarátság
- ún. német-magyar „sorsközösség”
- ősidők óta mi vagyunk a Nyugat védőbástyája, ez végzet-szabta (Isten-szabta) „rendeltetésünk”
- a németeknek köszönhetjük a „visszakapott” magyar területeket, feltétlenül „hálásnak” kell lennünk. (Ez volt az egyik legbunkóbb, egyben legálnokabb propaganda-szülemény. Még ma is a magyar tudatban élősködik, vagy színéről, vagy fonákjáról.)
- a magyar tisztikar egy részének feltétlen németbarátsága, „teutonimádata”

(Akár németkomplexusnak is nevezhetjük ezt a bámulattal keveredett megfelelési kényszert.)

Végzőként megkerülhetetlen a kérdés: mi értelme volt ?

A kérdés jogos. A háború a legembertelenebb és legemberrébb emberi találmány. Nem csak a háború, az élet is abszurdum: jövünk az egyik nemlétből, akarunkon kívül s megyünk a másik nemlébbe, akarunkon ellenére. Ami a két nemlét között van, azt nevezzük életnek. A halál ellen egyetlen orvosság van: a halálmegvetés. Vagy ha úgy tetszik, az önfeláldozás, bátorság, kötelességteljesítés. 1944 őszének szinte minden magyar katonája tudta, hogy a háború elveszett. De esélytelenül, reménytelenül is tették a kötelességüket, mint a névtelen „gyűrűközzjánosok”, „muszáj-Herkulesek” tenni szokták évszázadok óta. Nem a megkésést könnyek, hanem az emlékezés és emlékeztetés a mi kötelességünk. Mert másodszor is meghal, akit elfelejtenek.

Szabó István, 2014 július

Bocskai István

Serdült Benke Éva

Szobrok a múlt időben

(Folytatás júniusi lapszámunkból)

Akié a jelen, azé a múlt is?

Meg sem várva 1920. június 4-ét, a kisantant országai már megkezdték a magyar múlt, a nemzeti jelképek, az emlékoszlopok lerombolását. Ezek voltak ugyanis a magyar népi jelenlét látványos jelei, bizonyítékai. Az első áldozatok az emlékművek voltak, ezeket könnyebb volt megsemmisíteni, mint a műemlék-épületeket, várakat, kastélyokat, udvarházakat. De röviddel ezután persze ezekre is sor került, főleg 1944 után, a kommunista hatalom térnyerésével. A trianoni döntés után a hajdani Magyarország területén mintegy 120 emlékművet pusztítottak el az új országrészeket megszerző államok, ám a következő években ez a szám egyre nőtt. Minden igyekezet ellenére csak egyet-kettőt lehetett megmenteni pusztuló értékeinkből, elsősorban az 1848-as emlékművek közül, melyek ellen a gyűlölet hihetetlenül erős volt. A többség azt gondolta, hogy Trianonnal Erdély múltját is megkapta, kedve szerint bánhat vele. (Ilyen megmentett szobor volt a segesvári Petőfi-szobor, melyet még idejében Kiskunfélegyházára menekítettek át, és ott állították ismét fel. Ma is sértetlenül áll.) Számolatlanul pusztultak a Kossuth, Bem, Petőfi szobrok, de nem kímélték az irodalmi, művészeti nagyságokat ábrázoló szobrokat, sírhelyeket, egyházi emlékműveket sem. A magyar képzőművészetet pótolhatatlan veszteség érte az elszakított területeken.

Aradon 1909-ben állították fel az egészalakos, két mellékalakos, kétszeres életnagyságú **Kossuth-szobrot**, Margó Ede és Pongrácz Szigfrid alkotását, a Lechner Ödön tervezte egykori városháza elé. Kossuth alakját szinte kultikus áhítattal övezte 1894-től, halála után szerte az országban egymással versengve állítanak szobrot az emlékére, 1894-1914 között hetvenhárom Kossuth szobrot állítottak. Aradon, az avatáson jelen volt Kossuth Ferenc, Kossuth fia. 1921. március 9-én kora reggel a szobor mellékalakjait hatfogatú tűzérkocsikhoz kötözve rántották le, majd egy év múlva az egész szobrot lebontották, helyére pázsított telepítettek. A következő évben Arad város tanácsa, új urai elrendelték a magyar vonatkozású szobrok és emléktáblák lebontását. Döntésüket egy beadvánnyal indokolták, miszerint a Regátból beköltözött románokat zavarják a magyar emlékek. Kossuth szobrának további sorsa ismeretlen, talán a várba vitték és ott nyoma veszett, talán beolvasztották, mint annyi más lebontott emléket. A városban Csiky Gergely szobrát és az 1849-es vesztőhely emlékét is ugyanebben az időben megrongálták.

1878-ban Huszár Adolf megbízást kapott az **aradi vértanúk emlékművének** elkészítésére, mely olyan legyen, hogy a nép magyarázat nélkül is megértse az üzenetét, és hogy a közömbös idegen figyelmét is megragadja, felkeltse a részvétet azok iránt, akiket ez a mű dicsőít. A művész elkezdte a munkálatokat, ám 1885-ben meghalt, és az emlékművet Zala (Mayer) György fejezte be. A hajdani Magyarország egyik

legszebb szobrát alkotta meg. A talapzatra állított főalak Hungária, fején Szent Margit koronája, bal kezében Szent István kardja, magasra emeli a jobb kezében tartott babérkoszorút. Arcán nyugodt kifejezéssel lefele tekint a tizenháromra, bízva az eszme diadalában. Négy szimbolikus alak veszi körül: Harckészség, Áldozatkészség, Ébredő szabadság és Haldokló harcos, a talapzaton a vértanú tábornokok domborműves plakettjei. A leleplezési ünnepségen, 1890. október 6-án hatalmas tömeg vette körül a **Szabadságszobrot**, a város büszkeségét. „Mikor a lepel lehullott, és a szobor láthatóvá lőn, a meghatottság vett erőt a tömegen: mert arról az oszlopról alánézett Hungária ércalakjától megkoszorúzva a tizenhárom vértanúnak nemes arcúja, kik értünk és alkotmányunkért bitófán és nemtelen golyók által haltak.” (Ezernyolcszáz negyvennyolc. Az 1848/49-iki magyar szabadságharc története képekben. Révai Testvérek Irodalmi intézet Budapest 1898. Jókai Mór, Bródy Sándor és Rákosi Viktor szerkesztésében kiadott díszalbum.) Néhány évtizedig, 1925-ig csodálhatták ezt a műalkotást az aradiak és az oda látogatók. Már korábban veszélyben forgott, mert 1919 őszén még meg sem történt az új országhatár kijelölése, de a román prefektus már le akarta bontatni a szobrot. Az első világháború végén a Monarchia romjain osztozkodó utódállamokban talán sehol nem romboltak le annyi magyar emléket, mint Aradon. Mítoszok táplálták az immár többségiek gyűlöletét, a történelmükbe tényként beleégett negyvenezer erdélyi román magyarok általi legyilkolása. Arra hivatkoztak, hogy a szobor irredenta mű, a főalak, Hunnia a Monarchiát és a Habsburg-házat jelképezi. És a vértanúk domborművei, akik éppen a Habsburg-ház ellen harcoltak? Azok is irredenta szimbólumok? - kérdezhetnénk. Hiszen a tábornokok éppen a császár elleni harcuk miatt fizettek az életükké. Ám ekkor már benne volt a román köztudatban, hogy a tábornokok parancsára Erdélyben román falvakat gyújtottak fel, románok tízezreit ölték meg. A román történelmi múlt vezérfonalának kialakítását a 18. század végén kezdték el erdélyi román értelmiségiek, papok, tanítók, akik magyarok által alapított iskolákban végeztek. „Sajnálatos történelmi véletlen, hogy amikor a román nacionalizmus éledett, az erdélyi diéta éppen a nyelvtörvénnyel, a latin nyelv magyarra váltásával volt elfoglalva. Így a születő román nacionalizmus készen kapta az ellenséggépet: a földesurak többsége magyar, a jobbágyok többsége román volt Erdélyben.” (Margittai Gábor) A 19. század végére véglegesítették ezt a történelemszemléletet, és a 20. század során megszerzett új területekkel növelt Románia történelme már készen állt: megeremtve, kifényezve, az irányvonalak lefektetve, és mindez meg is maradt. A kommunista időkben felerősödött, kanonizált változata megkérdőjelezhetlenné vált mind a mai napig. 1919-ben még nem sikerült a Szabadságszobor eltávolítása, ekkor még éppen az amerikai diplomácia védi meg a szobrot. Azokban az években tizennyolc magyar vonatkozású szobrot, emléktáblát távolítottak el a helyéről, romboltak le Aradon. 1925-ben aztán beteljesedett a végzete a Szabadságszobornak is. Lebontották, előbb a városi lovardában tárolták, aztán közel 80 évig raboskodhatott az aradi vár pincéiben. Reményik Sándor A szobor helyén című versében írja: „Kerestem, s megtaláltam a helyet. / Már égre nem törtek nagy vonalak, / csak áldozati illat lebegett. / Körül vasrács és belül pusztá gyp.” A kommunista

rendszer összeomlása után a szabadság ébredő szele és a sürgető politikai akarat kihozta börtönéből, a szoborcsoport a minoriták belső udvarába került vasrácsos kerítéssel védve az újabb rombolások ellen. Ott volt megtekinthető a szétszedett emlékmű, a szimbolikus alakok a földre fektetve vártak jobb sorsukra. Volt okuk védeni a szobrot, a városban, azokban a napokban, 1999. október elején szabályos lincshangulat uralkodott, minden ellen, ami magyar múlt és jelen. Végül 2004 áprilisában ismét felállíthatták, ám a többségiek kedélyét megnyugtató, nem korábbi helyén, a főtéren, hanem az egykori Tüzoltó, ma Megbékélés téren, ahol sebtiben felállították vele szemben az 1848-as román felkelés emlékművét. Ma három zászlót lenget az új idők szele a két emlékmű között.

Nagykárolyban 1908-ban felavatott Kallós Ede **Kossuth-szobrát** 1921-ben úgy rombolták le a plébánia előtti parkban, hogy egy éjszaka kötelet hurkoltak a nyakára, tűzérlokkal lerántották, majd a városháza pincéjébe dobták, később beolvasztották. Az újabb időkben, 1990-ben kopjafával jelölték meg a helyét, de ismeretlen vandálok ezt felgyújtották, ma a hajdani szobor helye üresen áll. Kölcey Ferenc fiatal jogász korában a vármegye főjegyzőjeként éveket töltött

Nagykárolyban. 1887-ben avatták fel a Károlyi kastély előtti téren a Himnusz költőjének szobrát. A város polgárai, a vármegye, a Károlyi kastély gazdája, Károlyi István adományokkal segítette a szobor felállítását. Kallós Ede korabeli rézmetszetek alapján mintázta meg a költő alakját: Kölcey egy karosszéken ül, öltözte a korabeli magyar viselet, egyik kezében könyvet tart, lefele néz, arkifejezése nyugodt. Hiszen egy olyan korban élt, amikor a hazafiak egy szebb jövő felé nézhettek, ez volt a reformkor. Ám eljött az idő, amikor magasra csaptak az indulatok, félkatonai szervezetek csizmái dobogtak a Partiumban, a helyi vasgárdisták színre léptek. 1938-ban a Himnusz költője halálának századik évfordulóján, Nagyvárad főterén a helyi rendőrök felügyelete alatt nacionalista diákok lefűrészték a szobor fejét, majd az egész építményt lerombolták. A városháza pincéjébe dobták, majd 1940 tavaszán beolvasztották. A helyén ma szökőkút áll. A hajdani nagyvárad vármegyeháza gyűléstermében 1848 után a falra a reformkori nagyságaink portréi kerültek: Kölcey, Wesselényi, Kossuth, Széchenyi. 1918-at követően az új hatalom levakarta és bemeszelte a helyüket. Három tábla is emlékeztetett a városban Petőfi itt eltöltött napjaira, az egykori Aranycsillag, a Szarvas vendéglő és a Térey-ház falán. Mindhármát leverték, a harmadikat 1943-ban újra

elkészítették és felállították a ház helyén épített iskola falán. 1944 után ezt a táblát az evangélikus templomba menekítették, ma ott látható.

Kölcey Ferenc Szatmárnémetiben felállított mellszobrának is igen kalandos, de a korra jellemző a története. 1864. szeptember 25-én avatták fel az akkori városi nagypiacon, a mai főtéren. Az ünnepségen a MTA elnöke, Greguss Ákost mondott beszédet. 1884-ben a Lános templommal szembeni utcát, a hajdani Vár utcát Kölceyről nevezték el. Később, 1902-ben ide, a Lános templom előtti térre költöztették át a költő szobrát. Ezt a szobrot döntötték le ismeretlen kezek 1920. december 20-án. Kötéllal lehúzták, a fejét elvették, máig sem került elő. A fej nélküli torzót a téren álló református főgimnáziumban rejtették el. Feljegyezték, hogy az eset megtörténte után néhány nappal a még meglevő talapzaton a rendőrség egy nemzeti színű szalaggal átkötött csokrot talált. 1942-ben a megcsonkított szobor visszakerült a templom elé, ám nem sokáig állt ott, 1947-ben robbantásos merényletet követek el ismeretlen tettesek a fej nélküli szobor ellen, a maradványokat a helyi múzeum udvarán álló törmelékek közé dobták. 1991-ben a Magyarországon élő szatmári szobrász, Lakatos Pál Kölcey-szobrot ajándékozott szülővárosának, ez áll most a templom előtti téren. Sződemeteren, a költő szülőfalujában 1994-ben Kő Pál magyarországi szobrász munkáját állították fel a dombon álló kicsiny református templom előtt, amely Munkácsy Mihály Kölcey szobrának másolata.

Nagyváradon a színház előtt álló **Szigligeti Ede-szobrot** 1920 után lebontották, majd egy félreeső helyen újra felállították. Helyére pedig Mária, román királyné szobra került, aki oly sikeres diplomáciai küldetést teljesített Párizsban a trianoni döntés idején országa gyarapodásának érdekében. Szerencsére sértetlen maradt Szacsavay Imre 1849. október 24-én kivégzett vértanú szobra, melyet 1907-ben állítottak a váradi polgárok. A várost alapító, 1892-ben felállított Szent László király szobrát is eltakarították a róla elnevezett templom mellől, helyére 1923-ban Ferdinánd román király szobra került, aki vajmi keveset, úgyszólván semmit nem tett a városért. A szent király 3 méter magas szobrának fején a Szent Korona másolata volt látható, baljában egyenes kardot tartott, jobbja csüngött csatabárdja, páncélos lábakon állt, alakját művészi redőkben aláhulló köpeny övezte. Szerencsére a szobrot nem törték össze, talán a városalapítási érdemeiért, melyet a hatalom sajátjaként vett birtokba. Felállították a püspöki palota kertjében, a székesegyház elé. Ám a helyfoglaló Ferdinánd király szobra se állt ott örökké, 1940 őszén elszállították, az üresen álló térre, mely már csak a váradiak szívében maradt Szent László tér, egy második világháborús emlékmű került. De mikor más szelek kezdtek fújni a román történetírásban, erre a helyre állították Mihály vitéz fejedelem lovas szobrát.

Kolozsváron Szeszák Ferenc fából faragott szobrát, a **Kárpátok őrét** 1919-ben széjjelhasogatták a bevonuló román katonák. A szobrot 1915 augusztusában állították fel a városháza előtti járdaszigeten. A belevert szegeket meg lehetett váltani, a befolyt összeget a háborúban elesett magyar honvédek családjai kapták. 1918 karácsonyán robbantották fel, majd széthasogatták. Wass Albert leírja a szobor pusztulását. A nemzeti emlékezet az 1990-es években Magyarországon, a

szilvásvárad Szalajka völgyben a korabeli fotók alapján az újrafaragott szobrot felállította. A Kárpátok őre kolozsvári egykori helyén nagy volt a sürgés-forgás, ahogyan az idők változtak, úgy jöttek-mentek a szobrok is. 1921-ben Olaszország a latinitás jegyében az új területekkel gazdagodott testvérnek, a román királyságnak több anyafarkas szobrot ajándékozott. (Ezeket Bukarestben, Chisineuban, Marosvásárhelyen, Tordán, Temesváron és Kolozsváron állították fel.) A római városi előljáróság ajándékán a következő volt a felirat: „Cluj városának Római Anya, 1921.” Ebből egyet Kolozsváron a Kárpátok őre helyén állítottak fel, majd innen tovább az egyetem elé került a farkas, aztán később innen a régi Deák Ferenc utca végére. Helyébe került a memorandisták perének századik évfordulóján, 1992-ben ez a méreteiben erősen eltúlzott mű. (A memorandisták erdélyi román anyanyelvű képviselők voltak, román néptribunok, akik 1892-ben, a Monarchia megalakulásának 25. évfordulóján tiltakozásukat fejezték ki a magyar országgyűlésben a monarchia nemzeti politikája ellen. A benyújtott memorandumot, mely tartalmazta Magyarország és Erdély egyesülésének eltörlését is, a sajtóban előre megjelentették. Ezért izgatás vádjával bíróság elé állították őket, tizenöt képviselő a szegedi börtönbe került. A román király közbenjárására amnesztiát kaptak, nem egészen egy év múlva szabadultak.) Eltűntek 1919-ben a Fellegvár tetejéről a századfordulón felállított szobrok, Árpád, Lehel, Bulcsú, Őrs emlékei. Ledöntötték 1920-ban a Fellegvár felé vezető sétányon az 1898-ban merénylet áldozatává vált Erzsébet királyné szobrát, Stróbl Alajos alkotását. 1940-ben újra felállították, ám 1945-ben az új hatalom végleg eltűntette. 1919-őszén a Hamlet utolsó magyar nyelvű előadása után csendőrök kergették ki a saját pénzükön a század elején a magyar színjátszás hajlékát felépítő kolozsvári polgárokat a Nemzeti Színházból, majd ledöntötték az előcsarnokban Katona József, Döbrentei Gábor és E. Kovács Gyula szobrát. A hajdani Ferenc József Tudományegyetem homlokzatáról 1920-ban lefűrészték az egyetem névadójának fejét.

Kolozsvár városa 1893-ban pályázatot hirdetett egy **Mátyás királyt** ábrázoló szobor elkészítésére. A pályázók között volt Bezerédy Gyula, Fadrusz János, Köllő Miklós, Róna József, Sovánka István, Vastagh György és Tóth András. A pályázatot Fadrusz János nyerte meg. Szobrának gipszmintáját 1900-ban a párizsi világkiállításon Grand Prix-díjjal és aranyéremmel jutalmazták. A nagy szoborrombolás idején Fadrusz János legismertebb alkotásának, Mátyás király szobrának talán azért kegyelmeztek meg, mert a román történetírás szerint a Hunyadiak románok voltak, így a magyar történelem legnagyobb királya nem magyar, hanem román. 1902 októberében a kolozsvári felavatásán jelen volt József főherceg is. Ma is Európa egyik legszebb lovas szobrának tartják. Hadvezérei körében lova hátán mozdulatlanul figyel a főalak, Mátyás király. Lova körül állnak Erdély hajdani vajdái: Magyar Balázs nádor, Kinizsi Pál temesvári bán, Szapolyai (régiről Zápolya) István, a későbbi első erdélyi fejedelem, János Zsigmond nagyapja, és Ecsedi Báthory István. (Szapolyai és Báthory Mátyás mellett voltak Bécsben, a király utolsó óráiban 1490. április 6-án, lévén mindketten a király bizalmas katonai tanácsadói.) Mindnyájan a fekete sereg vezérei, akiknek jelentős szere-

pük volt Erdély történetében. A szobor talapzatában elhelyezett alapítólevélben ez a szöveg állt: „*Legyen egyszersmind a szobormű egyik romolhatatlan hirdetője a nemzeti múltnak, nagyságnak, dicsőségnek, és mint ilyen dobogtassa meg a haza minden hű fiának szívét, és tejesítse e magasztos hivatását, míg magyar él e földön.*” Talán éppen ezen üzenet miatt van a szobor szüntelen veszélyben, idők múltán eltűnt a talapzatról a magyar címer, Mathias Rex került helyébe. Többször meg rongálták, a zászlókat letörték, korábbi túlfűtött nemzeti megnyilvánulásokon a többségi polgárok a szoborra felmászáva élték meg nagyságukat. Bivalyokkal is megpróbálták lehúzni. A harmincas években Nicolae Iorga szavait vették fel a talapzatra: „Győzedelmes a háborúban, csak a saját népe győzte le akkor, amikor megpróbálta meghódítani a legyőzhetetlen Moldvát.” Vajon majd egy új, már kutatóképes román történész-generáció megvilágítja-e Mátyás tetteit, korát, szerepét a román történelemben? („Kurta, töredékes vagy kudarcos históriájú nemzeteknek fejlett történelmi komplexusuk van: ami nincs nekik, azt kölcsönveszik, majd elfelejtik visszaadni.”- írja Margittai Gábor. Hiányzik a többségi köztudatból, hogy Erdély léte jóval megelőzte a román államét. Az igazán érzékeny pont mindkét fél, magyarok és románok részére a középkor.)

A szobroknak Marosvásárhelyen sem jutott örök élet, a történelem viharaiban gyorsan tűntek el, a mai városalakokban már emléküik sem maradt. „*Zsugorian még számba veheted a Mikó utca gesztenyefáit, mind a hetet*”- mondja Márai kényszerből elhagyott régi világára emlékezve. Hány szobor volt Marosvásárhelyen, hol álltak ezek a szobrok száz évvel ezelőtt? Melyikünk tudna erre válaszolni, hiszen felnövő városunkban, a mi időnkben még a kérdés feltevése is államellenes bűnnek számított. Mint máshol is, Erdély-szerte nem az idő vasfoga ette meg ezeket a szobrokat, a történelem darálta, olvasztotta be, s állított helyükre másokat. Aztán ezeknek a másoknak is eljött a végük, kohóban végezte nem egy közülük. Ki emlékszik már arra, hol és mikor állt Vásárhelyen például a Sztálin szobor?

A századvég, a századforduló Marosvásárhely köztereit is feldíszítette szobrokkal. Már 1861-ben létrehozták a Marosvásárhelyi Szobor Egyesületet, melynek fő feladata volt emléket állítani a magyar történelem nagyjainak, köztük természetesen az 1848-49-es szabadságharc hőseinek. A vásárhelyi polgárok szívesen áldoztak a szobrok költségeire. **Bem** szob-

rának felállítását több erdélyi város is szorgalmazta, ám végül a vásárhelyiek kaptak rá jogot. A kiegyezés után felgyorsult a pénzgűjtés, a megbízást is megkaphatta Huszár Adolf a szobor elkészítésére. Az alkotás, melyet 1880. október 17-én lepleztek le, valóban a Főtér (a régi Vásártér, majd Széchenyi tér) díszé lett. A legendás lengyel tábornok egyenesen tartott jobb lábára nehézkedve állt, bal lábával egy sérült ágyúcsőre támaszkodik, testtartása buzdítás katonáinak. Jobb kezében látszó, (Így állhatott 1849. július 31-én, a síkon Segesvár felé nézve) baljában lovaglóostora. Az avatásra Lembergől, Krakkóból is érkezett küldöttség, a lengyel lapok vezércikkben számoltak be a marosvásárhelyi szoboravatásról, megemlékezve a magyar-lengyel barátságról. 1899. június 11-én avatták fel Kossuth szobrát a Vásártér felső felében, a Bodor kút szomszédságában, így a szabadságharc két legendás alakja éppen szemben állt egymással. Erről a szoborról írja a korabeli Vasárnapi Újság: „A Kossuth szobra, melyet most leplezünk le, Köllő Miklós műve. Hatalmas, fennkölt: erős, merész nézéséből méltóságos, nyugodt, mégis kemény állásából azt érzem, hogy kit ábrázol, egy nagy gondolat vezérének predestinálta az alkotó.”

Az Arany János utca és a (hajdani) Kis-Szentkirályi utca torkolatánál állott **II. Rákóczi Ferenc** márvány mellszobra, Székely Károly alkotása, melyet 1907. október 29-én állítottak a Rákóczi szabadságharchoz hű vásárhelyiek. (Székely Károly Rákóczi mellszobrát Mányoki Ádám portréja alapján mintázta meg.) A Rákóczi szobor leplezési ünnepségének szűk körben maradása miatt a Brassói Lapok kissé neheztelt a vásárhelyiekre: „Talán nagyobb ünnepség és pompa illette volna meg ezt az ünnepséget, mert ez a szobor Erdélyben még csak első. Talán nem kellett volna ennek az ünnepélynek kizárólag helyi jellegűnek lenni...”. A korabeli Vasárnapi Újság beszámol a vásárhelyi nevezetességekről, ezt írja: „Az 50 esztendővel előtti nagy időkből még egy emlék van a Piac téren: egy márványlap, mely azt a házat jelöli meg, éppen a Kossuth szobor háta megett, ahol Petőfi lakott egyszer onnan a segesvári csatába indulván.” Ez a tábla ma oly magasan áll az épület falán, hogy ember legyen a talpán, aki el tudja olvasni, mi van rá írva. De talán éppen ezért áll még azon a falon. A vásárhelyi emlékműveket lerombolták, eltávolították 1919-ben, úgy látszik, ez az év a szobordöntögetések éve volt Erdélyben és a Pártiumban. A II. Rákóczi György domborművének, II. Rákóczi Ferenc mellszobrának, Petőfi domborművének a lerombolását a román katonaság végezte el egyetlen éjszaka alatt, miközben a lakosságot a csendőrség nem engedte ki az utcára. Mikor az emberek a következő napokban az eljárás ellen tiltakoztak, a hatóság „sajnálkozását fejezte ki a katonaság jogosulatlan cselekedete miatt.” A vásárhelyi rombolás mindezek ellenére folytatódott. A Kultúrpalota falában elhelyezett bronz domborműveket, Kallós Ede és Sidló Ferenc alkotásait leszerelték, a Palotából Kallós Ede alkotásait, melyek gróf Aponyi Albertet, Molnár Viktort, és báró Szalay Imrét ábrázolták, szintén eltűntették. Az előcsarnokban levő Kőrösfői Kriesch Aladár festményeit a magyar vonatkozások miatt megrongálták, kikaparták. A szintén magyar tárgyú üvegfestményeket, Nagy Sándor munkáit is eltávolították, az ablakokat kiakasztották és elvitték. Miután a Kossuth szobrot ledöntötték, gránit talapzatának köveit a Maros gát alatti mederbe dobták, a vásárhelyiek szerint ala-

csony vízállásnál ma is láthatók a kövek. A levert szobrokat egy ideig a Kultúrpalota pincéjében tartották, aztán nyomuk veszett, a talapzatok köveiből utcakövet faragtak.

Nem csupán szobrok, domborművek is pusztultak. **Petőfi domborművét** egy 6 méter magas obeliszk talapzatára helyezték el a Főtér vár felőli végében, annak a háznak a közelében, (Görög ház) melyben a költő életének utolsó előtti éjszakáját töltötte 1849. július 29-én, a Segesvárra való indulás előtt. A harcra induló költőt ábrázolta, miközben Bem őt visszatartani igyekszik. Az obeliszk háta mögötti városrész a várral és a Bem főhadiszállásául szolgált Teleki házzal a levert szabadságharc emlékhelye volt a vásárhelyi polgárok szívében. Minden megfélemlítés, megalázás ellenére a keserű humor mégis felszínre tört a városlakókban. Amikor a Petőfi reliefet eltűntették, és helyette az oszlopra a román „névtelen hős” szobrát helyezték, ezt a szobrot a városlakók Vaszinak nevezték el. Egy szép reggel a város új urai a szobor nyakába akasztva egy táblát találtak ezzel a felirattal: „**Ha futtok, itt ne hagyjatok. Vaszi**” Soha nem tudták kideríteni, pedig igen igyekeztek, ki tette ezt. Ezt követően a szobor mindkét oldalára villanylámpát helyeztek, és melléje őrszemet állítottak.

1943-ban Marosvásárhelyen felállították **Kőrösi Csoma**

Sándor első, magyar földön levő köztéri szobrát. A kezdeményező Kőrösi Csoma Gyula volt, a keletkutató oldalági leszármazottja, akit a marosvásárhelyi községi polgári fiúiskola igazgatójának neveztek ki. (Ez az épület volt hajdan kereskedelmi, majd a tanárképző főiskola épülete, ma műszaki egyetem, szemben állt az egykori községi felsőbb leányiskolával, mely

ma a Papiu Ilarian Liceum) A szobor alkotója Daboczy Mihály, a közeli Marosszentkirály szülötte, a talapzatot Szeleczi Lajos emelte ditrói márványból. A Csoma-szobor nem sokáig állt, 1944 őszén román nacionalisták ledöntötték, fejét letörték, a szobortestet a vásárhelyiek a helyi Közművek udvarára menekítették. A talapzat sokáig ott állt csonkán az épület előtt. 1956-ot követően a marosvásárhelyi orvosi egyetem hallgatói (Akkor még nem volt román nyelvű kar) nyilvános gyűléseken többször követelték a szobor visszaállítását, néhányukra nézve az végzetes következményekkel járt, az egyetemről való eltávolításuk egyik kiváltó oka lett. 1962-ben az akkori Maros Magyar Autonóm Tartomány vezetősége jóváhagyta a szobor visszaállítását, Kulcsár Béla helyi szobrászművész restaurálta a sérült szobrot, a fejet újrifaragta. Ám nem az eredeti helyén, a volt fiúiskola előtt, hanem az épület mögött, a vársétányon, a Mészáros bástya mellett állították fel. De itt nem volt legalább szem előtt, csak a Bulevárdon sétálók álltak meg előtte, később a

közelébe került II. Rákóczi Ferenc mellszobra, Székely Károly alkotása, melyet újraállítottak az 1944-es ledöntés után. A vár oldalánál a Kapu bástya mellett ott áll Borsos Tamás, a hajdani Székelyvásárhely főbírájának mellszobra, Kiss Levente alkotása. Lentebb a vártemplom előtti téren pedig felállíthatták a város hajdani legendás polgármesterének, Bernády Györgynek egészalakos szobrát, Bocskai Vince művét.

Emlékezzünk meg egy olyan emlékműről is, mely romlott állapotában ugyan, de mai napig Marosvásárhelyen a helyén maradt. 1874-ben a város közadakozásból emlékoszlopot állított azoknak a vértanúknak az emlékére, akiket 1854. március 10-én a vásárhelyi Postaréten kivégeztek: bágyi Török Jánosnak (47), a református Kollégium tanárának, martonosi Gálfi Mihály ügyvédnek és volt szolgabírónak (32), valamint nagyváradai Horváth Károly földbirtokosnak (25), akiket a Makk Károly által szervezett Habsburg-ellenes összeküvésben bűnösnek találtak és kivégeztek. 1990 óta a felújított emlékmű mellett tartják a vásárhelyi magyarok a március 15-i megemlékezéseket. Az emlékoszlopon Jókai Mór verse áll: „Szent hely ez, ó vándor! Egy nemzet tette e jelt itt/Leghűbb gyermekei végzetes sírja fölé./Élni szabadságban, vagy azért meghalni merészen:/Ezt hitték, vallák, s haltak érte híven./Törvényes, szabad és független nemzeti állás/Intő szobra legyen, honfi, e drága jel!”

Vásárhely egyik nevezetessége volt a Piactéren a **Bodor Péter zenélő kútja**, melyet a 19. század első felében állítottak fel. Miután évtizedekig már csak vízzel szolgált, de zenével nem, a város, amikor a tízes években a főtér mai arculatát kialakította, 1912-ben lebontatta a kútát. Ha ezt nem teszi, lehet, hogy 1919-ben a nagy szobordöntögetések évében ezt is eltakarítják mások. Ma a Főtér képe semmiben sem hasonlít a régihez. 1919 után rögtön ortodox katedrális épült a zenélő kút helyén, előtte egy óriási lovas szobor magasodik, a ló hátán a Dél-erdélyi magyarságnak felejtethetetlen szenvedéseket okozó Avram Iancu, hajdani vásárhelyi patvarista (joggyakornok), a románság nemzeti hőse.

Nyárádszeredán, mely hajdan Marosvásárhely színhelye volt, s ahol 1605-ben országgyűlést is tartottak, melyen Bocskai Istvánt Erdély fejedelmévé választották, 1903-ban szobrot avattak. A református templom előtt a fejedelemmé választás 300. évfordulóján **Bocskai mellszobrát** állították fel a helyiek, Horváth Géza alkotását. Az avatásra a székely székek mind eljöttek, de jelen volt Kassa, valamint a hajdú-városok küldöttsége is. Már 1920-ban a helyi román csendőrök céllövőversenyt rendeztek, a célpont a hajdani erdélyi fejedelem feje volt. A szobrot nem csupán megrongálták, de le is döntötték. Ezek után a kolozsvári református teológia pincéjébe menekítették, ám 1940-ben ismét a régi helyére került. Majd 1944-ben a hívek elrejtették a bevonuló katonák elől a templomi karzat alá, de itt sem volt biztonságban, mert mint fémtárgyra, az ócskavas-gyűjtő központ is igényt tartott. Bocskai fejedelem bronzszobra nélkül nem épülhetett volna fel a szocialista nagyipar. 1978-ban a csodával határos módon (talán a Párt mással volt elfoglalva), de sikerült a szeredaiaknak a szobrot újra felállítaniuk, ma is ott látható a templom előtti kis parkban. De nem kerül-e újra veszélybe, ha a városközpontban sikerül a megálmódott ortodox templomot néhány tíz beköltözött ortodox hívó kedvéért felépítenie a hatalomnak az elszánt helyi tiltakozás ellenére?

Sepsiszentgyörgy központjában, messze földön híres parkjában állt a szemerjai csatát megörökítő **1849-es emlékmű**. 1874-ben állították fel az obeliszket, kétfelől két oroszlánnal, szemben a Vármegyeházával, hol 1848 őszén Gábor Áron híres ígérete: „Lészen ágyú!”, elhangzott. Az emlékoszlopot Gerendy Károly tervezte, az avató beszédet pedig Gábor Áron bajtársai, Nagy Sándor szárnysegéd és Göde Károly református lelkész mondták. Látva Erdély-szerte a Trianon utáni barbár pusztítást, az emlékművet a Székely Múzeumba menekítették a szentgyörgyiek, de 1940 ősze után visszaállították a régi helyére. Ám nem sokáig állhatott ott. 1944 őszén a szovjet hadsereg nyomában Észak-Erdélybe betörő Maniu-gárdisták az oroszlánokat összetörték. Később, már a hetvenes évek elején, sikerült ismét helyreállítani az emlékművet. Ma is áll azon a helyen, ahova 1874-ben állították. Ez az oroszlános obeliszk egyike az első az 1848-as honvéd emlékműveknek Erdélyben.

Segesváron 1897-ben a vár területén, a vármegyeháza előtt állították fel Köllő Miklós **Petőfi-szobrát**. 3 méter széles, és 3 méter magas csiszolt kőlapon állt a 3 méter magas bronzszobor, mely honvédruhában ábrázolta a költőt, arccal délkeletnek, a csatatér felé, baljával arra intve, ahol 1849. július 31-én állott ő maga. Ugron Gábor országgyűlési képviselő vezetésével az avatáson székelyek ezrei vettek részt, az emlékmű előtt levett kalappal álltak, sokan térdre borultak a költő emléke előtt, aki Karánsebesen róluk írta 1849-ben A székelyek című versét: „Csak nem fajult el még a székely vér;/Minden cseppje drágagyöngyöt ér.”

1919-ben a biztos rombolás elől kimenekítették a szobrot Kiskunfélegyházára, így ma is épségben megvan. A Segesvár melletti Fehéregyházán, ahol az erdélyi honvédelmi harc egyik utolsó csatáját vívták 1849. július 31-én, a mintegy százötven elesett honvéd sírja fölé, melyben talán Petőfi földi maradványai is ott pihennek, Haller Lujza grófnő birtokán turulmadaras emlékművet emeltek, melyet szintén nem kíméltek a romboló kezek. Ma ez az emlékpark a helyszíne minden évben az 1848-as szabadságharc emlékműsorának, melyen az erdélyi magyarok ezrei vesznek részt.

Nagyenyeden a 18. század elején, a Rákóczi szabadságharcban a labancok elleni küzdelemben elesett **nagyenyedi diákok síremlékéről** az oltárkövet ledöntötték, pedig ez az emlékmű semmilyen nemzeti érzékenységet nem sértett, ha csak az nem volt a bűne, hogy magyar fiatalok hazaszeretéről tanúskodott. E diákok emlékét örökölte meg Jókai Mór A nagyenyedi két fűzfa című kisregényében.

(Következő lapszámukban folytatjuk)

A tudományos gondolkodás

*A tudomány idegen szóval „diszciplína”, azaz fegyelem;
a tudomány követeli meg talán a legnagyobb fegyelmet.*

Lánczi András

Tudományos gondolkodásmódon a szellem uralását értjük, melyet leginkább tudományos alkotómunkával művelhetünk ki, de amelyet a mindennapi élet viszonyai között is alkalmazhatunk. A gondolkodó képesség, vagyis az értelem fejlettsége az ész helyes alkalmazásában áll, mellyel a dolgok természetének ismeretéhez, a valóság összefüggéseinek megértéséhez, törvényeinek feltáráshoz és titkainak megfejtéséhez jutunk. Rendszerint iskolás (hétéves) kortól tanulunk meg logikusan gondolkozni, lényegét kiemelni, elvonatkoztatni és általánosítani.

Az ember akármennyit is tanul, csak véges számú tudást gyűjthet, ezért az adatok halmozásánál sokszor fontosabb a gondolkodóképesség fejlesztése, hogy a meglévő ismeretekből következtetni tudjunk a hiányzókra is. Ebből a szempontból tulajdonképpen csak a változatlan alapelvek és egyetemes értékek az igazán lényegesek, hiszen az olyan tények, melyekből nem lehet fontos következtetéseket levonni és új értékeket létrehozni, aligha érdemesek arra, hogy megtanuljuk őket. Ezért az értelmes embernek nemcsak az igazat kell tudnia megkülönböztetni a hamistól, hanem a lényegét is el kell tudnia különíteni a lényegtelenről. Eszes az, aki jól tömörít és helyesen általánosít.

Az előrelépéshez az új, az ismeretlen irányába tehát önálló gondolkodásra, valamint kellő bátorságra is szükségünk van, hiszen aki utat tör, mindig egyedül van. Az önálló gondolkodásban a kételkedés, az ismeretek kritikai szemlélete nélkülözhetetlen, ám az előre haladáshoz, az alkotóképességhez a képzelet szárnyalására, ugyanakkor a képzelőerőt féken tartó szellemi uralásra is szükségünk van.

Miközben megérteni próbáljuk a valóságot, a világot, mialatt megoldást, magyarázatot keresünk valamire, vagy midőn az igazságot igyekszünk kideríteni, óhatatlanul számtalan kérdés merül fel, melyekre választ várunk. A gondolkodás célja éppen a kérdések megválaszolása. A kérdésekre adott válaszok pedig az úgynevezett *ítéletek*. Ítéleteinkben soha ne elégedjünk meg mindjárt az első kézenfekvő válasszal, hanem tovább is gondolkodjunk rajta.

Ha van kérdés, akkor válasz is van, ám a jó válasz feltétele az, hogy a kérdés is jól legyen feltéve, azaz, hogy minél pontosabban megfogalmazzuk és körülhatároljuk az ismeretlent. Pontosítottnak nevezünk egy kérdést, ha az is rögzített benne, mely válaszok adhatók rá. Teljesen pontosított egy kérdés akkor, ha egyik válasz igazságából következik az összes többi hamissága, az összes többiek hamisságából pedig annak az egynek az igazsága; de egynek a hamisságából, több mint két válasz esetén, még nem

következik semmi. Ha a válasz az, hogy: nem lehet tudni – ez akkor jó válasz, ha be van bizonyítva, hogy miért lehetetlen tudni.

A világról szerzett tapasztalataink arról győzték meg, hogy a természetben törvények uralkodnak, sőt a társadalomnak is megvannak a maga törvényszerűségei, s így a valóság (egyre jobban) megismerhető. Okunk van azt is feltételezni, hogy e törvények egyetemesek, azaz térben és időben változatlanul érvényesek.

Tudásunk szintje különböző, ám az igazság egyetemes, s ha kételkedünk is a tudásban, hiszünk az igazságban, s hiszünk, hogy minden dologról csak egy igazság van, és aki ezt megtalálja, annyit tud a dologról, amennyit egyáltalán tudni lehet róla.

Az igazság valószínű ismeretéhez két úton: következtetéssel (racionálisan) és megsejtéssel (intuícióval) juthatunk.

Meglévő ismereteink következtetések, vagyis levezetések kiindulópontjai lehetnek, ilyenkor *tételnek* nevezzük őket. Egy adott tételeből való helyes következtetések levonásának tudománya a *logika*. A tények ugyan valóságosak, a tényekre vonatkozó állítások (az *ítéletek*) azonban lehetnek igazak, vagy hamisak. A részigazság hazugság: egy kijelentés (egy tétel) csak akkor igaz, ha a teljes igazságot tartalmazza. Ez azt jelenti, hogy nemcsak akkor nem mondunk igazat, ha kijelentésünk valamelyik pontja hamis, hanem akkor is, ha elhallgatunk valamit a teljes igazságból, holott hozzátartozik. A következtetések viszont akkor helyesek, ha csak olyasmit tartalmaznak, ami a kiinduló tételeből ténylegesen következhet. Ha a tétel igaz és a gondolatmenet helyes, akkor a levont következtetések is igazak, még akkor is, ha látszólag ellentmondanak a valóságnak. Ha azonban a valóság cáfolja a helyes logikával hozott ítéletet, akkor a kiinduló tétel volt hamis.

Ha helyesen észlelnénk a valóságot, mindent úgy, ahogy van, akkor nem tévednénk ítéleteinkben, s így nem lenne szükségünk logikára sem. A logika tehát a helyes gondolkodás módszere, mely adott tételeből kiindulva, szigorú bizonyítási követelmények megtartásával a saját útján halad, de végül is a valóság helyes észleléséhez segít hozzá. Ezért azok a logikai szabályok, amelyek szerint az ítéleteket nem csupán esetleges egymásutániságuk, hanem ok-okozati viszonyuk alapján következtetésekékké kapcsoljuk össze, olyan törvényeket jelentenek, amelyek minden létezőre érvényesek, azaz a logika törvényei maguk is felismert valóság-törvények.

De nem minden jelenség vizsgálható ok-okozati alapon, hiszen egy jövődöbeli esemény bekövetkezése nemcsak szükségszerű vagy lehetetlen lehet, hanem esetleges is. Ugyanazon kezdőhelyezetből különböző véghelyzetek is adódhatnak. A *véletlen* fogalma a formálisan lehetséges jövőbeni eseményekre vonatkozik. Van statisztikai való-

színűségi törvény is. A valószínűség a viszonylagos gyakorisággal mérhető. A valószínűség-számítás arra tanít meg, hogy a logikus gondolkodás akkor is hasznos, amikor bizonytalansággal van dolgunk. Ilyenkor a kivétel nem veti el a törvényt, csak arra utal, hogy a logikus gondolkodás ellenére is hibázhatunk.

Az előrelépés az új, az ismeretlen irányába azonban nem csak kikövetkeztetéssel, hanem megsejtéssel is történhet. A *megsejtés (intuício)* összetett folyamat, egyszerre szellemi és lelki tevékenység is, melyhez nemcsak értelem (átgondolás, logika), hanem érzékenység (átérzés) is, és nem csupán tapasztalat (tudás, műveltség), hanem képzelet (fantázia) is egyaránt szükséges. Az érzékenység és képzelet az úgynevezett művészi megismerést adja, melyet tehát nem különíthetünk el teljesen a műveltségen és logikán alapuló tudományos megismeréstől sem. A képzelet sokszor jobban, könnyebben felismeri az igazságot, mint a legvalóságosabb érzékelés.

A megismerés korai szakaszában a gondolkodás képek, szemléletes hasonlatok formájában igyekszik megragadni azt, amit még csak sejt, de amit elvont fogalmakkal (szavakkal, jelképekkel) kifejezni még nem tud. Így hát a hasonlatokra épülő (metaforikus) gondolkodásmódon alapuló művészi megismerés mintegy kezdeti, előkészítő szakasza a fogalmi gondolkodásmódon alapuló tudományos megismerésnek, de felhasználható a magyarázathoz, szemléltetéshez is. Művészi gondolkodásmód, a képzelet szárnyalása nélkül nincs művészet, de nincsen tudomány, nincs fogalomképzés, nincsen tervezés és gyakorlati kivitelezés sem, nem dobban meg a szív, nem lódul meg az akarat, életidegen marad az ismeret, és beláthatatlan a nagyvilág. Az ábrándozás és az átérzés azonban nem helyettesítheti az átgondolást, a művészi megismerés nem pótolhatja a tudományos megismerést, hanem kiegészítik egymást. Tulajdonképpen a kettő együtt egy egész, hiszen maga az igazság – akár tudományos, akár művészi szempontból tekintjük – egy.

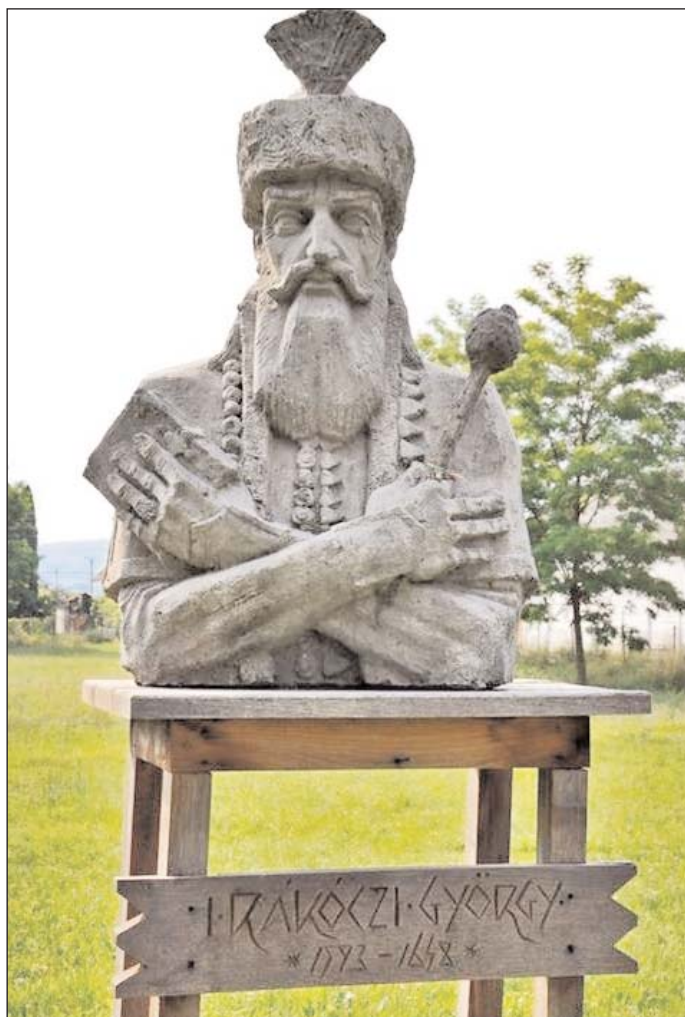
Az igazságnak, mint a valóság törvényeinek minden szempontból jól átgondolt és kísérletileg is ellenőrzött valószínű ismerete a tudományos Elmélet. Az *elmélet* a tények összefüggéseinek igazolható föltevésékké váló magyarázata és ennek elvi általánosítása, mely a világot szabályozó törvényekről ad felvilágosítást, akár az élettelen vagy az élő anyagra, akár az emberre vagy a társadalomra, akár az alapvető értékekre vagy a magatartásban eligazító értékelvekre vonatkozóan.

A jó elmélet új, eddig ismeretlen távlatokat, rejtett összefüggéseket villant fel, megragadja a lényegest és általánost, feltárja az egyre magasabb rendű törvényt, és ésszerű, ellentmondásmentes magyarázatot ad a felmerülő kérdésekre. A megsejtés röppenti fel, hirtelen, ötletszerűen, de fenn csak addig sikerül maradnia, amíg maradéktalanul kiállja a gondolkodás és kételkedés próbáját, s amíg a megfigyelések igazolják a belőlük levont következtetéseket is.

Bármilyen állítást tudományosan csak feltételesen fogadhatunk el mindaddig, amíg be nincs bizonyítva. Bi-

zonyításuk elméletileg úgy történik, hogy meghatározott (matematikai és logikai) szabályok segítségével olyan végső (tovább már nem egyszerűsíthető s másra vissza nem vezethető) igaznak tekintett alapfeltevésekre, úgynevezett sarkigazságokra vezetjük vissza, amelyek nem mondanak ellent a gondolkodás törvényeinek, de nem állnak szemben a megfigyelésekkel sem. A sarkigazság is – amivel bizonyítunk – egy leírása valaminek, amit magától értetődőnek, nyilvánvalónak, igaznak tekintünk, de amelyet bizonyítani nem lehet. Ez egyben azt is jelenti, hogy létezik olyan állítás, amelyet nem lehet bebizonyítani, de amely azért még igaz lehet.

Egy elmélet tehát csak annyiban igaz, amennyiben ezek a feltételek is – melyekre visszavezethetjük – valóban helytállóak. Ha viszont a gyakorlatban olyan adatok gyűlnek össze, amelyek cáfolják az elméletet, akkor nyilvánvaló, hogy az alapul szolgáló sarkigazságok sem lehetnek igazak. Ebben az esetben olyan új elméletet és feltételeket kell találni, amelyet a gyakorlat maradéktalanul igazol. Pl. a kiinduló sarkigazságok és a kisebb léptékű mérések alapján nem mondhatjuk, hogy az euklideszi geometria nem igaz: ha a tér egyenes, s ha a tér, anyag, idő nem függ egymástól, akkor bizony igaz. Gyakorlatilag azonban összegyűltek olyan adatok, amelyek ezt az elméletet nem igazolták, vagyis amelyeket ez az elmélet nem magyará-

I. Rákóczi György

zott meg. Ez azonban azt jelenti, hogy a természetben érvényes geometria mégsem euklideszi. Ha tehát csillagászati méretekben egy tapasztalati háromszög szögeinek összege nem egyenlő az euklideszi geometriából következő értékkel, akkor biztos, hogy ennek a háromszögnek az oldalai nem egyenesek, azaz a gravitációs térben áthaladó fénysugarak nem egyenesek. Az új elmélet tehát akkor igaz, ha a tér görbe, és ha a tér-anyag-idő összefügg.

Ha tehát valami a múltban – mondjuk: pontatlanabb mérések miatt – még érvényes volt, az lehet, hogy a jövőben – finomabb mérések alapján – már nem az. A tapasztalat önmagában még nem elég végérvényes igazságok és törvények megállapítására, hiszen az, hogy valamit hogyan látunk, attól is függ, hogy milyen szemüvegen át szemléljük. A gondolkodás folyamata maga is hozzáad a tapasztalathoz valamit a sajátos emberi, egyéni elméműködésből, s miközben értelmezi, bizonyos mértékig módosíthatja, meg is változtathatja észleléseinket: mélyebb ismeretek birtokában másképp látjuk amit látunk, és másként érzékeljük, amit tapasztalunk. A szemlélet tehát részben már a gondolkodás terméke, amely már maga is tartalmaz elméleti elemeket, fogalmakat, melyek bizonyos előzetes tudást, megértést tételeznek és használnak fel. Ezért hát szellemi állapotunk mindenképpen befolyásolja a jelenségek értését, értékelését, más szóval: úgy látunk, ahogy gondolkodunk. Tudásunk megváltozásával úgy tűnik, a jelenségek is „megváltoznak”, s így, miközben egyre jobban megismerjük a valóságot, egyre inkább megváltozik a róla alkotott képünk is.

Tudásunk tehát a valóság egyfajta megértése, de nem az egyetlen, lehet, hogy nem is a legjobb, és nem biztos, hogy egyszersmind az igazság ismerete is. Mert az igazságot nem a mi elménk teremti, hanem csak fel- és elismeri, esetleg félreismeri. Az igazság a tényállás és az állítás egyezése; a tapasztalat azonban még nem a tényállás, hanem annak csak többé-kevésbe hű tükré. Így a tapasztalati tényeknek ugyanarra a csoportjára egymástól különböző elméletek is adódhatnak. Tudásunk csak egy hit abban, hogy amit látunk vagy gondolunk, az úgy van, s az elméletek nem végleges igazságok, hanem csak fokok, amelyeken a tudomány felfelé halad. A tudományos gondolkodás az örök és változatlan igazságrendszer minél teljesebb megismerésére törekszik, az elméletek azonban olyan tudományos általánosítások, melyek tudásunk jelenlegi szintjét képviselik; viszonylagos igazságok tehát, melyek a tudományok fejlődése következtében változásoknak vannak kitéve, ezért állandóan készen kell állnunk, hogy bármikor felváltsuk egy tökéletesebbre.

Mindebből az is következik, hogy az örökölt fogalmakat és gondolkodásmódokat sem szabad a kipróbált határon túl kritika nélkül alkalmazni. A kvantumelmélet például megtanított arra, hogy nem mindent lehet egyidejűleg tudni.

Ha két ítéletet nem lehet egyidejűleg eldönteni, komplementernek nevezzük őket. Így hát egy ítélet nem csak igaz vagy hamis, hanem határozatlan, eldönthetetlen is lehet. Pl. a fényjelenségeket két, egymást kizáró, komple-

menter képpel kell leírni: hullám is, részecske (foton) is. Hogy melyik mutatkozik, az a mérőberendezéstől, a mérés céljától függ. Itt arról van szó, hogy nem kérdezhethetjük, hogy „mi megy végbe”, hanem csak azt, hogy adott körülmények között „mit tapasztalok.” Nem szabad egy elméletbe többet bevinnünk, mint amit a mérések szolgáltatnak, mint ami tapasztalatilag is ellenőrizhető.

Lehet, hogy a komplementer logika mégsem korlátozódik a kvantummechanika különleges helyzetére, hanem mindenütt fellép, ahol a tekintet egy meghatározott irányra gátol bennünket abban, hogy egyidejűleg egy másik meghatározott irányba is nézzünk. Így a komplementer logika a teljesebb, egyetemesebb, mely a hagyományos logikát mint egy sok esetben kielégítő határesetet tartalmazza.

A tudomány először összegyűjt és részekre darabol mindent, hogy apróra megvizsgálhassa őket, de utána az is szükséges, hogy a részek közötti összefüggések megértésével újra működő egésszé állítsa össze. A tudás a rendezetlenség állapotából halad a rendezettség felé, a tudomány az ismereteket elrendezni és összeállítani, nem pedig összekuszálni és összekavarni igyekszik, mert a dolgok összefüggnek és összefonódnak ugyan, de nem olvadnak, nem mosódnak össze. Ha valami zavaros, akkor a zavar nem magában az igazságban, nem a valóság tőlünk független törvényeiben van, hanem a mi fejünkben. Midőn teljesen megértettük, hogy miről van szó, magától megszűnik majd egy csomó álprobléma, és minden egységes és összefüggő egésszé áll majd össze.

Bármilyen ismeretnek tehát csakis egységbe foglaltan van értelme, mert a részletek csak az egész összefüggéseiben kaphatnak értelmet. Mint ahogy hiába jó a cukor, a vaj, a liszt külön-külön, amíg nem áll össze tésztává, addig jóformán ehetetlen és még távolról sem tészta, úgy az összegezés sem egyszerű leltár, hanem magasabb rendű egység, mely új szempontok és új következtetések kiindulópontja lehet. Egy új tudományos tételt megállapítani annyit tesz, mint elismert, elfogadott tételek közé helyezni el az új ismeretet. A tétel igazságának egyik feltétele, hogy logikailag megfér a többi igaz tétellel, éppen mert a tudomány előfeltevése az igazságok összefüggő rendszerének fennállása. A részekből összeállítható az egész, az adatokból a tudomány, de életet csak a művészet és az alkalmazás lehel beléje.

Ha az életben valami rosszat teszünk, azt valójában nem az értelem hozza létre, inkább az, hogy nem eleget, és főleg nem jól gondolkoztunk rajta. De nem elég csak fejjel gondolkozni, „szívvel” is kell; mert az értelem okossá tehet ugyan, de bölcsésé csak az ész és az érzelem, a tudás és a szeretet, a szellem és a lélek, vagyis a hideg fej és a forró szív együtt tehet. A bölcsesség viszont lehetővé teszi számunkra, hogy tetteinket, életünket is a felismert igazság szelleméhez közelíthessük. Ezért önálló gondolkodásra és lelki érzékenységre is egyaránt szükségünk van ahhoz, hogy az igazság, a szépség és a jóság egymással harmóniába kerüljön.

Veér Győző, Szováta

Gyárfás András

Gömbvillámok

(részletek)

Folytatás előző lapszámunkból

Ébredés

Több mint 50 éve, hogy Kosztolányi játszani hívta a halált (l. az Akarsz-e játszani? c. vers befejező sorait. A szerk.), s akkor ott, a hárs alatt már a kezemben volt a csontlabda, amikor felüvöltött a szomszéd kertben alig pár méterre tőlem a láncfűrész. Hasonló nagy telek, mint a miénk, de beépítetlen, és fenyővel sűrűn telepített.

Érdekes, hogy itt, a szubalpin lanyha dombokon mennyire gyorsan nő a fenyőfa. 20 éven át láttuk, hogy egy idős néni keze kétszer kijár, lemetszi az alsó dús ágakat, majd késő délután megjelenik a városi virágüzlet kocsija, s elviszi azokat. Ahogy teltek az évek és az ágak mind fennebb kerültek és a néni egyre jobban a földnek hajolt, ravasz szerkezeteket talált ki. Úgyesen meghosszabbította az olló szárait, háttal nekidől a törzsnek, járóbotját maga mellé helyezte, és folytatta fafodrász-munkáját tovább. Ezekből az ágakból pótolta ki kis nyugdíját, és a kis erdő szorgalmasan teremte újra meg újra a nyersanyagot. 86 éves volt, amikor letette az ollót.

Az erdő túlélte a nénit, de nem sokkal, mert az örökös „nem citerázik” - ahogy mondta -, ma már csak a nagy üzletnek van értelme, és felüvöltött a láncfűrész. Tövestől kell kívágni, majd gallyazni, egy-két fából már meg is van a virágüzlet napi szükséglete. És fejleszteni az üzletet, ez a modern vállalkozás alapja, még több virágüzlettel szerződni, és vágni, vágni, először csak a vastagját, hogy ne „vacakoljunk”. Most már a karvastagnyi zsenge fenyők dőlnek rakásra, a jövő évben majd eladja tűzifának a ledőlt rönkökből azt, ami nem korhad el, a többi az enyészet veszi gondjaiba, meg a gombák és bogarak százazrei. Ő majd nyugodtan hátradől és valami másba kezd, ebből a vállalkozásból kihozta a maximumot. Na persze nem felejt el bejelenteni a csődöt, az ezzel járó segílyt még bezsebeli, az meg a közeli Székely Tanyán alkolóllá alakul. Bevégeztetett.

Az erdőt utolérte a magyar átok. De engem, ártatlan álmodozót miért ébresztett fel?

Újra magyar

Ma délután a berni Magyar Nagykövetségen hivatalosan újra azok leszünk, aminek születünk: magyar állampolgárok.

Sietve, már most és itt is tiltakozom a nagyon elterjedt, ilyenkor könnyek között elhangzó hálás köszönetről: „újra magyarok” lehetünk. Nem, mi egy pillanatra sem voltunk mások, még akkor sem, ha ezért örök hátrányban kellett élnünk. (...)

Eskületétel. Na, megvolt. Felejthetetlen, megismételhetetlen, egyedi, eddig meg nem történt, és még sorolhatnám a legekkel kezdődő jelzőkkel is, akkor sem tudom visszaadni a tegnapi délután hangulatát.

Hát először is egészen másképp volt, mint ahogy én azt elképzeltem. Fél háromra kellett ott lenni, Luzern-Bern 1 óra

10-15 perc, tehát 11-kor kiereszkedtem az indulást, mert én elkészni nem fogok, az biztos! Így kicsit elkapkodtuk a felkészülést, s miután nejem nem tudta eldönteni, hogy az ilyen alkalmakra a bézs kis kardigán vagy a fekete zsabós a magyar kebleket ragyogtató ruhadarab az illő, az egyiket magára vette, a másikat az autóban vállfára tettük.

A nagyobb baj velem volt. Már a kilincsen volt a kezem, amikor felhangzott: így aztán nem jössz. Azelőtt egy órával a bankban voltam éppen a gúnyában, és ott minden további nélkül kiadták a kért összeget, és szerintem a követség sem nagyobb szentély itt Svájcban.

- Ne marhaskodj! Tessék átöltözni!

Elő a rend ruhát, ami még ha Versace is, de olyan fekete, hogy valamikor azt hittem, ezt a kriptában kell majd elkoptasom. Hozzá fekete cipő, de háleluja, háleluja, az enyhén színes ing és a nyakkendő a szekrényben búslakodhat most már az idők végezetéig.

Még megkaptam a parancsot, hogy vigyázzak, hogy ülök a kocsiban a nadrágomra, mert nem nemesen, mint ahogy én állítom, hanem parasztosan gyűrődik. Még eldugtam a Szózat és Himnusz apró betűkkel kinyomtatott puskáit (bármikor beállhat a pillanatnyi amnézia), és gyürünk.

Bern határában lelassítottam, mert úgy hittem, itt már vár az összevont tűzoltók és vasutasok fűvőzenekara, és majd nejemet egy hatlovas hintóba, engem meg Horthy fehér lovának ükunokájára ültetnek át, és később, ahogy közeledünk a Követséghez, kifogják a hintóból a lovakat és fiatal lelkes magyar egyetemisták vonják az épületig a batárt, én meg lelépek a piros szőnyegre, és vigyázva, hogy a virágos össze ne borzoljon, lépünk be újra egymásra találva a csodálatosan feldíszített terembe, ahol az orgonán Liszt-rapszódia zeng...

Viszonylag könnyen találtunk egy közeli utcában egy parkolót, de mire visszasétáltunk a követség elé, hogy bemérjük, hol is kell jelentkezni olyan óra múlva, ott is megürült egy, és semmi sem természetesebb, gyorsan vissza, kifarolni úgy 100 métert az egyirányú utcából, még egy kicsit háttal szembe a főutcai nagy forgalommal, át a dupla sávon, s máris a kapuval szemben, páholyban vagyunk. Sétáljunk, mert még nekem is kisé korán van.

Nini, a román követség, ezek szomszédok itt is? Hát így könnyű a jó viszonyt otthon és a nagyvilágban is tartani. A sarkon már jól ismert kávézóba ültünk be, mert régebben évenként kellett ide jönnünk vízumért.

Negyed háromkor már nem bírtam tovább, és megpróbáltam kinyitni a főbejáratnál szembeni kis kerti kaput és ezt egyre erősebben, mire valaki odabent félrehúzta a függönyt és intett, menjünk a másik, még kisebb rácsoshoz. Hát Sylvia belépője többet ígér, na de majd odabent.

Átugrom azt a 20 percet, míg megjött mind a 14 összeesküvő és zsúfolásig telt a Nagy Követség Nagy terme.

A nagyon aktív konzul-asszonyka megpróbálta adminisztratív ezzel-azzal kitölteni az időt, amíg majd megjelenik a NAGYKÖVETASSZONYÓMÉLTÓNAGYSÁGA.

Hát én már láttam néhány előkelő fogadtatást, de ott a meghívó várt a vendégeire, aztán hirtelen eszembe jutott, hogy otthon ez annak idején pontosan így volt, mint itt, és most azért vagyunk itt, hogy újra otthoniak legyünk, úgy hogy vissza minden, jól van ez így. -Té még az élő fába is belekötsz - sziszegte valaki a közelemben.

Na de végre itt a Nagyasszony (ránézésre a magyar állami

irattárban lehetett ezelőtt valami fő-fő, és ott hasonult az elfakult, megsárgult iratokhoz), és felszólított, hogy álljunk fel. Az ajtóban álló body gard távirányítóval beindította a himnusz, így megmenekültünk a „Megbűnhődte már e nép” irgalmatlan magasságát fél- vagy egész hangok távolságáig megközelítő felhangjaitól.

Üljünk le. Álljunk fel. Tegyük le az esküt. Ő majd olvassa, nekünk csak annyi a feladatunk, hogy utána mondjuk, de amikor Ő azt mondja, hogy „Én”, akkor mindenki mondja a nevét, és rögtön mondta is, hogy „Én”. Síri csend. Aztán megint „Én” - de most már fejbólintás is figyelmeztetett, hogy ez az a bizonyos „Én”, több nem lesz. A többi ment, mint a karikacsapás

Leülni, felállni, aztán egyszer csak odamenni átvenni a díszokiratot, amelyik igazolja, hogy visszahonosodtunk. Itt egy kis zavar állt be, mert nejem joggal várta, hogy őt is szólítsák, ezért utána már ki is lépett a start-blokkból, amikor a szorgalmas kis konzulasszony közölte, hogy rajta van az enyémen. A Magyar Állam időt és papírt spórol meg azzal, hogy akik egyszerre adták be, azoknak egy közös nyomtatvány is elég.

Tökéletesen igaz. Még egyszerűbb lenne a határon kívüli 5 milliót egy lapra felírni és kiszégezni a Mátyás templom ajtajára, s kész. Mi időt takarítanak meg, mert ráértem s kiszámoltam, amikor a rövid kis beszédében a Nagykövetasszony elmondta, hogy már világszerte 60 000 honosítási kérelemnek tudtak eleget tenni 8 hónap alatt, hogy akkor 5 millió x 8, oszt-

va 60.000, az kb. 660 hónap, és az osztva 12-vel az 55 év, mire együtt leszünk legalábbis papíron mi Magyarok. Van itt még tennivaló bőven.

Az eltervezett finálé, hogy Latinovits Zoltán után feltépem a mellemen az ingem és odatérdek a Követasszony elé és ordítva, sírva hörgöm el, hogy „Magyar vagyok, Magyar vagyok” - elmaradt.

Magyarázom a bizonyítványom

A bibliai tízparancsolat érvényessége minden időkben megmarad: VII. Ne lopj! És engem megloptak. Számomra a legdrágábbat vették el, azt, amiért és amiből már régóta élek. **Az illúziót!**

Hogy készültünk, apró kis puskákat csináltunk a Szózatból, Himnuszából, hátha a nagy izgalomban beáll a black out, végignéztünk a neten hasonló ünnepeket és együtt könnyeztünk a székely nénikkel, bácsikkal, álmomban is fújtam, hogy mit is mondunk, amikor majd megkérdeznék, hogy mit érzünk?

Én tapasztaltnak éreztem a 2004. december 5-én ejtett, soha be nem gyógyuló, de már vadhúsos sebre.

Pampa a második világháborúban magyar oldalon elesett, számára ismeretlen édesapja emlékének ajánlotta.

És jaj, pontosak legyünk, az esethez illően öltözve, vigyázz mit és mit nem mondasz, milyen kiemelt helyre kerülnek majd az okmányok, stb. stb. Nyugtatókat vettünk be a követség kapujában, hogy a nagy izgalomtól ne hogy rövidzárlat legyen.

Amikor egy adott pillanatban a meghívottakkal magunkra maradtunk, mert valami adminisztrációs ügyeket kellett elintéznünk a hivatalosoknak, nejem kezdeményezésére bemutatkoztunk egymásnak, szépen, sorban, fegyelmezetten és láthatóan meghatódva, de szívesen mondta el mindenki, hogy honnan jött most és honnan akkor rég... És akkor átvették az ünnepség irányítását azok, akik rutinból, futószalagon, mindennapi munkaként teszik, s az érzelmi része hasonló lett ahhoz, amikor a kerületi állatorvoshoz mentem volna be a kutyaoltási igazolványáért.

Kész! Téma befejezve.

Hull a vakolat

Nincs egy hónapja, hogy Nagyváradon jártunk (köszönet a magyar TV-nek). Szomorú érdekességgé már-már szinte turistacsalogató jelleggel bír, ahogy az óvárosban a régi, történelmi házak (magyar emlékek) omladoznak, ahogy a „vakolatrák” hamarosan menthetetlenné teszi őket.

A tegnap esti hírekben Marosvásárhelyről került az éterbe a régi főposta épülete, de itt sem mint emlékmű, hanem mert a napokban a faláról egy iskolás gyerek fejére egy akkora darab vakolat zuhant, hogy a kisgyerek eszméletét veszítette, és csak a gyors orvosi beavatkozásnak köszönheti, hogy életben maradt.

Színes, száraz leltári adatként még megtudhattuk, hogy 3-400 olyan ház van csak a Főtér közelében, melyek közeléből összetákoltt léckerítéssel és szalaggal térítik le a gyalogosokat a nagy forgalmú útra.

Hogy meddig lesz ez így? Hát majd amikor egy vagy több autó egy vagy több gyalogost elgázol, akkor kitiltják vagy a gyalogos, vagy az autós forgalmat a Főtérről. Hogy melyiket, az majd attól függ, hogy milyen beosztású, vallású, bőrszínű, pártállású, magas, alacsony, kövér, sovány, nő, nőtlen, stb. stb. a tettes vagy az áldozat, mindent, mindent demokratiku-

Rhédey Ferenc

san figyelembe vesznek, és amelyik magyar, azt kitiltják.

A Váradon is kilátásba helyezett magas pénzbüntetése azon tulajdonosoknak, akik egy éven belül nem hozzák rendbe a palotákat, hamarosan Vásárhelyen is életbe lép, és az eredmény, nem kell ahhoz görög jósnőnek lenni, ugyanaz lesz. A tulaj, ha pénze lenne, már eddig is helyrehozta volna, de ezeknek a nagy épületeknek a tulajdonjogai sem tisztázódtak még (ez is része a Nagy Játéknak, addig húzni a törvényszéken az időt, míg omlásnak nem indul az ingatlan), és mára egy új ház építése kevesebbe kerül, mint a renoválás.

A 22-es csapdjából az egyetlen kiút: eladni a palotát, és ha a 6 éves kis unokámat megkérdelem: - Na mit gondolsz, ki fogja megvenni potom áron?, azt válaszolja: - A kérdés nem az Tata, hogy ki veszi meg, hanem hogy milyen gyorsan bontja le és épít fel a helyébe hagymakupolával valamit örök időkre!

Hát kis unokám, ez az első vicced, amin Tata nem tud kacagni.

Össze-vissza

A tegnapi erőltetett menet alatt arra gondoltam, hogy mint mellettem a parton a kutyások, én az eszemet futtatom meg a mai Moody's pofátlanságról. De lefekvés előtt megjött MÁÉRT-jelentés és überelte azt, aztán ma hajnalban eszembe jut, hogy hát András-nap van. Na, most mi legyen?

Vagy mindent, vagy semmit. Ezt dúdoltam az első András-napi bulin táncpartnerem fülébe, ezt ordítja a pusztába ma a MÁÉRT, és hörgi habzó szájjal a Moody's is.

Nekem sikerült. A Moody's-nak is sikerülni fog, mert tudja, mit akar, és megvannak a mocskos eszközei hozzá. A MÁÉRT nem tudja, hogy mit akar, nem tudja merre és hogyan, de azt állítja, hogy sikeres évet zár.

Ettől fogva az első számú közellenség az asszimiláció, mert ez, mint a májrák, fájdalommentesen pusztítja a nemzetet, egyedeket nem, azt továbbra is a diszkrimináció gyilkolja halomra.

Bóvli kategóriába sorolták az országot és erről kérdeztek írásaim látogatói, mert én a nagyon okos svájci és biztosan jól informált európai mellett még magyar is vagyok.

Létem egyik átka vagy áldása, nem tudom, de kérdést soha válaszolatlanul nem hagyok. Végeredményben két eset áll fenn: ha jót mondtam, nevem még fényesebben ragyog az ismerőseim egén, ha mellément, majd jót röhögnek – „Ez a marha újra átvert minket”.

Ezek a gazdasági véleménymondók vagy értékelők kísértetiesen hasonló módszerekkel dolgoznak, mint a siófoki bárók testőrei. Megnyit a vendéglő vagy bár, szorgalmasak, újat és jót kínálnak, már-már kialakulóban a törzsvendég-gárda, amikor beül 4 barna kredenc és a tulajdonost rendelik az asztalhoz az ital helyett. Egész barátságosan felajánlják, hogy átveszik a vendéglő védelmét egy szimbolikus áron, mondjuk a tiszta bevétel feléért. A tulaj meg van győződve, hogy erre neki nincs szüksége, hisz ott a rendőrség, és különben is kik ellen kell védekezzen? Hát, hogy kik ellen és hogy mennyire is szükséges a védelem, arra hamar megjön a válasz, az izompacstírták ripityára törik a berendezést és távoznak. Másnap a tulaj fizet vagy bezár.

Hát most a Világbankok, akikkel ujjat húzott az ország, előre küldték a Moody's kredenceket és Matolcsy úr már fizetne is, csak tudná mennyit és honnan a pénz, hisz EU nagybácsi is a csőd szélén. Még szerencse, hogy a környezetvédő világkonferencián elhatározták, hogy nem csinálnak

semmit, mehet minden tovább, így egy-két évtized alatt levegő nélkül marad a föld, és a dolgok maguktól megoldódnak.

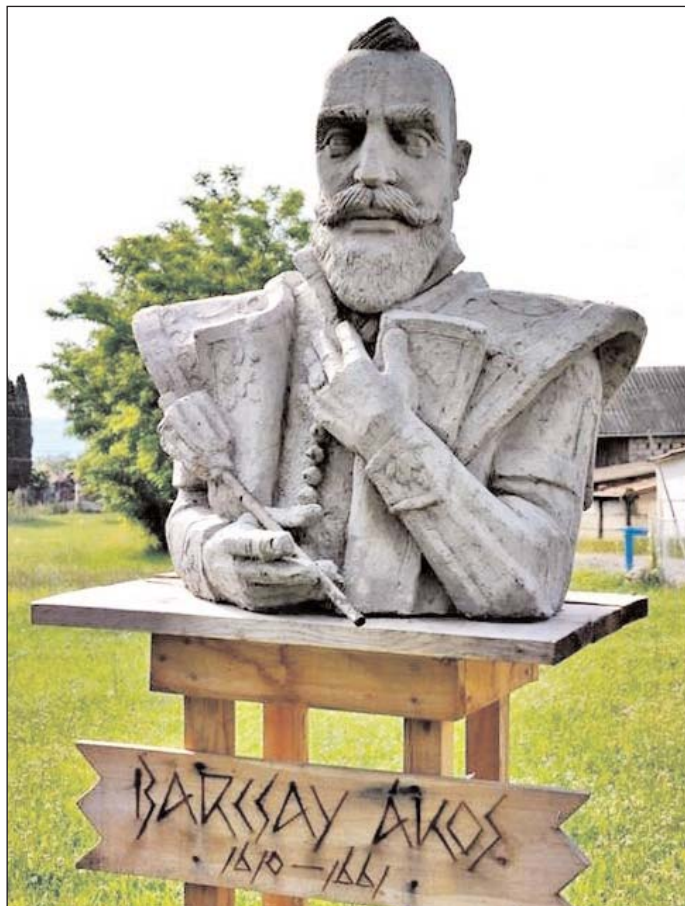
Boldog névnapot kívánok magamnak.

Erről utoljára, ígérem

A mérhetetlen csalódás abban, akiben hittél, az első pillanatban értetlenséget, majd akaratlanul is gyűlöletet szít. A gyűlölet azonban nem anyag, így nem örök. A múltó, dolgos idő először bosszú-tervvé, majd az „okos enged, számár szenved” közhely utalattá gyúrja át. És mert ember vagy, keresed a magyarázatot, hogy megbocsájtass, mert az utálat, az undor nem jó tanácsadók. Szeretnél közeledni, de az első lépést csak a téged, őseidet, múltadat, álmaidat az iszappolitika ingoványába taposó fél teheti meg. Bénultan, tanácstalanul érzed, hogy lelkedben gyógyíthatatlan seb nyílik.

Mi, az 1930-40 körül és később születettek örököltük Trianont, a sebeket szüleink, nagyszüleink kapták és viselték. Mi rejtett helyeken, suttogva kaptuk a Nagy Igazságtalanság történetét azzal az üzenettel: Vigyázz, ne felejtss, várj, add tovább fiadnak, unokádnak a hitet, hogy egyszer, ha majd jön az IDŐ, a JEL, akkor Tegyél...

2004. december 5-én a mi akaratunktól függetlenül, akár csak akkor Trianonban, most Budapesten határozták el, hogy a határokon túl, a mi generációnk is élje át a mérhetetlen fájdalmat, amit elődeink egész életükön át emberi méltósággal és krisztusi türelemmel szenvedtek el. Ezt sem gyógyítani, sem feledni, sem helyrehozni nem lehet. És ha a múlt hónapban elégtételként kaptuk meg gyorsított eljárással a magyar állampolgárságot, akkor még gyorsítottabban le is mondok róla.

Barcsay Ákos

Ne próbáljon választási tőkét csinálni belőle senki, mert értéktelenné válik. Hiszen számunkra, nagyon sokak számára, akik nyugatról kértük, kimondottan hatalmas erkölcsi értéke van, s ha ez egy előrehozott kampány része, akkor jöhet újra az undor.

Talán jobb, ha legalább most, elkésve hallgatnának Kányádi Sándor bácsira, s csendben tennék amit tesznek, hisz a tyúk nem kotkodácsol míg a tojás nincs meg, és a kakas a hajnalnak kukorékol, nem a tojásnak...

Tallózok. 2011. december 8.

„Érdekes előadásnak lehetett tanúja az a teltházás közönség, amely kedd délután vette birtokba a Bernády Ház földszinti termeit. A Kemény Zsigmond Társaság soron következő ülésén *Entz Géza* magyarországi művészettörténész tartott előadást *Végveszélyben a műemlékvédelem? Marosvásárhelyi feladatok* címmel. Az est kezdetén a résztvevők **pár másodperces** csenddel tisztelegtek a KZST elhunyt tagja, Tóth Erzsébet előtt.” Idézet a Népújság mai számából.

Hát tagadhatatlanul nagyon érdekes előadás kellett legyen, ami ilyen szokatlan aktussal kezdődik. Tóth Erzsébet, mindannyiunk Tóth Böskéje a város, Marosvásárhely, a valamikori szívérványos város egyik meghatározó színe volt.

Az, hogy csendben tisztelegtek, rendben van, de ez a durva baromság, a „pár másodperc” - kiborít! A közel 70 évem alatt átéltem a tiszteletadásnak elég sok formáját, de ezt nem értem.

Az előadást vezető rendelte el, hogy csak pár másodperc legyen a tisztelet (s ha igen, milyen mérce szerint?), vagy a szokásos perces csendet törték meg egy pár másodperc után az érzéketlen résztvevők?

Mindkét változat olyan szintre sülyesztí az előadást, vezetőit, szervezőit, résztvevőit, hogy tovább nem is voltam hajlandó olvasni a beszámolót.

Inkább elolvastam a „Titkosszolgálati ablak” c. híradást: „Kedden délután különös életpályájú szerző különleges könyvét mutatták be igen válogatott társaságban. A Grand Szállóda zsúfolásig megtelt termében Aurel I. Rogojan A titkosszolgálatok ablaka – Románia a globális stratégiák játékában címmel írt kötetét ismertették.”

Igen, ez az, amit elvárok egy őszinte volt szekustól. Emelt fővel vallja be, hogy a Szeku Románia védő angyala volt és ma is az, és lesz a jövőben is, és ezt részletesen kifejti a vaskos irományban.

Hatalmas taps, percekig tartó ünneplés.

Na, megnézem az apróhirdetéseket, talán megtalálom, ki kínál eladásra sírókról lelopott vasrácsokat. Most ennek van piaca, hisz az ingyenes beszerző hely ott van mindenki számára elérhetően, és az a kevés erkölcsi korrólát, ami megakadályozná a lopást, az a fenti és hasonló események hatására hamar leépül.

Fogócska

Kereslet és kínálat szabályozza ősidők óta a szabad piacot, tanultuk valamikor az iskolában. Aztán láttam egy Chaplin-filmet, ahol a kis csibész kiparittyázza az ablakokat, s mit ad isten, Chaplin üvegesként pont arra jár, s van kereslet, ő kínál, s megszületett az elszabadult piac.

Még nem tanítják az iskolákban, de a gyakorlatban hajtómotorjává vált a piacnak a kényszer-igény teremtése.

Legyártunk több milliárd értékben gyógyszereket, majd

betegséget is adunk hozzá. Remekül működik, annyira jól, hogy más területek is átveszik a gondolatot, módszert.

Bebeszéljük az ENSZ-nek, hogy valamelyik állam meg nem engedett módon atomfegyverekkel rendelkezik, az ENSZ a mi védelmünkben engedélyt ad a villámháborúra, a NATO vagy csak némely tagállamai ledobják minden, szavatossági idejét vesztett robbanószerüket, a gazdaság otthon fellendül, mert lehet gyártani az újabbakat. Persze kipróbálunk néhány új technikát is, készülünk a következő demokrácia-exportra is egyúttal.

A végén kiderül, hogy hát csak valami atomfegyverhez hasonlival rendelkezett a lerothant, földig rombolt állam, ám ez hamar feledésbe merül.

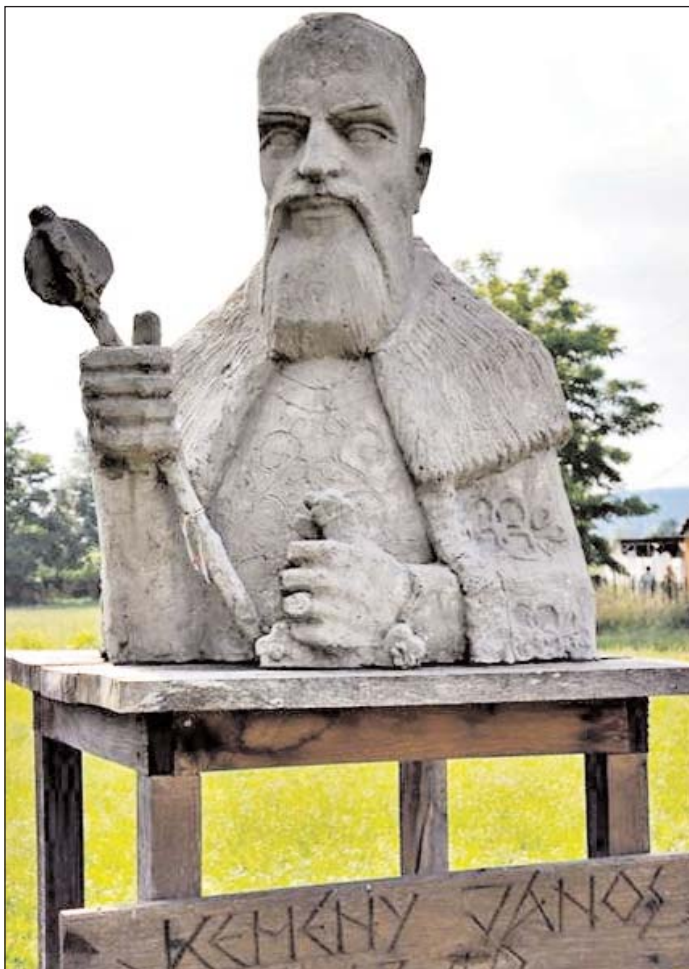
Én, aki földdel egyenlővé tettem, építem majd újra fel, na jó, egy kevés olajért meg egy és másért ami még maradt, egy, két vagy három, négy, na jó, lehet, hogy még több évig. Pár százezer katonát ott tartok (fizetjük mi is, sokan közülünk azt sem tudják, hol van az az állam), egyrészt kiképzik az én ellenőrzésem alatt a hazai rendőrséget, másrészt onnan könnyebb a szomszédot majd lerothanni.

Sorozatban gyártunk terrorcselekményeket, hogy jöheszen az igazságot hozó bosszú, napnál világosabb, hogy a gyilkos és bosszúálló ugyanaz, s ez már rég nem titok. És még folytathatnám a globalizált adventi gondolatokat.

Jelen voltam, ujjongva éltem meg a globalizáció születését, és most, amikor felnőtté vált, látom, hogy torzszülött lett.

Egy dolgot sikerült globalizálni: a félelmet.

(Folytatjuk)

Kemény János

Gyárfás András

Kép szöveggel

Az áprilisi választások után a szokásos tavaszi szellőztetésre, a 120 éves vályogház meg a 6000 négyzetméternyi kert rendbetételére utaztunk le az Örségre Máriaújfaluba, a „birtokra”, ahol novemberi zimankós idő fogadott. Így egy hétig a házba szorulva rávethettem magam a médiára, megtudandó, mi készíthetett egy demokráciában közel négyezer választópolgárt (a lakosság közel felét), hogy ne menjen el szavazni. Egyhavi minimálbér értékében felvásároltam minden heti- és havilapot, bekapcsoltam a tv-t, így ömlött rám a sok tudomány.

A képernyővel az volt a baj, hogy időközben megváltoztak a csatornák, és végig kellett magam rágnom egy iszonyatos kásahegyen, míg az itthon is egyedülként látható Duna TV-nél, a sok rossz közül a legkisebhnél megállapodtunk. Az írott sajtóval meg az volt a zavaró, hogy a legtöbbje a lehető legritvialisabb, ordinárebb, útszéli szavakkal igyekezett meggyőzni arról, hogy nincs sajtószabadság Magyarországon. Írta ezt olyan stílusban, ami kimeríti a becsületsértésnek, gyűlöletbeszédnek a világon mindenütt máshol tiltott formáját.

Amikor végre kisütött a nap, friss élményekkel és rengeteg konstruktív eszmével átítatva kimentem a kertbe, hogy a már rég időszerű csemeteültetést megkezdjem. Így született meg a kép.

Mozgalmas időt töltöttünk, erről gondoskodott a természet is az Yvette nevű szörnyszülöttjével. Üvöltött az udvarunkon, a 150 éves hatalmas hársfa nyögött, s a szomszéd kertben derékba tört vagy gyökerestől fordult ki néhány fenyőfa, a nagy víz szerencsénkre elkerült.

A vihar múltával kihívtam a szomszéd falú villanyszerelőjét az emelőkosaras gépével együtt, és levágtuk a hársfáról a kiálló, a szélnek vitorlaként szolgáló ágakat. Ezzel a fa, mint ha plasztikai műtéten esett volna át, szabályos koronát

kapott, és megszűnt a veszély, hogy a következő ciklon a házhoz csapja.

Rá egy hétre - tőlünk tanulva, vagy egyszerűen csak az egészséges logikát követve, miszerint jobb a kármegelőzés, mint az utólagos helyreállítás - kiszállt a várostól is egy ötagú csapat, hogy a házunk előtt folyó patak túlsó oldalán a két, amúgy is ferdén nőtt és a megáradt víztől kimosott gyökerű hatalmas fenyőfákat úgy, ahogy az a nagykönyvben le van írva, szálamizónak nevezett módon kivágja.

Kicsit furcsálltam, hogy a főnök minden védőeszköz (szemüveg, fültakaró, biztosítókötél stb.) nélkül mászik fel a fára és a magával vitt vastagabb kötelet megkötí a csúcs közelében, majd a vékonyabbik spárgán felhúzza a már működő láncfűrész, és 5-6 méterrel a csúcs alatt elkezd vágni a törzset, majd amikor kb. félig már átvágta, előveszi a zsebéből a mobiltelefonját és beszélgetni kezd. Meg voltam győződve, hogy az alól állóknak ad utasítást, merre húzzák a kötelet, hogy a villanydrótokat elkerülje a zuhanó, több mázsás rönk. De aztán meghallottam, hogy a felsővel beszél meg a hétvégi programot, a csapat meg tökéletesen tudja, mit és merre. A huzalokat elkerülte a hatalmas recse-néssel zuhanó törzs, de az osztrák nyaralójának (amit különben egyáltalán nem veszélyeztettek a fák) ripityára törték a kerítését, filegoriáját és virágos kertjét.

Nahát, ez és még valami megválaszolta az első naptól engem olyan nagy izgalomban tartó kérdést, hogy „mi is a magyar demokrácia”. Az a „még valami” pedig az első bevásárlásnál derült ki. Ugyanazokat a mosó-, pipere- stb. szereket vásároltuk be, amiket otthon Svájcban is forgalmaznak, ugyanabban a csomagolásban, csak itt magyar felirattal. Kicsomagolva őket szomorúan kellett megtapasztalni, hogy minőségileg köszönő viszonyban sincsenek az itteni demokráciában árultakkal. Igen, a demokráciának is egy, a keleti országoknak szánt olcsó változata került elénk. Még szerencse, hogy nem a legolcsóbb kínai...

Ady András

A koldus

Utolsónak jött a város alól,
innen még fények, onnan már
árnyak hozták, kergették, tolták
s hogy megérkezett, lassan, sarokba
húzódva elolvadt, s vakolatpórusok,
tégla-repedések nedvszívó ereje megnőtt.
Súlyosan mozdult a tömb, feléje
csúszott vasbeton lába, lassan épület
alá tört feje, majd törzs hajlott
hátra, síkok présébe száraz zörrenéssel
sorvadt földszint, alap közé, s ahogy
fölötte, ablakain felvillantott álmát
nyújtózta az emelet-kolosszus,
pengevékony hajnal csonkolta csípőjét, lábát.

Reggelre, mint atomcsapás után,
árnyéka ráégett a falra.

Eleven hagyomány

Molnár Ferenc

(1878. január 12. Budapest–1952. április 1. New York)

Mikor az emberektől különösebben undorodom, az állatkertbe megyek. Csak aki színészek között él, az tudja, mennyi megnyugtató van egy hiéna arckifejezésében, s milyen szelíden néz egy tigris. Az állatkert vigasztalásom és legkedvesebb sétahelyem lesz addig, amíg nem lesz ott egy ketrecben egy kolléga.

(Molnár Ferenc)

Molnár Ferencről nagyon nehéz tárgyilagosan írni: Molnár Ferencnek lelkes rajongói és dühödt ócsárlói vannak. Irodalmi alakja halála óta is az indulatok kereszt-tüzében áll. Közben az egész magyar irodalomból ő a világszerte legismertebb nevű és művű író, színházaink újra meg újra sikerek közepette újítják fel vígjátékait, miközben ironikus és szatirikus prózája - amely alighanem egyértelműbben irodalmi érték, mint annyit vitatott drámai műveinek nagyobbik része - szinte ismeretlenné halványult. Molnár Ferencet dicsőítik és szidalmazzák anélkül, hogy eléggé ismernék.

Budapesti nagypolgári család fia volt. Ő is jogásznak indult, egy ideig a genfi egyetemen nemzetközi jogásznak készült, de huszonekét éves korában egyszerre hátat fordított a jogtudománynak, és újságírónak állt. Szinte azonnal feltűnt csillogó szellemességével, szatirikus humorával, részvevő érzelmességével. Stílusa kezdettől mindvégig választékosan szabatos: mesélő leleménye és ötletgazdagsága kimeríthetetlen. A fiatal Molnár Ferenc odasorakozik legjobb novellistáink közé, majd huszonhárom éves korában megjelenik első regénye, az *Egy gazdátlan csónak története*, amely után az irodalmi élet az elbeszélő próza nagy ígéretének tartja. És a várakozásoknak hamarosan meg is felel. Huszonkilenc éves, amikor elkészül *A Pál utcai fiúk*, amelyet azóta is világszerte a világirodalom egyik legjobb ifjúsági regényének ítélnék. És ezt még azok sem vonják kétségbe, akik elutasítják a drámaíró Molnár Ferencet. Ez a regény valójában több mint nemes erkölcsű ifjúsági olvasmány: a századforduló budapesti kamasz fiainak nagyepikája, humorral és érzelemteljesen fogalmazott ábrázolás néhány gyermektípusról. Ezt a színvonalat regényeiben soha többé nem érte el. Még akkor sem, ha olyan kitűnő kritikai realista körképet festett a budapesti polgári világról, mint *Az éhes városban*, vagy olyan árnyalt lélektani képet adott a polgári fiatalság erkölcsi talajvesztéséről, mint az *Andorban*. Ezek is jó regények, értékben felérnek a színdarabíró munkásságával, de költőiségben mégis elmaradnak *A Pál utcai fiúk* mögött.

Molnár Ferenc 1878. január 12-én született egy német eredetű zsidó polgárcsaládba. Édesapja, Neumann Mór (1848–1907.) sebész volt, de sokáig üzemorvosként dolgozott: előbb a Margit híd építésénél, majd a Ganz Gyárban. Édesanyja Wallfisch Jozefa volt. Középiskolai tanulmányait 1887 és 1895 között a Lónyai utcai Református Gimnáziumban végezte. Ekkor már aktívan újságírónak készült, de szülei nyomására 1896-tól egy évig a genfi egyetemen, később Budapesten jogot tanult. Ebben az időszakban már cikkei jelentek meg budapesti napilapokban, többek közt a **Pesti Hírlapban**, hazatérte után a **Budapesti Naplóban**. Ezzel párhuzamosan irodalmi műveken és idegen nyelvű színdarabok fordításán is dolgozott. Ekkoriban magyarosította nevét, azzal az indokkal, hogy felmenői közt akadt Molnár.

1906 májusában Budapesten feleségül vette Vészi Margit festő-írónt, főszerkesztője, Vészi József leányát, ez a házasság azonban nem volt tartós. Fél év után különköltöztek, bár a válásra csak négy év múlva került sor. Egy lányuk született, Molnár Márta, aki később Sárközi György író felesége lett.

1922-ben házasságot köt Fedák Sárival, akitől 1926-ban elválik és feleségül veszi Darvas Lili színésznőt.

Az anekdoták szerint az író alkoholistá és agresszív ember volt, aki első feleségét, Vészi Margitot többször megverte. A *Liliom* című színdarabot, amelyben a városligeti vagány rendszeresen veri az őt eltartó, szelíd, esendes feleségét, kifejezetten a feleségének írta. Közben beleszeretett a Vígszínházban a női főszerepet játszó Varsányi Irénbe, akinek férjével párba jött, és emiatt börtönbe került. Vészi Margit, a felesége ezt követően vált el tőle. A csalódások hatására mély depresszióba esett, és öngyilkosságot kísérelt meg. Amikor a szintén depressziós Bródy Sándor a New York kávéházban próbálta őt kioktatni az öngyilkosság módjaitól, Molnár Ferenc így válaszolt: „Sándor bácsi, kérek, én öngyilkossági ügyekben csak attól fogadok el tanácsot, akinek már sikerült.”

Első külföldi színpadi sikerét 1907-ben aratta *Az ördög* című színdarabjával, 1908-tól már több városban is játszották színpadi műveit (Bécs és Berlin mellett Olaszországban és az Egyesült Államokban is), de a polgári társadalom kritikája miatt az előadások nem mindig találtak kedvező fogadtatásra. Legnagyobb sikere a *Liliom*, az 1909-es budapesti bemutató után 1912-ben a bécsi előadás következett. 1934-ben Fritz Lang megfilmesítette és alapjául szolgált az 1945-ben a Broadway-n bemutatott *Carousel* (Körhinta) című musicalnek.

Molnár Ferenc 1907-ben írta mindmáig népszerű *A Pál utcai fiúk* című regényét, amely a pesti gyerekek olykor vidám, olykor szomorú életét vázolja, írja le nekünk. Az iskola csak jelzésszerűen van jelen a regényben, fontosabb szerepet töltenek

be a fiúk törvényei, szokásai, egyletei. A Pál utcai gyerekeknek komoly szabályokkal rendelkező „egylete” is van, ahol a felnőtt társadalomhoz hasonlóan szavaznak, elnököt választanak, kizárják, megrójják vagy kitüntetik a tagokat. Ezekről általában könnyebb hangulatú, bohózáti jelenetekben olvashatunk. Molnár nagy lélektani hitelességgel mutatja be a fiúkat: mindegyik külön egyéniség. Boka János például nemcsak okos hadvezér, hanem komoly felelősségérzete is van, és a Fűvészkertiek vezére, Áts Feri szintén méltó ellenfél, legfeljebb a csapatában vannak erőszakos, sanda tagok. Magyarországon generációk nőttek föl Molnár Ferenc fordulatos ifjúsági regényén, és a népszerű művet több nyelvre is lefordították.

De többről is szó van: a fiúk öntudatlanul is az élet játékszabályait tanulják, a humorral és empátiával megírt regényben erkölcsi kérdések dőlnek el, bátorság, becsület, tapintat, emberség.

Valószínű, hogy ha Molnár csak novellákat és regényeket írt, akkor írói nagysága sokkal egyértelműbb volna, és odasorolnók őt a *Nyugat* legjelentékenyebb kortársai közé, a *Szentolva-jok* című, kitűnő elbeszéléséről pedig megállapítanák, hogy a szegény emberek ábrázolásának maradandó remekműve. Molnár szépprózája, közte csillogó humoreszkjei, gazdag publicisztikája, benne érdekes haditudósításai elhalványodtak a világsikerű színpadi szerző mögött. És drámai életművének megítélése vált ki mindmáig annyi heves vitát.

Amikor Molnár Ferenc megjelenik a színen, a magyar polgári dráma virágkora tart, és a színpadok királya Herczeg Ferenc. Ezt az egyeduralmat Molnár azonnal megdönti. Illetve idehaza ők ketten az egymással vetélkedő főalakok, külföldön pedig Molnár olyan sikereket arat, aminőről magyar író álmodni se mert. Molnár kezdettől fogva birtokában volt a színpadi hatáskeltés minden eszközének. Mindenkitől tanult, de senkit sem utánozott.

Az első világháború előtti játékok fő témája általában a polgári élet kötelező hazugsága. Ironikusan kritikai élű vígjátékok ezek, de a bírálát belülről jön: egyszerre megért és elmarasztal. Gyakori közöttük a szimbolizmushoz közel járó játék (*Az ördög, Liliom, A farkas*). A fő mondanivalót talán *A testőr*-ben fogalmazta meg, hiszen itt arról van szó, hogy igazság és hazugság úgy keveredik, hogy aki mondja, aki éli, maga sem tudja, meddig igazság, mettől hazugság.

Molnár az első világháború előtti években olyan helyzetben volt, hogy rendkívüli tehetségevel versenyre kelhetett volna a század világirodalmának legnagyobbjaival. A hiba ott volt, hogy csekélyebb volt az igénye. Elszédítette a siker: tetszeni akart, tapsot akart. Így lett mesteri kiszolgálója a csak mulatságot kívánó igényeknek.

Korai prózájában

még közel állt a haladó eszmékhez. Az első világháború lényegét már nem értette. Mint haditudósító nagyon érdekes, nemegyszer szép, mindig részvételtjes képet festett a háborúban szenvedő emberekről. De őt a háború nem forradalmasította a kapitalizmus ellen, s így értetlenül állt a forradalmak előtt. Korábban bírálatokkal illette a polgári hazugságokat. A forradalmak után megerősödik polgári öntudata, és polgári oldalról bírálja – nagyon szellemesen – az udvari-nemesi világ maradványait (*A hattyú, Olympia*).

Molnár képes egy semmitmondó anekdotából mindvégig lebilincselő háromfelvonásost komponálni, mint amilyen a *Játék a kastélyban* – ez a tökéletesre szőtt semmi, amely mindössze arról szól, hogy egy mondatot kétféleképpen lehet értelmezni.

A magyar irodalom egyáltalán nem bővelkedik jó drámaírókban, Molnár Ferencet mégis megtagadta a kommunista irodalompolitika.

A különös sorsú írónak, miközben színművei meghódították a világot, s szinte minden kultúrnyelvre lefordították műveit, addig a hazai kritikusok egy része igyekezett kitörülni a nevét az irodalomtörténetből. Életútját végigkíséri ez a kettősség. Sokan a magyar dráma világirodalmi rangú képviselőjét látták benne, a kritikusok más része viszont csupán ügyes játéknak, a szórakoztató irodalom sikeres, de nem maradandó értékű alkotásainak tekintette műveit. S habár műveiben soha nem politizált, mégis gyakran ideológiai-politikai alapról ítélte meg. A Horthy-korszakban félhivatalosan megkapta a világhírű írónak kijáró elismerést, de a keresztény-nemzeti kurzus mindvégig elítélte, mint a magyarságtól idegen, kozmopolita, urbánus író. Később, zsidó származása miatt be is tiltották műveit. Az emigrációban élő Molnár Ferenc 1945 után sem térhetett haza, hiszen a hatalomra kerülő kommunista rendszer szűklátókörű irodalompolitikája szintén ideológiai alapon ítélte el a sikeres író, s a Horthy-korszak kiszolgálójaként kezelték. Műveinek jellegzetesen polgári szemléletét nem tudta elfogadni a marxista irodalomkritika.

S bár a rendszernek szinte negyedszázada vége szakadt, a beidegződések tovább élnek. Emiatt a köztudatban úgy van jelen mai napig is, mintha csak egyetlen könyvet írt volna meg, ami viszont varázslatos a maga nemében: *A Pál-utcai fiúkat*.

Ezzel szemben az az igazság, hogy több mint negyven színdarabot írt, melyeknek darabjai lassan drámairodalmunk klasszikus alkotásaivá váltak. Ő az egyetlen írónk, aki szerepel az amerikai egyetemi tananyagban, s a nyugat-európai színháztörténészek mint a kelet-európai vígjáték kiemelkedő képviselőjét tartják számon. A tanulságot le kéne vonnia minden irodalomtörténésznek, hogy irodalmunk megrostálásához egyetlen politikai kurzusnak sincs joga, mert ettől csak torzulhat a magyar irodalom összképe.

Lényegében tehát itt először azt kell tisztázni, hogy az írói nagyságot mi dönti el. A téma megválasztása a társadalmi szemlélet, a stílári és kompozíciós feldolgozás-e, vagy hasznossági jelentősége

Szerintem minden különösebb kertelés nélkül úgy foglalkozhatunk hát Molnár Ferencel, mint a mai polgári magyar irodalom legnagyobbjával.

A második világháború után, ameddig élt, idegen volt számára mindaz, ami itthon történt. Ott is halt meg idegenben, hetvennégy éves korában. De a halála óta, habár ellentétes indulatok keresztüztében, mégis itthon van, színpadjainkon

sikereket arat. A világszínpadon képviseli a magyar irodalmat. *A Pál utcai fiúk* pedig rég besorozódott klasszikus regényeink közé.

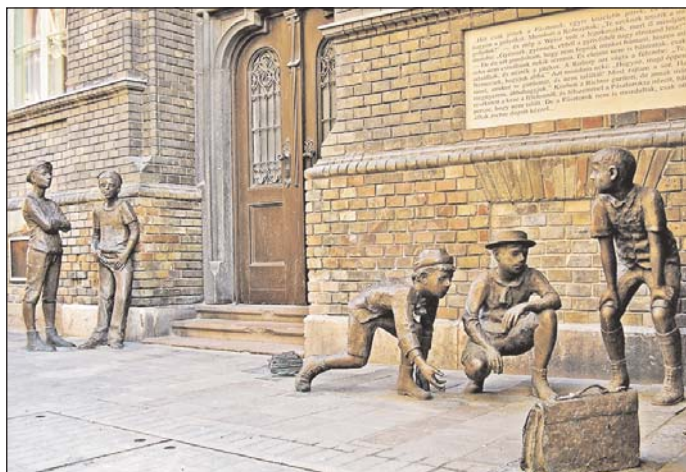
Ha Molnár írásainak szociális tartalmát nézzük és az író társadalomszemléletének grafikonját igyekszünk megrajzolni, úgy *Az éhes város* című regényétől - amely már annak idején nagyobb figyelmet keltett - a legutolsóig, sajátságosan nyugtalan láztábláját kapjuk az írói lelkiismeret alakulásának. *Az éhes város* a századvégi fővárosnak olykor szinte könyörtelen, de nagy erővel és sötét színekkel megfestett képe. Ez a viszonylagos szociális tisztánlátás és kritikai szemlélet sehol nem tér többé így vissza Molnárnál.

Molnár Ferenc talán ebben, az atmoszférateremtésben a legerősebb. Írásainak hangulata úgy teríti be a gyanútlan olvasót, mint a katonatiszt köpönye a törvénytelen, de a halálban is szétválaszthatatlan szerelmeseket (*A százados köpönye*). S ez teszi igazi, felejthetetlen olvasmányélménnyé az olyan minimáltörténeteket és pillanatképeket, mint a *Heida, lulla!*, a *Fernande kisasszony kisfia*, a *Víz jön a hegyekről* vagy *A zöld légy*. És az a sajátosan bensőséges kapcsolat, amely - kicsit önmagáról is mintázott - figuráihoz fűzi ezt a sokszorosan körülrajongott, mégis végletesen magányos íróegyéniséget; mint a *Téli reggel*-ben.

A fasizmus előretörésének időszakában egyre több időt tölt külföldön, előbb Franciaországban, majd Svájcban. Idővel már csak bemutatóira jön haza. És amikor a fasizmus kezd uralomra jutni a közép-európai országokban, akkor 1939-ben harmadik feleségével, Darvas Lilivel az USA-ba emigrál, s ettől kezdve prózában is, drámában is egyre jelentéktelenebb műveket ír. Elszakadt talajától: a pesti polgárságtól, és miután 1947-ben titkárnője és szeretője, Bartha Vanda öngyilkosságot követett el, az író újból mély depresszióba esett.

„Vanda meghalt – életem fénye kialudt.” Így kezdődik az a különös emlékirat, amelyet az író Bartha Vanda halála után kezdett írni, és amely csak angol fordításban maradt ránk, mivel eredetije elveszett. Molnár Ferenc legfontosabb időskori műveként tartotta számon az *Útitárs a száműzetésben* című könyvét. Egyfajta önterápia ez: Molnár néha felmenti önmagát, amiért nem bánt jól Vandával, néha kegyetlenül őszintén szembenéz önzőségével. Az író a temetés után teljesen összeomlott, a legváratlanabb helyzetekben sírva fakadt. A nagy mennyiségben szedett nyugtatók mellé újra sok alkoholt ivott, akárcsak fiatal korában. Talán ennek köszönhetőek azok a víziók, amelyeket részletesen leír az emlékiratban: hosszú hónapokon át minden éjjel felkelt, és a halott Vandával beszélgetett a gardróbszekrény sötétjében. Nappal az asszony naplójegyzeteit olvasságta, és megírta élete utolsó, töredékben maradt színdarabját. Az *Éjféli ápolónő* egy haldokló férfiről és egy ápolónőről szól, akit őrangyalként küldtek a mennyből a beteg mellé, és inkább meghal, csak ne kelljen végignéznie a szeretett férfi halálát. Molnár Ferenc 74 éves korában, 1952-ben hunyt el, New Yorkban.

A Pál utcai fiúk megjelenésének századik évfordulójára, 2007-ben Budapesten, a Práter utcai iskola előtt állították fel Szanyi Péternek a regény einstand-jelenetét ábrázoló szobrát, amit nem szabad kihagyni, ha a környéken jársz. A kis hősök bázisát is újraálmodták a tervezők az évforduló alkalmából, és a Tömő utcában megépítették a Grund játszóteret, melyen a mai gyerekek is átélhetik, milyen kalandokban vehettek részt kortársaik száz évvel ezelőtt.

Túl Molnár Ferenc irodalomtörténetben elfoglalt előkelő helyén, ennél szebb, emberközelibb emléke maradhat-e fenn egy írónak? Mert a szoborcsoport utókornak szóló üzenete mindenkire, bárkihez eljut anélkül, hogy a könyvet valaha is kézbe vette volna, de a megtekintés után holtbiztos, hogy el akarja olvasni majd. És egy írónak általában egyetlen kívánsága szokott lenni: az, hogy késő nemzedékek is olvassák őt. És aki a gyermekek lelkében horgonyozta le írói dicsőségét, igen bölcsen cselekedett, emléke jó helyen van.

1928-ban, a Nyugat 10. számában, Schöpflin Aladár így méltatja az író:

Schöpflin Aladár: MOLNÁR FERENC: TOLL

Az alcím, melyet Molnár Ferenc könyvének címe alá írt, arra igyekszik, hogy lefokozza az olvasó igényeit. «Rövid igaz történetek, megjegyzések, feljegyzések, kuriózumok gyűjteménye.» S valóban igénytelen dolgok is vannak a könyvben, apró anekdoták, egy pillanat alatt megfigyelt jellemvonások, furcsaságok, elpattanó ötletek, - forgáscsai egy író életének, könnyű, asztal körüli beszélgetések könnyű témákról. Szikrák. De olyan szikrák, melyek egy leydeni palackból pattannak ki. Nagyon nehéz megmondani miért, de az embernek az az érzése, hogy aki ezeket az apróságokat írta, az telítve van légköri elektromossággal, amely oly feszültté teszi, hogy a legegyszerűbb érintés is ki tud pattantani belőle egy szikrát. Az író belső feszültsége ad ezeknek a tollhegygel írt kis történetkének súlyt, nagyobbbat, mint amennyit ő maga tulajdonít nekik. Mindig érezzük az elmondás módján, hogy igen nagy feszültség-differencia van az elmondó és az elmondott dolog között s a differencia az a lényeg, mellyel az író közli magát. Ez az, ami az egész könyvet érdekesebbé teszi az anyagánál.

Pedig az anyag sem olyan egészen érdektelen. A történetké nagy része egy-egy embernek vagy emberi helyzetnek egy-egy jellemvonását rögzíti meg, de úgy, hogy ezzel egy kicsi rés nyílik, melyen át meglátjuk az egész embert. A Ferenc Józsefről és a gödöllői fővadászról szóló kis anekdota például egy tollvonással odaveti elé az öreg uralkodó pontos arcképét, hajszálfinom pontosságú prestige-érzésen keresztül. Ha tetszik, ebből kikombinálhatom egész uralkodói jellemét, ahogy Cuvier kirajzolta egy csontocskából az őskori állat egész csontváz-szerkezetét. Más anekdotákban Molnár Ferenc groteszken-látásán keresztül villan fel előttem az élet egy nagy darabja: mint a cifraruhás galíciai kokottok útszéli fákról lecsüngő holttesteinek képében a háború szörnyű visszassága. Néhány ilyen kis vignetta-kép olyan, mint azok a

mesebeli palackok, melyekbe hatalmas démonok vannak bezárva. Az ember kezébe veszi a palackot, nézi, mint egy közönséges, érdektelen palackot s egyszerre megrettenve teszi le, mert meghallotta benne a démon sóhajtását.

Molnár Ferenc világszemléleti bázisa a bibliai ideológián épül. Ez a látszólag léha és frivol író, hatóeszközei közül ép úgy nem tudja nélkülözni a vallási miszticizmust, mint az a társadalom, amelyben él. A valóságértelmezésekbe hajló írói fantázia, az egyházi miszticizmusba való elkeveredés régi sajátosságai Molnárnak. Már az ördögi gondolat testamentumi gyökereken táplálkozik és a vallási képzelgések hatóereje sodorja írói fantáziáját a Liliomon, vagy akár az Égi és földi szerelmen át a meny és a föld, az irrealitás és a valóság költészetébe. Nyilvánvaló, hogy csak igazi költő tudja az efajta költészetnek olyan őszintének ható látszatát adni, mint Molnár.

(Nyugat, 1928. 10. szám / Irodalmi Figyelő)

Molnár Ferenc 1914 júliusától 1915 novemberéig haditudósítóként Galíciában dolgozott. Világháborús cikksorozatát folytatásokban tette közzé a sajtóban. Ennek első darabja 1914. július 23-án egy izgalom között átvirrasztott éjszaka után született, azon a napon, amelyen az Osztrák–Magyar Monarchia ultimátumot intézett Szerbiához. Néhány nappal később, július 28-án, a szarajevói merénylet után pontosan egy hónappal, a Monarchia hadat üzent Szerbiának, s ezzel megkezdődött az I. világháború.

A Nagy Háború kezdete – ahogy Molnár Ferenc megörökítette

„Valakinek a töredékes feljegyzései, aki az írott betű háborús szerepei közül azt választotta, hogy a magyar katona emberi dicsőségének történetéhez anyagot segítsen összehordani, négy ország földjéről és földje alól” – írja Molnár Ferenc a haditudósításából kiadott kötetének előszavában.

Az 1916-ban megjelent Egy haditudósító emlékei című művében a háború első évének az eseményei elevenednek meg az író sajátos szemszögéből nézve. Az alábbi szemelvény közvetlenül a háború kitörése után időszak, a magyar katonák 1914 augusztusi frontra indulásának hangulatába enged betekintést:

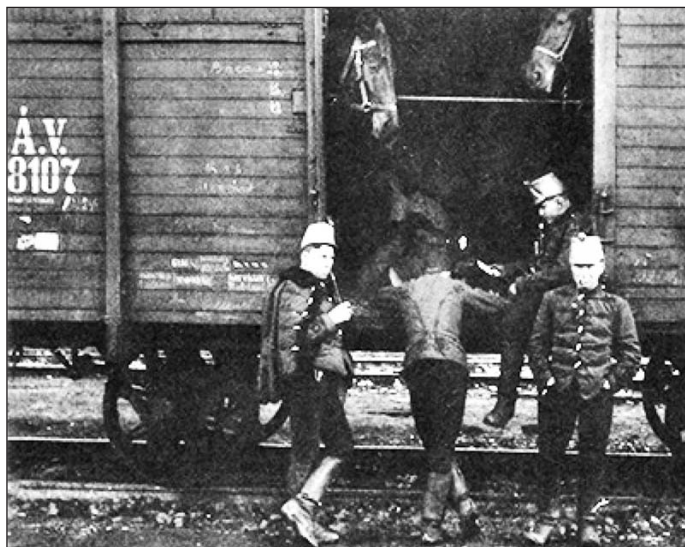
„Budapest, augusztus.

Már mennek, egyre mennek a katonák...

Sötétedő alkonyatban gyülekezünk a régi teherpályaudvaron. (...) Egyszerre csak betolják eléink a vonatot. Hosszú tehervonat, már meg van rakva katonákkal és minden egyébbel, ami kell. Hátról előre, a végéről a mozdony felé, végigmegyünk mellette egy kedves és tudós tiszt társaságában. Leghátul a nyitott teherkocsin éllemező szekerek, vadonatúj ponyvával leterítve, tele hússal, liszttel, krumplival, zsírral, fűszerrel. Azután jön egy nyitott teherkocsi, amely robogó konyhának van berendezve. A mozgó tűzhely kis vaskéményei füstölnek rajta, nagy üstjeikben ingujjas katonaszakácsok kavarnak, főznek. Azután hosszú sora a rendes tehervagonoknak. Valamikor mennyit tréfálkoztunk a felíráson: „40 ember, 6 ló.”

Most lócákat ácsoltak a kocsikba és negyven ember benne ül. Illetve még most nem ül, mind a nagy középajtóhoz tolong, onnan lóg, integet, énekel kifelé, a legalsó sor kilógatja a lábát. Ahogy hátulról végignézzük ezen a vonaton, ezek a szabályosan

megismétlődő, lelógó katonalábak olyanok, mintha a hosszú vonatoknak valami rojtos díszítései volnának. Vadonatúj, gyönyörű sárga bakancsok. Megyünk tovább előre az éles kavicsos, a negy-

ven emberek végtelen sora mellett. Közbe-közbe egy-egy kocsi avval a bizonyos hat lóval. Friss szalmán állnak, jól megpucolva. A lóapolók a keresztrúdra támaszkodva néznek le reánk. Aztán két málhakocsi, egészen elől a zenekarral. Minden kocsiban a századlámpa sárga fénye pislog. A mozdony mögött két szerény másodosztályú vagon a tisztikar számára.

A sötétben hirtelen kigyúlnak a pályaudvar villamos lámpái. Most ez is alkalom a lelkesedésre. Az egész vonat felordít. Éljenek, sapkát lengetnek. Minden katonán van valami piros-fehér-zöld. Vagy szalag, vagy papírzászló a sapka mellett. Minden vagon nyílásán kidugva egy nemzeti színű papírzászló. (...)

A banda őrmestere magasra emeli a botját és megharsan a trombitákban a Himnusz. Mi lekapjuk a kalapunkat, de mire a tiszt csoportra nézünk, már valamennyi feszes haptákban áll, sapkához emelt kézzel, tisztelegve, és míg a zene szól, nem mozdul el kezük a sapkától. (...) Végig a vonaton, halotti csend. (...)

A Himnusznak vége. A zenekar rögtön belevág a Rákócziába és a búcsúzás megkezdődik. Öreg, feketeruhás anyákat látok, háttal állnak felém, amint két szürkeujjas tiszt kar átöleli őket. Mozdulatlan kép: egy kis öregasszony, a hátán a két katonaruhás karral és a vadul szorító tenyérrel. Hosszú, hosszú csók lehet. A fejeket ne is látom, csak ezt az ölelést, ezt a szerelmesen hosszú, mozdulatlan, fiúi ölelést. Soká, nagyon soká fogom még látni. Végigrohan rajtam valami hullám, ami elborít, minden tagomat előnti egy kimondhatatlan érzéssel. A magyar katonatiszt élete, ez a tisztességes, békés, szerény kishivatalnoki élet, ami annyi esztendő után most, ebben a pillanatban hirtelen a legfelsőbb emberi gondolat: az élet és a halál kérdése elé van állítva.

Éles trombitajel vág végig a fejünk fölött a mozdony felől. Az ezredtrombitás fújja a beszállást. Mindenki a helyén van. Még egy rövid kézszorítás és a tisztek felugrának a vagonjukba. A mozdony hosszan felszív és a vonat elindul. (...) Ahogy lassan elgurulnak előttünk a vagonok, minden vonatrakomány más nótát énekel. Karok, sapkák lengenek. Az egyik vagon elmegy előttünk egetverő énekkel, éppen ennél a sornál tartanak: „...disznó szerbek számára...” A következő vagonból más ritmusban ez zúg felénk: „szakaszve-ze-tő!...” Két vagon közös nótát fúj: „...maradt itthon kettő-három, nyomorult...”

Egyre gyorsabban szaladnak előttünk a vagonok. (...) Aztán eltűnik az egész, már csak az utolsó kocsi három piros lámpáját látjuk, de a távolból, a sötét estéből, amelybe elrohant velük a vonat, ordítva száll a hang felénk, az összekeveredett tíz-húsz bakanóta zeng-harsog a levegőben, viszi a mozdony az éjszakába ezt a félelmetes vas-hangszert, ezt a vágató orgonát: a háborúba rohanó, éneklő vonatot. Egyre messzebből zúg. Aztán vége.”

„Mögöttünk a legizgalmasabb nap lármája, a nagy hajsza minden mozgalm... most csend van és béke. A fejem fáj. Körülöttünk mindenki alszik. Vajon Tisza alszik-e? Három elmúlt. Már dereng, nemsokára fél négy. A király talán éppen most kel föl. Mit érezhet? (...) Húsz évig abban a tudatban éltem, hogy a nagy nemzetek szenvedélyeitől távol egy csendes, szegény kis ország egyhangú nyugalmaiba születtem, nyugalmas, kultúrás, talányos, békés korban. Most azzal hajtom a párnára a fejemet, hogy a világ kellő közepén vagyok és az emberiség minden nyugtalansága az én hazámban tombol. Úgy érzem, mégis csak Isten

ajándéka ez a hirtelen fölforrott, két más élet izgalmaival fölerő egy élet, amit nekünk épp most adott, ezekben az esztendőkből, nekünk, akik azt hittük, hogy egy kuckóból csöndesen fogjuk nézni a világ nagy színjátékait. Még a viharok is mások, meg az örömek is nagyobbak, a szerencsétlenségek is mélyebbek a világban, mint mikor gyermek voltam. Ma minden, ami nagy, érdekes és világrengető, itt történik a mi kuckónk körül. Hallatlanul szép nap volt ez a mai. Lehet, hogy sokan vannak így vele: mintha hónapokat éltem volna át ezen a csütörtökön.”

A tudósítások azonban nem mindig ilyen „vértelenek”. A front közelében, ha nem is mindig a saját közvetlen élményeit írja le, de a lezajlott ütközetek után a túlélő szemtanúkat beszámoltatva közöl egyre több konkrét személyhez is köthető katonai hőstettet. 1915 januárjában a Hadfy-honvédeknél járva jegyzi fel a következőket:

„Még egy vérző vers a magyar katona-becsületről, a limanowai hó alól. A legnagyobb kavarodásban (a végső rohamok alatt, mikor az oroszok tíz-tizenkét szuronytámadást csináltak egymás után a vékony vonal ellen) – Takács főhadnagyot ott látták ülni az árokszálon, a földön, a géppuskánál, amint a feléje rohanó orosz tömegbe rendületlenül célozva lőtt még akkor is, amikor az oroszok egy része már a mellette álló legényekkel kézitusában viaskodott. A tiszt és a géppuska bele volt keveredve a lövöldöző, vagdalkozó tömegbe, a tiszt el volt veszve, de az utolsó percig járatta a géppuskát, semerre se nézett, csak a cső elé, előre, és e közben – szünet nélkül, egymás után, a káromkodásokat és üvöl-

tözést túlkiáltva ordított ki folyton a gomolyagból, mintegy önmagának parancsolgatva:

– Masinapuskát nem szabad elhagyni, masinapuskánál ott kell dögölni, masinapuskát nem szabad elhagyni, masinapuskánál ott kell dögölni, masinapuskát nem szabad elhagyni, masinapuskánál ott kell dögölni... Egyre hangosabban és fájdalommasabban, felordító, parancsoló hangon, szünet nélkül, önmagát buzdítva, folyton, mindig ugyanazt, amíg a géppuska is, ő is el nem hallgatott.”

„– Ennek a háborúnak ez az egyik nagy újdonsága. Az ének, amely öl... Az igazi, messze vivő nehéz ágyúk ebben a háborúban mutatkoztak be. Sokat írnak és beszélnek a felrobbanó gránátok óriási »morális« hatásáról. A robbanás zaja, az ének csapódó földdarabok, füst, por, földindulás... ezt mind tudjuk. De az idegrendszer akkor megy tönkre, mikor a katona már ismeri a gránátot, mikor már kitanulta a hangját, mikor már hallja messziről jönni, ahogy a levegőben fenyegetően dúdoló, trillázva száll feléje, mint valami lomha, vad madár. (...) Amikor a katona már sokat volt ágyútüzben, akkor egyre messzebből ismeri meg a gránát hangját. Az egész csak másodpercek kérdése. De én álltam egy távcső mellett egy tüzerbrigádórossal, aki a hang után pontosan megmondta: ez rövid lesz. Bamm, – már le is csapott, rövid volt. De az a másodperc, vagy fél másodperc, – nem tudom – amely az első énekhang és a »bamm« közé esett, ez egy szomorú esztendő volt. E közé a két pillanat közé esik egy kis nóta fenn a levegőben, amely végighegedül az ember összes idegein, ráér megfeszíteni, megkínózni, megszólaltatni minden szál ideget, – nem tudom, egy másodperc, egy tizedmásodperc vagy talán tíz egész másodperc, – ezt csak az tudja, aki nem hallotta – de az bizonyos, hogy ideje van minden idegszálatam külön felkeresni és megzengetni – oly kínzóan, hogy amikor már robban, akkor már nem is törődöm vele. A brigádéros a kezét a fülénél tartotta, úgy figyelt. Egyszer sem tévedett. Egyszer azt mondta: »ez a miénk«. Ezt hirtelen, vad gyorsasággal mondta, egy szóban, így: »zamjenk«. Bamm – már le is csapott, televágott minket sárral, porral, földdel, a háromlábú távcső felbukott, köptem a földet, törültem a szememet, a brigádéros a gyepen ült és nevetett, levágta a légnyomás.”

Molnár az első világháború kitörésekor az újság Lembergbe is elküldte. Tudósításaiban nem kutatta a háború mélyebb összefüggéseit, nem lázított senkit, de mégis megpróbálta felhívni a kor emberének a figyelmét a háború emberi oldalára. Jó megfigyelőként igyekezett a tényekre koncentrálni, egy kicsit írói és egy kicsit hadtudományi szemszögből is. (Írásait még az ellenséges tábor lapjai is átvették, mint például a **Morning Post** és a **New York Times**.) Igaz, cikkei sokszor irodalmi jelleget öltenek, nem egy esetben novellákká formálódnak. „Történelmet úgysem adhat a haditudósító, hát legalább egy-egy kicsike rést nyit annak a megismerésére: ami a kortársára nézve mégis csak lényeg: a szenvedő ember sorsára a háborúban. Molnár Ferenc ezt ki is mondja, amikor tudatosan kikel a műkedvelő stratégiák ellen, akik a háborúban csak... elmés laikus kombinációk alkalmazását látják... rámutat arra, hogy a mai embernek a háborúban a szenvedőre, küzdőre kell gondolni.” A haditudósítóként eltöltött egy évet később foglalja csak össze az **Egy haditudósító emlékeiben**, amelyben már véleményét is közzé teszi. „egy esztendei haditudósítói vergődés emlékei...”

Összeállította: B. Osvát Ágnes

„Nem elég jóra vágni:/ a jót akarni kell!/ És nem elég akarni:/ de tenni, tenni kell!/ A jószándék kevés!/ Több kell – az értelem!/ Mit ér a hűvös ész?/ Több kell – az érzelem!”
(Váci Mihály: **Még nem elég**)

B. Osvát Ágnes versei

Egy júniusi alkonyon

Mikor egy nyári alkonyon
elindulnak felém a fák,
lezárt pillákkal suttogom:
ez egy varázsos tündérvilág.

Fölöttem szerelmes lombok
ölelik egymást sejtelmesen,
felhőfoslány suhan át rajtuk,
óvatosan, szép csendesen.

Semmi se rezzen, s én mégis
hallom a lombok sóhaját,
Isten szemét látom, hogy ránk tekint
egy kitárt égi ablakon át.

És állok, valami szent bűvöletben,
s nem tudom, ébren-e, avagy álmodom,
hogy a fák menetelnek énfelém,
vagy csak feléd visz a gondolatom.

A rózsza

A tüskés, lenge ágról
rám mosolygott egy rózsza.
Piros volt és törékeny,;
mintha a szívem volna.

És eltűnődtem rajta,
olyan, akár az élet,
tüskék közt nő a bimbó,
és nyílik, mint a lélek.

Szép óvatosan nyílik,
majd lassanként kitárul,
szétnéz és elámul
a sok világcsodától.

Mosolyog rád is, rám is,
ám mosolyán a mélyben,
kérdőn, esdve és félve,
már ott lappang a kétely

Boldogan meg-megborzong,
ha szellő simogatja,
És félve meghúzódik
ha hideg eső csapja.

Virul a napsütésben,
nyílik nyár melegében,
majd elhervad szép lassan
a hideg őszi szélben.

Sóhajtva mosolyogna,
de nem néz rá már senki,
tovaszállt a boldogság,
százfélé van mindenki

Szirmai töpörödnek,
átadja magát a szélnek,
mely rendre lepörgeti
leveleit szegénynek.

Nincs kinek panaszolja:
kérem, én nagyon félek.
s fejt lehajtva bánan,
nekiindul a végnek.

Néha még visszasírja
szép örömét a nyárnak,
de feje felett lassan
már fehér pelyhek szállnak.

Gárdonyi Géza: *Isten veled, gólyamadár!*

Valami különös szomorúság borzong át a lelkemen. Nem csak a lelkemen: minden fán, minden fűszálon, az egész tájon, még a felhőkön is. Ez a szomorúság az ősznek megérkezése. Kertemben már az őszi rózsák fehér és lila virágai melengetik az arcukat a nap sugaraiban. A gesztenyefám napról napra halványabb. A gyümölcsfáim is olyanok, mint az öregemberek: egyik, mint a sárga öregember, a másik, mint a piros öregember. A két gólyánk is elment. Szent István király napján láttam őket utoljára a mezőn. Nem halásztak, csak álltak-állodgáltak elgondolkozva a fűben. Ott álltak mind a ketten. A fecskék vidáman csapongtak fölöttük a levegőben. Azok még nem gondoltak akkor az elutazásra.

Furcsa két madárfaj a gólya meg a fecske, hogy tavasszal mindig idejön a másik világrészből, ősszel meg mindig visszatér a másik világrészbe. De ott nem házasodnak, nem raknak fészket és nem költenek, csak itt minálunk. Melyik hát az igazi hazájuk?...

Még furcsább, hogy az a két gólya meg az a pár száz fecske az egész országból csak a mi falunkat szereti. A messze Afrikából ide térnek mindig vissza, ide ám, a mi szegény nádas házaink közé, a mi szegény mezőnkre. Mi van a falunkon olyan szeretni való, hogy érdemes érte átrepülni egész nagy tengert, meg egy egész nagy országot?

Ahogy ott láttam a mozdulatlanul merengő két gólyát a vörösré aszott mezőn, a húszéves Balla gyerek jutott az eszembe. Azt is így láttam ma állani a kertben. Az ásóányélre támaszkodva állt és szomorúan nézett maga elé. Mert ő is elköltözik innen.

Szentmihálykor elviszik. Maga se tudja, hova. Kell a Balla gyerek a császárnak.

No, a mi két gólyánk nem kell a császárnak. De lám, hogy így egybevetem őket, arra gondolok, hogy a válás érzése nem azonos fájdalom-e bennük?

Ahogy a két gólya ott áll egymás mellett, bizonyára így beszélgetnek:

– Öregem – mondja az asszony –, a vízililiomnak fogytán a virága.

Az ura bólint erre a fejével csöndesen.

Ismét az asszony szól:

– Mikor indulunk?

– Mikor az utolsó liliom is eltűnik.

– A gyerekek eléggé erősek?

– Megbírják.

Mind a kettő újra bús merengésbe mélyed. Milyen szomorú tud lenni a madár! Egész testével szomorú.

A minap aztán sok gólyát láttam a magasban. Odafenn kanyarogtak a falu fölött, aztán egyszer csak: egyenes az út Délnek!

A fecskék csak tegnap mentek el. Úgy beszéltek meg, hogy a templom tetejéről indulnak, mert ott gyűltek össze.

Töméntelen, nagy fekete madárraj volt az ott együtt. A falu csendjében nem hallatszott egyéb, csak az ő csivitelésük-csiripolásuk. Tanácskoztak, disputáltak. Vajon min forgott a beszéd? Vezért választottak-e, vagy az út irányát hányták-vetették meg? Rossz hírt kaptak-e Afrikából? Vagy valamelyik más falubeli fecskenépről szavaztak, hogy megvárják-e őket, vagy nélkülük menjenek? – Ki tudná megmondani, ha nem madár?

Fölkerekedtek, egypárszor körülkanyarodtak fenn, mint a búsúsok. Bizony a falura néztek alá a magasból, meg a vidékre, aztán elszálltak a messzeségbe.

De hát miért megy el a gólya, miért megy el a fecske, ha a mi falunkat érzi otthonának?

Ó, bizony könnyű azt kitalálni... Elközelgett az ősz. Az október hideg lehelletétől dermedten hullanak el a bogarak milliói. A december szele kemény kérget fagyaszt a vizekre, s a téli ég felhői hóval borítják be a mezőket.

Miből éljen akkor a szegény gólya meg a szegény fecske? Éhen halna meg itt az istenadta valamennyi.

Ma már nincs se fecske, se gólya. Talán éppen most repülnek fenn a szédítő magasságban a tenger fölött és a tenger felhői fölött. Talán éppen most kiáltja az egyik gólyafiú:

– Anyácskám, elfáradtam!

– Terjeszd ki a szárnyadat – feleli bizony a anyja.

S megszűnik a szárnyak levegőverése. Az egész gólyacsoport kiterjesztett szárnyal leng a levegőben.

Vikár Béla: Virágmesék

A bál

Fel, hölgyek, urak, tűnőben a nyár!
Virágvigalom szép éjjele vár.
Puha pázsiton kész táncterem,
Élvezzük, a perc, amijót terem.

Világít a Szent János bogara,
Zenél a virágok zenekara:
Poszméh, szúnyog és tücsök muzsikál,
A béka brugózik, a csiga dirigál.

Forognak a párok, a moh dübörög,
Virág a virággal táncba pörög,
A tánc fejébe kijár a bók,
Hölgyek kezére a hálacsók.

Elhallgat időnként a zenekar,
Hogy volt! Húzd rá cigány, de hamar!
Sohasem halunk meg! Így kiabál
A vidám sereg. Így áll a bál!

Így áll a bál, de az óra siet,
Vigadj virág! Ez az óra a tied!
Ma világodat éled, örömben úszol,
Holnap kopog érted a tél, s aluszol.

Kellemes iskolakezdet kíván és továbbra is szeretettel várja leveleiteket, javaslataitokat a szerkesztő néni, az alábbi címre::

B. OSVÁT ÁGNES

540.477 Marosvásárhely (Targu Mures),
str. Armoniei nr. 22 ap. 13, jud. Mures, Románia.
Telefon: 0040265/249918, 0040365/803670,
0040770/173128
E-mail: osvatagnes@gmail.com

A tolvajok

Árvacsalán a berekben,
Egy boszorkány tekereg benn.
Egy boszorkány s egy boszorka.
Mi a dolga? Mi a dolga?
Tűzesbéka észreveszi,
A háznépet megneveti:
Kutty, kurutty!
Csak aludj!
A tolvajról mit se tudj!
Illa berek, nádak erek –
Úgy, úgy, úgy!

Fölriad a Pitypang: „Óh, jaj!
Hol a kucsmám? Tolvaj! Tolvaj!”
Társaszoal: „Óh, a durvák,
Még a sipkám is lehúzták.”
Tűzesbéka ezen mulat:
Késő bánat eb gondolat.
Kutty, kurutty!
Csak aludj!
A tolvajról mit se tudj!
Illa berek, nádak erek –
Úgy, úgy, úgy!

Világot gyújt a boszorka.
Fittyet hány a Pitypangokra.
Most az Árvacsalán serken:
„Pajtás, kutya van a kertben!
Fogjátok meg! Rajta! Rajta!
A cipőjét tőlünk lopta!”
Kutty, kurutty!
Csak aludj!
A tolvajról mit se tudj!
Illa berek, nádak erek –
Úgy, úgy, úgy!

Világos lesz a csaláiban,
Árvacsalán magja csillan,
Háborog az egész liget,
A két tolvaj tovaüget.
Kereket old a lopottal,
Üthetik a nyomát bottal.
Kutty, kurutty!
Csak aludj!
Ne búsulj, ne haragudj!
Késő bánat eb gondolat –
Úgy, úgy, úgy!

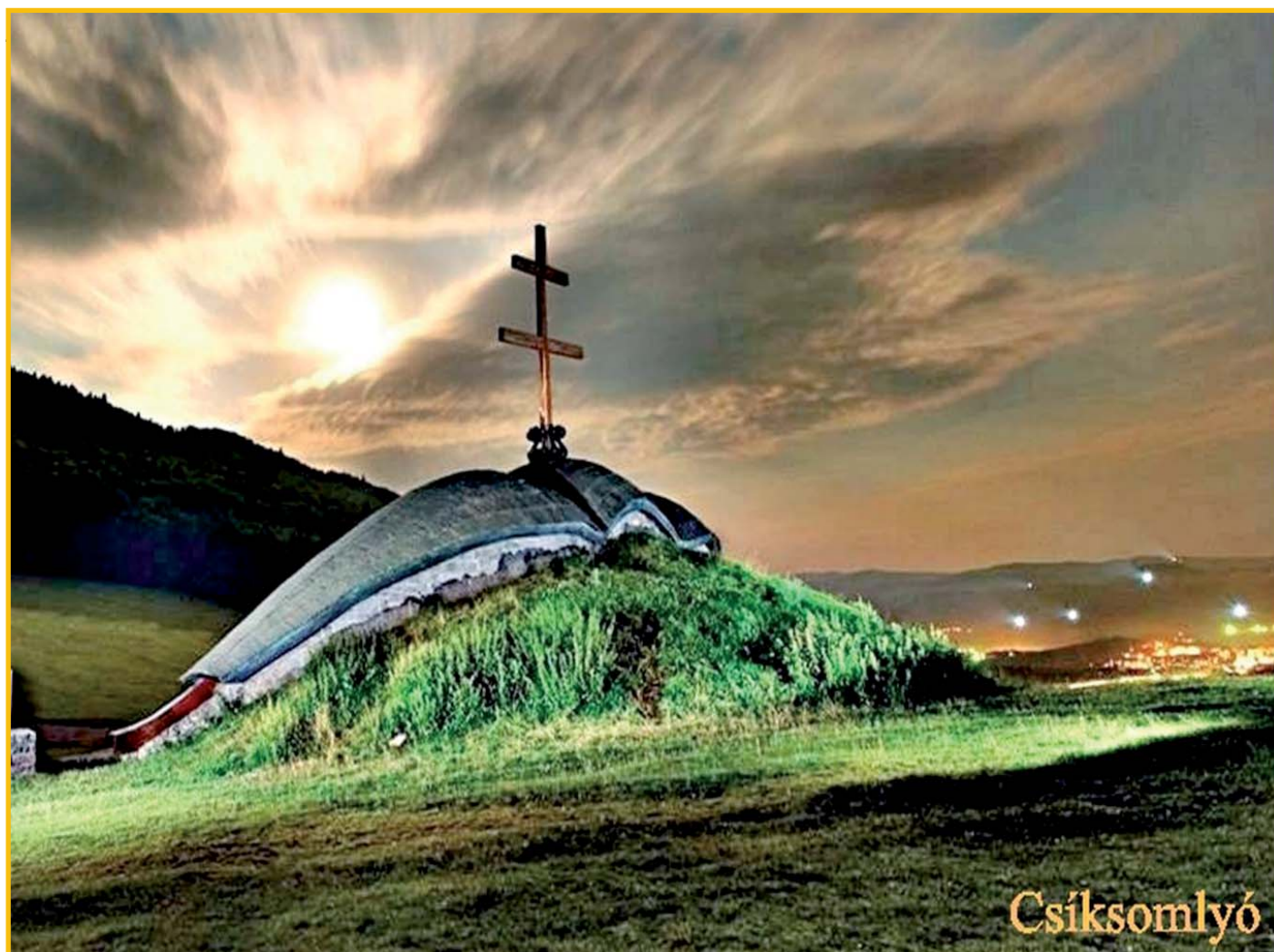
Támogatóink

Emlékeztünk rá: lapunk függetlenségét és erdélyi olvasóinkhoz történő díjmentes eljuttatását teszik lehetővé a nagylelkű adományok!

(A megjelölt előfizetői díjakat meghaladó befizetéseket tekintjük támogatásnak.)

Ajtony Pál	Pécs	500	Dr. Harmath Ferenc	Abony	4500
Antal Ildikó	Győr	500	Dr. Horváth Sándor	Pécs	1 500
Bakos Gyula	Vértesszőlős	3 500	Dr. Horváth Zsolt	Székesfehérvár	8 500
Balázs Imréné	Vác	1 000	Dr. Imreh Csanád	Szekszárd	3 500
Balázs Zoltán	Gödöllő	500	Dr. Inczeff Zsolt	Ócsa	3 500
Balázs Zoltán	Debrecen	500	Dr. Kabdebó András	Cegléd	1500
Banner Zoltán	Békéscsaba	1500	Dr. Kegyes A. István	Pécs	6 000
Bányai Attila	Zalaszentiván	3 500	Dr. Kegyes Attila István	Pécs	3 500
Bányai Károly	Budapest	1 000	Dr. Kiss András	Pócsmegyer	3.500
Bedő Árpád	Budapest	10 500	Dr. Kiss Kálmán	Berettyóújfalu	3 500
Benedek András	Etyek	3500	Dr. Kiss Kálmán	Nyíregyháza	10 000
Bereczki Zoltán	Debrecen	500	Dr. Kovács Antal	Celldömölk	8 500
Biczó Erzsébet	Márok	1 500	Dr. Kovács M. Ibolya	Örkény	3500
Boda Lajosné	Dunavarsány	3 500	Dr. Kovács Lajosné	Fehérgyarmat	3 500
Boros Odett	Monor	3 500	Dr. László Margit	Székelyudvarhely	100 RON
Boros Tibor	Fadd	1 500	Dr. Lőrincz Zoltán	Baktakék	2 500
Bozsár László	Sióagárd	3 500	Dr. Mezei László	Tolna	2 500
Czege László	Budapest	3500	Dr. Miklós Ildikó	Mátészalka	1500
Csegezi Károly	Budapest	3 500	Dr. Molnár Csaba	Szekszárd	1000
Csergő Vilmos	Paks	3 500	Dr. Molnár János	Siófok	3500
Csibi Erzsébet	Budapest	500	Dr. Molnár József Gyula	Szentendre	3 500
Csiszér József	Tatabánya	1 500	Dr. Nagy Jenő	Kalocsa	1 000
Csizmadia Attila	Szombathely	500	Dr. Opra Béla	Mór	10 000
Csupor Dezső	Jakabszállás	3 500	Dr. Ördög István	Környe	8 500
Csutoros Albert	Pécs	1 500	Dr. Papp Attila	Enying	3000
Dalmay Árpád	Nyíregyháza	1500	Dr. Pázmány Elemérné	Pilis	1 500
Dr. Ádám Géza	Budapest	8 500	Dr. Péter István	Medgyes	100 RON
Dr. Andrassy Gyula	Újkirály	3 500	Dr. Péterffy László	Budapest	3 500
Dr. Antal Balázs	Budapest	13 500	Dr. Péterffy Pál	Budakalász	3 500
Dr. Babos Éva	Cece	5000	Dr. Puskel Zoltán	Budapest	3 500
Dr. Balácsi Judit	Budapest	2 500	Dr. Sebestyén Gyula	Nagyvázsony	3 500
Dr. Bálint Géza	Tolna	3 500	Dr. Sipos József	Szentendre	2 500
Dr. Bartha Levente	Szentgotthárd	3 500	Dr. Szabó Ilona	Budapest	8 500
Dr. Bay Miklós	Budapest	3 500	Dr. szabó Zoltán	Szentjakabfa	5 000
Dr. Bencsik József	Cegléd	1 500	Dr. Szentkirályi István	Debrecen	3 500
Dr. Bernádné F. Eszter	Dunaszentgyörgy	1 500	Dr. Szilágyi Ágnes	Budapest	1 500
Dr. Biró Gábor	Szigetvár	8500	Dr. Szűcs György	Kecskemét	6 000
Dr. Brumár Mihály	Karancsság	2 500	Dr. Toró Árpád	Inárcs	1 500
Dr. Búzás Gáborné	Abda	500	Dr. Veress Pál	Budapest	3 500
Dr. Búzás János	Sopron	2000	Dr. Zsigmond Elemér	Németország	10 721
Dr. Czákó Judit	Budapest	3 500	Eisler Margit	Németország	2 000
Dr. Csidey Mária	Budapest	1 500	Erd. Járók K.E.	Debrecen	500
Dr. Dajbukát Adrienn	Budapest	500	Erdélyi Gyülekezet	Budapest	65 000
Dr. Dóczy Katalin	Budapest	2 500	Farkas Erzsébet	Monor	1 000
			Ferencz Dezső	Kazincbarcika	1 500
			Fogarasy Lajos	Szekszárd	1 500
			Gácsér János	Örvényes	4 500
			Gallo Edit	Budapest	500
			Gergely Erzsébet	Budapest	3 500
			Germán O. András	Budapest	1 500
			Gyárfás András	Svájc	2 000
			Gyémánt Mihály	Mosonmagyaróvár	3 500
			Hantz Lám Irén	Kolozsvár	500
			Herczeg Melinda	Budapest	500
			Holányi Julianna	Berhida	3500

Holányi Zoltán	Zalaegerszeg	3 500	Somodi Zoltán	Gyergyósz.m.	500
Holubák Károly	Kolozsvár	500	Spaller Árpád	Gyál	500
Horváth Magdolna	Jászf.szentgyörgy	1 500	Szegedi-Jácint Enikő	Békéscsaba	500
Horváth Tivadarné	Leányfalu	3 500	Székely Magyar Ferenc	Szentlőrinc	1 000
Horváth Szilveszter	Göd	1500	Szekeres Erzsébet	Székelyudvarhely	100 RON
Jeszkel Mária	Budapest	500	Szurkos Eszter	Budapest	1 000
Joseph Varga	USA	500	Szűcs Lajos	Kozármisleny	3 500
Józsa János	Korond	50 RON	Szűcs Lóránd	SiófoK	500
Kacsó István	Budapest	1 500	Timár Emőke	Nyárádszereda	50 RON
Kádár István	Budapest	500	Török István	Sopron	8 500
Kapitány W. András	Budapest	3 500	Tunyogi Károly	Budapest	1 500
Kastal András	Villány	500	Valiskó Ferenc	Salgótarján	5 000
Kegyes Emese	Szamosújvár (Ro)	2 500	Varga István	Tengelic	500
Kemenes Árminné	Tárnok	1 500	Vargyasi Mózes	Tevel	1 500
Kerekes Gabriella	Monor	2 000	Végh Péter	Pilisj.falu	500
Keszegh Tibor	Szentendre	3500	Víg Ildikó	Budapest	1 500
Kériné Dr. Újj Márta	Keszthely	2 000	Vigh Judit	Szászh. batta	1 500
Király Károly	Mezőkovácsháza	1 500	Zolnai Pál	Vecses	3 500
Kiss Irén	Tatabánya	2 000	Zoltán Attila	Jászárokszállás	2 500
Koller Mártonné	Bonyhád	500	Zsisku Annamária	Miskolc	500
László István	Monor	500	Zsombori Ilona	Pécel	8 500
Lenhardtné B. Emma	Budapest	4 000	Tisztelt olvasóink!		
Máriás József	Nyíregyháza	1 500	Ismét meghatottan tapasztalhattuk oly sok olvasónk nagy-lelkűségét, jelentős összegű adományaikat, nyilván lapunk Erdélybe történő eljuttatásának mögöttes szándékával. Erdélyi olvasóink nevében is köszönjük nekik!		
Máthé András	Baja	1 500	Másképp szomorúan kell tapasztalnunk, hogy idén is néhány olvasónk nem reagált a júniusi lapszámhoz csatolt befizetési csekkekre. Sokan bizonyára figyelmetlenségből, szórakozottságból mulasztották el a befizetést, ezért mind-azok számára, akiktől lapzártáig nem érkezik ez meg, ismételtlen csatolunk csekkeket. (Ezt tesszük külhoni olvasóinkkal is, egyrészt figyelemfelkeltés céljából, másrészt arra gondolva, hogy az átutalás lehetősége mellett esetleg valamely magyarországi személy révén befizethetik itt a megjelölt valutának megfelelő forint-összeget.) Amennyiben a most csekkeket kapók részéről továbbra sem érkezik visszajelzés, kénytelenek leszünk törölni őket címlistánkról, hiszen senki-re nem akarjuk ráerőszakolni lapunkat.		
Mokos Ferenc	Érd	500	Tisztelettel kérünk mindenkit, hogy az esetleges tévedések esetén (melyekért nem győzünk elnézést kérni) az impresszumban megjelölt elérhetőségek bármelyikén jelezenek vissza. Külön kérésünk, hogy a főszerk. (a szerkesztőség) címére, kiváltképpen az EKOSZ-nak címezve (!) ne küldjenek pénzt, mert azt a posta nem adja ki!		
Molnár Ferencné	Érd	500	További értesítés: a magyar posta legújabb rendelkezései szerint a 2,5 cm-nél vastagabb küldeményeket kizárólag ajánlva lehet feladni, ami esetünkben 4 példányt jelent! Ezért akik 5 db-t kaptak, azoknak kényszerűségből 4-t küldünk ezután (ha mégis ragaszkodnak az 5 db.-hoz, kérünk visszajelzést), az ennél nagyobb csomagok esetében kénytelenek vagyunk vállalni a többletköltséget és többlet-adminisztrációt. Mindez erdélyi olvasóinkra nem vonatkozik, ott a román posta előírásai érvényesek, hiszen a megfizethetetlen magyarországi díjszabás miatt segítőkész személyek révén Szalontán történik a feladás (a címkén megjelölt szalontai feladó személye csak formáság, oda ne írjanak!)		
Molnár Pál	Kolozsvár	500	<i>Baráti tisztelettel - a szerkesztő</i>		
Nagy Emese Zsófia	Marosvásárhely	5000			
Nagy Jenő Zoltán	Újfalu	1 500			
Nagyhalmágyi József	Szeged	5 000			
Novák Ernő	Budaörs	8500			
Palkó Gizella	Békéscsaba	500			
Pánczél József A.	Pécs	1 500			
Pauler Ernőné	Szentlőrinc	1 000			
Pável László	Szekszárd	1 500			
Pellionisz Pál	Szentendre	500			
Perneki-S. István	Szeged	3 500			
Pintye Tamás	Győr	3 500			
Platz Józsefné	Esztergom	5 000			
Podolyák József	Budapest	3 500			
Prof. Dr. Andrásföszky Barna	Mosdós	10 000			
Prof. Dr. Istvánfi Gyula	Szigetmonostor	3 500			
Prof. Dr. Johann Ponner	Németh.	12 000			
Prof. Dr. Kotsis Lajos	Csitár	3000			
Prof. Dr. Nagy Judit	Pécs	2 000			
Prof. Dr. Nagy Judit	Pécs	3500			
Prof. Dr. Péterffy Árpád	Debrecen	8 500			
Prof. Dr. Szabó T. Attila	Balatonfüred	2 00			
Puskás Ibolya	Budapest	3 500			
Réti Árpád	Nagyatád	1 500			
Rittner Erzsébet	Százh.batta	500			
Schenker Marianna	Budapest	1 500			
Schmidt Sándor	Budapest	8 500			
Sedlmayer Ella	Sopronhorpács	1 500			
Simon Tamás	Csörög	8 500			

Csíksomlyó

Gárdonyi Géza gondolatai

„Légy az, kiből árad a nyugalom. Légy az, kire nem hat a hatalom. Nyújtsd oda, hol kéri a kezedet. S menj oda, hol fázik a szeretet.” (A szeretetről)

„A nő olyan fele a férfinak, mint a nappalnak az éj, a lombnak a virág. (...) Csak ránézni is gyönyörűség. Hát még ha ő tekint szeretve ránk! Semmi se szebb, jobb, édesebb. Testének szépségét felül nem múlhatja a művészetnek semmi remeke. Lelkének édessége földi üdvösségünk.” (A nőről)

„A magyarság nem kalapdís, hanem a szíve mélyében viseli a magyar, mint tenger csigája a gyöngyét. Magyarságunk érzése mélyen bent ég bennünk, hogy szinte magunk sem tudunk róla, mint a tűzhányó hegyek, amelyek hideg kőhegyek, de egyszer megmordulnak.” (A magyarságról)

Tisztelt olvasóink!

Örömmel közöljük, hogy az előfizetői díjon továbbra sem változtattunk, ez továbbra is 1500 Ft. belföldre, Európába 10 EU, a tengeren túlra 20 USD egy évre. Előfizetni természetesen banki átutalással is lehet, a következőképpen:

Belföldről: Erdélyi Körök Országos Szövetsége.
Számlaszám: **10918001-00000063-39990003**,
UniCredit Bank, Szekszárd.

Külföldi átutalás esetén: Erdélyi Körök Országos Szövetsége 2200 Monor, Kapisztrán János u. 49.
Számlaszám: **10918001-00000063-39990003**. IBAN: **HU34 1091 8001 0000 0063 3999 0003**. Bank-kód: **UNICREDIT BANK - SWIFT (BIC): BACXHUHB**

Támogatóink listáját a 62–63. oldalon közöljük!

Kérjük, feltétlenül olvassák el ezen lista után közölt szerkesztői levelet.

ÁTALVETŐ ONLINE

Lapunk pillanatnyilag 2008-ig visszamenőleg az interneten a következő címen olvasható:

www.ekosz.hu, www.erdelyikor.hu.